Riksdagens protokoll
1991/92:117

Torsdagen den 21 maj

Kl. 12.00–18.06
19.00–22.15

1 § Meddelande om datum för beslut om antalet ledamöter samt val rörande EES-utskottet, m.m.

Säkerhet och nedrustning

Anf. 1 FÖRSTE VICE TALMANNEN:
Tisdagen den 26 maj kommer beslut att fattas om antal ledamöter i EES-utskottet och val att företas till EES-utskottet samt till styrelsen för Stiftelsen Riksbankens jubileumsfond.

2 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 15 maj.

3 § Hänvisning av ärende till utskott

Föredrogs och hänvisades
Motion
1991/92:Bo18 till bostadsutskottet

4 § Säkerhet och nedrustning

Föredrogs
utrikesutskottets betänkande
1991/92:UU19 Säkerhet och nedrustning.

Anf. 2 MAJ BRITT THEORIN (s):
Herr talman!

Om man ändå
på våren
när man går hem från handelsboden
fick sitta i skogsdungen
mitt bland vitsipporna
och veta med sig

att dom börjat smälta kanoner
till plogar
se åkrarna åter klyvas livna till
man skulle lägga sig på rygg
rakt på blöta marken
med uppköpen som huvudgärd
så smått ge sig till att nynna.

Pentti Sarrikoski, den begåvade finske diktaren, gav ord åt våra drömmar. Drömmar och visioner, som vi länge befarade skulle förbli drömmar. Men nu är det dags att så smått ge sig till att nynna. För nu börjar kanonerna smältas om till plogar.

I dag är det kalla kriget slut. En dramatisk och positiv förändring i internationella relationer har ägt rum. En mycket kraftig nedrustning pågår nu av såväl kärnvapen som konventionella vapen. Upplösningen av Sovjetunionen och demokratiseringen av Central- och Östeuropa har lett till en totalt förändrad situation i Europa.

Det finns fortfarande de som menar att just kärnvapen, militär styrka och avskräckning klarade freden. Men nu när dessa kraftigt minskar i betydelse, ökar förtroendet, samarbetet och förutsättningarna för verklig fred, och risken för krig minskar.

Under de senaste åren har närmast en revolution ägt rum på nedrustningsområdet. Kärnvapen har för första gången i historien börjat förstöras.

I Parisavtalet, november 1990, har alla Europas stater, jämte USA och Canada, kommit överens om det största nedrustningsavtalet någonsin om konventionella vapen och om ett alleuropeiskt samarbete för att stärka förtroendet och säkerheten dem emellan och för att främja rustningskontroll och nedrustning.

Sakligt samarbete och växande ömsesidig förståelse ersätter den tidigare misstänksamheten och rivaliteten i en för några år sedan otänkbar utsträckning.

För så är det: Säkerhet måste uppnås inte *mot* motståndaren utan *tillsammans* med honom. Den internationella säkerheten måste vila på samarbete för gemensam överlevnad i stället för på hot om ömsesidig förintelse. Säkerhet kan bara byggas tillsammans.

Den gemensamma säkerhetens grundidé har i praktiken fått genomslag i internationell politik.

Allt är långtifrån bra, även om nedrustningen har tagit fart. Det finns en risk att den hotande "lag och ordning" som kärnvapnen åstadkom, ersätts av en hotande oordning på grund av etniska och nationella konflikter, fattigdom eller protektionism och handelskrig. Risken är också att kunskapen hos tusentals arbetslösa f.d. sovjetiska kärnvapenexperter och tekniker kan komma att spridas över världen.

Å andra sidan finns nu en verklig möjlighet att minska den militära aspekten av säkerhet. Ekonomisk utveckling och mänskliga rättigheter kan komma att spela en mycket större roll. Gemensam säkerhet kan ersätta gemensamt försvar i allianser.

Sveriges nedrustningsarbete måste utgå från en syn på säkerhet och sam-

arbete, som betonar det gemensamma intresset för fred och mänsklig överlevnad och samtidigt en rättvis ekonomisk och social utveckling. För detta krävs en fortsatt aktiv svensk internationell freds- och nedrustningspolitik.

Denna politik är naturligtvis inte statisk. I takt med de positiva förändringarna för en kraftig nedrustning måste självklart svensk nedrustningspolitik kontinuerligt analyseras och förändras.

Provstopp, icke-spridningsavtal, totalförbud mot kemiska vapen, begränsning och kontroll av vapenhandeln, är exempel på några av alla de frågor som inte kan lösas ensidigt eller i bilaterala avtal utan kräver internationella avtal inom Förenta nationernas ram.

Sverige har genom långvarigt engagemang, teknisk kunskap och förhandlingskompetens särskilda möjligheter till konstruktiva insatser. Därtill har under en lång följd av år nedrustningspolitiken haft ett mycket brett stöd i riksdagen.

I avsaknad av en deklarerad nedrustningspolitik från regeringens sida har vi socialdemokrater i vår partimotion U402 lagt fram förslag till en sådan politik, omfattande såväl totalförbud mot kemiska vapen, radiologiska vapen, laservapen som begränsning av vapenhandel. Men framför allt har vi föreslagit ett omfattande program för en kärnvapenfri värld. Trots det kalla krigets slut och den påbörjade nedrustningen finns fortfarande de flesta kärnvapnen kvar. Utskottet har också ställt sig bakom de flesta av våra förslag – dock inte alla. Därför vill jag yrka bifall till reservationerna 1, 2 och 3.

Målet måste vara en kärnvapenfri värld; ett mål som inte längre är otänkbart. När INF-avtalet om avskaffande av en hel kategori av kärnvapen skrevs under i december 1987, skrevs i princip också kärnvapnens politiska dödsattest under. Det är mer en fråga om tid, vägar och metoder att bli av med dem. Våra förslag omfattar bl.a. ett fullständigt provstopp, icke-spridningsfördraget, kärnvapnens olaglighet, marin kärnvapennedrustning, skrotning av kärnvapen under FN:s kontroll och en kärnvapenfri zon i Norden.

Kunskapen om kärnvapen kommer inte att försvinna, men viljan och möjligheten att använda dem kan undanröjas. Den viktigaste och kanske enda framgångsrika vägen att göra kärnvapen föråldrade är att göra dem ovidkommande genom ett starkt nätverk av ekonomiskt internationellt beroende, genom att bryta ner murar av ömsesidig misstro och skapa gemensamma intressen vid sidan av själva överlevandet, men också genom ekonomiskt, vetenskapligt, kulturellt och teknologiskt samarbete samt samarbete rörande miljön.

Kärnvapenprov har bara ett syfte – att utveckla mer effektiva kärnvapen. Den totalt förändrade situationen i världspolitiken, slutet på det kalla kriget, minskningen av kärnvapen, genombrottet för inträngande nedrustningsverifikation och framstegen i icke-spridningsarbetet är alla tecken på att tiden har kommit för ett fullständigt stopp för alla kärnvapenprov.

Det har blivit allt svårare för kärnvapenmakter att rättfärdiga fortsatta kärnvapenprov. Vem är fienden mot vilken kärnvapen skall vändas?

En framtida säkerhetsordning som baseras på användning av eller hot om användning av kärnvapen är inte acceptabel. Så länge kärnvapen existerar

finns en risk för dess användning. Möjligheten att använda dem måste därför elimineras.

Ett viktigt politiskt steg vore att folkrättsligt förbjuda användning av kärnvapen. Detta tar vi upp i reservation 1.

Grundvalen för en ny lag, såväl sedvane- som avtalsbaserad, finns redan genom att kärnvapenmakterna i mer än 46 år har avstått från att använda dem. Den pågående processen kan förstärkas genom att internationella överenskommelser förhandlas fram eller genom att förstärka negativa säkerhetsgarantier.

Ett steg i denna riktning vore att alla kärnvapenmakterna förband sig att inte använda kärnvapen först. Sådana deklarationer har Kina och Sovjetunionen avgivit. Om alla kärnvapenmakter gjorde liknande utfästelser, skulle det i praktiken resultera i ett förbud mot användning av kärnvapen.

Sådana utfästelser skulle sedan följas av en internationell överenskommelse om totalförbud mot användning av kärnvapen. Ett sådant absolut förbud i internationell lag skulle utgöra en bas för vidare kärnvapennedrustning. Sverige bör enligt vår uppfattning lägga fram sådana förslag.

I vår andra reservation tar vi upp kärnvapen till sjöss. Som första land tog Sverige för ett decennium sedan upp frågan om kärnvapen till sjöss i Förenta nationerna. År efter år har Sverige pekat på den stora risk som kärnvapen till sjöss utgör och fört fram en serie av förslag, bl.a. förbud mot taktiska kärnvapen till sjöss, och senast hösten 1990 att förhandlingar om ett förbud mot icke-strategiska kärnvapen till sjöss skulle inledas.

USA:s och Sovjets ensidiga deklaration att dra tillbaka sina taktiska kärnvapen från ytfartyg är en positiv utveckling, men inte till fyllest. En del av dem förs i land och kan placeras ut igen, och vi vet faktiskt inte alls vilka eller hur många som kommer att förstöras. Målet måste vara att alla icke-strategiska kärnvapen förstörs under internationell kontroll. Vår uppfattning – från Socialdemokraternas sida – är att Sverige fortsatt bör aktivt agera för ett förbud mot icke-strategiska kärnvapen till sjöss.

I vår tredje reservation föreslår vi att kärnvapen skall ställas under internationell kontroll. Detta är ett förslag som fördes fram av Förenta staterna åren efter andra världskriget. Avsikten var att förhindra en okontrollerad kärnvapenkapplöpning.

Grundtankarna i denna plan bör nu, i den förändrade världspolitiska situationen, tas upp till ny diskussion. En början kan göras genom att ett internationellt kärnvapenregister i Förenta nationernas regi snabbt upprättas, omfattande alla nationella arsenaler. Sverige bör därför i FN föreslå att kärnvapen ställs under internationell kontroll.

Jag yrkar på nytt bifall till samtliga reservationer.

Till sist: Den positiva utveckling mot fred och nedrustning som vi nu upplever kommer att kräva av oss ett konstruktivt tänkande, som aktivt söker möjligheter och svar för framtiden. Det gäller ett annorlunda säkerhetstänkande som försöker identifiera hoten – både militära och andra hot – mot de moderna industriländerna och den övriga världen under inte bara de närmaste åren utan på 50 års sikt.

Vi behöver en bättre förståelse för att konflikter handlar om oförenlighet

av intressen, mål, metoder och uppfattning för att kunna utveckla annorlunda och bättre konfliktlösningsmetoder. Som Benkt-Erik Hedin säger:

Vi måste lära oss
att lyssna till varandra.

Vi måste lära oss
att förstå varandras drömmar
om hur världen skall förvandlas.

Vi måste lära oss
att tala om våra drömmar
om den värld där vi skall leva.

Vi måste lära oss
så att vi tillsammans
kan ta makten
över våra liv och över världen.

Vi måste lära oss
så att drömmarna blir verklighet
så att människornas värld blir allas
så att människornas värld blir vår.

Vi måste lära oss
att det är vi som har makten tillsammans.

Vi måste lära oss
att det är vi som har ansvaret
var och en.

Anf. 3 GUDRUN SCHYMAN (v):

Herr talman! Jag kan gärna instämma i föregående talares inlägg; jag tror inte att det fanns någonting där som inte jag också stöder. Det kommer också att visa sig när vi skall rösta, att samtliga reservationer som Socialdemokraterna har vid det här betänkandet kommer att stödjas av Vänsterpartiet.

Men det finns en fråga som jag saknade i det inlägget och som jag också saknar en mer utförlig diskussion om i betänkandet. Det gäller definitionen av Sveriges utrikes- och säkerhetspolitik, definitionen av neutralitetspolitiken. Det är en mycket viktig fråga, anser jag. Det har ju länge funnits stor samstämmighet om att Sverige skall vara ett alliansfritt land för att i händelse av krig kunna vara neutralt. Det har därför rått stor samstämmighet om att Sverige inte skall ingå i någon form av organisatoriskt samarbete som innebär att denna alliansfrihet upphävs.

Det har nu så smått förts en diskussion om en förändring av neutralitetsbegreppets innebörd utifrån de stora förändringar som har skett i Europa. Och det är bra att den diskussionen kommer till stånd, tycker jag. Det har alltså varit stora förändringar, och det är riktigt att det kalla kriget är slut – enligt den traditionella definitionen. Det är riktigt att åtminstone den ena stormakten har upplösts eller vittrat sönder, men det är också ett faktum att den andra militära alliansen, NATO, finns kvar och har utökat sitt intresseområde i övriga Europa.

Det är också ett faktum att det byggs upp en ny militärallians; i varje fall förs diskussionerna inom ramen för utvecklingen av den europeiska unionen. I WEU, den västeuropeiska unionen, bygger man också upp en gemensam försvarsallians, en europeisk försvarspelare.

Diskussionen om hur detta skall påverka Sveriges ställning tycker jag borde ha förts mycket mer i den här kammaren, så att det hade kunnat bli ett nytt politiskt beslut om att vi har ett nytt begrepp för vår säkerhetspolitik.

Om jag tolkar betänkandet riktigt, så anser åtminstone en majoritet av utrikesutskottets ledamöter att definitionen på Sveriges utrikespolitik numera är alliansfrihet, syftande till att vårt land skall kunna vara neutralt i händelse av krig i vårt närområde. Det är tillägget "i vårt närområde" som utgör den stora förändringen i den utrikespolitik som Sverige framöver skall föra. Detta tillägg gör det, såvitt jag förstår, möjligt för Sverige att i en framtid, inom ramen för den europeiska unionen, delta också i det försvarspolitiska samarbete som där utvecklas.

I två motioner till betänkandet säger motionärerna att det inte skall vara möjligt för Sverige att delta i detta försvarspolitiska samarbete. Det är en motion från Vänsterpartiet, U534, och en socialdemokratisk motion, U517, där man säger att Sveriges säkerhetspolitik fortfarande skall vila på alliansfrihet i fred, syftande till neutralitet i krig, utan tillägget "i vårt närområde".

Anledningen är ju att vi menar att en aktiv neutralitetspolitik fortfarande har stor giltighet i den säkerhetspolitiska situation som utvecklas i dag, både i Europa och i världen i stort. Det är ju inte så att krig är begränsade till närområden; de får ju effekter över mycket stora områden i alla avseenden. Jag har svårt att acceptera den här mycket begränsade och insnävade synen på säkerhetspolitiken och neutralitetspolitiken i ett läge där den internationella utvecklingen gör att varje land blir alltmer beroende av hela världens utveckling. Det globala synsättet borde ju med nödvändighet vara det förhärskande när man ser på säkerhetspolitiken. Men i stället väljer utskottsmajoriteten att snäva in det säkerhetspolitiska begreppet och definiera Sveriges neutralitet i förhållande till vårt närområde.

För mig är detta fullständigt obegripligt, och jag tycker att det är en mycket haltande politik. Jag är övertygad om att anledningen till att man gör på det här sättet – att man vill hålla kvar den s.k. hårda kärnan i uttrycket "i vårt närområde" – är att man skall kunna legitimera och motivera ökade försvarskostnader i Sverige i ett budgetläge då det är rent oförskämt att bedriva social nedrustning och samtidigt bedriva militär upprustning.

Här hittar man alltså motivet till detta, tror jag – att man skall kunna utgå från att det kommer att bli militära konflikter i vårt närområde.

Jag har i flera tidigare debatter frågat, och jag tänker fråga nu igen, vilka länder det är som Sverige skall föra militärt krig mot. Vilka militära konflikter i vårt närområde tänker man på när man lägger till denna mening?

Jag är medveten om att militära konflikter kan utvecklas i Europa. De pågår redan i dag, och det kan säkert komma fler. Vi har inte sett att de militära konflikterna på något sätt har någon spridningseffekt, dvs. sprids över till den del av Europa där Sverige befinner sig. Jag har mycket svårt att tro att eventuella militära konflikter kan komma att få den effekten i framtiden. Därför menar jag att också vi i Sverige skulle kunna ägna oss åt en

mycket kraftig militär nedrustning, vilket man gör i andra länder, där man tydligen ser saken på ett något annat sätt.

Om det skulle kunna inträffa militära konflikter som motiverar ett starkt svenskt militärt försvar, måste det fortfarande finnas kvar någon form av motsättning mellan öst och väst. Då vore det ändå viktigare att Sverige bibehöll sin alliansfrihet och sin neutralitetspolitik, för att vi i ett sådant läge inte skall tvingas in i ställningstaganden som vi inte själva kan råda över, vilket blir fallet om Sverige skulle välja att bli medlem i den europeiska unionen.

Dessutom kommer den internationella utvecklingen i stort att innebära en rad konflikter som inte kan definieras i termer av öst–väst men väl i termer av nord–syd. Såvitt jag förstår borde Sveriges alliansfrihet och aktiva neutralitetspolitik i ett sådant läge vara ett utmärkt verktyg för att utveckla nya alternativa säkerhetspolitiska begrepp och göra det möjligt för Sverige att vara en aktiv aktör när det gäller att medla och bygga broar osv. Det är den traditionella roll som Sverige har haft i den internationella politiken, väl anförd av den socialdemokratiska regeringen. Detta gäller inte minst frågan om kärnvapennedrustning, som Maj Britt Theorin talade så varmt för.

Vid ett medlemskap i den europeiska unionen kommer Sverige att vara förhindrat att bedriva en nedrustningspolitik med egen profil. Europeiska unionens politiska samarbete omfattar säkerhetspolitikens alla områden, inkl. nedrustningspolitiken. Den europeiska unionens samtliga medlemmar skall tala med en röst, och den rösten formas av ministerrådet i Bryssel enligt regler som vi alla här i kammaren väl känner till. Det innebär att det inte blir möjligt för Sverige att bedriva en aktiv och offensiv nedrustningspolitik på det sätt som Sverige tidigare har gjort i andra internationella fora.

I ett läge där den internationella utvecklingen medför att det verkligen behövs en aktiv nedrustningspolitik och en aktiv politik för avskaffande och skrotning av kärnvapen skulle Sverige frånhända sig möjligheten att vara en motor och en pionjär i detta arbete. Det tycker jag vore mycket tragiskt.

Det vore också mycket tragiskt om Sverige, där en klar majoritet bland folket valt att säga nej till kärnvapen, på detta sätt genom ett eventuellt medlemskap i den europeiska unionen skulle hamna i en militärallians som kommer att stå under s.k. beskydd av franska kärnvapen. Det är en fråga som har dykt upp de senaste månaderna, och väldigt många har uttalat sig positivt för den ordningen. Det skulle bli en konsekvens av ett eventuellt medlemskap i den europeiska unionen, och det utan att den svenska befolkningen skulle ha någon som helst möjlighet att frånhända sig detta s.k. kärnvapenparaply. Det skulle djupt strida mot den vilja som finns och de politiska beslut som tidigare har fattats i riksdagen.

Med detta vill jag yrka bifall till den meningsyttring som Vänsterpartiet har fogat till betänkandet.

Anf. 4 DANIEL TARSCHYS (fp):

Herr talman! Det betänkande vi i dag diskuterar är utomordentligt viktigt. Det är första gången efter valet 1991 som riksdagen slår fast en del grundläggande utrikespolitiska principer.

Jag menar att det är viktigt att se på den text som utskottet är enigt om. Normalt sett brukar journalisterna här i riksdagen uppmärksamma de frågor

som det råder diskussion om och där något parti har avgivit en avvikande uppfattning genom reservationer eller meningsyttringar. Jag vill framför allt fästa uppmärksamheten på de viktiga texter i detta betänkande som det i utskottet råder full enighet om, och som definierar Sveriges utrikespolitik på ett delvis nytt sätt.

Utskottet sätter in neutralitetspolitiken i dess historiska sammanhang och beskriver hur denna politik växte fram under en period präglad av det kalla krigets motsättningar mellan två stora block i Europa. Utskottet påpekar också att den historiska situation i vilken denna politik växte fram nu har genomgått en radikal förändring.

Vi har efter Sovjetunionens och Warszawapaktens upplösning och undertecknandet av Parisstadgan för första gången lagt en gemensam ideologisk grund för samarbetet i Europa och nått ett tillstånd där det inte längre råder stormaktsmotsättningar i Europa. De europeiska staterna försöker att nå fram till grunderna för en gemensam säkerhetsordning.

Det är inte så, att faran genom de förändringar som har skett är över för Sveriges vidkommande. Å ena sidan vet vi att riskerna för stormaktskonflikter har begränsats i mycket stor utsträckning. Det är i dag praktiskt taget uteslutet att föreställa sig en stormaktskonflikt i Europa. Å andra sidan är vi på det klara med att det i Europa nu finns ett betydande antal regionala konflikter av mycket allvarlig karaktär. Några som redan pågår är tragedin i Jugoslavien och ett antal regionala konflikter i det gamla Sovjetunionen, framför allt mellan Armenien och Azerbadzjan. Det finns också risk för andra konflikter i östra delen av Europa. Allt detta sker runt omkring oss, och det har ökat riskerna för att säkerheten i Europa skall rubbas.

Denna nya situation innebär väsentligt förändrade villkor för Sveriges framtida utrikespolitik. Det är nu möjligt att söka Europas trygghet i gemensamma ansträngningar, i en gemensam fredsordning. Det finns redan ett antal institutioner som på olika sätt försöker nå fram till en sådan fredsordning.

Utskottet beskriver i betänkandet det arbete som genomförts inom ESK, en organisation som nu omfattar alla Europas stater och alla f.d. medlemsländer i det gamla Sovjetunionen. Utskottet nämner de ansträngningar som pågår inom NATO. Det nya som inträffat är ju att flertalet, om inte alla, av Warszawapaktens medlemsstater har sökt sig till NATO i strävan att nå en ökad säkerhet för sitt eget vidkommande. Detta har NATO tills vidare besvarat med att inrätta ett speciellt kooperativt organ – ett råd som heter NACC – som utgör ett forum för överläggningar om säkerhetsfrågor mellan de gamla Warszawapaktsländerna och NATO:s medlemsstater.

Utskottet beskriver också den utveckling som skett inom Västeuropeiska unionen, ett organ som tidigare legat i dvala, men som nu har väckts till nytt liv bl.a. genom det beslut som fattades i Maastricht. Det går ut på att man vill lansera Västeuropeiska unionen som en säkerhetspolitisk komponent i den framtida europeiska unionen.

För Sveriges vidkommande har vi sagt att vi vill delta i den diskussion och i det arbete som nu pågår om att skapa grunderna för en ny fredsordning i Europa. Vi är öppna för ett samarbete med detta mål. Detta gör vi med bevarad alliansfrihet, med ett bevarat starkt försvar och med bevarad vilja att

försvara vårt territorium, men i medvetenhet om att det är genom gemensamma ansträngningar som vi kan trygga freden och säkerheten i Europa.

När det gäller Västeuropeiska unionen, har den sänt ut inbjudningar i två riktningar. Den har sagt till de stater i Europeiska gemenskapen som inte är medlemmar, att de inbjuds att bli antingen medlemmar eller observatörer i Västeuropeiska unionen. Den har vidare sagt till de stater i NATO som inte är medlemmar i Europeiska gemenskapen att de inbjuds att bli associerade medlemmar i Västeuropeiska unionen. För Sveriges del har ingendera av dessa inbjudningar någon aktualitet. De är inte riktade till oss.

Utskottet fastslår att frågan om svenskt deltagande i Västeuropeiska unionen icke har aktualitet i ett läge när vi inte är medlemmar i Europeiska gemenskapen. Den dag då vi är medlemmar i Europeiska gemenskapen kommer denna fråga att ställas också till oss. Då måste vi vara beredda att ge ett svar.

Det centrala elementet i utskottets betänkande är att betona den process som pågår. Det är en öppen process där man ännu inte kan se slutpunkten. Det går inte att ge svar på alla de frågor som vi ställer oss själva om hur den europeiska säkerheten skall vara organiserad, vilka institutionella former den kommer att ha och hur de olika organisationer som är inblandade kommer att samverka i framtiden. Det är något som kommer att visa sig under de kommande åren. Däremot kan vi mycket bestämt säga att vi från svensk sida har en aktiv vilja att delta i arbetet på att stärka säkerheten i vår världsdel.

Utskottet betonar också att strävan att stärka säkerheten i Europa självfallet inte står i någon motsättning till vårt globala engagemang för nedrustning och säkerhet i hela världen. Vi understryker att vi förväntar oss ett fortsatt aktivt svenskt engagemang i de nedrustningssträvanden och säkerhetspolitiska strävanden som pågår sedan länge.

Nu kommer jag till de reservationer som Socialdemokraterna har lämnat. Enligt majoritetens uppfattning rör det sig om nyansskillnader, viktiga sådana, men dock nyansskillnader. Målen är i stort sett de samma för majoritet och reservanter. Reservanterna önskar vissa precisa initiativ och åtgärder från svensk sida som majoriteten anser att det är olyckligt att binda sig för. Nedrustningsarbetet är i hög grad ett arbete där man måste spela efter gehör och där ansträngningar pågår parallellt i många olika fora och på många olika fronter. Det sker överläggningar inom FN:s ram, inom nedrustningskommittén i Genève, genom bilaterala kontakter mellan stormakterna och inom ESK.

I det mångfasetterade arbetet måste Sverige ha en förmåga att värdera fördelar och nackdelar med att vid varje givet tillfälle framställa olika förslag. Därför är det svårt för riksdagen att binda regeringen i dessa ganska ömtåliga avvägningar. Vi menar att det är bättre att riksdagen ger vissa allmänna riktningsangivelser och sedan överlåter åt regeringen att träffa avgöranden om vilka initiativ som är lämpliga vid olika tillfällen.

Det är på den grunden som jag vill avstyrka samtliga reservationer och yrka bifall till hemställan i utskottets betänkande.

Anf. 5 MAJ BRITT THEORIN (s) replik:

Herr talman! En sak kan vi väl vara överens om, Daniel Tarschys, nämligen att världen inate förändrades i september förra året. Den stora förändring som startat i Europa kom faktiskt i gång långt tidigare.

Det finns mycket i Daniel Tarschys anförande som är intressant och som jag kan hålla med om, men jag vill bara poängtera att samarbetsformerna började ett bra tag innan den borgerliga regeringen tog över. Inte minst Parisavtalet från 1990 är själva grunden för det samarbete som Europa sedermera har utvecklat, och vill utveckla, som grund för nedrustningen.

I mångt och mycket är vi överens i det här betänkandet. Även om vi med glädje hade sett väsentligt mycket mer viljeinriktning från majoritetens sida, är det naturligtvis regeringen som avgör hur man vill agera. Som jag sade tidigare i mitt första inlägg fanns det ingen signal från regeringen, varken i regeringsdeklarationen eller i budgeten, om vad man avsåg att göra med nedrustningspolitiken. Därför har det varit bra att vi har kunnat driva fram en diskussion som pekar åt rätt håll. Jag noterar också att Daniel Tarschys klart markerade att det skall vara en fortsatt mycket kraftig aktivitet från svensk sida på nedrustningsområdet. Det är mycket viktigt att det sker.

Jag skall inte ta upp diskussionen om WEU och EG. Det kommer andra från vår sida att göra litet senare. Låt mig ändå i diskussionen om försvarsunionen säga att utskottets majoritet inte bara slår fast att frågan saknar aktualitet för vår del, utan vi säger också tydligt och klart att den militära alliansfriheten består alltjämt. Det är mycket viktigt att komma ihåg.

När det gäller frågan om reservationerna är det inte så enkelt att regeringen måste ha möjlighet att agera av och till. Man gör ett klart avsteg från den tidigare nedrustningspolitiken när det gäller de marina kärnvapnen. Där är man inte längre beredd att driva frågan om att säga nej till alla icke-strategiska kärnvapen. Den frågan har Sveriges regering tidigare drivit. Jag vill bara påpeka att det är en mycket stor skillnad mellan att föra i land kärnvapen utan att ens veta vilka som förs i land, utan att man redovisar det internationellt, och att förstöra dem. Vårt krav går ut på, och har hela tiden gjort det, att Sverige aktivt skall arbeta för att en av de farligaste typerna av kärnvapen, de taktiska kärnvapnen till sjöss, skall förbjudas och förstöras under internationell kontroll.

Likadant är det när det gäller att flytta fram positionerna. Där är regeringen och majoriteten mycket passiv. När det gäller frågan om kärnvapens olaglighet kräver vi att man tar upp den frågan nu, eftersom situationen har förändrats så kraftigt. Utskottets skrivningar är litet förunderliga. Man behandlar egentligen inte vårt krav om att ta upp frågan om att göra kärnvapen olagliga. Vi tror att det är hög tid att göra det nu och att resa det kravet i internationella fora, att gå från en deklaration om icke-första-användning av kärnvapen till att ta upp frågan om att förbjuda dem i internationell lag. Därmed skulle man omöjliggöra användandet av kärnvapen.

Jag vill på nytt yrka bifall till våra reservationer till betänkandet.

Anf. 6 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Jag ber att få erinra om den rekommendation som föreligger om att de ärade ledamöterna tar replikerna från sin bänk. Detta för tids vinnande.

Anf. 7 DANIEL TARSCHYS (fp) replik:

Herr talman! Jag hade inte begärt replik, men eftersom jag nu får ordet skall jag använda det till att säga att i det stora hela är detta ett betänkande som hela utskottet står bakom. Jag anser att det är mycket värdefullt.

När det sedan gäller en del frågor kring vilka konkreta initiativ som vi bör ta på nedrustningsområdet, vill jag upprepa att det är olyckligt att riksdagen i detalj binder regeringen för vissa bestämda åtgärder. Flera av de reservationer som Socialdemokraterna har lämnat gäller initiativ som den tidigare regeringen inte tog eller inte drev med någon större kraft. När man nu har kommit i opposition önskar man se dessa förslag drivna.

Jag tror för min del att det är olyckligt för riksdagen att i detalj binda regeringens avgöranden. Att den allmänna inriktningen är att med starkt engagemang driva nedrustningsfrågorna har klargjorts såväl av regeringen genom utrikesministern som av det enhälliga utskottet i detta betänkande.

Anf. 8 MAJ BRITT THEORIN (s) replik:

Herr talman! Det sägs att vi har ett nytt förslag när vi kraftigare driver frågan om olagligheten. Jag vill bara påminna om att Olof Palme redan under FN:s 40-årsjubileum tog upp detta och sade att det är hög tid att aktualisera frågan om ett folkrättsligt förbud mot kärnvapen.

Det är inte så underligt om nya förslag kommer upp när situationen förändras. Huvuddragen går ut på att aktivt driva ett helt program för att omöjliggöra kärnvapen. Det är det vi har pekat på i vårt förslag, som den borgerliga majoriteten till stora delar har tagit till sig. Man har dock inte tagit det till sig när det gäller de marina kärnvapnen, kärnvapnens olaglighet som sådan, och inte heller när det gäller att ställa kärnvapen under internationell kontroll. Jag medger gärna att det senaste är ett nytt initiativ från vår sida. Det är ett gammalt USA-förslag från tiden efter andra världskriget. Det är hög tid att aktualisera det förslaget igen.

Vi är i huvudsak överens, även om jag gärna hade sett något mer aktiva formuleringar från majoritetens sida på de allra flesta områdena. Det är riktigt att det måste vara regeringen som fastlägger när och hur man för fram förslagen. Men om vi skulle acceptera att oppositionen inte skulle lägga fram förslag, skulle mängder av de bogerliga förslagen under tidigare år aldrig ha kunnat läggas fram i Sveriges riksdag. Så har alltid kunnat ske, och förslagen har antingen tagits upp av regeringen och förts fram eller avvisats från majoritetens sida, när man inte har funnit dem relevanta.

Riksdagen måste ha intentionen att väcka frågorna om kärnvapen till sjöss, olagligheten av kärnvapen och om kärnvapen under internationell kontroll.

Anf. 9 DANIEL TARSCHYS (fp) replik:

Herr talman! Det förhåller sig nog så, att åtskilliga av de frågor som Maj Britt Theorin tidigare drev i opposition mot den förra regeringen, driver hon nu i opposition mot den nuvarande regeringen.

Förste vice talmannen anmälde att Maj Britt Theorin anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 10 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Herr talman! Det förvånar mig att varken Daniel Tarschys eller Maj Britt Theorin vill gå in i diskussionen om vad ett framtida eventuellt medlemskap i Europeiska unionen kan betyda för den svenska säkerhetspolitikens möjlighet till en egen profil. Jag förstår över huvud taget inte hur man kan säga att denna fråga inte är aktuell.

Det rasar nu äntligen en debatt i Sverige om ett eventuellt medlemskap i Europeiska unionen och om vilka konsekvenser det får för politikens samtliga områden. Dit hör naturligtvis också säkerhetspolitiken. Det är en av de stora frågorna i den debatten. Att då i utrikesutskottet säga att man inte diskuterar den frågan, för den är inte aktuell, tycker jag är höjden av nonchalans mot en vaknande och mycket medveten opinion, som vill ha besked i dessa frågor. Det är ju en av huvudfrågorna i debatten om ett eventuellt svenskt medlemskap. Jag hoppas att vi kommer tillbaka till detta. Jag får väl ställa frågan till någon annan.

Jag skulle vilja ha klara besked av utrikesutskottets ordförande. Är det så att orden "i vårt närområde" är den nya definitionen på den svenska neutralitetspolitiken? Är detta skillnaden mot den gamla? Det vore bra att få ett klargörande.

Det vore ärligare om man från utrikesutskottets sida talade öppet om det faktum att WEU efter beslutet i Maastricht är en integrerad del i Unionens arbete. Man kommer att arbeta på att de skall slås ihop. Det går inte att förneka det och säga att det inte kommer att bli så. Man kan inte heller förneka att allt fler länder och representanter inom Europeiska unionen i dag säger att det är omöjligt att förena en neutralitetspolitik med ett medlemskap i Europeiska unionen.

Det var senast i april ett seminarium i Paris, där det mycket klart sades ifrån: Ingen kommer att släppas in som inte accepterar Maastricht-fördraget och den framtida avsikten att nå en gemensam säkerhetspolitik och försvarspolitik. Det var två av de hårda krav som ställdes vid seminariet. Detta har Knut Stålberg rapporterat från ett seminarium, där också Sverige och företrädare för det svenska utrikesdepartementet fanns med. Detta är ingen hemlighet. Det är bättre att man talar öppet och ärligt och säger: Okej, det blir så här, men vi tycker att det är bra. Det vore mycket mer rakryggat. Tala klarspråk och säg: Vi tycker att det är värt att ge upp den svenska neutralitetspolitiken. Vi får så många andra fördelar att vi tycker att det är okej. Säg det rakt ut!

Anf. 11 DANIEL TARSCHYS (fp) replik:

Herr talman! Om man vill finna det nya i detta betänkande, får man nog läsa hela betänkandet och inte bara fästa sig vid någon enstaka rad. Vad utskottet förklarar icke vara aktuellt är medlemskap i WEU. Jag förklarade i mitt anförande varför det inte är aktuellt. Det är av den enkla anledningen att WEU har riktat inbjudningar till två grupper av stater om olika former av engagemang. Ingendera av dessa grupper inkluderar Sverige. Följaktligen är frågan om WEU en akademisk fråga, eller en icke aktuell fråga, så länge Sverige icke är medlem i Europeiska gemenskapen. Den dag vi är medlemmar i Europeiska gemenskapen kommer denna fråga att vara aktuell för oss,

i den meningen att vi måste ta ställning till den. Det är självfallet viktigt att vi under tiden fram till dess på olika sätt arbetar inom de organ där vi är med för att utveckla den gemensamma europeiska säkerheten.

Vi har i dag möjligheter som inte fanns för några år sedan att skapa en fredsordning i Europa, en gemensam säkerhet. Utskottets mening är att Sverige aktivt bör delta i den processen för att trygga vår egen säkerhet och säkerheten för andra folk i vårt område.

Anf. 12 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Herr talman! Det står utrikesutskottets majoritet fritt att göra bedömningen att denna frågeställning, ett svenskt medlemskap i WEU, inte är aktuell. Men för medlemsländerna och företrädarna för Europeiska unionen är det en mycket aktuell fråga. Man har sagt att inga nya medlemmar göre sig besvär om de har tänkt sig att hålla kvar vid en neutralitetspolitik som innebär att de inte kan delta i en försvarsallians, ett försvarspolitiskt samarbete med sikte på att utforma ett gemensamt militärt försvar.

Det är vad de säger rakt ut: Några sådana medlemmar göre sig icke besvär. Vi har tänkt oss att bygga upp Europeiska unionen, som inkluderar ett gemensamt försvarspolitiskt samarbete. Just nu sker det samarbetet i WEU. 1996 skall vi ta upp detta igen. Då kommer vi förmodligen att slå ihop dessa båda.

Jag förstår inte varför man har skygglappar i utrikesutskottet. Jag tror mig dock veta anledningen. Om man började tala klartext om dessa frågor i utrikesutskottet skulle enigheten inte bestå. Vi har Centerpartiet, som säger att man bara kan tänka sig medlemskap under förutsättning att neutralitetspolitiken får vara kvar. Det kommer inte att bli möjligt. Det finns en stark opinion inom Socialdemokraterna som säger att de inte vill vara med i en försvarsallians. Det kommer man att bli tvungen till. Det är för att täcka över sprickorna i de olika politiska partierna som man beter sig på detta mycket bedrägliga sätt, för en allmänhet utanför detta rum.

Anf. 13 DANIEL TARSCHYS (fp) replik:

Herr talman! Utrikesutskottet talar klartext i detta betänkande. Jag skulle vilja rekommendera hela betänkandet för noggrant studium. Det slås fast att Sverige alltjämt är ett alliansfritt land, att vi måste bibehålla ett starkt försvar och att vi är beredda att delta i det gemensamma europeiska arbete, som nu har startat, på att finna grunderna för en ny fredsordning i Europa. Jag tror personligen att detta betänkande kommer att vara klargörande i förhållande till de stater med vilka vi hoppas kunna samarbeta. Det kommer att eliminera en del av de frågor som har funnits kring Sveriges utrikespolitiska hållning. Det kommer att skapa ökad klarhet om hur vårt land ser på den framtida säkerhetspolitiken i Europa.

Förste vice talmannen anmälde att Gudrun Schyman anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 14 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Visserligen har inte mer än två år gått sedan järnridån föll samman och ett halvår sedan Sovjetunionen upplöstes, men man kan ändå

säga att avvecklingen av det kommunistiska systemet skett under relativt fredliga former. Någon storkonflikt har inte uppstått.

Detta visar väl tre saker: dels hur bräckligt detta system var trots den enorma militära apparat och vittförgrenade säkerhetstjänst det förfogade över, dels hur angelägen befolkningen var att kommunismens avveckling skulle ske utan en upprepning av dess blodiga historia och dels hur angelägen omvärlden var att bistå vid omvandlingen till demokrati och marknadsekonomi.

Det faktum att folk i dag skjuts på Sarajevos gator och i de kaukasiska bergen erinrar oss samtidigt om att processen inte i alla delar varit framgångsrik. Även om den övervägande delen av befolkningen i de berörda länderna är inriktad på att söka trygghet och välstånd, som förvägrats den i det förflutna, finns det grupper som utnyttjar möjligheterna att söka fördelar på bekostnad av sina grannar.

Gamla, olösta rivaliteter, som undertryckts eller hållits på sparlåga av kommunistregimerna, har åter kunnat stiga upp mot ytan, till synes otillgängliga för den typ av konflikthantering som utarbetas av FN och de europeiska samarbetsorganen.

Det finns två skäl till att omvärlden hittills misslyckats med att hejda konflikterna på Balkan och i Kaukasus. Den ena är att FN, ESK och EG – de organisationer som deltagit i fredsansträngningarna – saknat adekvata politiska mekanismer och militära resurser för att ingripa i en konflikt av den här typen utan tillräckligt stöd av de stridande parterna.

Det andra är att parterna i dessa konflikter förfogar över stora arsenaler av tunga vapen, i Kaukasus huvudsakligen härrörande från Sovjetarmén och i det f.d. Jugoslavien från den federala armén. Den jugoslaviska folkarmén, som kontinuerligt bryter mot ESK:s och folkrättens principer, har hänsynslöst använt sig av tunga vapen mot städer och byar i icke-serbiska republiker, nu senast i Bosnien-Hercegovina.

Liksom andra medlemmar av ESK har de nordiska länderna manat de stridande parterna i Bosnien-Hercegovina att återgå till att använda fredliga medel för att lösa sina konflikter och understrukit att det internationella samfundet inte kommer att acceptera en situation som åstadkommits med våld.

Mina nordiska kolleger och jag har också framhållit att vi ser utvecklingen i det tidigare Jugoslavien som en bekräftelse på att ESK:s operativa förmåga bör stärkas och att ESK i samverkan med andra internationella organisationer bör få en fredsbevarande och kanske en fredsskapande roll på den europeiska kontinenten. Under ESK:s pågående uppföljningsmöte i Helsingfors verkar vi för att detta skall bli en realitet.

Med Parisstadgan för ett nytt Europa, som antogs av ESK i november 1990, fick medlemsländerna en grundval av gemensamma värden, som tjänar som bas för det nya säkerhetssystem som håller på att växa fram i Europa – ett säkerhetssystem som på sikt förhoppningsvis skall kunna förhindra konflikter av den typ vi i dag ser i Bosnien-Hercegovina.

Vi talar redan i dag om "sammanflätade institutioner" och "samverkande säkerhet". ESK, Europarådet, NACC, VEU och EG överväger för närvarande hur man bäst kan bidra till detta vittomfattande och allsidiga säker-

hetssystem. Arbetet inom EG på en gemensam utrikes- och säkerhetspolitik (GUSP) är av stor betydelse även för Sverige. Som medlem av Europeiska unionen kommer vi att fullt ut medverka i detta arbete.

I sitt första gemensamma säkerhetspolitiska uttalande under efterkrigstiden framhöll de fem nordiska utrikesministrarna i början av denna månad att vi alla deltar i detta breda och framåtsyftande samarbete och är beredda att aktivt söka fördjupa det i den nordeuropeiska regionen.

Europas historia lär oss att en sådan samverkan är oundgänglig. Om Europas länder i nuvarande historiska omställningsperiod skulle söka sin säkerhet i isolering eller i gamla former av grupp- och blockindelning, skulle detta snarast medverka till uppkomsten av nya spänningar. Det kan noteras i detta sammanhang att ett antal f.d. Warszawapaktsstater förutskickat att man på sikt avser söka medlemskap i NATO.

När Sveriges riksdag år 1920 debatterade huruvida vi skulle delta i Nationernas förbund, uttrycktes på sina håll en betydande tveksamhet. Många riksdagsmän, både till höger och till vänster, pekade på det nya systemets brister och framhöll att den traditionella typen av neutralitet givit trygghet i det förflutna.

Men förespråkarna för ett svenskt deltagande i den internationella freds- och säkerhetsorganisationen lyckades övertala en majoritet av sina kolleger om att säkerhet i vår tid måste, såvitt det är möjligt, sökas i samverkan. Jag tror att denna insikt också håller på att växa fram i dag, under en tid som i mycket påminner om perioden efter första världskriget.

Jag har hittills uppehållit mig vid framväxten av en ny säkerhets- och samarbetsordning i Europa och Sveriges bidrag till denna. Dessa regionala ansträngningar i ett historiskt skeende står emellertid inte i motsättning till ansträngningarna att skapa en effektivare samarbets- och säkerhetsordning i världen i dess helhet med Förenta nationerna och dess stadga som grundval.

Den internationella samarbetsorganisationen blir i själva verket betydligt effektivare när Europa förmår lösa sina egna grundläggande problem. Supermaktskonflikten mellan öst och väst var till sin kärna en europeisk konflikt. Det var genom Europa järnridån löpte. Det var här världens största vapenarsenaler byggdes upp. Denna utveckling har nu drastiskt förändrats. I Europa sker nu genom unilaterala åtaganden och internationella avtal en successiv reduktion av kärnvapen, konventionella vapen och militära styrkor.

Men det finns också oroande inslag i bilden. Från svensk sida ägnar vi stor uppmärksamhet åt frågan om ett snart tillbakadragande av de f.d. sovjetiska trupperna från Estland, Lettland och Litauen. Det är angeläget att en tidtabell härför upprättas omgående, så att ett tillbakadragande i ordnade former kan inledas. Ett viktigt symboliskt steg vore ett omedelbart tillbakadragande av de trupper som finns i huvudstäderna, eftersom deras närvaro där så tydligt inkräktar på de baltiska staternas suveränitet.

CFE-avtalet har ännu inte ratificerats av Sovjetunionens efterträdarländer i detta avseende. Vi delar förhoppningen om att detta skall kunna ske före avslutningen av ESK:s uppföljningsmöte i Helsingfors. Vi har också framhållit betydelsen av att medlemmarna av Oberoende Staters Samvälde ansluter sig till icke-spridningsavtalet och, i förekommande fall, ratificerar

START-avtalet. Det förhållandet att Sovjetunionen upplösts får inte leda till att OSS-länderna undergräver gjorda åtaganden på detta område.

Det är emellertid inte bara handhavandet av kärnvapnen i det f.d. Sovjetunionen som väcker oro. En annan oroskälla är förekomsten av så många kärnkraftverk som är bristfälliga ur säkerhetssynpunkt. På detta fält har vi på svensk sida större möjligheter att agera. I februari i år tillsatte jag en expertgrupp med uppdrag att föreslå och bereda svenska insatser till stöd för nedrustning och kärnsäkehet i OSS och Baltikum.

Ett resultat av expertgruppens arbete är att vi kommer att bidra till upprättandet av internationella forskningscentra för kärnfysiker i Ryssland och Kiev. Dessa centra syftar till att ge nya uppgifter åt de f.d. sovjetiska kärnfysiker som inte längre kommer att ägna sig åt kärnvapentillverkning. Sverige kommer att lämna ett bidrag på sammanlagt 33 milj.kr. till de internationella forskningscentra som i dagarna sätts upp i Ryssland och Ukraina; 24 milj.kr. till Moskva-centret och 9 milj.kr. till Kiev-centret. Detta är under förutsättning att verksamheten också kommer att inkludera civil kärnsäkerhet. Vår medverkan är ett uttryck för Sveriges intresse för att kunskapen om kärnvapen används till fredliga ändamål.

Statens kärnkraftsinspektion och Statens strålskyddsinstitut har vidare inlett ett nära kärnsäkerhetssamarbete med motsvarande myndigheter i Estland, Lettland och Litauen. Experthjälp planeras även till Ryssland, Ukraina och Litauen för att bygga upp nationella kontrollsystem för klyvbart material. Expertgruppen förbereder vidare konkreta åtgärder för att bistå till upprättandet av gränskontrollsystem som kan hindra spridning av materiel och teknologi för framställning av massförstörelsevapen från OSS-länderna.

Men kärnsäkerhets- och icke-spridningsproblemen är ingalunda begränsade till det f.d. Sovjetväldet. Många av länderna i Mellanöstern har sannolikt utvecklingsprogram för kemiska vapen, och vissa länder på olika håll i världen vägrar fortfarande ansluta sig till avtalet om icke-spridning av kärnvapen. Förhoppningsvis kommer arbetet på en konvention mot kemiska vapen att kunna slutföras i år och den nukleära icke-spridningsregimen kunna skärpas på viktiga punkter före NPT:s granskningskonferens 1995.

Herr talman! I den översyn av svensk nedrustningspolitik som gjordes på mitt uppdrag under hösten diskuterades bl.a. den parlamentariska förankringen av nedrustningspolitiken. De kontakter jag tagit under våren har gjort att en sammanslagen folkrätts- och nedrustningsdelegation med ett utvidgat mandat är den lösning jag förordar. Min förhoppning är att den nya samrådsdelegationen skall kunna hålla sitt första möte i början av hösten.

Jag är förvissad om att vi med denna nya organisation kommer att gemensamt kunna driva vidare frågor som givits en stark prioritet från svensk sida. Ett totalförbud mot kemiska vapen, som jag tidigare talat om, kan tjäna som ett exempel.

Sverige deltar aktivt i arbetet på att skapa en säkrare värld, inte bara genom de bilaterala insatser jag nämnt utan även genom internationellt samarbete med likasinnade länder i G 24-gruppen, i Österjörådet, i IAEA, i nedrustningskonferensen i Genève, i ESK och i FN. Om vi får stöd för vår kandidatur till en plats i säkerhetsrådet för nästa mandatperiod kommer vi också

att kunna vara med om att genomföra den utbyggnad av FN:s fredsbevarande och fredsskapande verksamhet som för närvarande förbereds.

Vid ESK:s ministerrådsmöte i Stockholm i december övertar Sverige ordförandeskapet från Tjeckoslovakien för en period av 6–10 månader. Mot den bakgrund jag nu tecknat är det uppenbart att vi kommer att ställas inför mycket stora anspråk i ett Europa, där vissa stater genomgår svåra konvulsioner, där nedrustnings- och säkerhetsavtal alltjämt återstår att genomföra och där nya strukturer måste byggas. Samtidigt ger det oss ökade möjligheter att påverka utvecklingen på ett antal områden som är av avgörande betydelse för vår egen säkerhet, vårt eget välstånd och vår plats i det nya Europa.

Anf. 15 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Herr talman! Jag skulle vilja försöka ställa några av de frågor jag inte fick svar på av utrikesutskottets majoritet till utrikesministern i stället – det kan vara intressant att se om man har samma åsikter.

Det gäller utvecklingen av samarbetet i Europa och ett eventuellt svenskt medlemskap i den europeiska unionen. Utrikesministern sade att vi som medlemmar, om vi nu blir det, kommer att fullt ut delta i unionens arbete. Jag undrar: Är det då utrikesministerns mening att Sverige fullt ut skall delta också i den europeiska unionens alla institutioner och även i ett förpliktigande militärt samarbete, som – enligt vad jag kan utläsa av alla beslut som hittills har fattats och alla utfästelser som har gjorts – är det långsiktiga politiska mål som man har inom den europeiska unionen och som man som medlem ju förbinder sig att verka för; det sade också regeringen i sin regeringsdeklaration att Sverige skulle göra. – Det var det ena.

Det andra gäller beskrivningen av den s.k. traditionella neutralitetspolitiken som – som jag uppfattade utrikesmininstern – någonting mycket negativt och i termer av isolering och grupp- och blockbildningar, någonting som är förlegat och gammaldags. Det kan man väl hålla med om, men jag undrar om inte just grupp- och blockbildning är en mycket bra definition av just den europeiska unionen, som genom sin karaktär av att tala med *en* röst bygger upp ett mycket gediget och ogenomträngligt block i just Västeuropa. Hur ser utrikesmininstern på det i förhållande till andra länder och eventuella konflikter med utgångspunkt i ett mer globalt synsätt? Är inte den europeiska unionen ett sådant mycket traditionellt och gammaldags block?

Anf. 16 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Gudrun Schyman förenklar sina frågeställningar genom att själv ha en mycket bestämd uppfattning om hur Europa kommer att se ut mot slutet av 90-talet.

Gudrun Schyman brukar också föra sina debatter på det sättet att de som lyssnar till henne måste utgå från att det är en militärallians som Sverige skall ingå i när Sverige söker medlemskap i den europeiska unionen. Såvitt jag vet finns det en enda fungerande militärallians där en hel del europeiska länder i dag är med, och det är NATO. Det är också så att en hel lång rad Warszawapaktsländer gärna skulle vilja vara med i denna fungerande militärallians.

Sverige söker medlemskap i den europeiska unionen. Vi säger fullt ut ja till den europeiska unionen såsom den avtecknar sig i Maastrichtöverens-

kommelsen och såsom den är formulerad där. Vi säger också fullt ut ja till de politiska målsättningar och strävanden som medlemsländerna i EG och så småningom den europeiska unionen ger uttryck för. Men detta är någonting annat än den bild som Gudrun Schyman tecknar. Exakt hur den säkerhetsordning kommer att se ut som nu är på väg att växa fram inom olika europeiska organ och i en kontinuerlig dialog mellan olika europeiska organ kan vi i dag inte se, Gudrun Schyman.

Om jag får uttrycka hur jag som svensk utrikesmininster ser på det svenska intresset vill jag säga att det är att vi skall få en så fast och fungerande säkerhetsordning i Europa som möjligt. Det ligger i Sveriges nationella intresse. Samtidigt skall vi, menar jag, behålla vår egen förmåga att värna vår egen säkerhet och vårt eget oberoende.

Anf. 17 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Herr talman! Det är inte så att jag förenklar debatten, utan vad jag efterlyser är en större tydlighet i ställningstagandena. Jag tycker att det är väldigt otrevligt med dessa sliriga formuleringar – å ena sidan är det si och å andra sidan är det så, det är inte aktuellt nu, och man vet väl aldrig hur det går i framtiden, det får vi väl se, osv. Det finns fullt med sådana luddigheter som förvirrar begreppen.

Det är så att de beslut som fattades i Maastricht mycket klart säger att WEU är och skall vara en integrerad del av den europeiska unionens uppbyggnad och arbete. Jag har traktattexten framför mig. Jag kan läsa högt ur den. Det står t.ex. att unionen begär att WEU, som är en integrerad del av EU:s utveckling, skall utveckla och tillämpa unionens beslut och aktioner som har försvarskonsekvenser.

Det heter vidare: WEU skall utgöra en integrerad del i EU:s utvecklingsprocess och stärka sitt bidrag till solidariteten inom Atlantalliansen. Man är också överens om att stärka WEU:s roll i det längre perspektivet av en gemensam försvarspolitik i den europeiska unionen, som i sinom tid kan leda till ett gemensamt försvar, förenligt med Atlantalliansen.

Det råder inga motsättningar om detta. NATO är ju införstått med den här utvecklingen, men får ju på det här sättet – det måste vi väl ändå kunna säga – möjlighet att i WEU:s namn bedriva militär politik också utanför Europas gränser. Det är ju finessen med det här – ett NATO och ett WEU som tillsammans kan försvara sina s.k. intressen. NATO:s intressen har på det sättet också möjlighet att verka utanför Europa.

Detta står i klartext på papper. Detta är vad man har beslutat, detta är vad man vill. Då går det väl inte att säga att det är hypotetiskt eller att det är förenklande resonemang? Det krävs en tydlighet i diskussionen som jag efterlyser, och jag tycker att det är ohederligt att inte redan nu ta ställning i de här frågorna.

Anf. 18 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Jag finner inte utrikesutskottets skrivningar otydliga. Jag tycker att de är tydliga och klara och ger en god beskrivning av den utvecklingsprocess som vi i Europa befinner oss i, en grundläggande, hoppingivande utvecklingsprocess, om än med mycket svåra problem att lösa. Där

menar jag att vi kommer in på just de frågor som jag delvis försökte belysa i mitt anförande, nämligen hur det europeiska samfundet och det internationella samfundet skall kunna utveckla inte bara en fredsbevarande utan även en fredsskapande förmåga. Det blir en av 90-talets stora frågor, och är ju en fråga redan i dag när vi ser vad som händer på Sarajevos gator.

Jag tycker för egen del att jag uttrycker mig ganska klart – det måste jag säga – när jag säger att det är i den svenska nationens intresse att vara med och utarbeta och delta i en så fast och fungerande säkerhetsordning som möjligt i Europa och se till att denna kommer till stånd, samtidigt som vi bibehåller vår förmåga att värna om vår egen säkerhet och vårt eget oberoende. Detta tycker jag är mycket klart.

Förste vice talmannen anmälde att Gudrun Schyman anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 19 PIERRE SCHORI (s):

Herr talman! Jag skall strax återkomma till det som nu har diskuterats, fru utrikesminister. Jag vill först säga några ord om Jugoslavien, ett land som vi nu ser slitas i stycken. Nya stater har bildats, och andra står på tur att få internationellt erkännande. I vissa delar, som i Bosnien-Hercegovina, kämpar folket för sin överlevnad.

Tragedin i detta gamla fina kulturområde i Europa är obeskrivligt brutal: familjer splittras, barn dödas eller får svåra trauma, civila bombas och människor drivs från hem som har förstörts. I dag upplever vi efterkrigstidens största flyktingkris. 1,3 miljoner medborgare i det gamla Jugoslavien är på flykt, och man räknar med att ytterligare 100 000-tals är det inom kort. I Tyskland har man officiellt tagit emot 200 000, men det rör sig säkert om en kvarts miljon, sårade, hungrande, förtvivlade och sjuka människor utan hem.

I det läget behövs medmänsklighet mer än någonsin. Det är i sådana lägen länder skall leva upp till FN:s flyktingkonvention och visa solidaritet, och det gör Sverige. Men det är också i sådana lägen av ofattbar fasa och obeskrivlig terror som Ny demokrati visar sitt sanna och rätta jag och talar om att det är turistresor som organiseras från ett område där FN-soldaterna säger att de inte tidigare varit med om någonting liknande. Sverige visar solidaritet med gamla Jugoslaviens folk genom att ta sin del av de behövande i nöd.

Men vi kan också göra annat. Det gäller omfattande flyktinghjälp på platser nära flyktingarnas hem, det gäller fredsansträngningarna inom ESK:s ram och inom Brysselkonferensen för fred i Jugoslavien. Vi måste i det sammanhanget fördöma den jugoslaviska folkarméns övergrepp och övervåld i Bosnien-Hercegovina, en stat som nu är en självständig medlem av ESK. Vi måste kräva dessa truppers uttåg omedelbart.

Ett erkännande av Bosnien-Hercegovia och Makedonien bör komma snart från svenskt håll. Däremot bör självfallet erkännandet av federala republiken Jugoslavien vänta till dess aggressionen mot grannstaterna har upphört och till dess man fullt ut har anslutit sig till Parisstadgans regler om fred, mänskliga rättigheter och demokrati i Europa.

Kosovo är nu också på allvar hotat av utvecklingen. Sverige kan och bör

som medlem av ESK-trojkan uppmana ESK att skicka en delegation till Kosovo för att informera sig på platsen men också för att visa solidaritet.

Vidare tycker jag att Sverige borde ta initiativet till en internationell återuppbyggnadsfond för Dubrovnik, denna anrika stad som klassats som del av världens samlade kulturarv. Vi skulle kunna göra det som ett uttryck för den medkänsla och det engagemang vi känner för alla folken i den gamla Jugoslavien och så också visa dem som kommer därifrån och lever i vårt land att vi bryr oss.

Det sägs i den här processen att ESK, den europeiska säkerhetskonferensen, inte har några tänder. Men vem har egentligen det, om man inte är redo att gå så långt som Förenta nationerna och USA gjorde i Irak–Kuwait-konflikten. ESK är viktigt för Europas säkerhet, och ett betydande ansvar kommer att falla på Sverige, som ordförande från december, och fru utrikesministern.

Man kan säga att utan att EG:s roll som en växande stabilitetsfaktor i Europa försvagas har ESK sitt värde genom att man inte ställer orealistiska förväntningar på organisationen. Vi får inte låta vår besvikelse över vad som händer i det f.d. Sovjetunionen och f.d. Jusgoslavien slå över i besvikelse mot ESK också. Det är bättre att ha ESK som det är än att inte ha det alls.

ESK är inte något utvidgat EG där bara välartade länder hör hemma. ESK är ett redskap för att försöka åstadkomma fred, demokrati och ekonomisk utveckling inom ESK-området så som det nu ser ut.

Läget i det gamla Jugoslavien, liksom kriget i Azerbajdzjan berör oss alla i Europa. Sökandet efter en stabil all-europeisk fredsordning måste fortsätta, trots bakslagen.

Mycket flyter nu i Europa. Det gamla har dött, men det nya har ännu inte fötts. Halva vår kontinent tycks vila på något slags kvicksand. Ur postkommunismens krater väller lava av nya, obehagliga överraskningar, verkar det. I detta läge är det viktigt att Sverige har en klar säkerhetspolitik. Tyvärr, menar jag, har det vilat ett drag av osäkerhet kring regeringen Bildts säkerhetspolitik.

Anders Björck – om ni känner honom – har talat om att neutralitetspolitiken är död. Det gjorde han utomlands. Carl Bildt verkar ha svårt både i språk och kroppsspråk att ens använda ordet neutralitetspolitik, Olof Johansson däremot – som också ingår i regeringen – säger att denna neutralitetspolitik är tidlös. Inte undra på att man både i Sverige och utomlands undrar: Vad är egentligen Sveriges linje?

Utrikesutskottet har i detta osäkra läge hjälpt regeringen genom att strama upp politiken och ge den klara konturer. Det står att den militära alliansfriheten, som är den fredstida benämningen och praktiken av neutralitetspolitiken, består. Så säger alla partier i utrikesutskottet, utom Ny demokrati. Det är bra.

Samtidigt – och det är viktigt – förklarar vi oss nu, som tidigare, villiga att aktivt verka för att hitta en alleuropeisk säkerhetsordning. Vi måste i det nya läget i Europa, som också påverkar oss kraftigt, ha en helhetssyn i säkerhetspolitiken och söka ett vidgat säkerhetsbegrepp.

ESK är för oss den ideala ramen, men den har ännu inte nått målet, vilket vi kan se i Azerbajdzjan och Bosnien-Hercegovina. Men ESK är det enda

forumet med allomfattande medlemskap och allomfattande dagordning. Det är där vi i första hand måste finna formerna för krishanteringen, för fredsskapande och fredsbevarande verksamhet i Europa.

När det gäller den västeuropeiska unionen skriver vi i utskottet – och det är också en uppstramning i förhållande till vad statsministern har sagt i dessa frågor – att medlemskap i Europeiska unionen innebär möjlighet, men ej skyldighet att bli medlem i WEU. Beslut fattade inom WEU är bindande endast för dem som ingår i den organisationen. Det är först vid ett medlemskap i Västeuropeiska unionen som ett ställningstagande för svensk del kan bli aktuellt. Dessförinnan saknar frågan om WEU för svensk del aktualitet, skriver vi och tillägger att den militära alliansfriheten består.

Det är en uppstramning, och det är nyttigt.

Herr talman! Även i fråga om säkerheten i Norden tycker jag regeringen Bildt har skapat osäkerhet. Anders Björck, igen, har i samband med flygplansaffären med Finland sagt att vi nu inte längre bör ta hänsyn till Finland i det säkerhetspolitiska sammanhanget här uppe i Norden. Det är ett sammanhang där vi alltid räknat med och tagit största hänsyn till våra grannar.

Nu brukar han tala vitt och brett om olika saker och ofta tala fel. Men även här har Carl Bildt gjort liknande uttalanden. Jag undrar vad som menas. Att hoppa på Finland och till synes hoppa av hänsynen till Norden, är det att ge den impuls till det nordiska samarbetet som det står om i regeringspropositionen? Jag hoppas att utrikesministern kan bringa reda i denna soppa.

Till slut, herr talman: Vi hade just besök av president Landsbergis från Litauen. Han fick brådstörtat avbryta sitt besök i Sverige och åka hem, därför att ryska trupper flögs in i Litauen. Nya ryska trupper in i det självständiga Litauen mot Litauens vilja! Det är förstås fullkomligt oacceptabelt. Detta får inte passera, tycker jag, genom att vi i Sverige bara säger att vi protesterar. Jag har tidigare i denna kammare frågat statsministern om han är beredd att skicka en emissarie till president Jeltsin – med vilken nu också Landsbergis har dålig kontakt, verkar det – för att understryka för den "demokratiske hjälten", som Carl Bildt kallat president Jeltsin, att detta är fullkomligt oacceptabelt?

Jag skulle gärna vilja att utrikesministern kommenterade mitt förslag att hon själv eller någon emissarie på hög nivå gärna åker till president Jeltsin och säger att det är otillständigt och oacceptabelt i det nya Europa att man för in nya utländska trupper mot ett självständigt lands vilja.

Anf. 20 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Jag måste konstatera att även riksdagsarbetet är fyllt av överraskningar. Jag ser att Pierre Schori inte finns med på talarlistan. Han är dock välkommen i debatten. Det är mycket trevligt.

Som gammal ledamot av utrikesutskottet gillar jag mycket de eloger Pierre Schori ger utskottet. Jag har alltid funnit att det är en mycket viktig institution i förandet av den svenska utrikespolitiken.

För övrigt tyckte jag Pierre Schori verkade debattera med en mängd rubriker i massmedia. Jag tycker inte det är så särskilt meningsfullt att föra en dialog i de frågorna.

Jag tycker dock det kan vara värt att understryka att det har skett en

mycket viktig utveckling i den nordiska samverkan. När de nordiska utrikesministrarna var samlade i Helsingfors antog de ett uttalande om nordiskt samarbete för säkerhet och utveckling i den nordiska regionen och den norra delen av Europa inom ramen för det europeiska samarbetet. Det är första gången under efterkrigstiden. Jag vill gärna understryka att detta är en mycket viktig utveckling och mer att notera än den litet pikanta debatt som förs i en del spalter.

Jag delar gärna Pierre Schoris både upprördhet och önskan att vi skall fortsätta att arbeta med frågan om ett tillbakadragande av trupper från de baltiska staterna. Det ser jag som en av våra viktiga uppgifter. Jag kan försäkra Pierre Schori att vi fortsätter att arbeta med denna fråga.

Anf. 21 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Ärade ledamöter! Det är för podiet obegripligt att det tydligen finns två olika talarlistor distribuerade. Här på podiet finns en lista framför talmannen och kammarsekreteraren, där Pierre Schoris namn står på den plats där han nu har fått ordet. Tydligen finns också listor med annat innehåll.

Hur detta gått till har jag ingen möjlighet att bedöma, men vi skall självklart undersöka saken.

Anf. 22 PIERRE SCHORI (s) replik:

Herr talman! Det har delvis sin förklaring i att vi har besök av Nelson Mandela i landet. Jag förstår att det inte är något som Ian Wachtmeister gillar, men så är det.

Fru utrikesminister! I den tid vi lever i är det så att hälften av ett budskap räknas när det framförs och den andra hälften när det kommer ut i media. Det vet alla. Det finns många som tror att det som står i tidningarna om Sveriges utrikes- och säkerhetspolitik gäller, särskilt när en statsminister citerar det rakt av. Det var därför jag ville att utrikesministern skulle bringa reda i detta: Hur ser Sveriges regering på Finland i det nordiska säkerhetspolitiska mönstret? Är det inte som förr? Skall vi hoppa av våra gamla traditioner på grund av att Finland köpte ett amerikanskt plan i stället för ett svenskt? Det vore rätt bra att få veta.

När det gäller Baltikum vet jag att man i utrikesdepartementet arbetar med detta. Det sade också statsministern för ett antal månader sedan att man gjorde. Men jag menar att vi måste dramatisera vår oro och förbannelse genom att till president Jeltsin – som inte läser eller hör utrikesministern här i kammaren – direkt tala om vår upprördhet över det fullständigt unika förhållandet, att man för in främmande trupp mot ett självständigt lands önskemål.

Jag upprepar därför min fråga: Är utrikesministern beredd att ta några extra ordinära grepp här för att förklara för president Jeltsin att vi, grannfolket till Baltikum, inte gillar detta handlingssätt?

Anf. 23 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! På Finland ser vi som en nära vän och granne med vilken vi vill följas åt på den europeiska vägen och bli medlemmar i den europeiska unionen.

Jag tror inte Pierre Schoris andra fråga vinner på att drivas med upprördhet. Jag tror att den vinner på att drivas med sans, klokhet och envishet.

Anf. 24 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Herr talman! Jag begärde replik av det skälet att jag inte delar Pierre Schoris uppfattning om att utrikesutskottets betänkande innebär ett förtydligande och en uppstramning av den tidigare oklara synen på neutralitetspolitiken.

Jag har tidigare här i debatten frågat: Är den avgörande skillnaden det faktum att vår alliansfrihet utsträcker sig enbart till vårt närområde och inte längre?

Är detta uppstramningen och förtydligandet? Skall man i så fall tolka den uppstramningen och det förtydligandet så att det i och med den definitionen inte finns något hinder för Sverige att delta i försvarspolitiskt samarbete inom ramen för den europeiska unionen?

Jag är nämligen övertygad om att det kommer att bli ett sådant. Jag är dessutom alldeles övertygad om att Pierre Schori också är övertygad om att det kommer att bli ett sådant, att WEU som institution kommer att inkorporeras med den europeiska unionens övriga organisationer och institutioner. Anledningen till detta är att det står på pränt efter besluten i Maastricht. Det finns en klar och tydliga vilja att det så skall vara.

Den här hypotetiska beskrivningen om ett Sverige som medlem i den europeiska unionen, men stående utanför det försvarspolitiska samarbetet är, som sagt var, mycket hypotetisk.

Men om nu det är grunden för Socialdemokraternas synsätt på ett medlemskap, då skulle jag vilja veta svaret från Pierre Schori på en annan fråga. Om ett medlemskap i den europeiska unionen också innebär ett förpliktigande försvarspolitiskt samarbete, kommer då Socialdemokraterna att säga nej till den europeiska unionen?

Anf. 25 PIERRE SCHORI (s) replik:

Herr talman! Utan att i detalj gå in på Gudrun Schymans fråga så kan jag säga att jag inte delar hennes bedömning. Jag har också studerat dokumenten från Maastricht och vet också bakgrunden till det hela. Jag har också, liksom Gudrun Schyman, umgåtts med många inom EG och undersökt hur man tolkar detta och vad man ser framöver.

Men det som står i utrikesutskottets betänkande är helt klart: Detta är icke en fråga som Sverige behöver ta ställning till. Det blir aktuellt först vid ett medlemskap.

Jag är inte heller övertygad om att WEU kommer att inkorporeras på det sätt som Gudrun Schyman uttrycker det.

Detta är inte ett sätt att smyga runt frågan, utan det handlar om att sätta en stoppkloss fram till det tillfälle då vi vid ett eventuellt medlemskap behöver ta i frågan.

Anf. 26 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Herr talman! Skall vi vara realistiska, Pierre Schori, kan ett medlemskap för Sverige bli aktuellt kanske allra tidigast 1995. Nu tyder mycket på att

det inte blir aktuellt förrän senare, eftersom det eventuellt kommer att vara många länder som vill bli medlemmar. Detta kräver ytterligare beslut från EG:s sida om hur utvidgningen av institutionerna skall gå till. Men vid det laget lär det också vara klart att den försvarspolitiska delen finns inom den europeiska unionen.

Jag frågar igen: Om det är så – vilket de allra flesta är helt övertygade om, inklusive EG:s egna talesmän och taleskvinnor från olika ställen – att medlemskap för Sverige är sammanfogat med ett förpliktigande militärt samarbete, säger då Socialdemokraterna nej? Det måste gå att ha en åsikt om den frågan.

Anf. 27 PIERRE SCHORI (s) replik:

Herr talman! Den frågan är redan besvarad i vår motion där vi vänder oss emot att delta i ett förpliktande militärt samarbete. Punkt och slut.

Förste vice talmannen anmälde att Gudrun Schyman anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 28 PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Jag tänker i mitt inlägg hålla mig till frågan om Sveriges allmänna säkerhetspolitiska orientering. Övriga frågor relaterade till nedrustning och liknande kommer att behandlas av Birgitta Hambraeus längre fram i debatten.

Som många har vitsordat genomgår Europa en väldigt stark förändring på det säkerhetspolitiska området. Det kalla kriget är slut, och det är förmodligen på sitt sätt lika betydelsefullt för den säkerhetspolitiska strukturen i Europa som andra världskrigets slut var, även om det kalla kriget lyckligtvis har varit oändligt mycket lindrigare än andra världskriget. Detta innebär också att vi i Sverige måste ta upp vår säkerhetspolitiska orientering till en ingående analys. De gamla riktmärkena finns inte längre kvar. Det är också naturligt att vi står inför en period av osäkerhet, eftersom vi inte vet hur Europas säkerhetspolitiska mönster kommer att utvecklas.

Gudrun Schyman beklagade i sitt anförande att några klara och entydiga linjer inte fanns. Man kan naturligtvis med en viss saknad se tillbaka på det kalla krigets dagar, då vi hade ett mycket tydligt mönster som det var lätt att orientera sig efter. Jag tror ändå inte att det är något att längta tillbaka till. Det nya i Europa är just föränderligheten, och det ställer krav på flexibilitet.

Sveriges säkerhetspolitik har karakteriserats av alliansfrihet i fred syftande till neutralitet i krig. Det är dock viktigt att slå fast att den svenska neutralitetspolitiken inte är en produkt av det kalla kriget. Den har betydligt djupare rötter än så och mer långtgående motiv. Den kan i varje fall härledas tillbaka till Napoleonkrigets slut. Syftet med den svenska neutralitetspolitiken har hela tiden varit att hålla Sverige utanför stormaktsmotsättningarna och stormaktskonflikterna i Europa, oavsett vad det har varit för stormakter. Som regel har den ena parten varit Ryssland i olika skepnader. Den andra parten har varit Tyskland och på senare tid USA och NATO. Det är just strävan efter att hålla sig utanför stormaktskonflikter i ett Europa präglat av stormaktskonflikter som har varit det viktiga.

Det kalla krigets slut har självfallet inte inneburit slutet på den svenska neutralitetspolitiken eller att behovet av en svensk alliansfrihet skulle ha upphört. Fortfarande måste vi naturligtvis räkna med risken för stormaktskonflikter i vårt närområde i Europa och att Sverige har ett behov av att kunna hålla sig utanför sådana konflikter. Detta kommer också tydligt till uttryck i utskottets betänkande, där vi slår fast att den svenska alliansfriheten består och att syftet är att vi skall kunna hålla oss neutrala om det skulle bli en sådan konflikt i vårt närområde.

Långsiktigt måste naturligtvis målet vara en alleuropeisk säkerhetsordning, men i det nu förutsebara säkerhetspolitiska perspektivet är alliansfriheten fortfarande viktig och bidrar till stabilitet i Nordeuropa. Detta måste naturligtvis relateras till frågan om svenskt medlemskap i EG eller i den europeiska unionen.

Den bedömning vi har gjort är att det bör vara möjligt för Sverige att vara med i den europeiska unionen och dess utrikes- och säkerhetspolitiska samarbete under vissa förutsättningar. En sådan förutsättning är att ställningstaganden av utrikespolitisk betydelse skall kräva enhällighet, dvs. att vi inte tvingas in i ställningstaganden och positioner som vi inte själva har valt. En annan förutsättning är att vi inte behöver delta i ett förpliktigande försvarssamarbete och militärt samarbete. Dessa förutsättningar uppfylls av de beslut som har träffats i Maastricht. Det utrikes- och säkerhetspolitiska samarbetet där bygger på enhällighet när det gäller de politiska ställningstagandena. Det militära samarbete som många EG-stater önskar sig förläggs till den västeuropeiska unionen, och medlemskap i EG eller EU kräver inte att man också är med i den västeuropeiska unionen.

För mig är det ganska självklart att vår vilja att bibehålla alliansfriheten innebär att vi som medlemmar – om vi blir det – i den europeiska unionen står utanför den västeuropeiska unionen, i varje fall så länge som den svenska alliansfriheten fortfarande behövs, och den behövs i varje fall intill dess att man har lyckats skapa en verklig alleuropeisk säkerhetsordning. Det är framför allt inom ESK:s ram som förutsättningar finns att utveckla detta.

Målet är naturligtvis just denna alleuropeiska säkerhetsordning, som skulle göra också den svenska alliansfriheten obsolet. Det är det som gör att jag inte bedömer att målsättningen i Maastrichtbeslutet att nå fram till en gemensam försvarspolitik är oacceptabel. Förutsättningen för att vi skall kunna delta i en gemensam försvarspolitik är som sagt att den är en del av en alleuropeisk säkerhetsordning och inte kan bli en del i en europeisk situation präglad av motsättningar mellan block eller stormakter. Det är alltså viktigt att se det här perspektivet när vi diskuterar hur vi kan förhålla oss till olika tänkbara utvecklingar.

Situationen präglas alltså av vissa svårigheter att bedöma framtidsutvecklingen. Jag noterar att Gudrun Schyman gör vissa bedömningar, andra gör andra. Det vi har att hålla oss till är de beslutsordningar som finns inom den europeiska unionen. Man kan då konstatera att Maastrichtbeslutet i sig inte tvingar oss in i något försvarsmässigt samarbete och inte heller tvingar oss in i utrikespolitiska positioner som vi inte själva har valt. Vi kan också konstatera att varje förändring av detta förhållande, exempelvis att man skulle vilja göra medlemskap i WEU obligatoriskt eller förvandla den europeiska unio-

nen till en organisation som också inkluderar ett gemensamt försvar, kräver enhällighet bland medlemsstaterna och också ett godkännande av alla medlemsstaters parlament. Vi kan alltså inte tvingas in i en situation som vi inte själva finner acceptabel när det gäller den fortsatta utvecklingen inom den europeiska unionen. Det är också viktigt för bedömningen att Maastrichtbeslutet i sig är förenligt med vår vilja att bibehålla vår alliansfrihet. Detta har gjort att vi för vår del kan stödja den här utvecklingen.

Vi kan också konstatera att den bedömning som vi har gjort i Sverige inte alls är unik. Sverige är inte det enda alliansfria land som söker medlemskap i den europeiska unionen. Detsamma gäller Finland, Österrike och Schweiz. I dessa länder har man gjort samma bedömning som vi, nämligen att det bör vara möjligt att förena medlemskap med en bibehållen alliansfrihet. Man kan också notera att det inte saknar betydelse för den framtida utvecklingen av den europeiska unionen om antalet alliansfria stater som är medlemmar ökar från en till fem. Det är klart att också det kommer att påverka den framtida utvecklingen.

Med detta, herr talman, vill jag för min del yrka bifall till utskottets hemställan i betänkandet.

Anf. 29 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Herr talman! Det är alldeles riktigt, Pär Granstedt, att vi gör olika bedömningar om den framtida utvecklingen. Det gläder mig att Centerpartiet så klart och tydligt uttalar att man inte kan tänka sig att gå med på ett förpliktigande militärt samarbete. Det är bra att det sägs så klart ut, liksom att det för er är en förutsättning att den svenska neutralitetspolitiken består. Jag vet inte hur ni i Centerpartiet tolkar det lilla tillägget om alliansfrihet i vårt närområde och om det har någon betydelse i sammanhanget. Det kanske jag kunde få ett svar på.

Sedan är det riktigt att en ändring av bestämmelserna kräver enhällighet. Men enligt min uppfattning kommer nog de flesta av besluten inom den europeiska unionen att vara fattade innan Sverige ens har blivit medlem. Det som en ny medlem förpliktigar sig att göra vid ett eventuellt medlemskap är just att arbeta för de långsiktiga politiska mål som har ställts upp av den europeiska unionen. Det har under senare tid framgått mycket klart att just neutralitetspolitiken är ett hinder. Det menar många uttolkare, framför allt inom EG-länderna. Man anser att neutraliteten inte är möjlig att förena med ett medlemskap.

Det alleuropeiska samarbete som Pär Granstedt talade om vill vi naturligtvis alla ha. Men problemet med samarbetet inom den europeiska unionen är just att detta inte är alleuropeiskt och att det dessutom förhåller sig på ett traditionellt blockpolitiskt sätt till resten av världen utanför Europa. Det gör att varje medlemslands handlingsförmåga och därmed också möjligheten till flexibilitet i den föränderliga värld som vi lever i minskar. Ett av problemen är just att man vid ett medlemskap förbinder sig att på politikens alla områden tala med en gemensam röst, en röst som ändå formas av majoriteten i den europeiska unionen.

Det finns också långtgående planer på att förändra majoritetsröstningen, särskilt om det blir många nya medlemmar, så att alla inte behöver vara över-

ens, utan att det räcker med ett majoritetsbeslut – detta för att förhindra vissa länder att blockera utvecklingen. Jag vet att Pär Granstedt känner till detta.

Anf. 30 PÄR GRANSTEDT (c) replik:

Herr talman! Först vill jag säga att Gudrun Schyman citerar fel. Det står inte i betänkandet att det gäller "alliansfrihet i vårt närområde". Det gäller alliansfrihet för att vi skall kunna vara neutrala vid en konflikt i vårt närområde. Det är en viktig skillnad. Alliansfriheten gäller generellt – antingen är man alliansfri eller också är man med i en allians. Det går inte att dela upp detta geografiskt, utan alliansfriheten gäller generellt, och det är vad vi har sagt.

Preciseringen "i vårt närområde" är en anpassning till verkligheten. Det är nämligen så vi har tillämpat alliansfriheten – Sverige har inte varit neutralt vid alla konflikter i världen. Vi var t.ex. inte neutrala i Gulfkriget. Vi var inte krigförande, men vi var heller inte neutrala, eftersom FN var den ena parten och vi politiskt stödde FN:s aktion.

Man kan också på goda grunder hävda att Sverige inte har varit neutralt i konflikten i södra Afrika, där vi materiellt stött en sida, Angola och Moçambique. Vi har utövat sanktioner mot Sydafrika och har alltså absolut inte varit neutrala i den konflikten.

För att gå ännu längre tillbaka i tiden kan man nog inte heller säga att Sverige var neutralt i Vietnamkriget, där vi materiellt stödde Nordvietnam och FNL. Vi riktade också mycket starka fördömanden mot den andra parten, USA.

Vi har alltså aldrig haft inställningen att vi är neutrala i varje konflikt. Däremot har vi varit mycket angelägna om att kunna vara neutrala om det skulle bli en konflikt eller ett krig i vårt närområde och vi skulle riskera att dras in, om vi inte kunde upprätthålla en neutralitet. Detta är alltså en precisering som innebär en anpassning till verkligheten.

Gudrun Schyman tror att ett antal beslut redan kommer att vara fattade när vi blir medlemmar. Här kan bara framtiden utvisa vilken bedömning som är den riktiga. Jag vill bara hänvisa till den senaste presskonferens som Jacques Delors hade i förra veckan, där han mycket kategoriskt sade att han inte bedömde det så att det behövdes några konstitutionella förändringar i EG för att man skulle kunna ta emot de nordiska länderna som medlemmar. Hans uppfattning var alltså att det inte kommer att ske några sådana här förändringar innan de nordiska länderna kan bli medlemmar. Börjar man därefter diskutera förändringar, kommer vi att ha ett avgörande ett inflytande på hur dessa förändringar skall genomföras. Ingenting kan då genomföras som vi anser vara oacceptabelt.

Uttalandena om neutralitet eller inte får man ta för vad de är värda. Enskilda politiker i EG får ha olika uppfattningar, liksom enskilda politiker i Sveriges riksdag får ha det. Ingen kan påstå att bara därför att Gudrun Schyman sagt en sak, så är det den absoluta sanningen. Detta gäller även när enskilda EG-politiker uttalar sig.

När det gäller den alleuropeiska dimensionen tycker jag snarast att det mycket tydliga mönstret i EG är att man står inför en utveckling i alleuro-

peisk riktning. I stort sett alla östeuropeiska stater står i kö för att få bli medlemmar, och EG har visat en mycken öppen attityd till detta. Det är någonting som jag tycker att vi har all anledning att uppmuntra. Målet måste vara att det blir ett alleuropeiskt samarbete.

Anf. 31 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Herr talman! Det är riktigt att Sverige inte varit neutralt vid alla konflikter. Med utgångspunkt i att vi är ett självständigt land har vi kunnat höja vår röst och säga vår mening. Vi har också kunnat arbeta internationellt med opinioner och för sanktionspolitik och annat. Det tycker jag är mycket bra. Det är en av de möjligheter och rättigheter som Sverige har och som vi värnar om. Det är en av anledningarna till att vi säger nej till ett medlemskap i den europeiska unionen, eftersom ett medlemskap skulle innebära att vi inte hade kvar denna möjlighet på samma sätt.

Vårt ställningstagande vid konflikter har mera gällt opinionsyttringar, medan jag talade om det försvarspolitiska samarbete som kommer att utveckla sig inom den europeiska unionen. Sverige har inte deltagit i några militära aktioner eller fört krig för något annat lands s.k. intressen. Dessutom var Sveriges stöd när det gäller kriget i Persiska viken ganska omtvistat. Även i denna kammare fanns det många olika uppfattningar om på vilket sätt Sverige skulle ge sig in i den här konflikten. Det rådde absolut ingen enighet i den frågan, och de riktades en mycket skarp kritik från många av oss mot dem som förespråkade att Sverige också skulle gå in militärt i denna konflikt. Sådana insatser har Sverige aldrig gjort, och vi kan därför inte hänvisa till att det är en del av vår neutralitetspolitik. Jag hoppas att det inte heller kommer att bli det.

Anf. 32 PÄR GRANSTEDT (c) replik:

Herr talman! I och för sig kan man ge exempel på konflikter där Sverige deltagit militärt inom FN:s ram. Inte heller i det avseendet har den förutvarande politiken inneburit något absolut hinder. Jag tycker ändå att det är viktigt att konstatera att den formulering vi diskuterar slår fast alliansfriheten. Denna har inte geografiska begränsningar – det ligger i sakens natur. Alliansfrihet innebär att man inte förbinder sig att gå i krig på grund av att något annat land har gått i krig, och vi förväntar oss inte att något annat land skall komma till vår militära hjälp. Man tar själv ansvar för sitt eget försvar och bara för sitt eget försvar. Detta är vad som gäller.

Däremot kan vi inte förbinda oss att stå neutrala i varje konflikt var än i världen den inträffar. Vi kan inte ens uttala det syftet, eftersom vi aldrig tidigare har tillämpat en sådan politik. Det är detta som ligger i den formulering som utskottet har stannat för.

Jag tycker också att det är viktigt att nu klargöra att ett medlemskap i den europeiska unionen naturligtvis inte medför någon utrikespolitisk munkavle. Det finns en klart uttalad ambition att man skall försöka uppträda enigt. Det innebär för vår del att vi ser som vårt viktigaste utrikespolitiska instrument att försöka påverka en gemensam europeisk uppfattning. Lyckas vi med det, får vi självfallet ett kolossalt mycket större genomslag än om vi står upp som det ensamma landet på barrikaderna. Men det är också så, att

på de områden som man inte lyckas enas inom den europeiska unionen, återstår bara de nationella uppfattningarna. Förutsättningen för att det skall bli en gemensam europeisk politik är att alla medlemsländer ställer upp på ställningstagandena inom unionen. Även om detta inte är ambitionen kommer det säkert att uppkomma frågor där man inom unionen inte lyckas nå fram till en gemensam uppfattning, och då får var och en stå för sin egen uppfattning också i framtiden.

Jag tycker emellertid att det är en rimlig utgångspunkt att först och främst försöka få med oss hela Europa på en vettig politik. Det måste vara vår förstahandssträvan.

Anf. 33 MARGARETA VIKLUND (kds):

Herr talman! För varje gång säkerhetspolitiken diskuteras här i riksdagen ser världen annorlunda ut än vad den gjorde när frågan dessförinnan diskuterades. Med det menar jag att den politiska förändringsprocessen i omvärlden är så snabb att det nästan är omöjligt att kunna ha en klar bild över situationen i dagsläget, trots att vi kanske kan anse oss väl underrättade. Hela världen tycks befinna sig i en omvälvningsprocess. Det är svårt att se hur den kommer att sluta och vad som kommer att bli av den.

Många som tycker om att ha trygghet i det bestående, kan känna oro över situationen. Även för den som tycker om snabba ryck kan det vara svårt att hänga med i förändringsprocessen och gardera sig för otrevligheter i den nära omgivningen och på långt håll.

Säkerhetspolitiken får därför inte enbart grunda sig på en analys av den nuvarande situationen, utan man måste också ta med i beräkningarna möjliga politiska förändringar och faror samt risken för att konflikter kan spridas.

För att ha en handlingsberedskap för allt det som sker i omvärlden är det viktigt att bygga upp en säkerhetspolitik och ett förhållningssätt som är grundat på en basförutsättning, grundbult, ideologi. Socialismen, liberalismen, konservatismen och andra ismer har sina ideologier, som de ofta i form av politiska rörelser och program arbetar utifrån.

Vi i den kristdemokratiska rörelsen här i Sverige arbetar utifrån den kristdemokratiska ideologin med grundbultarna: förvaltaransvar, alla människors lika värde och gemenskapstanken.

Jag anser att det går att bygga upp en säkerhetspolitik för dagens och morgondagens samhälle utifrån vad de grundbultarna står för. Som rörelse kan vi i kds inte, om vi blickar tillbaka i historien, ta på oss ett politiskt ansvar för den politik som tidigare förts i och av vårt land. Vi kan således inte förrän efter hösten 1991 ställas till svars för den säkerhetspolitik som förs av och i vårt land. Den situationen gör att vi, när det gäller politiskt beslutsfattande på central nivå, riksnivå, är litet historielösa, samtidigt som vi nu är med om att skapa historia både här i riksdagen och i regeringen. Jag är glad över att vi i kds får vara med här.

Jag är så optimistisk att jag tror att världen vill ha fred. Jag tror inte att människor egentligen vill skjuta ihjäl varandra. Men vi lärs upp till det. Stor frustration och okontrollerade hämningar kan få folkmassor att följa galna och maktlystna ledare. Det har historien visat många gånger även i vår tid.

Att vara delaktig i beslutsfattande på riksnivå är allvarligt. Det gäller att i tid bromsa sådana tendenser som jag nyss har beskrivit.

Sveriges neutralitetspolitik är historiskt grundad men inte inskriven i grundlagen. Sveriges neutralitet har aldrig varit ett syfte utan endast ett politiskt medel för att hålla Sverige utanför konflikter. Dessutom har den svenska utrikespolitiken förbehållit sig rätten att frångå neutraliteten vid behov.

Sovjetunionen betraktade inte Sverige som en neutral stat utan som en del av västvärlden. De ansåg i mitt tycke med all rätt att Sveriges kulturella identitet och styrelseskick tillhörde en västdemokrati.

Förutom Sveriges kulturella tillhörighet och Sovjetunionens brist på respekt för folkrätten – Budapest 1956, Berlin 1961, Prag 1968, Afghanistan 1979 och Warszawa 1980 – fanns det ytterligare anledning till tvivel på att Sverige skulle kunna hålla sig utanför en stormaktskonflikt i Europa. Anledningen är Sveriges strategiska läge i Nordeuropa och tillgångarna på naturresurser och teknologiskt kunnande. Det är något vi fortfarande har.

Oavsett sönderfall eller inte kommer Oberoende Staters Samvälde att vara en viktig faktor att räkna med när det gäller Europas och Sveriges säkerhetspolitik. Den latenta rivaliteten mellan nationer i Europas östra delar är en ytterligare faktor i det sammanhanget.

Mellan Europa och USA finns ett 100-årigt försvarssamarbete. Det finns fortfarande ett starkt säkerhetspolitiskt behov av att samarbeta. De främsta beståndsdelarna i detta samarbete är för närvarande kärnvapenförvaltning och amerikanska truppers närvaro i Europa.

Situationen på den europeiska kontinenten är minst sagt rörig. Åtminstone sex organisationer gör anspråk på en säkerhetspolitisk roll, nämligen NATO, NACC, EG, WEU, ESK och FN.

De sex staterna som ingick i det första EG försökte som en utveckling av sin gemenskap att bilda en försvarsgemenskap. Även om detta misslyckades bildade man den Västeuropeiska unionen, WEU, som ett gemensamt forum för försvarspolitiska frågor. WEU har på senare tid fått förnyad aktualitet.

WEU fick ny kraft genom det tyska enandet. Tyskland har med stöd av Frankrike alltid strävat efter ökad europeisk integration.

Maastrichtmötet i december 1991 betydde för det politiska samarbetet att EG skulle utveckla en egen utrikespolitik och även en egen försvarspolitik, men endast skissa på ett förslag till ett eget försvar. I Maastricht beslutades också att på sikt göra Europa mer självständigt ur säkerhetspolitisk synvinkel.

Sammanfattningsvis kan man säga att en av de planer som diskuteras är att omvandla WEU till att bli Europas starka pelare. Det har nämnts tidigare här i dag. Fortfarande råder dock vissa oklarheter när det gäller organisation, koordineringsmodell etc.

Inom kds har vi fortfarande en viss tveksamhet när det gäller WEU och dess framtida funktioner. Men om WEU kan bidra till fredens bevarande är det en stor och viktig uppgift. Men om WEU bidrar till att öka motsättningarna mellan Europa och den övriga världen är vi tveksamma till dess funktionella berättigande.

Detta är en fråga som måste bevakas och noga följas. Tyvärr är världen

sådan att vi måste ha ett försvar. I den framtida utvecklingen av EG ligger också, enligt mitt sätt att tolka bilden, inte att bygga murar men att försvara den uppbyggda gemenskapen i Europa.

Enligt kds uppfattning behövs NATO för att vara en atlantisk länk, för att hantera kärnvapenproblem, forma en ny säkerhetsstruktur i Europa och för att undvika oro i Centraleuropa på grund av Tyskland, som alltmer utvecklas till en stormakt.

NATO:s möte i Rom 1991 resulterade i att NACC skapades. NACC är den sista europeiska säkerhetsskapelsen. Organisationen omfattar alla 16 NATO-länderna, Warszawapaktländerna, de baltiska länderna och OSS-länderna. Agendan har bara blivit tjockare med tiden och kan kanske bli ännu tjockare.

NACC uppstod utifrån en stark önskan från de tidigare öststaterna att ingå i NATO, som de betraktade som den enda verkningsfulla organisationen för fred och oberoende. NACC skall därför ses som en påbörjad dialog och som en hjälporganisation.

ESK började som en förhandlingsorganisation. Först 1990 i Paris blev den permanent. Tre institutioner startades inom ESK, nämligen ett sekretariat i Prag, ett institut för konfliktreduktion i Wien och ett institut för övervakning av fria val i Warszawa.

I dag har ESK 52 medlemsländer för bevarande av fred och säkerhet. Svagheterna i ESK ligger i att besluten kräver absolut enighet och att organisationen endast kan ge förslag till lösningar men inte implementera dem. Mellan de länder som ingår i ESK råder också stora kulturella och ekonomiska skillnader.

Men ESK håller på att stärkas. I Prag, januari 1992, förstärktes ESK genom att beslut fattades om att ett land kan tvingas att följa ett övrigt enat ESK.

ESK:s roll hänger nära samman med FN:s. Att FN nu är djupt inblandad i Jugoslavien beror på att ESK var för svag för att kunna åstadkomma något av betydelse. Men världens fattigaste länder skall väl egentligen inte behöva vara med och betala för att upprätthålla freden i det rika Europa!

Vi i kds anser att det är viktigt att ESK:s roll och förmåga att lösa konflikter och genomföra fredsskapande operationer stärks. Det finns annars risk att organisationen förlorar sin betydelse i det framtida samarbets- och säkerhetsarbetet. Det är även viktigt att ESK får en tydlig fredsbevarande roll. Direktiven för ESK:s roll måste vara klara och tydliga. Det kan också ifrågasättas om de asiatiska länderna, som tidigare tillhörde Sovjetunionen, skall ingå i ESK.

Den svenska säkerheten baseras på ett starkt försvar och en neutralitetspolitik. Historiskt kan den sammanfattas med: "Ensam står stark". De yttre omständigheterna kräver emellertid att Sverige håller dörrarna öppna för andra lösningar. Framtiden kan kräva att en annan inriktning på Sveriges säkerhetspolitik ges.

Till sist några ord om FN:s roll. FN:s huvuduppgift är att säkra freden i världen, men som fredsfaktor har inte FN alltid haft den önskvärda tyngden. FN bygger på att stormaktskonsortiet kollektivt skulle hålla pli på de små

staterna, men det kalla kriget lamslog säkerhetsrådet och gjorde de flesta åtgärder ganska verkningslösa.

Först nu då det kalla kriget har upphört har världsorganisationen fått förnyad kraft. Dessutom har det internationella beroendet ökat explosivt, vilket har förenat länderna i en ödesgemenskap. Det absoluta beviset för denna nyvunna enighet är handläggningen av Kuwaitkrisen.

FN:s fredsbevarande insatser sträcker sig från valövervakning och valgenomförande till stationering av fredstrupper. Den sistnämnda åtgärden bygger på frivillighet. Ingen tvingas att ta emot trupper, och ingen tvingas att delta med trupper.

Även om det finns tecken som förebådar ett starkare FN med högre kompetens så skiljer sig FN och världssamfundet från enskilda länder och andra organisationer. I FN finns ingen absolut rättsautomatik, eftersom rätten kan sättas ur spel. Sverige måste därför, som de övriga länderna, bygga upp ett eget säkerhetspolitiskt system oberoende av FN:s existens.

Fru talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Anf. 34 IAN WACHTMEISTER (nyd):

Fru talman! Vi har fått lära oss att det inte är Pierre Schori utan Nelson Mandela som bestämmer dagordningen i Sverige riksdag. Jag ber att få ifrågasätta det å det skarpaste.

Förändringens vind har blåst över världen, och en liten pust har t.o.m. trängt in genom riksdagens tjocka murar. Vi i Sverige kan inte längre gömma oss bakom den bekväma neutraliteten – inte nu längre. Skulle vi stå neutrala till öppet förtryck och en numera allmänt accepterad demokrati? Nej! Visserligen gjorde vi det när vi skyddade oss med den s.k. kålsuparteorin – alla var lika goda kålsupare. Sovjet eller USA? Vad spelade det för roll? Endast vi var kloka, goda och neutrala där vi satt på parkett. När skall vi våga erkänna att vi t.ex. överlevt de senaste 40 åren mycket tack vare USA?

Tänk, fru talman, ärade ledamöter, om någon tyckte att vi var ynkliga. Tänk, om många tyckte att vi var ynkliga. Tänk, om vår historia med vår neutralitet är en egentligen ganska trist läsning om opportunism, rädsla för starka grannar, stöddighet mot avlägsna och överseende vänner, skriven av samma sorts människor som våra politiska ledare en gång så gärna besökte och drack konjak med, på den tiden då järnridån och Berlinmuren skyddade oss från att erkänna verkligheten.

Pierre Schoris opportuna uppträdande i utrikespolitiken imponerar på ett begränsat och troligen ständigt sjunkande antal personer. Förlöpningar mot Ny demokrati är standard, och vi får glädja oss åt att de inte görs från Cuba.

I vad gäller försvaret läser jag här ur utrikesutskottets betänkande att vi även i fortsättningen på egen hand måste kunna försvara vårt stora luftrum och vidsträckta land och sjöterritorium. Är Sverige stort? Ja, operationsområdet i Irak-kriget motsvarade ett svenskt militärområde, och hela kriget fördes med alla baser o.d. på en yta ungefär lika stor som Sveriges.

Trots detta kan man redan höra tongångar om att ett försvar inte behövs. Faran är ju över, sägs det. Vem skulle föra krig mot oss?

Efter att ha haft äran att träffa ledarna för våra baltiska grannländer – nu senast president Landsbergis från Litauen – har jag en helt annan bild. Att

så många som 100 000 ryska soldater inte lämnar dessa fria nationer som inte själva har soldater är otroligt och kusligt. Nu hotar även ryssarna med att skicka ännu fler soldater. Jämför det förhållandet att drygt 100 000 sovjetsoldater blev kvar här och att de dessutom uppträdde arrogant och provokativt. Sverige är lika stort som de tre baltiska staterna tillsammans. Vad skulle vi säga om någon under de här förhållandena gratulerade oss till vår återvunna frihet?

Vi förstår alltid alldeles för snabbt övermakten, precis som vi ofta förstår alla möjliga diktatorer och terroristorganisationer. Vi säger: Det är inte lätt för ryssarna. Var skall de göra av alla dessa soldater? Ja, var gömmer man 0,1 miljoner människor i ett land som har 200 miljoner invånare? Om ryssarna inte kan ta hem sina soldater, skulle vi inte kunna ta emot fler än 4 000 flyktingar hit – inte om året, utan över huvud taget. Ryssland är nämligen 25 gånger så stort som Sverige. I Sverige kan vi emellertid ta emot 10 gånger så många människor varje år. Kan vi över huvud taget acceptera detta resonemang?

En idé som borde tilltala alla goda och godtrogna politiker är att ta emot de ryska soldaterna här i Sverige. Tänk, vilken hjälp för balterna det skulle vara. Vi skulle kunna betala med baltguldet, vilket skulle bli ungefär 3 000 kr. i guld per soldat. Ryssarnas vapen skulle vi kunna ge i u-hjälp till de mottagarländer som ändå köper vapen för 8,5 gånger den u-hjälp som vi ger dem. Detta, fru talman, var ironiskt. Man får inte skoja här, och det gör jag inte heller. Ironin är djupt allvarlig.

Vi får inte förstå den starkes rätt, men det gör vi. Vi har så lätt för att förstå någon som är stark och skrämmer oss. Vi måste tvätta bort den fega neutraliteten. Det inslag som gör att vi gömmer oss måste tvättas bort ur vårt handlande och ur våra hjärtan. Vi måste också lära oss att ställa upp. Märket "rör inte min kompis" går bra att bära på rockuppslaget här hemma i Sverige. Jag skymtar märket här i kammaren då och då. Borde vi inte sätta de baltiska flaggorna runt det märket i så fall? När kommer vi över huvud taget att våga säga ifrån ute i den stora fula världen?

Tallinn ligger lika långt från denna kammare som Jönköping. Jag tror vi skulle behöva producera ett vykort med verklighetens karta på. Det som händer i Östersjöområdet berör oss vare sig vi vill eller inte. Andra europeiska länder, andra stora internationella makter, förväntar sig att vi tar vårt ansvar just här i vårt hörn av Europa. Det ställs t.o.m. krav på oss att göra detta. Usch, vad kusligt, eller hur, vi som jämt ställer krav på andra och tillgriper begreppet neutralitet så snart det ställs några krav på eller hot mot oss.

Baltikums problem är våra och deras sak är vår sak. Vi måste alltså handla därefter. Hjälpen till Baltikum får inte bli någon restpost i en budget. Det här är nämligen vår nya verklighet.

Säkerhet och nedrustning är rubriken för den här debatten. Det låter som ett önskemål. Vårt hörn av världen har väl egentligen aldrig varit mer osäkert i den bemärkelsen att vi inte har en aning om vad som händer nästa vecka, eller vad som händer denna eftermiddag borta i Baltikum. Vi vet inte det.

Vi vet inte vem som bekrigar vem i vår omgivning, vi vet inte vem som

regerar var och vi vet inte vem som kontrollerar vapnen som kan utplåna jorden. Just därför måste vi fokusera uppmärksamheten, åtgärderna, och investeringarna i vår egen verklighet, som ju också är vår egen framtid och möjlighet.

I Sverige talar vi helst om inrikespolitik. Men det är utrikespolitiken som avgör vårt öde. Vi lever i en värld, och det är i den världen som det fattas beslut som påverkar vår framtid, och det är i den världen som vi måste fatta våra beslut.

Sammanfattningsvis tar Ny demokrati ställning på följande sätt när det gäller säkerhet och framtid:

Vi måste satsa på, agera i och ställa upp för Baltikum. Deras säkerhet blir vår.

Vi måste protestera kraftigt mot de upprepade ryska övergreppen. Pierre Schori hade rätt i fråga om detta. Jag tycker att man nu "saftigt" skall säga ifrån att det olaga hot som återigen kommer från Kreml måste beivras.

Vi måste hjälpa och stödja alla initiativ att få bort och oskadliggöra kärnvapnen. Men räkna med att det blir tillräckligt många kvar för att ställa till ett helvete på jorden – det är inte att svära, det är en direkt beskrivning.

Vi måste jobba hårt för snabba åtgärder att säkra Östeuropas kärnkraftverk, dessa uppenbarligen livsfarliga verk som den socialistiska teknologin försett just oss med. Kom ihåg att det finns 600 kärnkraftverk ute på båtar, sjöburna kärnkraftverk på militära farkoster.

Sverige skall gå med i Europa helt och fullt, menar vi. EG, ESK och Europeiska unionen, som är EG:s fortsättning, vad det än är, så handlar EG-förhandlingarna inte om huruvida EG finns eller om Europa finns. De handlar om huruvida vi skall med på tåget eller stå kvar och kratta löv när tåget åker in i framtiden. Vi måste i detta fall se möjligheterna och jobba för dem, inte sitta och gnälla och klaga på att världen ser ut som den gör.

Vi måste givetvis stödja FN och se till att FN blir den världspolis som verkligen behövs, eftersom det nog aldrig blir frid på jorden. Vi kommer att behöva den polisen.

Vi måste bekämpa illegal vapenhandel. De gulliga registren, som nämns i utrikesutskottets betänkande, torde knappast räcka. Där står det nämligen att man skall registrera handeln. Då blir det frid och fröjd. I så fall skulle socialstyrelsen klara av narkotikahandeln och alla narkotikabrott i Sverige genom att genomföra en folk- och bostadsräkning.

Vårt engagemang måste öka inte, som vi hörde förut i den parodiska beskrivningen av svensk neutralitetspolitik, minska ju närmare oroshärden kommer oss. Hittills har ju vårt intresse ökat med kvadraten på avståndet. Vi har varit engagerade i södra Afrika, södra Asien, osv. Vi måste tvärtom engagera oss här.

Den nya regeringen har förvisso tagit några steg i rätt riktning. Men jag tror att regeringen liksom utrikesutskottet fortfarande har vissa problem med denna verklighet. Verkligheten är vår största fiende, sade en annan statsminister. Jag hoppas att dagens något längre upplaga kan hitta verkligheten bland gamla trepartimotioner och försiktigt önsketänkande. Verkligheten är förvisso ingen soffa som man kan resa sig ur och gå ifrån – vad jag nu kan mena med det.

Till sist undrar jag hur många riksdagsledamöter som skulle närvara vid en utrikespolitisk debatt i Baltikum. En bild säger mer än tusen ord. Därför får bilder inte visas i denna sal, men ibland kan den bilden tas just i denna kammare.
(Applåder)

Anf. 35 PÄR GRANSTEDT (c) replik:

Fru talman! Ian Wachtmeister gjorde, inte helt oväntat kanske, en ganska grund och populistisk beskrivning av den svenska neutralitetspolitiken som inte bör stå oemotsagd.

Det finns säkert de som har haft uppfattningen att den svenska neutralitetspolitiken var ett sätt att fegt smyga sig undan. Men i själva verket innebar, och innebär fortfarande, den svenska alliansfriheten att vi tar ett betydande ansvar också för försvaret, eftersom den svenska neutralitetspolitiken hela tiden har varit uppbackad av ett förhållandevis starkt försvar och faktiskt inneburit större försvarsansträngningar än vad som skulle ha krävts om vi hade ingått i en skyddande allians.

Den svenska alliansfriheten har bidragit till stabilitet i norra Europa till gagn också för NATO-länderna. Det har minskat trycket österifrån på Finland. Det har gjort det möjligt med en lägre militär närvaro i NATO-länderna Danmark och Norge. Det innebär att även de inom NATO, som gör en något djupare analys av det säkerhetspolitiska läget än vad kanske Ian Wachtmeister hade tillfälle att göra här, uppskattar den svenska neutralitetspolitiken som ett starkt bidrag till fred och avspänning i den här delen av världen. Eftersom även NATO:s syfte har varit att bevara freden i Europa – inte att försöka åstadkomma krig – har de svenska utrikespolitiska strävandena och NATO:s utrikespolitiska strävanden i detta fall sammanfallit.

Den svenska neutralitetspolitiken har varit ett aktivt bidrag till säkerheten i Europa och inte ett sätt för Sverige att försöka smyga sig undan.

Anf. 36 IAN WACHTMEISTER (nyd) replik:

Fru talman! Jag konstaterar med förtjusning att min beskrivning var grund och populistisk. Det betyder nämligen att den förmodligen var begriplig.

Vi talar om engagemanget och neutraliteten. Vad jag säger är att vi har varit så väldigt duktiga, och vi har tagit ställning i alla jordens hörn. Vi har varit, som Grankvist själv påpekade, i södra Afrika och tagit ställning för och emot. Vi har varit och försökt mäkla fred i Mellanöstern. Vi har gjort allt möjligt. Men så fort det har kommit hit hem, då har vi blivit strikt neutrala. Jag har skrivit om detta i en bok, och det var en djup satir på svensk neutralitet som visar att strikt neutralitet tillämpas vid varje incident i Östersjön.

Vad jag nu vill säga är att vi måste vända på detta resonemang. Vårt engagemang måste vara större här än vad det är långt bort. Vår verklighet är här, och det är här som vi måste ta ställning, och det är här som vi måste ställa upp för våra kompisar.

Anf. 37 PÄR GRANSTEDT (c) replik:

Fru talman! Om en grund och felaktig analys framförs på ett lättbegripligt sätt är det knappast någon fördel. Det gör ju det hela bara ännu värre. Då är ju risken att ännu fler blir lurade.

Vi i Sverige har faktiskt inte avstått från att påverka den säkerhetspolitiska utvecklingen i vårt närområde. Tvärtom har vi genom vår alliansfrihet på ett mycket konkret och handfast sätt bidragit till att skapa ett gynnsamt säkerhetspolitiskt läge i vårt närområde. Vi har kunnat medverka till att få en lägre spänningsnivå och en lägre militär närvaro i såväl öst som väst tack vare vår aktiva neutralitetspolitik. Bilden att vi skulle bry oss om bara avlägsna hörn i världen är alltså helt felaktig. Vi har starkt engagerat oss även i vårt närområde. Men för den skull bör vi naturligtvis inte heller glömma andra delar av världen. Det är faktiskt ganska viktigt för oss även vad som händer på andra sidan jordklotet.

Anf. 38 IAN WACHTMEISTER (nyd) replik:

Fru talman! Jag står för min beskrivning av den tillämpade svenska neutralitetspolitiken. Jag står också för den satir av den som jag har gjort.

Pär Grankvist gav själv på fullt allvar i sitt anförande precis den satiriska bild som jag har givit, vilket vi alla kan övertyga oss om genom den uppskattade läsningen av snabbprotokollet.

Talmannen anmälde att Pär Granstedt anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.
(forts. 6 §)

Ajournering

Kammaren beslöt kl. 14.21 på förslag av talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 14.25.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 14.25.

Parentation

Anf. 39 TALMANNEN:

Just som våren står i sin allra vackraste skrud och bär löfte om ljus och liv nås vi av det smärtsamma budet att Ulla-Britt Åbark hastigt har avlidit.

Ulla-Britt tillhörde riksdagen sedan 1981. Här har hon framför allt engagerat sig i kriminalpolitiska frågor.

Som socionom var hon väl skickad att ta sig an de svåra problem som kriminalpolitiken rymmer. Hon har gjort en betydande insats på detta område både i justitieutskottet som hon tillhört sedan 1982 och i andra sammanhang.

Vid sidan av kriminalpolitiken var hon också mycket intresserad av internationella frågor.

Hon har också varit politiskt aktiv på framträdande poster i sitt hemlän, Halland, och – lokalt – i Kungsbacka, där hon var bosatt.

Ulla-Britt Åbark var vid sitt frånfälle 55 år och hade mänskligt att döma mycket kvar att ge, inte bara av sitt stora kunnande utan också av den värme och generositet mot sina medmänniskor som var ett av hennes förnämsta kännetecken. Många utsatta, flyktingar och andra människor i nöd, har henne att tacka för hjälp och engagerat stöd.

Våra tankar går i dag till hennes närmaste, till hennes barn och barnbarn och till hennes far. Vi känner varmt för dem och deltar med fullaste hjärta i deras stora sorg.

Vi lyser frid över Ulla-Britts minne med en stunds tystnad.

Ajournering

Kammaren beslöt kl. 14.28 på förslag av talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 14.30.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 14.30.

5 § Muntliga frågor till regeringen

Anf. 40 TALMANNEN:

Vi hälsar statsminister Carl Bildt, arbetsmarknadsminister Börje Hörnlund, statsrådet Alf Svensson, utrikesminister Margaretha af Ugglas och statsrådet Bo Lundgren välkomna.

Statsministern besvarar övergripande och allmänpolitiska frågor. Frågorna till de övriga statsråden förutsätts beröra deras ansvarsområden inom regeringen.

Ryska trupper i Baltikum

Anf. 41 PÄR GRANSTEDT (c):

Fru talman! Jag har en fråga till utrikesminister Margaretha af Ugglas. Vi har fått rapporter under den här veckan om att Ryssland flyger in nya trupper i de baltiska länderna. Det är uppenbarligen nya rekryter. Det skulle vara intressant att höra vad Sverige gör för att brännmärka detta uppenbart folkrättsstridiga handlande från Rysslands sida och även vad Sverige gör för att öka trycket på Ryssland att uppfylla sina utfästelser och förpliktelser när det gäller att dra tillbaka sina trupper från de baltiska republikerna.

Anf. 42 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Fru talman! Det är en fråga om uppgifternas korrekthet. De informationer vi har tyder på att det snarare är en form av trupprotation som pågår. Det finns i stället vissa indikationer på ett trupptillbakadragande, vilket har sitt intresse.

Det alldeles omedelbara svenska agerandet är att den svenska ambassadören i Moskva har haft kontakt med premiärminister Burbulis. Vi har alltså haft ett direkt svenskt agerande. Det allra senaste tillfället jag själv hade att i multilateralt sammanhang ta upp frågan om de baltiska trupperna var vid Europarådets ministerråd. Utrikesminister Kozyrev var nämligen där för att framföra den ryska ansökan om medlemskap i Europarådet. Jag kunde i det sammanhanget tyvärr konstatera att Sverige var det enda där närvarande landet som tog upp denna fråga. Det innebär att vi har all anledning att verka i internationella sammanhang för att få en mer kraftfull uppslutning av det internationella samfundet när det gäller att verka för detta trupptillbakadragande.

Anf. 43 PÄR GRANSTEDT (c):

Fru talman! Det stämmer i och för sig också med de uppgifter jag har, att det handlar om att föra in nya värnpliktiga till förbanden i Baltikum. Men jag kan inte inse att det på något sätt skulle vara godtagbart att Ryssland för in ny personal till de befintliga förbanden, även om det kanske innebär att man tar tillbaka annan personal, som har fullgjort sin värnplikt. Det innebär att man tillför ny personal till landet som inte fanns där tidigare. Jag förutsätter att Sverige reagerar kraftigt också mot detta handlande.

Jag noterar med tillfredsställelse de framstötar som har gjorts. Men det är ett problem att förhandlingarna om trupptillbakadragandet verkar ha gått i stå. Det sägs bland företrädare för militära styrkor i t.ex. Litauen att man väntar på politiska förändringar i Litauen. Det är utomordentligt oroväckande att man tror att det kan bli politiska förändringar som gör att man kan stanna kvar. Det är mycket viktigt med största möjliga tryck från omvärlden för att man verkligen skall få fart på förhandlingarna och också göra klart för Ryssland att om Ryssland inte medverkar blir dess engagemang i Europa föga välkommet.

Anf. 44 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Fru talman! Den svenska ståndpunkten är klar. Ingenting annat är godtagbart än att avtal ingås om ett tillbakadragande av de f.d. sovjetiska styrkorna på baltiskt territorium.

Arbetsmarknadsläget

Anf. 45 INGELA THALÉN (s):

Fru talman! Jag skulle vilja ställa en fråga till arbetsmarknadsministern. Den borgerliga majoriteten i arbetsmarknadsutskottet har uttalat att man noga skall följa utvecklingen på arbetsmarknaden för att se att arbetslinjen upprätthålls. Nu är min fråga till arbetsmarknadsministern: Hur hög arbets-

löshet bedömer arbetsmarknadsministern att vi skall ha, innan regeringen är beredd att sätta till ytterligare resurser för aktiva åtgärder?

Anf. 46 Arbetsmarknadsminister BÖRJE HÖRNLUND (c):

Fru talman! Jag är inte beredd att ha exercis i dessa frågor. Jag vill bara med kraft betona att hela regeringen är inställd på att hålla arbetslinjen. Vi undersöker hela tiden vilka åtgärder som är möjliga och som skall kunna ge så många arbetstillfällen som möjligt i den svåra situation som vi har ärvt från den socialdemokratiska regeringen.

Anf. 47 INGELA THALÉN (s):

Fru talman! Nu frågade inte jag om vilken arvedel som regeringen har fått, utan jag frågade vad regeringen nu är beredd att göra för att upprätthålla arbetslinjen. Vi har nu 44 000 långtidsarbetslösa. Det är dubbelt fler än förra året. I regeringens egna prognoser säger man att arbetslösheten kommer att stiga till 5 %. Min fråga är fortfarande: Vad är regeringen beredd att ytterligare göra för att denna prognos inte skall bli verklighet?

Anf. 48 Arbetsmarknadsminister BÖRJE HÖRNLUND (c):

Fru talman! Jag förstår att Ingela Thalén inte vill diskutera arvet. Det har jag verkligen förståelse för.

Jag avser att återkomma till riksdagen i höst för att t.ex. till fullo finansiera ungdomspraktikplatserna. Det är ett mycket viktigt steg för att få ned arbetslösheten.

Som Ingela Thalén vet bedömer jag motförslaget från Socialdemokraterna i denna fråga som arbete för några få, men arbetslöshet för det stora antalet ungdomar. Vi har ju prövat det motförslag som Socialdemokraterna lade fram i denna kammare.

Stödområdesindelningen

Anf. 49 TAGE PÅHLSSON (c):

Fru talman! Jag har en mer konkret fråga till arbetsmarknadsministern. Postverket har stora organisationsändringar på gång. Det innebär stora personalindragningar, vilket slår litet olika på olika håll. En av de hårdast drabbade orterna är Ånge, där en av Sveriges största paketsorteringsanläggningar skall läggas ned enligt planerna. 170 anställda mister sitt arbete. Det blir ett femtontal kvar. Det är ett dråpslag för kommunen, tillsammans med nedläggningen inom SJ och skogssektorn och för något år sedan Nobelindustrier/Ljungaverk. Det rör sig om 750–800, kanske uppåt 900 arbetstillfällen. Man kan göra en jämförelse med Stockholm.

Anf. 50 TALMANNEN:

Korta frågor, tack!

Anf. 51 TAGE PÅHLSSON (c):

Fru talman! Förlåt, jag skall konkretisera.

Vi behöver den hjälp som går att få. Det finns en motion om att man tillfäl-

ligt skall placera några kommuner i bl.a. Västernorrlands län i stödområde. Min fråga är: Kommer regeringen att ta hänsyn till den svåra arbetsmarknadssituationen i Ånge kommun vid den pågående översynen av stödområdesindelningen?

Anf. 52 Arbetsmarknadsminister BÖRJE HÖRNLUND (c):

Fru talman! Jag har personligen varit i kontakt med postens generaldirektör för att diskutera den stora neddragning som föreslås för Ånge. Han visade stor förståelse och överväger självfallet saken.

När det gäller den fråga som ligger på mitt eget departement pågår nu en beredning om hur vi skall förändra tillfälliga stödområden. Jag kan inte svara i sak förrän det beredningsarbetet är klart. Men vi försöker se rättvist på olika kommuner. De som ligger riktigt illa till prövas speciellt noga.

Överenskommelse med Ny demokrati

Anf. 53 ALLAN LARSSON (s):

Fru talman! Jag vill vända mig till statsministern. Jag vill börja med att gratulera statsministern till att ha lyckats samla hela regeringen i Ny demokratis riksdagssoffa. Vi som har följt detta från innerplan i finansutskottet förstår att det har varit många turer och mycket givande och tagande, i ett långt perspektiv. Såvitt jag förstår har statsministern löst regeringens parlamentariska situation genom uppgörelsen.

Den fråga som jag vill ställa är: När kommer statsministern att låta riksdagen och svenska folket veta innehållet i den pactum turpe, den hemliga uppgörelse, som ligger bakom det faktum att statsministern nu känner sig så säker i sadeln? Och en liten tilläggsfråga: Är Bengt Westerberg informerad om innebörden i de uppgörelser som statsministern träffat?

Anf. 54 Statsminister CARL BILDT (m):

Fru talman! Allan Larsson är mig veterligt ledamot av finansutskottet. Finansutskottets betänkande där det förekommer besked om vad som gäller är tillgängligt för allmänheten, tror jag, och borde i alla fall vara tillgängligt för finansutskottets ledamöter. Där står vad vi har kommit fram till vad gäller avvecklingen av löntagarfonderna. Det är det som gäller, varken mer eller mindre.

Sedan är det bara att notera att det var väldigt mycket fram och tillbaka i samband med förhandlingarna i finansutskottet, har jag erfarit. Det var ingen socialdemokratisk inaktivitet i fråga om kontakter åt vare sig det ena eller det andra hållet. Därför kan jag konstatera att det lilla ordspråk som väl passar bäst som svar på Allan Larssons fråga här i dag är: Surt, sa räven om rönnbären.

Anf. 55 ALLAN LARSSON (s):

Fru talman! Statsministern ger intryck av att det som har diskuterats mellan regeringen och Ny demokrati är så oförargligt. Det är bara detta som står svart på vitt. Det handlar visserligen om att ta bort 22 miljarder ur pensionssystemet, 20 000 kr. per ATP-pensionär. Det är i och för sig en väldigt stor

sak. Men det var inte det jag var ute efter, utan det som ligger i förlängningen.

Statsministern gav intryck av att Ian Wachtmeister skulle vara så dålig förhandlare att han nöjde sig med detta som nu står svart på vitt. Jag tror inte att Ian Wachtmeister är så dålig. Därför har statsministerns uttalande ingen trovärdighet.

Anf. 56 Statsminister CARL BILDT (m):

Fru talman! Jag begär inte att Allan Larsson skall instämma i vad jag säger. Men det var faktiskt åtskilliga turer fram och tillbaka i finansutskottet, där det noterades en påtaglig socialdemokratisk vilja att träffa uppgörelse med både det ena och det andra partiet. Jag lastar inte Allan Larsson för detta, för det är fullt legitimt. Det fanns enligt massmedieuppgifter t.o.m. en och annan i andra partier, utan att nämna namn, som var intresserad av kontakterna med Socialdemokraterna.

Det blev som så att det formades en majoritet kring ett förslag om att avveckla löntagarfonderna som jag råkade tycka är rimligt och bra. Det utgick från det förslag som regeringen har lagt fram, och det kompletterade detta med en, vad jag tror, viktig och riktig förstärkning av möjligheterna till riskkapitalförsörjning för de små och medelstora företagen.

Detta innebär att vi nu sätter punkt för det tragiska, förfelade och eländiga fondsocialistiska kapitel som Socialdemokraterna drev oss in i för ett decennium sedan. Skall något hedrande sägas om den socialdemokratiska inställningen, är det väl att inte ens Socialdemokraterna längre öppet vågar förorda löntagarfonderna som princip. Det var ett historiskt misslyckande. Nu gör vi den historiska avvecklingen. Att Allan Larsson inte får vara med om den är väl bara följdriktigt.

Sanktioner mot Sydafrika

Anf. 57 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp):

Fru talman! Jag har en fråga till statsministern som rör avvecklingen av sanktionerna mot Sydafrika.

I regeringens proposition och utskottets betänkande talas om en stegvis avveckling under vissa villkor. Villkoren skulle, vad gäller handelsförbudet, bl.a. vara att det skulle upphävas när det föreligger en bindande överenskommelse om en interimsregering i Sydafrika. Beträffande investeringsförbudet skulle upphävandet vara kopplat till att en interimsregering har bildats i Sydafrika.

Inget av dessa krav har uppfyllts i dag. Vi vet att förhandlingarna har kört fast. Enligt ANC:s talesman, som besökte utskottet i går, kan det dröja fram mot hösten innan man kommit så långt.

Hur motiverar statsministern sitt uttalande att sanktionerna kan komma att hävas inom några veckor, när läget i förhandlingarna inte ger de rätta förutsättningarna enligt regeringens proposition eller utskottets ställningstagande?

Anf. 58 Statsminister CARL BILDT (m):

Fru talman! Det handlar om en bedömning, och bedömningar kan göras på litet olika sätt. Vi har haft möjligheten till utförliga samtal med ANC:s ordförande Nelson Mandela där det gällt att bedöma vilken tidpunkt som kan vara riktig.

ANC har en officiellt fastlagd position. Den går ut på att inga sanktioner får hävas förrän en interimsregering har bildats. Samtidigt säger Nelson Mandela att han har mycket stor förståelse för om länder som Sverige och Norge väljer att gå fram tidigare. Han tycker att det är besvärande att sanktionerna bara ligger kvar i länder som har varit ANC:s vänner. Det innebär att det är vännerna som drabbas i framtiden.

Mot denna bakgrund är den svenska inställningen den att vi kan börja häva handelsförbudet i samband med att det finns en överenskommelse om en interimsregering. När den kommer att finnas kan vi bara ha bedömningar av. Den bedömning som vi och den norska regeringen har gjort är att detta inte ligger i så långt fram i tiden som det uttalande som gjordes här lät antyda. Om detta vet vi ingenting. Under mellantiden finns ju möjlighet att bevilja de dispenser som kan vara lämpliga. ANC:s ordförande Nelson Mandela har sagt att han har den allra största förståelse för det. Detta är inte längre någon stor fråga i våra förbindelser.

Utnämningen av chef för arbetsmiljöinstitutet

Anf. 59 JOHAN BROHULT (nyd):

Fru talman! Jag har en fråga till arbetsmarknadsministern och den gäller arbetsmiljöinstitutet. Där pågår mycket basal och implementerad forskning då det gäller arbetsskador och rehabilitering. Man är beroende av mycket tung basvetenskap och också implementerad forskning. Institutet anställer 400 forskare, och på institutet finns en vilja att få en forskare som chef. Emellertid har det kommit signaler om att Anna-Greta Leijon skulle utses som chef. Alla på arbetsmiljöinstitutet tycker, liksom jag själv, att Anna-Greta Leijon är en alldeles utmärkt person. Låt mig få detta sagt.

Däremot tycker jag att det skulle vara bättre med en forskare som chef på denna viktiga institution.

Anf. 60 Arbetsmarknadsminister BÖRJE HÖRNLUND (c):

Fru talman! När chefsfrågan prövades stod hela tiden för ögonen, om man säger så, arbetsmiljöinstitutets bästa och också forskningen som har med arbetslivet att göra. Vi har dessutom ett starkt intresse av att få ett bra samband ut ifrån institutet, till nytta för hela arbetslivet.

När frågan prövades, kom jag fram till att den bästa lösningen var att föreslå Anna-Greta Leijon. Hon är en beslutsstark chef och mycket kunnig i dessa frågor. Forskningens frihet och utveckling är någonting som Anna-Greta Leijon mer än väl förstår sig på, inte minst i sin egenskap av ordförande i sociala forskningsrådet.

Anf. 61 LARS BÄCKSTRÖM (v):

Fru talman! Jag har en fråga till biträdande finansminister Lundgren.

Regeringen har tidigare uttalat att skatterna bör sänkas med ungefär 10 miljarder per år fram till mitten av 90-talet. Kommer regeringen att uppfylla detta löfte, trots att budgetunderskotten växer i en takt som kan föra landet till en alltför varm trakt?

Anf. 62 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Fru talman! Regeringens ekonomisk-politiska strategi utgår ifrån att den offentliga sektorn måste reformeras så, att den blir effektivare och inte tränger ut resurser som kan användas i andra sektorer samt för att vi skall kunna se till att det blir en positiv näringsutveckling. Dessutom måste transfereringssystemen ändras så, att de blir produktivitetsbefrämjande.

Dessa erforderliga reformer i offentlig sektor skapar utrymme för såväl skattesänkningar som en nödvändig neddragning av den strukturella delen av budgetunderskottet. Båda åtgärderna måste vidtas för att man skall kunna vända utvecklingen i Sverige, lägga grunden för en stabil positiv utveckling och trygga jobben.

Kasinospel

Anf. 63 FILIP FRIDOLFSSON (m):

Fru talman! Min fråga riktar sig till statsrådet Alf Svensson, som jag känner mig förbrödrad med, eftersom vi har samma frikyrkobakgrund.

Jag läste häromdagen i en tidning att Alf Svensson säger definitivt nej till att folkrörelserna skulle kunna få pengar från ett eventuellt framtida kasinospel här i landet. Detta har jag svårt att begripa, eftersom t.o.m. de politiska partierna ju stöds genom lotterispel. Jag kan erkänna inför kammaren och inför min partiledare statsminister Bildt att jag har spelat på kds lotterispel ett par gånger. Jag har alltså bidragit till att kds har kommit in här i riksdagen.

Jag kan inte förstå att det skulle vara något fel att stödja folkrörelserna i deras fantastiskt viktiga arbete genom att ge pengar från ett eventuellt framtida kasinospel. Jag vill höra vad statsrådet Alf Svensson har för motiv till att säga nej till detta.

Anf. 64 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Fru talman! Jag skall svara broder Fridolfsson att jag absolut inte har någonting emot att folkrörelser stöds. Väldigt många av folkrörelserna arbetar ju för att hjälpa människor bort ifrån bekymmer, svårigheter och elände. Därför är folkrörelserna värda allt stöd.

Jag är naturligtvis ytterligt tacksam, fru talman, för att Filip Fridolfsson har känt sig så besutten att han satsat någon tia på en lott som kds har stått bakom. Jag hoppas att jag kan returnera generositeten vid något tillfälle.

När det gäller kasinospel kan man nog ändå inte komma ifrån det faktum att det är en hel del människor som fastnar i kasinospelande och som därmed

drar på sig ekonomiska och sociala bekymmer. Det är därför som jag har uttalat mig som jag har gjort. Det handlar inte alls om att jag inte skulle önska stöd till folkrörelserna.

Jag är alltså rädd för att människor som har svårt för att sätta stopp för sitt spelande skall fastna i kasinospelande och dra på sig själva bekymmer och förorsaka samhället kostnader.

Bolagsbeskattningen

Anf. 65 LARS HEDFORS (s):

Fru talman! Den borgerliga regeringen har ju gjort sig känd för att i en mycket snabb takt sänka skatter för kapitalägare och företagare. Man har då ofta använt sig av det s.k. EG-argumentet, dvs. att det gäller att anpassa skattenivåerna till förhållandena i Europa.

Jag har i min hand ett pressmeddelande, där jag läser att skatteministern har tillsatt en utredning, som bl.a. skall föreslå att bolagsskattesatsen sänks till 25 %. Då är min fråga till Bo Lundgren: På vilket sätt anknyter denna bolagsskattesats till aktuella EG-debatter och aktuella EG-förhållanden?

Anf. 66 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Fru talman! Jag förstår att det är svårt för Lars Hedfors att inse det, men de skattesänkningar som har genomförts syftar till att skapa tillväxt i Sverige samt till att trygga sysselsättningen och välfärden. Det är en nödvändig politik efter de år som vi har haft med ständigt stigande skatter.

När det gäller omläggningen av bolagsskatten – som genomfördes i bred enighet och som påbörjades den 1 januari förra året – finns det anledning att se över en del ingredienser i det sammanhanget. Den s.k. skatterättsutjämningsreserven är väldigt komplicerad att hantera rent tekniskt, både för företagen och för dem som så småningom har att sköta bokföring och granskning.

Det finns alltså anledning att fundera om vi inom ramen för ett helt oförändrat bolagsskatteuttag kan få en enklare struktur som passar bättre in i EG-perspektivet, men inte bara i förhållande till EG-länderna utan också i förhållande till andra länder, så att vi får ökad förståelse för det svenska skattesystemet. Omläggningen syftar alltså till enkelhet och internationell anpassning inom ramen för ett oförändrat skatteuttag.

Däremot kommer vi att lägga fram förslag som skall bidra till att förbättra mindre och medelstora företags skattesituation. Dessa företag är i dag överbeskattade. För att det skall bli växtkraft i ekonomin gäller det för oss att stötta dem i detta avseende.

Pensionssystemet

Anf. 67 ARNE KJÖRNSBERG (s):

Fru talman! Statsministern har vid upprepade tillfällen sagt att han och regeringen eftersträvar så bred enighet som möjligt när det gäller ett framtida pensionssystem. Jag vill då återkomma till det som tydligen är en sym-

bolfråga för statsministern. Känns det inte besvärande att börja detta arbete med att tappa ur pensionssystemet 22 miljarder kronor?

Anf. 68 Statsminister CARL BILDT (m):

Fru talman! Jag vill börja med att påpeka att löntagarfonderna var ett socialistiskt påfund. De tillkom framför allt för att man skulle utöva makt och inflytande över näringslivet. "Med fonderna tar vi successivt makten." Så hette det när Socialdemokraterna införde dem.

Sedermera började man tala om att detta hade med pensionerna att göra, men det visade sig att så inte var fallet. Om det hade varit ett socialdemokratiskt intresse att säkra pensionerna under den tid man hade regeringsmakten, hade man gjort det på ett mer genuint sätt. Löntagarfonderna hade ingenting med detta att göra.

Nu har det ankommit på oss att ta itu med den stora frågan om att skapa stabilitet i pensionssystemet. Det finns en arbetsgrupp tillsatt, där man har ett konstruktivt samarbete mellan företrädarna för de olika partierna. De påverkas inte av detta. Avvecklingen av löntagarfonderna lades fast redan i regeringsförklaringen och i de propositioner som regeringen lade fram under höstriksdagen.

Yttrandefrihet för militärer

Anf. 69 JOHAN LÖNNROTH (v):

Fru talman! Regeringen bad för ett tag sedan ryska myndigheter att förhindra ryska militärer att fritt tala om ubåtar med svenska journalister. Jag vill fråga statsministern eller utrikesministern – om hon föredrar att svara – hur de skulle reagera om t.ex. Boris Jeltsin bad svenska myndigheter att hindra svenska militärer från att tala med svenska journalister.

Anf. 70 Statsminister CARL BILDT (m):

Fru talman! Uppgiften är av lätt insedda skäl felaktig. Om det hade legat i min makt att påverka, förhindra eller styra vad sovjetiska eller ryska militära representanter gjorde eller sade, är det mycket som hade sett annorlunda ut i världen. Jag kan alltså dementera uppgiften i dess helhet.

U-landsbiståndet

Anf. 71 IAN WACHTMEISTER (nyd):

Fru talman! Jag har en fråga till biståndsministern beträffande u-hjälpens omfattning och inriktning.

Vi har nu ett budgetunderskott som snart uppgår till 100 miljarder kronor. Är det biståndsministerns och andras i regeringen uppfattning att vi skall fortsätta att låna pengar för att ge hjälp till länder som köper vapen för åtta nio gånger den hjälp som de får?

Det betyder, att med det budgetunderskott som förväntas finnas kvar skjuts betalningen fram i tiden till våra barn. Skall den svenska kedjebrevsekonomin utsträckas till att gälla även u-hjälpen?

Anf. 72 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Fru talman! I Ian Wachtmeisters tappning lånar vi alltid till den här enda procenten av BNI och inte till något annat. Vi behåller alltså i stort sett 99 %. 1 % ges solidariskt till dem som många gånger ingenting har och som i varje fall inte alltid har valt sina regimer själva.

Jag tror att vi mår väl av att vidga vårt nationella perspektiv så pass mycket att vi inser att vi, trots det budgetunderskott som råder, trots den lågkonjunktur vi lever i, ändå tillhör dem som det förunnats att leva en lyxtillvaro.

Jag tycker att vi skall orka med att drivas av solidaritet visavi dem som bor på södra halvklotet. Orkar vi inte med att drivas av solidariteten, tycker jag att vi skall drivas av insikten om att självbevarelsedriften, morgondagens samhälle, kräver att det norra halvklotet bryr sig om det södra. Nord–syddialogen är den största utmaningen för oss om vi vill skapa en trygg värld för våra barn och barnbarn i Europa.

(Applåder)

Anf. 73 IAN WACHTMEISTER (nyd):

Fru talman! Det var inte svar på min fråga. Jag frågade om vi skall fortsätta att ge pengar till dem som köper vapen för belopp som är åtta nio gånger högre.

Jag är nog en lika god människa som Alf Svensson. Det här handlar inte om att övertyga mig om att hjälpa andra.

Sverige har drivit en u-hjälpspolitik som har hjälpt regimer – inte folk. I mottagarländerna har levnadsstandarden sjunkit, och i stället har massvis med vapen köpts.

Nu är Sverige på väg att låna pengar för att kunna genomföra denna politik. Jag uppfattar det som att regeringen skall gå in på ett nytt spår. Jag tänkte att regeringen skulle få en injektion när regeringen utöver de principiella aspekterna också har att brottas med ett stort budgetunderskott. Det blir inte mindre av att man menar väl.

Anf. 74 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Fru talman! Under de 30–40 senaste åren har det skett utomordentligt stora förbättringar för dem som lever i tredje världen. Det är ett felaktigt perspektiv att göra gällande att tredje världen är ett enda miserabelt träsk. Jag påstår naturligtvis inte att det endast är biståndssatsningar som har åstadkommit dessa förbättringar. Det är helt klart att handeln har spelat en stor roll. Det är viktigt att säga att förbättringar har skett.

Vi skall också komma ihåg att vi till bara för en kort tid sedan har levt i det kalla krigets skugga. Det har inte alla gånger varit rimligt att säga till de fattiga länderna att vi i den rika delen av världen skall ha vårt försvar och dessutom hålla oss med tillverkning av militära prylar och att de helst inte skall köpa något.

I förhandlingar med biståndsländer, och när Världsbanken agerar, diskuteras även upprustningskostnader. Det är verkligen min innerliga förhoppning att u-länderna kommer att minska sitt rustande – och flera av dem är också på väg att göra det.

Anf. 75 NILS T. SVENSSON (s):

Fru talman! De senaste dagarnas händelser i Bangkok har djupt upprört oss alla. Blodbadet häromdagen måste kraftfullt fördömas. Militärens våld mot demonstranterna pekar på att demokratin i Thailand vilar på en bräcklig grund.

Hur tänker regeringen agera gentemot den thailändska regeringen? Är det lämpligt att frysa de officiella kontakterna i väntan på att normala förhållanden återupprättas i landet? Kan det vara lämpligt att avbryta det bistånd som Sverige ger och som kanaliseras via den thailändska regeringen?

Anf. 76 Statsminister CARL BILDT (m):

Fru talman! När blodbadet inträffade befann sig utrikesministern antingen i Tjeckoslovakien eller i Ungern. Det ankom på mig att göra ett uttalande. Jag gjorde också å regeringens vägnar ett skarpt formulerat uttalande, där jag uttryckte den allvarliga oro regeringen kände för utvecklingen i Thailand.

Det har varit litet fram och tillbaka. Det har pågått en långsiktig demokratiseringsprocess i Thailand. Den avbröts i samband med militärkuppen – om jag inte missminner mig – i februari förra året. I mars i år var det val. Det etablerades en militärvänlig fempartikoalition, och därefter har det utbrutit motsättningar av politisk, social och ekonomisk natur. Dessa motsättningar har kulminerat i det man kan kalla massakern i Bangkok i helgen.

Nu hoppas vi alla att den dialog som har inletts med hjälp av kungens ingripande i går, och som skall leda till nya konstitutionella samtal under de närmaste dagarna, skall bidra till att stabilisera situationen. Det är min övertygelse att man kommer att inse att utvecklingen i Thailand är så pass beroende av utländska investeringar och turismen, att den situation som har rått den senaste veckan är i grunden intolerabel och icke kan fortgå och att det måste bli möjligt att återknyta till en konstitutionell utveckling.

Detta är regeringens ståndpunkt. Vi har framfört den med större kraft än vad de flesta andra regeringar i västvärlden har gjort. Det finns inte för dagen någon anledning att ompröva de begränsade, mera tekniska, insatser som sker från BITS sida i Thailand.

Konkurrensbefrämjande åtgärder

Anf. 77 BERT KARLSSON (nyd):

Fru talman! Jag skulle vilja ställa en fråga till statsministern. Regeringen har sagt att man vill införa fri konkurrens, framför allt när det gäller livsmedelsförsäljning. Men det har snabbt visat sig att kommunerna ständigt kör över de intentioner som både regering och riksdag har. Det finns många exempel i Sveriges land på att den fria konkurrensen stoppas. Varberg är det senaste exemplet.

Vad kommer regeringen att göra för att få kommunerna med på samma linje?

Anf. 78 Statsminister CARL BILDT (m):

Fru talman! Jag är inte insatt i detaljerna i ärendet om Varberg. Det har genomförts en lagändring där möjligheter har tagits bort som tidigare fanns för kommunerna att göra de ingripanden som föranledde så mycket debatter, bl.a. politiska sådana.

Jag vet dess värre inte vilket konkret fall, lagutrymme eller möjligheter frågan gäller i Varbergs kommun, men det är inte värre än att det faktiskt går att ta reda på.

Anf. 79 BERT KARLSSON (nyd):

Fru talman! Är inte statsministern ens informerad om sin egen lag? Den ger nämligen kommunerna möjligheter att agera på det sättet.

Den förändring som gjordes i plan- och bygglagen gällde redan etablerade handelsområden. Men här gäller frågan även nya områden.

Anf. 80 Statsminister CARL BILDT (m):

Fru talman! Då börjar jag komma litet underfund med vad frågan gäller. Uppenbarligen är det fråga om ett nyetableringsärende. Inom stadsplaneområde är det klart att det krävs tillstånd att uppföra nya hus. Den lagen har inte förändrats. Men den möjlighet som tidigare fanns för kommuner att ingripa mot etableringar av t.ex. närbutiker finns inte längre kvar. Däremot kan kommunerna efter eget skön, och efter den lokala demokratins olika utslag, avgöra olika stadsplanefrågor.

Överläggningen var härmed avslutad.

6 § (forts. från 4 §) **Säkerhet och nedrustning** (forts. UU19)

Anf. 81 DANIEL TARSCHYS (fp) replik:

Fru talman! Ian Wachtmeister var mycket ironisk över den neutralitetspolitik som Sverige har fört under många decennier. Självfallet kan detaljerna i svensk utrikespolitik alltid diskuteras. Men vad utskottet anser vara helt klart är att grundlinjerna i denna politik har gagnat vårt land. Det har varit klokt av Sverige att under en epok av stormaktsmotsättningar och en ömtålig regional balans i vårt område föra en neutralitetspolitik.

I dag är läget, vilket utskottet utvecklar, delvis annorlunda. Vi står inför en ny säkerhetspolitisk situation i vår omgivning, och det finns därför förutsättningar att delta i sökandet efter nya säkerhetspolitiska lösningar i Europa.

Ian Wachtmeister var också ironisk över utskottets intresse för studier av vapenhandel och vapenexport. Får jag påpeka att just den typen av studier är mycket viktig för att få fram kunskaper, som gör det möjligt att tillbakavisa t.ex. sådana svepande påståenden som vi hört tre gånger i kammaren i dag, nämligen att militärutgifterna i u-länderna skulle vara 7–9 gånger större än biståndet. Om Ian Wachtmeister ville konsultera de källor som finns till förfogande, skulle han veta att detta är grovt vilseledande och att det inte blir sannare av att Ian Wachtmeister upprepar det tre gånger.

Anf. 82 IAN WACHTMEISTER (nyd) replik:

Fru talman! Det stämmer att jag var ironisk. Jag talade också om det för säkerhets skull så att det skulle framgå av protokollet. Det kan ju annars missuppfattas när man skämtar. Ironin var också djupt känd och djupt berättigad, och det är det tråkiga.

Jag påpekade att vi lever i en sådan verklighet att vi inte kan hålla på som tidigare, då jag menar att vi missbrukade vår neutralitetspolitik. Vi var kaxiga, tog ställning till sådant som skedde långt bort och löste saker i världen, men här hemma iakttog vi sträng neutralitet, dvs. vi var fega.

Vad gäller registren tror jag att jag sade att de var ganska gulliga. Om man tror att man med hjälp av register skall komma åt den illegala vapenhandeln i världen har man fel. Jag har för mig att jag drog parallellen till att man skulle kunna lösa problemen i Sverige med narkotikabrottslighet genom att genomföra en folk- och bostadsräkning. Jag tycker fortfarande att de påpekandena får stå i varje fall för min del, men jag har med förtjusning noterat att de inte står för herr Tarschys del.

Jag ber samtidigt honom som jag kallade för herr Grankvist om ursäkt; han heter nämligen Pär Granstedt.

Anf. 83 DANIEL TARSCHYS (fp) replik:

Fru talman! Om Ian Wachtmeister ville konsultera den statistik och de register som finns över vapenutgifter i världen, skulle han kunna upptäcka att han har anledning att be hela kammaren om ursäkt för att han tre gånger här har sagt att vapenutgifterna i tredje världen är 7–8 gånger så höga som det bistånd dessa länder mottar.

Anf. 84 IAN WACHTMEISTER (nyd) replik:

Fru talman! Vad gäller statistiken om satsningar på vapeninköp i våra mottagarländer grundar jag mig på en internationell statistik som säger, att om man inkluderar Indien, som också är ett av våra mottagarländer, blir beloppet tretton gånger vår u-hjälp.

Låt mig också säga att det inte är frågan om huruvida det är tretton gånger, åtta gånger eller låt oss säga fyra gånger, som är det viktiga. Jag vill än en gång säga: Skall vi verkligen hålla på och ge bistånd i de fall där man använder det till att köpa vapen? Är det någon sorts tillämpad neutralitetspolitik, eller är det bara dumhet?

Talmannen anmälde att Daniel Tarschys anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 85 INGER KOCH (m):

Fru talman! Vi upplever nu ett Europa statt i en genomgripande omvandling – en omvandling som också leder till ett totalt förändrat säkerhetspolitiskt läge. Vi kan också konstatera att en ny europeisk säkerhetsordning är under uppbyggnad. Även jag vill betona vikten av att Sverige fullt ut deltar i utbyggnaden av detta frihets- och säkerhetspolitiska samarbete inom såväl Europeiska unionen som ESK i syfte att bygga upp en fungerande europeisk säkerhetsordning.

Sverige kommer i framtiden att spela en ny roll i det nya Europa som nu växer fram och som genom internationell samverkan arbetar för gemensam säkerhet och fred.

Utskottet konstaterar också i sitt betänkande att Europas säkerhet är beroende av många fler faktorer än de militära. Den förändrade stormaktsbalansen, den ekonomiska utvecklingen, handelsfrågorna, hoten mot miljön, integrationssträvandena, de nationella motsättningarna och en ökad migration är några exempel på faktorer som kommer att ha en avgörande betydelse för den framtida säkerheten även i Europa. Detta ställer stora krav på en helhetssyn i säkerhetspolitiken och på en internationell samordning av alla dessa faktorer.

EG kommer att spela en stor roll vid utformningen av denna nya frihets- och samarbetsordning i Europa. Sverige kan som medlem i denna gemenskap aktivt påverka den fortsatta politiska, sociala och ekonomiska utvecklingen i det nya Europa. Även ESK spelar en avgörande roll när det gäller de framväxande europeiska säkerhets- och samarbetsstrukturerna.

Genom Parisstadgan om ett nytt Europa som antogs 1990 fick Europa, som utrikesministern tidigare påpekade, en grundval av gemensamma värderingar. Alla de deltagande länderna förband sig att verka för demokrati, grundad på mänskliga rättigheter och grundläggande friheter, marknadsekonomi inriktad på uthållig ekonomisk tillväxt, välstånd, social rättvisa, ökad sysselsättning och ett effektivt resursutnyttjande. Mötet i Paris blev inledningen på en ny fas i ESK:s historia. Ett normsystem som omfattades av alla hade skapats.

ESK har nu genom sina fasta institutioner – ett ministerråd som forum för regelbundna politiska konsultationer, en kommitté av högre ämbetsmän vars uppgifter är att dels förbereda och genomföra utrikesministrarnas beslut, dels sammanträda i krissituationer, ett administrativt sekretariat i Prag, ett center för förhindrande av konflikter i Wien och ett kontor med uppgift att stärka demokratiska institutioner och stärka mänskliga rättigheter i Warszawa – etablerat ett system för genomförande, uppföljning och översyn av stadgans intentioner.

Vid det nu pågående uppföljningsmötet i Helsingfors deltar ett stort antal nya stater – alla f.d. sovjetrepubliker. Dessa nyligen självständiga stater åtar sig som medlemmar att fullt ut delta i ESK-processen, vilket innebär att de förbinder sig att följa de grundläggande principerna vad gäller de mänskliga rättigheterna, demokrati och fri ekonomisk marknad. För att hjälpa de nya staterna att förstå vad dessa åtaganden innebär har ministerrådet på svenskt initiativ antagit ett stödprogram för att kunna förmedla utbildning i dessa frågor och för att lotsa de nya staterna in i ESK-systemet.

De nu pågende striderna i Bosnien-Hercegovina och Nagorno-Karabach visar nödvändigheten av att alla ESK:s medlemsstater lever upp till åtagandena i ESK:s stadga och även respekterar de etniska minoriteternas rättigheter. Helt avgörande för en framtida fredlig utveckling är att dessa minoriteter erkänns och skyddas i de olika ländernas konstitutioner.

Den svenska regeringen har vid ett flertal tillfällen, och nu senast av utrikesministern här i kammaren, deklarerat hur viktigt det är att stärka ESK i sin roll som nyskapande och stabiliserande faktor i den europeiska politiken.

ESK är det enda europeiska forum som har ett allomfattande medlemskap och en allomfattande agenda. Med sitt vida säkerhetsbegrepp, som omfattar mänskliga rättigheter, militära och politiska komponenter, ekonomiskt samarbete och miljövård, är det väl rustat att möta de krav som ställs i den nya situationen i Europa. I december övertar Sverige ordförandeskapet i ESK:s ministerråd, vilket ger den svenska regeringen möjlighet att återigen understryka behovet av – och verka för – att organisationen ges ett fastare formulerat mandat när det gäller den fredsskapande och fredsbevarande uppgiften.

Vid ministerrådets sammanträde i Prag i slutet av januari i år uttryckte Tjeckoslovakiens president Havel i sitt anförande en förhoppning om att Europa i framtiden, genom ESK:s samarbetssystem, skulle sprida en anda av fred och demokrati, inte av expansion och konfrontation, till resten av världen. Låt oss hoppas och arbeta för att denna vision kan förverkligas.

Dagens krissituation i flera av de nyligen självständiga staterna i Central- och Östeuropa visar emellertid att övergången från diktatur till demokrati kan vara en smärtsam och svår procedur. Den visar också tydligt hur viktigt det är att vi snabbt får till stånd en säkerhetsordning som omfattar alla Europas stater.

Säkerheten är en grundförutsättning för att dessa nya stater skall kunna utvecklas till stabila och säkra demokratier och få en stabil ekonomi. Vi vet inte i dag hur denna nya allomfattande säkerhetsordning skall se ut. Vi kan konstatera att det i dagens läge finns många organisationer som verkar för att åstadkomma säkerhet och fred, t.ex. FN, EG, ESK, NATO och det nyligen bildade NACC. Många olika scenarier och framtida samarbetsformer diskuteras. Därför är det viktigt att Sverige inte nu gör uttalanden som låser oss i framtiden eller utesluter någon form av samarbete.

I den socialdemokratiska reservationen nr 1 sägs det att en framtida säkerhetsordning som baseras på användning av, eller hot om användning av, kärnvapen inte är acceptabel.

Även om alla stater ansluter sig till kärnvapenavvecklingen är detta en process som tar tid. Samtidigt är det bråttom att få till stånd en ny säkerhetsordning. Hur tänker Socialdemokraterna i praktiken lösa detta problem för Sveriges del?

Fru talman! Jag har i mitt anförande inte berört de baltiska staternas särskilda problem när det gäller tillbakadragandet av de ryska trupperna. Detta kommer Peeter Luksep att göra senare i sitt anförande.

Fru talman! Jag yrkar bifall till hemställan i utrikesutskottets betänkande.

Anf. 86 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Fru talman! I ett särskilt yttrande till utskottsbetänkandet går Nydemokraterna mycket långt. I det yttrandet sägs inte bara att man vill växa in i Västeuropeiska unionen, utan man anser också att hela neutralitetspolitiken är överspelad. Denna inställning står i bjärt kontrast till vad vi socialdemokrater har hävdat. Det vinner inte heller resonans i detta utskottsbetänkande. Där avstyrks den här ståndpunkten.

I motion U517 har jag och ett antal andra socialdemokrater sagt att riksdagen bör slå fast att vad riksdagen tidigare uttalat om att en bibehållen neutralitetspolitik, dvs. alliansfrihet i fred syftande till neutralitet i krig, fortfa-

rande skall gälla. Det gäller även inför de förhandlingar med EG eller Europaunionen som förestår. Jag kan inte finna att utskottet här har sagt något annat än att den svenska traditionella politiken ligger fast, även om det talas om att det skall finnas en öppenhet för olika alternativ beroende på hur utvecklingen blir. Men det finns inga konkreta förslag i utskottsutlåtandet som går ut på någon ändring av vår utrikespolitik.

När det gäller WEU, som har tagits upp i den här reservationen, kan man naturligtvis säga att det uttalande som majoriteten i utrikesutskottet gör är begränsat, eftersom det där sägs att ett ställningstagande i den frågan inte är aktuellt. Men samtidigt anförs också att den militära alliansfriheten står fast.

Det var också viktigt att Pierre Schori särskilt poängterade vad som står i den socialdemokratiska huvudmotionen, nämligen att det inte kan bli fråga om ett förpliktande militärt samarbete för svensk del. Därmed är ståndpunkten klarlagd från vår sida. Utskottets uttalanden och hållning stämmer ju också bra överens med det beslut som riksdagen har fattat den 12 december 1990, och även med regeringsdeklarationen den 14 juni 1991.

När det gäller neutralitetspolitiken, utöver det som är av betydelse för den militära alliansfriheten, vill jag nämna några saker som ligger utanför det här utskottsutlåtandet, men som ändå har betydelse. Den svenska neutralitetspolitiken har under en lång tid varit starkt förankrad hos vårt folk. Den har lett till att Sveriges fred, frihet och oberoende framgångsrikt bevarats och säkrats under lång tid. Den har också spelat en stor roll i våra internationella relationer, särskilt till tredje världen. Där har vår hållning vunnit aktning och uppskattning.

Vår medlande och fredsmäklande roll, som gett vissa positiva resultat bl.a. i samband med Vietnamkriget och Mellersta Österkonflikten, har också underlättats genom vår alliansfria hållning. Vår medverkan i olika fredsbevarande operationer, t.ex på Cypern och i Libanon, har varit efterfrågade och oomstridda. Respekten för våra ställningstaganden och vårt agerande i mänskliga rättighetsfrågor har också varit stark. Allt detta beror till inte ringa del på vår grundläggande alliansfria utrikespolitiska hållning.

Det finns, enligt min mening, inte skäl att inom överskådlig tid förändra eller överge denna aktiva alliansfria utrikespolitik, i all synnerhet som det inte finns något bättre konkret och preciserat alternativ för vårt land. Någon förändring kan inte heller vara aktuell så länge stormakter och andra makter i världen anser att de behöver upprätthålla militära pakter. Det gäller främst Atlantpakten som existerar i samma omfattning som tidigare, om än med en viss ändrad inriktning.

Den omständigheten att Maastrichtöverenskommelsen öppnar vägen för ett säkerhets- och försvarspolitiskt samarbete mellan Europaunionens medlemsstater bör inte ändra någonting i sak för vår del. Den bör inte heller framdeles ge anledning för en uppslutning kring något sådant. Detta innebär sålunda att något förpliktande försvarspolitiskt samarbete med för Sverige bindande verkan inte bör komma i fråga, vare sig inom WEU eller NATO, så länge den av riksdagen fastställda försvars- och säkerhetspolitiken upprättshålls. Den har enligt opinionsmätningar ett mycket starkt stöd hos det svenska folket.

Avslutningsvis vill jag därför säga att det enligt min mening inte kan bli

fråga om att ersätta vår nuvarande utrikes- och säkerhetspolitik med vare sig Ny demokratis förslag eller med oklara och diffusa begrepp om europeisk identitet.

Anf. 87 CARL B. HAMILTON (fp):

Fru talman! Den svenska neutralitetspolitiken är utslocknad. Det finns inte längre ett öst och ett väst att vara neutralt emellan när Warszawapaktens gamla medlemmar i dag vill bli med i både EG och NATO. Sveriges nuvarande alliansfrihet är en övergångslösning. Med den säkerhetspolitiska struktur som nu växer fram i Europa blir svensk alliansfrihet successivt allt mindre relevant. I ständigt växande utsträckning gäller att Nordens sak är vår, men också att Europas sak är vår. Detta är kontentan av vad jag har att säga. Låt mig nu kort motivera det.

De problem som vår europeiska säkerhetspolitik har att möta under kommande decennier är mycket förenklat sannolikt tre stycken: För det första Rysslandsfrågan. För det andra fortsatt rivalitet mellan USA å ena sidan och OSS och Ryssland å den andra. För det tredje stabiliteten på kontinenten, dvs. det som något föråldrat brukar kallas Tysklandsfrågan.

Sveriges politik kan vara antingen aktiv eller reaktiv. En aktiv politik går ut på att söka påverka omvärldens prioriteringar genom att delta i utvecklandet av en europeisk säkerhets- och försvarsgemenskap. En reaktiv politik, nej-till-EG-anhängarnas alternativ förmodar jag, innebär att hela tiden vara noga med att hålla Sverige utanför allt som luktar EU:s säkerhets- och försvarssamarbete och i stället inrikta landets politik på att i efterhand göra återkommande anpassningar till omvärldens dispositioner i vårt närområde.

Vilket utrymme finns då för en aktiv politik under 1990-talet? Det är ett särskilt stort och gott utrymme som står till buds. Inte sedan slutet av 1940-talet har Europa varit inne i en sådan formativ period som nu. Det pågår ett sökande efter nya säkerhetsarrangemang, och successivt skapas en säkerhetspolitisk struktur som sannolikt blir bestämmande för åtskilliga årtionden framöver. Vad är det då som bör skapas.

Man kan utgå från målen för den svenska säkerhetspolitiken som de ges i utrikesutskottets betänkande: "att i alla lägen och i former som vi själva väljer trygga en handlingsfrihet för oss att – såsom enskild nation eller i självvald samverkan med andra länder – kunna utveckla vårt samhälle politiskt, ekonomiskt, socialt, och i varje annat hänseende."

Vad som emellertid försvinner något i den här målformuleringen är att politiskt och ekonomiskt samarbete bör ses som ett mål i sig. Samarbete har ett egenvärde genom att det knyter ihop länder och folk på ett sätt som i sig är fredsfrämjande. De europeiska nationalstaternas förskräckande historia av ständiga revirstrider och krig kan enligt min mening bara elimineras på ett sätt, nämligen med en fortsatt, fördjupad och utvidgad europeisk ekonomisk integration genom utvecklandet av EG eller EU. De, som likt nej-till-EG-kampanjen, motarbetar dessa fundamentala fredssträvanden tar på sig ett betydande ansvar.

I det längre perspektivet är en fortsatt spontan och formaliserad europeisk integration i kombination med Rysslandsfrågans lösning helt central. Ett Ryssland i form av en internationellt integrerad marknadsekonomi präglad

av en fortsatt någorlunda väl fungerande demokrati blir mindre farligt för sin omgivning. Att underlätta framväxandet av ett sådant Ryssland är därför ett centralt säkerhetspolitiskt mål för Sverige.

Om Ryssland i stället skulle återgå till att bli isolerat ställs det bl.a. krav på ett starkt försvar av Öst- och Västeuropa. En sådan utveckling skulle stärka argumenten i Europa och i USA för att behålla en amerikansk militär närvaro här i Europa och för ett fortsatt NATO, sannolikt med ett starkare samarbete österut, eventuellt fördjupat genom NACC:s försorg.

Om USA, trots en negativ utveckling i Ryssland, ändå skulle dra sig ur Europa, stärks efterfrågan på en gemensam, rent europeisk försvarslösning, särskilt från f.d. Warszawapaktsländer i Öst- och Centraleuropa, de baltiska staterna och flera OSS-republiker. De flesta av dessa stater har redan gjort klart att de inte vill inta någon neutralistisk hållning till NATO eller WEU. Skälet är enkelt: de litar inte på morgondagens Ryssland och söker efter ett pålitligt skydd inför risken av en pånyttfödd rysk expansionism. De anser uppenbarligen att ett sådant handfast skydd och stöd kan de bara få genom medlemskap i NATO eller EG, eller i båda organisationerna, och ju förr dess bättre.

Österuropas och Baltikums intresse för NATO- och EG-medlemskap motsvaras dock inte i dag av samma tillmötesgående från NATO- och EG-länderna. För att tills vidare lösa dilemmat inrättade NATO 1991 det s.k. Nordatlantiska rådet, NACC, som består av alla NATO-länder plus f.d. Warszawapaktsstater inkl. Ryssland och de tre baltiska staterna.

Men varför inte ta med några av länderna i Österuropa i NATO, t.ex. reformländerna Polen, Ungern och Tjeckoslovakien? Ett med reformländerna utvidgat NATO som inte omedelbart accepterar Ryssland som medlem skulle av Ryssland i värsta fall kunna uppfattas som en västlig utfrysning. Därför är en välkomnande hållning från NATO:s sida – och EG:s – till utvidgning viktig. Den är särskilt viktig för oss i Norden. Annars skulle det kunna bli en ny tudelning av Europa. Ryssland skulle kunna uppfatta sig självt som utpekat som ett utanförstående, annorlunda och hotfullt land. Detta riskerar i sin tur att försvaga demokratiska krafters ställning i Ryssland och bereda vägen för ett återfall i odemokratiskt styre och självvald isolering, dvs. det värsta som kan hända svensk säkerhetspolitik.

Vi måste i Sverige och Norden göra allt för att motverka en tudelning av Europa och en isolering av Ryssland. Vi har ett centralt intresse av att i stället effektivt och oåterkalleligt bädda in Ryssland politiskt och ekonomiskt i Europa, för att på så sätt underlätta framväxten av ett fredligt demokratiskt Ryssland.

Vilket är då det bästa instrument som står Sverige till buds för uppgiften att bädda in Ryssland? Mitt svar är ett svenskt medlemskap i Europeiska unionen. Även om Europeiska unionen och dess framtida dotterorganisationer inte var skapta för uppgiften, är dock Europeiska unionen det i särklass bästa alternativ som står oss svenskar till buds. Sveriges och övriga Nordens egenintresse bjuder att vi genom medlemskap i EU påverkar EU-länderna dels så att Gemenskapen prioriterar en utvidgning av sin politiska och ekonomiska integration i östlig riktning, dels så att EU-ländernas ekonomiska ansträngningar i form av bistånd, handelspreferenser osv. så mycket som

möjligt kanaliseras till vårt närområde, dvs. Ryssland, Baltikum och Polen, för att där underlätta framväxten av demokrati, stabilitet och ekonomisk tillväxt. Dessa utgör en bättre grogrund för demokrati än utbredd fattigdom och skulle också leda till färre flyktingar.

Därför ligger det också i Rysslands, Baltikums och Polens intresse att Sverige och övriga nordiska länder är medlemmar av Europeiska unionen. Efter att under 30 år ha setts som ett problem i Moskva, ses därför i dag de nordiska ländernas framtida medlemskap i EU som en tillgång.

De i ett långt perspektiv viktigaste säkerhetspolitiska fallen i vårt närområde gäller Danmark, Norge, Finland och Baltikum. På sikt är nog Baltikums enda chans att Ryssland blir en demokratisk stabil marknadsekonomi. För de baltiska staterna vore en EG-/NATO-integration av Norden, Baltikum och Ryssland en drömlösning i deras mycket utsatta position.

Hur går det då med Norden? Låt oss se 15–20 år framåt i tiden. Antag att Sverige och övriga Norden då har varit EU-medlemmar i många år, med en långtgående faktisk ekonomisk integration av marknader, företag osv. Dessutom har länderna då knäsatt en rad gemensamma politikområden, t.ex. gemensam valuta, gemensam transportpolitik, gemensam jordbrukspolitik och gemensam handelspolitik. För resonemangets skull antar jag att någon gemensam försvarspolitik inte förekommer.

Antag att ett militärt hot då skulle riktas mot något land inom Unionen, som också är vår union. Skall ett alliansfritt Sverige då avstå från att hjälpa sina grannar och EG-kamrater, dra sig ur den etablerade djupa integrationen och klippa av existerande band med Finland, Norge och andra EG-länder? Skall Sverige ha ställt ut något slags alliansfrihetsgaranti, med innebörden att Sverige för sin del inte avser att ingripa till EG-kamraten Finlands eller Norges eller något annat EG-lands stöd? Viktigare ändå, skulle en sådan deklaration vara trovärdig i omvärlden? Även om jag i detta exempel har valt att bortse från FN:s roll som fredsbevarare, saknar det trovärdighet att man i ett EG-land skulle sitta med armarna i kors och inskränka sin reaktion till handelssanktioner eller liknande. Men icke desto mindre är det just ett sådant orealistiskt, cyniskt svenskt beteende som är innebörden, kanske ibland omedvetet, av nejsidans ställningstagande i EG-debatten.

Sverige kan inte efter några decennier med EU eller med EES-avtal – observera detta – slita den faktiska sammanvävning som spontan och formaliserad integration medför. Om Sverige har eller inte har någon formell alliansklausul blir om några årtionden en allt mer substanslös fråga, när alla Nordens länder är fast inlemmade i EU eller har ett hängavtal liknande EES-avtalet.

Fru talman! De västeuropeiska länder som stiftade EG deklarerade redan i Romfördraget att de ville skapa en grundval för en allt tätare gemenskap och samverkan mellan de europeiska folken. Stiftarna av EG kallar andra europeiska folk som delar samma ideal att delta i dessa strävanden. Vi svenskar har nu tagit första stegen för att göra detta på ett fullvärdigt sätt. Vi liberaler väntar oss mycket av ett medlemskap. Det främsta resultatet, som kommer att bli den europeiska integrationens bidrag till historien, är att konkurrensen och revirstriderna mellan nationalstaterna omvandlas till fredligt samarbete.

Anf. 88 TALMANNEN:

Jag får meddela att anslag om kvällsplenum nu har satts upp.

Anf. 89 BIRGITTA HAMBRAEUS (c):

Fru talman! Jugoslavien har under lång tid varit en av den svenska vapenindustrins största och pålitligaste kunder. Under 80-talet uppgick den svenska vapenexporten dit till mer än 1,6 miljarder kronor. Bofors har levererat fartygskanoner, vapensystem till luftvärnsvagnar, ammunition och Robot 15 till den federala jugoslaviska krigsmakten. Så sent som första halvåret 1991 gav den socialdemokratiska regeringen flera tillstånd för export av krigsmateriel till Jugoslavien. Vi får anledning att återkomma till detta när riksdagen skall ta ställning till regler för vapenexporten i höst. Nu vill jag bara nämna detta som en av anledningarna för Sverige att särskilt engagera sig för fred i Jugoslavien.

Sverige har länge arbetat förtroendefullt tillsammans med Jugoslavien och andra neutrala alliansfria länder. När det nu har uppstått stora problem inom länder som ingår i denna grupp, tar vi inga egna initiativ just för dessa länder. De diplomatiska reglerna fungerar inte i inbördeskrig. Det är en annan sorts sakkunskap som behövs för att skapa fred inom ett land. Det hjälper inte bara med proklamationer och att vi önskar att någonting skall hända.

Den europeiska säkerhetskonferensen, ESK, kan vara det forum där nya infallsvinklar uppstår. I Moskva i september 1991 vid ESK:s konferens om de mänskliga rättigheterna kom man överens om att fördjupa den s.k. mekanismen. Alla ESK-länderna skulle välja ut tre personer med stort förtroende i samhället. När problem med de mänskliga rättigheterna uppstod i ett land, kunde detta kalla på hjälp från listan. Om nio ESK-stater ville det, skulle man också kunna begära att få ingripa i ett problemland.

När utrikesutskottet för någon månad sedan lyssnade på de säkerhetsansvariga från de svenska ambassaderna, förde jag denna mekanism på tal och undrade om man inte kunde använda den i Jugoslavien. Ingen visste vad jag talade om. Så småningom gick det upp att det var en MR-mekanism jag åberopade. Det var ingenting för experterna på säkerhet! Mänskliga rättigheter har alltså ingenting med inbördeskrig att göra ...

Hur skall världen någonsin komma till rätta med de sammansatta problemen i mänskliga konflikter, när man reducerar sitt ansvarsområde så snävt? Här behövs verkligen helhetsyn och nya grepp! Det är därför mycket glädjande att en sammanslagen folkrätts- och nedrustningsdelegation nu skapas. Där bör de fruktbara kopplingarna mellan olika specialiteter ske.

När jag inom kort reser till Helsingfors för att närvara vid ESK-mötet tänker jag undersöka intresset för följande förslag.

I många av Europas länder liksom i Sverige finns nu flyktingar från det forna Jugoslavien. De personer som valts ut på vår resurspersonlista för MR-frågor är förhoppningsvis kloka, känslomogna och förtroendeingivande människor. De kunde möta utvalda män och kvinnor från de grupper som bekämpar varandra i det forna Jugoslavien men som här lever i fred på neutral mark. Resurspersonerna kunde bli katalysatorer i en försoningsprocess.

Ordna förtroendeskapande möten i liten, personlig skala, en miljö som kvinnor brukar vara bra på att skapa. Analysera orsakerna till hatet. Lyssna

på kvinnorna! Alla parter har gjort sig skyldiga till väldiga övergrepp. Väj inte för känslostormar och förtvivlade utfall. Gå till botten av bitterheten, sök metoder att förlåta och gå vidare.

Vilka utomstående intressen ligger bakom striderna? Vilka rent personliga prestige- och maktintressen finns och hur klargör man dessa illusionsfritt men inte desillusionerat? Och hur kommer man till rätta med dem?

Sök med förväntan lösningar på hur man i framtiden skall kunna leva ihop utan att förödmjuka och utnyttja varandra! Vilka former för självstyre skulle kunna fungera i länder med många befolkningsgrupper? Här behövs det sociala uppfinningar, där alla känner att de vinner något och kan ge med sig utan att förlora det de anser väsentligt.

Klart är att det inte fungerar med vanliga förhandlingar, där diplomater och statsmän söker övertyga representanter för de stridande men där dessa uppenbarligen inte har makt att genomföra vad de lovar.

Sanktioner är också vanskliga sätt att lösa konflikter. Hot om våld och militära ingrepp för att kväsa de stridande är ännu sämre metoder. Snarare behövs psykologiska konfliktlösningsmetoder. Låt mig nämna Carl Rogers skola som ett intressant exempel. Medlaren accepterar och sätter sig djupt och kärleksfullt in i varje persons situation. Man försöker skapa en konstruktiv relation mellan personerna i konflikt, så att dessa får lust att söka lösningar som passar båda, vinna-vinna-lösningar.

Om sådana grupper bildades i olika länder dit jugoslaver tagit sin tillflykt, kunde man kanske finna vägar att nå in till de krigande. Det är i alla fall värt ett försök.

Sverige blir alltså nu ordförande i ESK. Konflikten i Jugoslavien hotar att förstöra denna viktiga samarbetsorganisation. Det behövs nytänkande och djärva idéer, med personligt engagemang och mycket god vilja.

Anf. 90 PEETER LUKSEP (m):

Fru talman! Jag vill tacka utrikesministern för hennes upprepande både i dag och i andra sammanhang av Sveriges inställning när det gäller de sovjetiska truppernas närvaro i Baltikum. Det finns en viss risk, när nyheterna inte är särskilt dramatiska, dvs. när inga sovjetiska stridsvagnar för tillfället har kört över några baltiska ungdomar, att man glömmer bort det vardagsproblem som det utgör för de tre baltiska länderna att på sin mark ha främmande trupper utan tillstånd av valda företrädare för de baltiska folken.

Jag kan glädja mig åt att intresset i kammaren under denna dag har varit mycket stort för de sovjetiska truppernas närvaro i Baltikum. Visserligen är det i somliga fall ett ganska senkommet intresse, som då möjligen kompenseras med litet extra hög ljudnivå. Icke desto mindre kan man glädja sig åt detta allomfattande intresse för att hjälpa de tre baltiska länderna att bli av med den oönskade främmande militära närvaron.

Som vi hört både i den här debatten och vid frågestunden, nämnde president Landsbergis som skäl för sin tidigare hemresa från Sverige att nya sovjetiska värnpliktiga tagits in till förbanden i Litauen. Vi i utrikesutskottet hörde i dag Estlands biträdande utrikesminister Velliste nämna samma problematik.

Tyvärr är problemet kanske i själva verket ännu värre. Det finns ryska käl-

lor som uppger att åtminstone fram till det senaste årsskiftet har den sovjetiska militära närvaron i Estland och Litauen och möjligen också Lettland i själva verket ökat.

Efter augustikuppen och efter det sovjetiska och för all del även ryska erkännandet av de tre baltiska ländernas självständighet lever vi kanske i tron att den militära närvaron åtminstone i någon liten mån skulle ha minskat. Men det finns tydliga tecken på att det har förts in ny materiel och nya soldater, inte som ersättning för materiel och soldater som förflyttats därifrån utan som förstärkning av befintliga styrkor. Bl.a. uppger ryska källor att man har fört in motoriserat pansar både i Vilnius och i Tallinn i storleksordningen 260 nya enheter och att man ökat trupperna kring dessa med ca 4 000 man.

Man har vidare ökat mängden bandgående artilleri i Tallinn med ca 40-talet pjäser och också uppgraderat en del av den utrustning man tidigare haft, dvs. bytt tidigare befintlig materiel mot bättre utrustning.

Det här är då inte vapen eller människor vars uppgift kan sägas vara att hjälpa till med luftförsvaret av Moskva eller för att skydda andra större ryska säkerhetspolitiska intressen. Det finns nog skäl att vara orolig för att det är den typ av materiel som främst lämpar sig för skall vi säga inrikespolitiska aktiviteter i de baltiska länderna.

Vår kunskap om bakgrunden till detta är naturligtvis begränsad. Men så mycket vet vi, att det inte handlar om omgrupperingar i samma militärområde, för motsvarande kategorier utrustning och personal har ökat också i närområdet, i Kaliningrad och i Sankt Petersburgsområdet.

Jag tror att det här är en viktig aspekt att lägga till den vällovliga viljeyttring vi har hört från många håll i dag om att hjälpa till att få bort de sovjetiska trupperna från Baltikum. Jag vill gärna uttrycka en förhoppning att Sverige inte bara skall fortsätta sitt aktiva engagemang för att kräva detta utan också att Sverige skall kunna i ESK-sammanhang verka för att tillsammans med andra länder finna en säkerhetslösning för de baltiska staterna som innebär inte bara att man får ut de sovjetiska trupperna som finns där i dag utan också kan garantera Estlands, Lettlands och Litauens säkerhet på litet längre sikt.

Överläggningen var härmed avslutad.

Beslut

Mom. 5 (svensk säkerhetspolitik)

Utskottets hemställan bifölls med 276 röster mot 13 för meningsyttringen av Bertil Måbrink.

Mom. 8 (icke-första användning och negativa säkerhetsgarantier)

Utskottets hemställan bifölls med 163 röster mot 126 för reservation 1 av Pierre Schori m.fl.

Mom. 9 (icke-strategiska kärnvapen till sjöss)

Utskottets hemställan bifölls med 164 röster mot 127 för reservation 2 av Pierre Schori m.fl.

Mom. 10 (kärnvapenregister m.m.)
Utskottets hemställan bifölls med 165 röster mot 127 för reservation 3 av Pierre Schori m.fl.

Övriga moment
Utskottets hemställan bifölls.

Beslut om uppskjuten votering

På förslag av talmannen medgav kammaren att de ärenden som hann debatteras färdigt under återstoden av dagens sammanträde skulle företas till avgörande vid nästa arbetsplenum tisdagen den 26 maj.

7 § Sverige och EG

Föredrogs
utrikesutskottets betänkande
1991/92:UU24 Sverige och EG.

Anf. 91 MATS HELLSTRÖM (s):
Fru talman! Vi diskuterar i dag EG-motionerna från den allmänna motionstiden. Det mest omfattande politiska dokumentet i det sammanhanget är den socialdemokratiska partimotionen, där vi i 17 olika punkter tar upp de krav som vi vill ställa på den svenska medlemskapsförhandlingen liksom de bidrag som vi menar att Sverige bör kunna ge som EG-medlem.

Motionen omfattar allt, som utrikes- och säkerhetspolitik, jämställdhet, ekonomisk politik, regionalpolitik, jordbruksfrågor, miljöpolitik och många andra för oss viktiga områden i det ekonomiska och sociala samarbetet i Europa. Vi går igenom för- och nackdelar med ett EG-medlemskap, vi anger varför ett EG-medlemskap är viktigt för Sverige och varför vi förordar ett EG-medlemskap.

Det handlar om att vi i framtiden behöver samarbeta med det övriga Europa för att vi här hemma skall kunna hävda våra mål när det gäller sysselsättning, en bra miljö och ekonomisk utveckling. Det handlar också om att vi menar att Sverige har bidrag att ge till Europas utveckling i den fas av dramatiska förändringar som vår världsdel nu befinner sig i. Det gäller den sociala dimensionen, medborgarnas möjligheter att utveckla sig själva i arbetslivet, en starkare miljöpolitik, kampen mot rasism och invandrarfientlighet och mycket mer.

Den socialdemokratiska partimotionen har i centrala avseenden också behandlats positivt i utrikesutskottet. Motsättningen gäller framför allt de områden där den borgerliga regeringen här i Sverige i sin politik går på tvärs emot såväl utvecklingen inom EG som den svenska sociala modellen. Det gäller framför allt arbetslivets område, särskilt arbetsrätten, synen på kollektivavtal, där regeringen vill minska de kollektiva fackliga rättigheterna.

I Maastricht nådde man framgångar när det gällde den sociala dialogen,

trepartsöverläggningarna mellan arbetsgivare och löntagare under ledning av EG-kommissionen. Vi menar att Sverige bör välkomna de möjligheter som Europafacket har fått att påverka villkoren på arbetsmarknaden.

Inom EG accepteras nu i större utsträckning synen på arbetsmarknadens parter som viktiga aktörer. Parterna på Europanivå får möjlighet att träffa avtal i frågor som hör till det sociala området. Kollektivavtal skall kunna användas för att införa EG-direktiv i medlemsländerna. Den svenska regeringen bör, menar vi, verka för att utvecklingen fortsätter i den här riktningen och att kollektivavtalens betydelse erkänns så att den för den svenska och nordiska modellen skall kunna erkännas fullt ut.

EG har beträffande social dumping föreslagit att arbetet i ett annat land skall följa de lagar och avtal som gäller i det land där arbetet utförs. Sverige bör verka i linje med den principen.

På arbetsmiljöområdet är det viktigt att regeringen i medlemskapsförhandlingarna verkar för att säkra det som har uppnåtts i EES-avtalet när det gäller särlösningar för att bibehålla väsentliga skyddsnormer för hälsa, miljö och säkerhet. Regeringen bör också redovisa en lista – liksom på miljöområdena i övrigt – över de ämnen eller områden för vilka Sverige tills vidare måste begära undantag från EG:s regler.

Dessa krav och andra är konkreta och gäller arbetslivets villkor, och jag yrkar bifall till den socialdemokratiska reservationen.

Herr talman! Nu när man i Maastricht har tagit de första stegen mot ett tätare politiskt samarbete i den europeiska unionen är det viktigt att ställa frågan: Vilka är i dag de väsentliga drivkrafterna bakom denna process? Här tror jag att någonting intressant har skett i den politiska debatten i Europa.

Högern har inte längre en vision om en europeisk union. Högerns politiska Europavision försvann med Berlinmurens fall – det skulle jag våga påstå. Jag är beredd att lyssna till motargument, om någon här menar att det fortfarande finns en sådan högerns politiska Europavision. Men det kitt som höll samman högerkrafternas strävan till politiskt Europasamarbete var järnridån och allt som har att göra med det begreppet.

I dagens nya Europa har högern svårt att orientera sig. Många är naturligtvis nöjda med den inre marknaden, men det är ju någonting helt annat än att gå till ett tätare politiskt samarbete i en politisk union.

Visst finns det på många håll en allmän önskan att Europa skall kunna uppträda som en stormakt vid sidan av Japan och USA. Det är säkert en önskan som delas av många i högerdelen av det politiska spektrumet. Men det är allmänna motiv som ingalunda är preciserade så att de har kraften att åstadkomma en politisk union mellan Europas länder.

Jag menar naturligtvis inte med detta att vi Socialdemokrater skulle ha monopol på 1990-talets Europavision. Men jag menar att de starka drivkrafterna bakom det tätare politiska samarbete som Maastricht manifesterar kommer från ett center-vänster-engagemang i Europas politiska spektrum. Det handlar framför allt om det politiska samarbete som är viktigt för att se till att den inre marknadens frukter verkligen skall komma folkflertalet till del. Det tar vi också upp i den socialdemokratiska reservationen.

Den ekonomiska strukturomvandling som kommer att följa i den inre marknadens spår måste få till följd att många av de frågor som rör arbetsli-

vets villkor – social trygghet för alla, jämställdhet mellan könen, lika möjligheter att förena föräldraskap och förvärvsarbete, utjämning mellan regioner, förnyelse av industrin osv. – kommer att sättas högt upp på den europeiska dagordningen.

Det gäller att med politiska medel verka för att den ekonomiska marknadsharmoniseringen kan genomföras i former som medger sociala förbättringar, en god miljö, trygghet och ökad sysselsättning för medborgarna i den europeiska unionen.

Det sociala protokollet från Maastricht måste aktivt användas för att stärka löntagarnas ställning i arbetslivet. En framtidsinriktad forsknings- och industripolitik för Europa förutsätter vidgade samhällsinsatser i de olika medlemsstaterna, t.ex. samordning av strategiska funktioner inom spjutspetsforskning och annat. Inte minst viktigt blir detta i ljuset av den ökade import vi alla måste acceptera från Östeuropas länder, om det alls skall vara möjligt för Östeuropas länder att kunna gå in i en modern ekonomi. Då måste vi också försöka se till att arbetstillfällen ökar på nya områden inom den europeiska unionen i stället för dem som kommer att förloras när vi ökar importen från Östeuropa. Då krävs naturligtvis forsknings- och utvecklingspolitik och modern industripolitik – inte den gamla typen av subventioner.

En intensifierad regionalpolitik är viktig för att motverka att de fria kapitalrörelser som finns i dag leder till en ensidig centralisering av arbetstillfällen till olika tillväxtcentra i Europa.

Målet bör i stället vara att med utnyttjande av modern informationsteknologi – bl.a. de nätverk som finns upplagda i t.ex. Transeuropean Networks – och modern transportteknologi möjliggöra en spridd sysselsättning, också i Europas glesbygder.

Detta är viktiga uppgifter för Sverige att arbeta för vid ett EG-medlemskap. Det bör understrykas att den svenska regeringen kan förväntas ha möjlighet till påverkan i en del av dessa frågor redan före ett medlemskap genom de olika konsultationsprocesser som man kommer att ta del i under och efter förhandlingsfasen.

I många avseenden gäller de krav jag har räknat upp i den här framställningen naturligtvis också frågor som regeringen enligt vår mening skall ta upp med EG under medlemskapsförhandlingarna.

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall till den socialdemokratiska reservationen.

Anf. 92 GUDRUN SCHYMAN (v):

Herr talman! Jag kommer här att yrka bifall till den meningsyttring som finns i detta betänkande från utrikesutskottet. Där klargör vi att Vänsterpartiet inte vill ha något svenskt medlemskap.

Vi säger också i meningsyttringen att vi tycker att förutsättningarna för den ansökan som en majoritet här i kammaren valde att ställa sig bakom har ändrats drastiskt i och med besluten i Maastricht. Majoriteten sade ju ja till ett svenskt medlemskap under förutsättning av bibehållen neutralitet.

Nu har vi redan haft den debatten i dag, så vi behöver kanske inte ta den en gång till. Men enligt vår uppfattning kommer ett medlemskap inte att vara

förenligt med en klart uttalad neutralitetspolitik. Detta bekräftas också av många av EG:s egna förespråkare och representanter.

Det är ett av skälen till att Vänsterpartiet inte vill ha ett svenskt medlemskap. Vi vill inte ha en svensk medverkan i en militär allians som kommer att ha operativ förmåga globalt för att försvara "sina" västeuropeiska intressen.

Det andra skälet till att vi säger nej till ett svenskt medlemskap i den europeiska unionen är synen på demokratin och vad som händer med demokratin i Sverige om Sverige skulle välja att bli medlem. Vi har i vår motion påtalat att vi anser att det kommer att innebära en urholkning av den svenska demokratin, vilket utskottsmajoriteten inte instämmer i. Jag menar att det kommer att få stora följder för den svenska demokratiska processen om vi hela tiden kommer att mötas av besked att våra beslut strider mot de beslut som har fattats av ministerrådet i Bryssel.

På punkt efter punkt kommer vi, när vi ställer politiska krav och vill ha förändringar, att mötas av just det beskedet: Det strider emot de regler och lagar som finns inom EG och de beslut en majoritet i ministerrådet har fattat. Vid allt fler tillfällen kommer vi att få höra det.

Det innebär att den demokratiska processen i Sverige kommer att urholkas. En lång rad av de politiska beslut vi i dag fattar här i kammaren kommer i stället att fattas av ett ministerråd i Bryssel. Detta råd sammanträder, det vet vi, under sådana former som vi inte skulle acceptera ur demokratisk synpunkt, nämligen utan insyn och kontroll. Vi vet att rådet kommer att avgöra allt fler politiska beslut med majoritet. Där har de befolkningstäta ländernas ministrar betydligt fler röster än andra länders. Det sista behöver man inte bli upprörd över, men problemet blir att när majoriteten bestämmer kommer de besluten också att få giltighet i samtliga medlemsländer, oavsett vad ministern för dessa länder yttrat. Och vad den ministern eventuellt har yttrat är det heller inte säkert att vi får reda på, eftersom mötena är lagda under sekretess.

Detta kommer naturligtvis att få en hel del konsekvenser för hur den demokratiska processen kommer att verka i Sverige. Jag är övertygad om att vi gång på gång kommer att ställas inför fullbordat faktum – det vi vill göra här och har politisk majoritet för här i kammaren, kommer vi inte att kunna göra med hänvisning till de lagar och regler som gäller i EG och som man redan i dag har fattat beslut om.

Jag tycker att den redogörelse som Mats Hellström just gav är ett väldigt önsketänkande. I er motion och i er reservation har ni på alla politikens sakområden talat om hur ni tycker att det borde vara och vad ni kommer att arbeta för när Sverige blir medlem i den europeiska unionen. Det är naturligtvis bra att ni kommer att göra det. Det är mycket viktiga frågor som ni reser, om miljön, om arbetsmiljön, de sociala frågorna, regionalpolitiken osv. Men sanningen är att om de politiska krav som ni framför skulle strida mot de fyra friheterna i EG eller strida mot några av de lagar och beslut som är fattade i EG, så blir det inte möjligt att genomföra dem.

Det låter sig sägas från talarstolen här att vi skall verka för det ena eller det andra och att Sverige i förhandlingarna bör säga att osv. Det handlar om att Socialdemokraterna vill försöka ge illusionen av att det finns ett särskilt Europa, som skulle vara på ett annat sätt om man sade ja till den socialdemo-

kratiska ansökan, än det höger-Europa som förespråkas från den borgerliga regeringen. Men jag tror inte att det är vi i Sveriges riksdag som bestämmer om det blir ett höger- eller vänster-Europa. Vi kommer naturligtvis att delta och förstärka den ena eller andra sidan med det mycket begränsade inflytande Sverige eventuellt skulle få. Vi vet redan i dag att detta inflytande förmodligen blir än mer begränsat. Det verkar bli en stor utökning av medlemsantalet som man i dag kan se, och därför kommer de små ländernas inflytande, roll och makt att begränsas ytterligare, enligt ganska enstämmiga rapporter ifrån kommissionen.

Jag tror därför att det är litet naivt att förespegla att socialdemokratin genom ett medlemskap i den europeiska unionen kommer att kunna socialdemokratisera åtminstone halva Europa och där bygga upp det folkhem som man inte har klarat att bygga upp här i Sverige.

Jag tror det är bättre att man håller sig till realiteterna när man tittar på EG-frågan. Titta på vilka beslut som är fattade, vilka strukturer som faktiskt föreligger. Det är faktiskt lag på att t.ex. kapitalets rörlighet måste få företräde.

Det går att säga som Mats Hellström att vi måste begränsa kapitalets rörlighet. Men en av grundpelarna i den här organisationen är ju kapitalets rörlighet. Inga beslut som begränsar kapitalets rörlighet kommer att tillåtas eftersom det strider emot grundförordningarna inom EG.

Detta är ju själva problemet. Det är också ett uttryck för just vilka drivkrafter som har legat bakom EG:s utveckling och som ligger bakom EG:s utveckling också i dag.

Mats Hellström ställde frågan: Vilka drivkrafter är det? Jag menar att det helt klart är det västeuropeiska industrikapitalets drivkraft att hävda sig i den allt mer internationaliserade ekonomin och i förhållande till de andra ekonomiska stormakterna i världen, USA och Japan. Det kan man tycka bra eller dåligt om. Man kan tycka att det är en ingrediens i samhällsutvecklingen att industrikapitalet måste kunna hävda sin konkurrenskraft och att vi skall ha en ekonomisk tillväxt. Men man kan också ha uppfattningen att det är nödvändigt att begränsa och reglera den ekonomiska tillväxten för att man annars får en alltför hänsynslös och brutal kapitalistisk utveckling, som med nödvändighet leder till en kapitalistisk planhushållning, där konkurrensen på sikt faktiskt sätts ur spel.

För att kunna utverka dessa regleringar och politiska motmakter krävs ett forum som är demokratiskt uppbyggt och som tillåter att politiska majoriteter fattar sådana beslut som begränsar dessa fyra friheter.

Detta är alltså inte tillåtet i EG. Det är problemet och kärnpunkten. Detta är det demokratiska dilemmat. Socialdemokraterna glider undan genom att säga att det skall vi ordna när vi väl kommer dit. Vi skall gå in i EG med en hög svansföring eller med flaggan i topp, eller hur man vill uttrycka det. Men verkligheten ser inte ut så.

Jag måste säga att jag har mer respekt för de borgerliga partier som rent ut säger: Vi tycker det här är värt priset, vi tycker det är okej. Men om man har värderingen om att det är nödvändigt att bygga politiska motmakter för att begränsa kapitalets härjningar, då måste man också tillåta en sådan de-

mokratisk utveckling och ge sig in i sådana demokratiska samarbetsformer där detta är möjligt.

Det är vad jag tycker att vi absolut skall göra. Vi skall naturligtvis ha ett samarbete, både i Norden och i Västeuropa och i hela Europa och i hela världen. Det är Vänsterpartiets uppfattning att vi skall möta internationaliseringen av ekonomin med ett internationellt samarbete, politiskt och fackligt, med arbetarrörelsens organisationer. På alla sätt måste vi ju samarbeta över gränserna. Men denna ambition går inte att förverkliga inom EG:s strukturer och med den mycket odemokratiska struktur som EG i sig självt har – med ministerrådets slutna möten, med parlamentets politiska tandlöshet, där de folkvalda just inte har någonting att säga till om.

Så ser det faktiskt ut, även om man skulle önska sig någonting annat. Man kanske hade hoppats att besluten i Maastricht skulle peka åt ett annat håll, åt någon form av större inflytande för parlamentet, t.ex., eller någon annan form av demokratisering. Men så blev inte fallet. Detta är också inte minst EG-parlamentarikerna mycket frustrerade över.

Detta vet Mats Hellström och alla andra i denna kammare som deltar i debatten. Det demokratiska underskottet är ett faktum, och Sveriges möjlighet att vrida hela utvecklingsprocessen i EG i en helt annan riktning än den har gått hittills och att upphäva de grundlagar som gäller i EG och som förespråkar kapitalets fria rörlighet är en chimär, menar jag.

Det är ohederligt att debattera som om det vore en möjlighet beroende på om man väljer den ena eller den andra Ja till EG-sedeln. Det är en och samma europeiska union som Sverige eventuellt skall bli medlem i; det finns inte två olika. Jag tycker att det vore bra om man i debatten gjorde klart att så är fallet.

Det finns i den europeiska unionen en politisk process som Sverige vid ett medlemskap kommer att delta i men som vi kommer att ha ett mycket mycket begränsat inflytande över, och om medlemsskaran utökas blir förmodligen inflytandet mindre än vad vi kan utläsa i dag. Detta är fakta som man inte kan komma ifrån. Jag tror att kärnfrågan i synen på ett eventuellt svenskt medlemskap är synen på demokrati och vad en reell demokrati är. Vad innebär det för människor när besluten flyttas långt bort, inte bara över deras huvuden utan också till andra delar av den kontinent vi bor på?

Detta är den fråga som upprör människor väldigt mycket när jag är ute på möten och talar. Jag är övertygad om att ni allihop i debatter och på möten har stött på frågan om synen på demokratin.

Den här frågan har varit omgärdad av en hel del lustiga demokratiprocesser också i den svenska riksdagen. Ytterligare en sådan process är det faktum att Vänsterpartiet inte har fått representation i EES-utskottet. Några kanske tror att vi är sura över detta för partiets räkning, men så är inte fallet. Att ett parti i riksdagen – det enda partiet som har en kritisk inställning till den här processen – på det här sättet förvägras att arbeta på samma villkor som de andra partierna med en sådan stor och viktig fråga, är ett problem inte för oss som parti utan snarare för er som partier, eftersom ni i era led har stora opinioner som är mycket kritiska och som jag tror skulle vara mycket betjänta av att få en allsidig belysning av den här frågan. Just nu är Vänsterpartiet det parti som kan bidra med en allsidig belysning, eftersom vi ser saken

ur ett annat perspektiv och i och med det också efterfrågar andra uppgifter. Det är ett nederlag för demokratin, och det är ett nederlag för den opinion i frågan som finns utanför det här huset. Jag tycker att ni skulle ha funderat över detta, när ni nu i politisk samstämmighet har beslutat att ställa Vänsterpartiet utanför den här processen genom att se till att vi inte får delta på lika villkor.

Anf. 93 MATS HELLSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Även om jag inte har deltagit i diskussionerna kring EES-utskottets tillkomst måste jag säga att det är ren dumhet att påstå att Vänsterpartiet inte i utskottet skulle få samma inflytande och samma möjligheter till insyn som alla andra. Så är ju fallet. Det måste vara andra skäl som gör att ni inte vill delta.

Den frågekrets som jag tycker är viktig i det som Gudrun Schyman har tagit upp är demokratiseringen inom EG. Genom Maastrichtöverenskommelsen fick Europaparlamentet ökade befogenheter, men man är trots detta inte alls nöjd, utan det pågår redan nu ett arbete med att ytterligare öka demokratin inom EG:s olika institutioner. Det är en viktig fråga, som även vi har tagit upp i vår motion. Inte minst är det en fråga som de socialdemokratiska partierna runt om i EG-länderna engagerar sig kraftigt för. Det är alldeles givet att detta är en väsentlig fråga, och det är också något som vi i högsta grad tar upp i vår motion.

Gudrun Schyman säger då att vi inte kan göra detta, eftersom det inte finns ett särskilt socialdemokratiskt Europa. Det är ju också en ren dumhet. Gudrun Schymans argumentering på den punkten är lika begåvad som påståendet att det inte är någon skillnad mellan Gudrun Schymans Sverige och Carl Bildts Sverige. Har vi politiska partier som arbetar för olika mål på de plattformar och i de sammanhang där beslut fattas, är det sannerligen de politiska partiernas skyldighet att ta fram sina alternativ och visa på dem. Det är inte ohederligt. Det är tvärtom exakt vad ett politiskt parti skall göra.

Vi som önskar att Sverige skall bli medlem i EG skall redovisa vad vi önskar göra inom EG. Ni som inte önskar att Sverige skall bli medlem i EG skulle kanske redovisa vad ni i stället vill göra. Om det sade Gudrun Schyman absolut ingenting förutom att hon skulle samarbeta med "alla krafter". Har ni ingenting mer konkret att säga till riksdagen eller till väljarna? Jag har efterlyst alternativ från dem som inte vill att Sverige skall bli medlem i EG. Vad har ni själva att komma med? Hur vill ni se ett framtida Europa? Denna fråga är särskilt relevant att ställa till dem som inte ens accepterar EES-avtalet. På vilket sätt menar ni att Sveriges ekonomi skall kunna utveckas så att våra sociala mål skall kunna nås och den sociala välfärd vi har uppnått alls skall kunna finnas kvar? Ingenting har vi fått höra om detta.

Det är ingalunda så, Gudrun Schyman, att det är EG specifikt som har fria kapitalrörelser. Det som har inträffat under 80-talet är att det har skett en globalisering av världsekonomin. Fria kapitalrörelser råder nu i så gott som hela världen, förutom i de länder som försöker att komma bort från ett kommunistiskt, gammalt system till någonting annat. Globaliseringen av ekonomin, de fria kapitalrörelser som existerar i dag, är en av de största svårigheterna för nationell politik i alla länder. Har inte Vänsterpartiet uppfattat

detta? Delar av Vänsterpartiet har uppenbarligen gjort det, som Annika Åhnberg, som ju har gått in i den debatten.

Jag vill verkligen, herr talman, efterlysa Gudrun Schymans alternativ. På vilket sätt vill ni utveckla svensk ekonomi utanför EG och utanför EES?

Anf. 94 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Herr talman! Jag skall försöka svara på så många frågor som möjligt.

Först till frågan om vårt eventuella deltagande i EES-utskottet. Den extra suppleantplats som vi har blivit tilldelad i de andra utskotten ger oss inte möjlighet att delta på samma sätt som ordinarie ledamöter i utskotten. Vi har inte möjlighet att påverka skrivningen av ett betänkande på samma sätt som andra partier, utan vi har i stället möjlighet att efteråt foga vårt yttrande till betänkandet. Vi har inte möjlighet att ta initiativ till remisser på samma sätt som ordinarie utskottsledamöter, och vi har framför allt ingen som helst möjlighet att ha en suppleant, vilket man har som ordinarie.

EES-utskottet är ett extraordinärt utskott, som skall arbeta med en extraordinär fråga under en extraordinär tid, nämligen i sex månader framåt. Det arbetet skall utföras parallellt med allt annat arbete. Det innebär att vi inte har några lediga ledamöter. Om det är så att det finns en rädsla för att proportionaliteten i utskottet skulle gå förlorad – vilket är ganska befängt, med tanke på att alla tycker likadant förutom Vänsterpartiet – kunde man mycket väl tänka sig att man i det här extraordinära fallet faktiskt hade sagt: Okej, då utökar vi antalet ledamöter.

Det här problemet går alltså att lösa om det finns en politisk vilja. Med tanke på att det här är en så viktig fråga och att vi redan i dag lever med ett sådant stort informationsproblem – vilket också visar sig bland människor utanför riksdagen, som är arga, som söker uppgifter och vill ha information – är det mycket anmärkningsvärt att man väljer att behandla Vänsterpartiet på det här sättet. Jag förstår inte hur ni kan ta politiskt ansvar för detta. Jag är övertygad om att ni kommer att få mycket mycket stark kritik utanför det här huset, både av era egna medlemmar och av andra i den nu starkt växande opinionen emot ett medlemskap i Unionen.

Mats Hellström säger också att Gudrun Schymans Sverige inte ser likadant ut som Carl Bildts Sverige. Nej, det ser inte likadant ut om det vi talar om är hur vi skulle vilja att det såg ut, men såsom det är, är det lika för Carl Bildt och mig. Det reellt existerande Sverige ser likadant ut för Gudrun Schyman som för Carl Bildt. Sedan har vi helt olika uppfattningar om hur det *borde* se ut, men det är faktiskt en annan fråga.

Jag menar att Socialdemokraterna nu försöker visa upp ett Europa som är någonting annat än vad det egentligen är. Det är jättebra att ni har ambitioner och visioner, men var då tillräckligt ärliga att problematisera bilden och tala om att ni kanske inte kan genomföra dessa ambitioner och visioner, och att vi om ni inte kan genomföra det ni vill, i stället får lov att leva med det Europa som redan existerar. Tala om att ni har oerhörda svårigheter att genomföra era visioner framför allt på grund av att EG:s lagar och regler kommer att förbjuda er att fatta beslut i den riktning ni önskar. Det är ju detta som är reella fakta.

Alternativ har visst presenterats. Det vet jag, och jag vet också att Mats

Hellström följer den debatt som pågår. Det är ett alternativ att fortsätta med den frihandel vi har, att utöka den, osv. Jag får återkomma till den frågan i mitt nästa inlägg.

Anf. 95 MATS HELLSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Gudrun Schyman säger att vi skall tala om det Europa som finns, om det som verkligen existerar i dag. Låt oss gärna göra det!

Västeuropa består av demokratier, där människorna, föreställer jag mig, har ett moget omdöme. Jag tycker att det är något märkligt att utmåla många miljoner väljare i dessa länder som på något sätt mindre vetande. Det är inte så att vi här i Sverige har en så oerhört högtstående form av samhällsmodell och att människorna i EG-länderna är oss på något sätt underlägsna när det gäller att ställa krav.

Gudrun Schyman säger vidare att vi Socialdemokrater och andra får leva med det EG som existerar, om vi inte får igenom vår vilja. Naturligtvis! Det gäller i lika hög grad Gudrun Schyman och de andra som inte vill att Sverige skall bli medlem i EG. Ni skall ju också leva med det EG som existerar!

Jag upprepar frågan: På vilket sätt skall det vara möjligt för Sverige att bibehålla social välfärd och en rimlig sysselsättning om vi står utanför såväl EES som EG? Vad är det för företag som Gudrun Schyman tänker sig skall utveckla produktionen i Sverige mot bakgrund av den starka kraft som EG redan har? Vad är det för skäl som gör att andra neutrala länder – exempelvis Schweiz och Finland – söker medlemskap i EG? Det måste finnas någon tanke bakom de ländernas bedömningar. Vad är det som Gudrun Schyman i sin isolering skall uträtta i Sverige för att åstadkomma en ekonomisk utveckling mitt i det Europa som existerar runt omkring oss, när hon inte vill delta i beslutsprocessen men när såväl Finland och Schweiz som de östeuropeiska länder som nu söker sig till demokratin önskar ta del i beslutsprocessen? Jag och min riksdagsgrupp vill gärna i enlighet med vår partimotion delta i utvecklingen och aktivt påverka den. Vi vill inte ställa oss vid sidan om och vara isolerade på det sätt som man i Vänsterpartiet uppenbarligen önskar vara.

Anf. 96 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Herr talman! Jag vet att Mats Hellström och den socialdemokratiska riksdagsgruppen vill delta. Men därutöver finns det en stor opinion inom partiet utanför det här huset som inte alls vill delta. Det är Mats Hellström mycket medveten om. Jag är alltså långt ifrån ensam och långt ifrån "isolationistisk".

Jag har, Mats Hellström, inte sagt att medborgarna i de länder som i dag är medlemmar i EG är mindre vetande. Men faktum är att det inte förekommit någon särskilt aktiv EG-debatt i de länderna förrän nu då de olika ländernas nationella parlament skall godkänna besluten i Maastricht. I och med detta har det plötsligt startats en EG-debatt i många av dessa länder. I Tyskland t.ex. är Mats Hellströms partivänner mycket kritiska till exempelvis den ekonomiska och monetära unionen. Det har också startats en mycket omfattande debatt i Danmark, som ju är ett oss närstående land. Det förekommer en växande opinion just mot unionstanken. Man säger: Hit men inte längre! Det är många av Mats Hellströms partikolleger som deltar i det arbetet.

Detta är över huvud taget inte någon isolationistisk tanke. Alternativet är naturligtvis, Mats Hellström, att fortsätta och handla med EG, att fortsätta att vara associerad till EG genom en utveckling av det frihandelsavtal som vi har och genom olika samarbetsavtal, att fortsätta att stärka det nordiska samarbetet och fortsätta att verka som ett land med självbestämmanderätt, ett land som dessutom kan träffa egna avtal med andra länder och marknader världen över. Det innebär de facto också att vi kan föra en internationell handelspolitik på ett självständigt sätt, vilket vi inte skulle kunna som medlemmar i den europeiska unionen. Det innebär att Sverige som det relativt lilla land det är skulle kunna förhålla sig mycket mer flexibelt i den snabba utveckling som sker internationellt och i det internationella beroende som vi naturligtvis är en del av, Mats Hellström.

Det kan vara en fördel för ett litet land med en relativt liten ekonomi att kunna vara flexibel i den mycket snabba utveckling som vi nu lever i.

Det ligger en mycket stor poäng i att inte gå in och bli en minoritet i en västeuropeisk union utan att kunna förhålla sig fri till olika länder och marknader – till USA, till Japan, till Östeuropa, till tredje världens länder osv. Vi kan utveckla ett mer mångfasetterat förhållningssätt också vad det gäller den ekonomiska politiken, och det tror jag skulle gagna Sverige.

Dessutom behåller vi möjligheten att föra en självständig ekonomisk politik i Sverige. Vi kan då t.ex. tillåta oss att under en lågkonjunktur ha ett högt budgetunderskott med motivet att vi sätter arbete åt alla som det främsta målet för den ekonomiska politiken.

Anf. 97 DANIEL TARSCHYS (fp):

Herr talman! Det väsentliga budskapet i det här betänkandet är att det i Sveriges riksdag finns en stor enighet bakom vår ansökan om medlemskap i Europeiska gemenskapen. Vi önskar förhandla om ett sådant medlemskap. Denna önskan kvarstår även efter det att Gemenskapen vid sitt toppmöte i Maastricht har utvecklat samarbetet i ett antal mycket viktiga avseenden.

Utskottet konstaterar att resultatet från Europeiska rådets möte och unionsfördraget är förenligt med Sveriges strävanden att bli medlem i EG. Utskottet skriver vidare att vår uppfattning "grundas på insikten att Sverige måste ansluta sig till alla delar av samarbetet i EG."

Detta är ett viktigt budskap – ett viktigt budskap till dem som vi förhandlar med och ett viktigt budskap till det svenska samhället. Det finns några punkter i betänkandet där det råder oenighet. Det gäller framför allt den sociala dimensionen. Mats Hellström påpekade helt korrekt att de socialdemokratiska förslagen i allmänhet behandlats positivt av utskottet. Det kan möjligen bero på att Socialdemokraterna slår in öppna dörrar, för att uttrycka det något mindre vördnadsfullt. Låt oss enas om att det beror på att vi i stora drag är överens.

Jag skulle vilja påstå att den enigheten gäller även den sociala dimensionen. Här har Socialdemokraterna velat ta en speciell poäng genom att markera sina ståndpunkter i en del avseenden. Men om man noga läser vad utskottet skriver och vad reservanterna skriver skall man finna att det i stora drag råder enighet även på denna punkt.

Jag anser emellertid att reservanterna gör sig skyldiga till en del förenk-

lingar i sin analys. De antyder att om man är intresserad av sociala frågor, vilket på Europaspråk i stor utsträckning avser arbetslivet, skall man sträva efter största möjliga federalism, med andra ord efter att ha en så gemensam politik som möjligt. Jag tror personligen att det är riktigt i en hel del avseenden. Det finns en rad skäl att utveckla den sociala dimensionen i Europasamarbetet. Men det kan finnas ganska många andra områden där vi just på grund av omsorgen om villkoren i vårt arbetsliv och i vår socialpolitik tvärtom bör slå vakt om närhetsprincipen och se till att vi har möjlighet att driva en politik som skiljer sig från den i andra länder. Det är med andra ord inte så att man bara därför att man är eldad av ett socialt engagemang, vilket vi är många i den här kammaren som är, bör sträva efter största möjliga federalism just på detta politikområde. Här krävs i stället en avvägning av kompetensfördelningen mellan nationalstaten och Europeiska gemenskapen.

Gudrun Schyman utvecklade hur odemokratiskt EG är. Hon sade att företrädarna för befolkningstäta områden har det största inflytandet i ministerrådet, där man fattar beslut i slutna rum. Det förhåller sig, som alla vet, precis tvärtom.

Företrädarna för de små länderna har ett relativt sett större inflytande i ministerrådet än företrädarna för de stora nationerna, eftersom varje dansk företräds av en större bråkdel ministrar än varje tysk eller varje italienare. Sverige skulle få ett gynnat läge i ministerrådet i den meningen att vi skulle ha mer än ett proportionellt inflytande i förhållande till vår storlek.

Det förekommer inom EG en betydande utveckling i riktning mot en transparent öppenhet och en tendens att stärka det demokratiska inflytande som utövas via Europaparlamentet. Som Gudrun Schyman säkerligen vet var ett av de viktiga inslagen i Maastrichtbesluten just att utveckla den demokratiska dimensionen när det gäller Europaparlamentets inflytande över Gemenskapen. Det förekommer betydande strävanden inom EG att gå vidare i denna riktning.

Det var mycket intressant att höra Gudrun Schyman utveckla värdet av att vara "inuti" en enhet. Hon förklarade att det var viktigt att vara "inuti" EES-utskottet, eftersom man då har insyn, kan få material och därmed utöva en mycket större påverkan på det som händer och sker. Detta resonemang gäller tydligen bara EES-utskottet, däremot inte Europeiska gemenskapen. Jag vill med samma resonemang påstå att om man är "inuti" Europeiska gemenskapen, så har man betydligt större möjligheter till inflytande än om man står utanför Europeiska gemenskapen.

Tanken att Sverige isolerat skall kunna driva förhandlingar, sluta avtal och vara en stark, utifrån påtryckande kraft i förhållande till det Europa som är mycket större är inte så litet romantisk.

Vi ser i dag hur allt fler länder i Europa blir intresserade av att träda in i Gemenskapen. Det gäller inte bara de länder som har ansökt om medlemskap. Det finns ett betydande antal länder i Östeuropa som söker anknytning till Gemenskapen. Det finns i dag i själva verket ganska få länder i Europa som inte är intresserade av en sådan anknytning. Tjeckoslovakiens president Havel kommenterade nyligen den norska hållningen till EG genom att säga att han var oerhört förvånad över att ett land kunde men inte ville bli medlem av Europeiska gemenskapen. För Tjeckoslovakien är läget det precis

motsatta – man vill gärna bli medlem, men på grund av att marknadsekonomin inte är tillräckligt utvecklad tillhör man inte så att säga den första kretsen av stater som EG kommer att ta in som medlemmar. Det råder i dag just bland de stater som Gudrun Schyman vill utveckla samarbetet med en stark strävan efter att delta i det europeiska samarbetet – både det ekonomiska, det kulturella, det politiska och det säkerhetspolitiska. Det blir därför en alltmer isolationistisk hållning att säga att vi skall stå utanför och söka vår förankring i det förflutna, i en egen nationell självständighet.

Den självständigheten har dessutom blivit alltmer urholkad i en värld där de politiska problemen internationaliseras. Det är inte bara ekonomin som internationaliseras. Det gäller också ekologin, miljöfrågorna och en mängd olika problem som vi gemensamt måste hantera. Att då sluta sig inne i nationalstaten och tro att man därifrån kan lösa alla frågor är en form av konservatism som Gudrun Schymans parti numera är den enda företrädaren för i riksdagen. En gång i tiden sökte Vänsterpartiet sin förankring i framtiden – man hade en utopi belägen i framtiden. Nu förefaller det mig som om man har en utopi belägen i det passerade, i det förflutna. Man söker bevara ett samhälle som har funnits och som kanske i någon mån fortfarande finns men som vi andra ser håller på att försvinna. Den här nostalgiska och tillbakablickande tendensen hos Vänsterpartiet förefaller mig vara något av partiets sista suck. De allra flesta i den svenska riksdagen är på det klara med att vår framtid måste finnas i ett vidgat internationellt politiskt, kulturellt och ekonomiskt samarbete med länderna omkring oss.

Det är i den andan som utskottet står bakom Sveriges ansökan om medlemskap i den Europeiska gemenskapen, också efter det att gemenskapens syften och mål har utvecklats genom avtalen i Maastricht.

Anf. 98 MATS HELLSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Jag förstår inte riktigt vad Daniel Tarschys avsåg när han hävdade att vi skulle förespråka en federalism som innebär ett centraliserat beslutsfattande på arbetsmarknadsområdet och att det kanske inte var så klokt. Om man läser vår reservation skall man finna att det är tre olika element som här är viktiga.

För det första handlar de nya reglerna i det sociala protokollet, liksom även i det gamla, om minivillkor, dvs. att man motsätter sig social dumpning. Det är alltså inte fråga om centralisering, utan det är minivillkor.

För det andra handlar det om – och det är viktigt för oss – att vi skall kunna gå vidare med vår rättstradition när det gäller kollektivavtalen. På den punkten var vi oroliga före Maastricht, men vi är betydligt mindre oroliga nu, när Maastrichtavtalen medger kollektivavtal som en väg.

Men det är fortfarande mycket arbete som återstår för att kollektivavtalen skall kunna användas på ett bra sätt i Europasammanhang. Vi menar att det är väsentligt att den svenska regeringen är aktiv. Vi är oroliga, eftersom den svenska regeringen vill minska kollektivavtalens ställning i Sverige när man i EG-sammanhang vill stärka dem. Det kommer att krävas nordiska insatser för att få det här riktigt bra. Vi har goda skäl att vara oroade. Vi tar fram detta i vår reservation och hoppas att riksdagen skall ställa sig bakom den inställningen.

För det tredje handlar det om en ny dimension på den europeiska arbetsmarknaden så till vida att man kan införa kollektivavtal på europeisk nivå mellan Europafack och Europabolag. Det är intressant och nytt, och det innebär en ny dimension i det europeiska arbetsmarknadsarbetet. Det handlar verkligen om olika vägar och inte om någon centralisering.

I vår reservation påpekar vi också den möjlighet som Maastrichtöverenskommelsen har givit att kollektivavtal skall kunna användas för att införa EG-direktiv i medlemsländerna. Det är motsatsen till centralisering. De sociala parterna ges möjlighet att spela en fortsatt viktig roll, som i EG är viktigare än tidigare. Vi önskar att man i Sverige skall behålla den viktiga kraft som kollektivavtalen utgör och att man skall driva de frågorna i förhandlingarna.

Det är väsentligt att – även om vi bara står i början och kommer att kunna påverka det senare – det sociala protokollet ger möjligheter. Sedan är det en fråga om hur aktivt det används av olika regeringar och de sociala parterna. Jag tror förvisso att den svenska regeringen behöver en aktiv riksdag som driver på regeringen i de frågorna.

Anf. 99 DANIEL TARSCHYS (fp) replik:

Herr talman! Det är naturligt att svenska folket inför förhandlingarna med EG frågar sig om vårt välfärdssamhälle kan bestå och stärkas. Det viktigaste svaret på den frågan gav faktiskt Mats Hellström i ett tidigare replikskifte med Gudrun Schyman. Han sade att den centrala frågan är vilken ekonomisk styrka det svenska samhället kommer att ha i framtiden. Om vi kan bevara en ekonomisk styrka kan vi också upprätthålla det välfärdssystem som vi själva önskar. Ett medlemskap i Gemenskapen är så viktigt just för att bevara välfärdssamhället.

Sedan uppstår frågan om hur stor del av reglerna kring välfärdssamhället och arbetslivet som skall läggas på EG-nivå och hur mycket vi skall bevara själva i Sverige. Det är i denna fråga jag menar att man kan spåra en viss ensidighet i resonemangen i den socialdemokratiska reservationen. Man uppehåller sig där enbart vid behoven av att utveckla lagstiftningen på EG-nivå. Det finns förvisso ett sådant behov. Det finns en rad viktiga åtgärder som kan och bör införas på gemensamhetsnivå.

Om man vill slå vakt om en hel del inslag i det svenska välfärdssamhället som vi uppskattar är det också viktigt att se till att vi bevarar friheten att i Sverige ha vissa speciella regler, särbestämmelser och särskilda arrangemang som vi har funnit vara riktiga och viktiga. Därför kan man inte förenkla frågan om den sociala dimensionen till att enbart gälla utvecklingen av den gemensamma lagstiftningen på det här området. Det var i det avseendet jag ansåg att det brast i analysen i den socialdemokratiska reservationen.

Jag slutar, herr talman, med att upprepa att det finns mycket obetydliga skillnader i grundvärderingarna mellan reservanter och majoritet. Det främsta intrycket som detta betänkande efterlämnar är att det råder en betydande enighet om de grundläggande målen för de svenska förhandlingarna.

Anf. 100 MATS HELLSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Det finns förvisso en stor grundläggande enighet om målen – att Sverige skall bli medlem i EG och att förhandlingarna skall föras på det

sätt som utskottsbetänkandet beskriver. För att detta skall gå bra kommer det också att behövas en aktiv riksdag. Det är jag helt övertygad om. Den nuvarande regeringen behöver också påpekanden från riksdagen om förhandlingarnas inriktning, inte minst på de här områdena.

Daniel Tarschys gör det litet för enkelt för sig när han säger att Socialdemokaterna vill ha ett gemensamt beslutsfattande på EG-nivå och att det när det t.ex. gäller arbetsmarknadsområdet är viktigare att man har möjlighet till nationella särlösningar. När vi talar om gemensamt beslutsfattande på EG-nivå handlar det om en annan dimension i beslutsfattandet än den som man tidigare har haft i EG och som den svenska regeringen tydligen inte är så intresserad av. Det handlar nämligen om det sociala protokollet i Maastricht, som behöver förstärkas ytterligare.

Det gäller att ge de fackliga organisationerna och arbetarna på arbetsplatserna ett ökat inflytande på lokal nivå i företaget, i de nationella fackförbunden och genom kollektivavtal och på EG-nivå i avtal mellan exempelvis Europabolag, stora multinationella företag, och Europafack. Det är en annan dimension som skall föras in. Det gäller lokalt, nationellt och på "Brysselnivå". Det är någonting annat än ett centraliserat beslutsfattande.

Anf. 101 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Herr talman! Daniel Tarschys påpekade att betänkandet utstrålar stor enighet, och det gör det. Men det förvånar mig att ni är så säkra på att det också finns en sådan enighet utanför den här salen. De opinionsundersökningar som har gjorts visar att det i många politiska partier finns en mycket stor oenighet i den här frågan. Det finns t.o.m. majoriteter i en del av utskottets partier som är mot det som står i det här betänkandet. Jag tycker att det är märkligt att ni inte är mer oroade över det, att ni inte ens talar om det och framför allt att ni inte kan visa någon som helst ödmjuk inställning till att människor känner oro och att det kan vara befogat.

Ni utmålar alla dessa människor som isolationister och allmänna bakåtsträvare. Jag tror att ni provocerar väldigt många, inte minst inom era egna partier. Det är en intressant företeelse. Jag tror nog att man kan tala om den representativa demokratins kris i Sverige. En stor opinion utanför det här huset har en åsikt som inte alls är representerad annat än av ett parti, det minsta partiet i riksdagen. Det är en mycket speciell situation, och det tror jag att ni måste hålla med om. Det skulle vara intressant att få några kommentarer till detta faktum.

När det gäller demokrati i EG – om vi skall gå från den här salen till EG:s ministerråd – är det riktigt som Daniel Tarschys säger att de små länderna i dag har ganska mycket att säga till om i förhållande till sin storlek. Både Daniel Tarschys och jag vet att de små länderna kommer att få mindre att säga till om när man gör om EG:s struktur när det blir en utvidgning. Vi vet att Tyskland mycket rättmätigt kommer att nästan fördubbla sitt röstetal eftersom landet nästan har fördubblat sitt invånarantal. Det kommer att bli en förändring. De små länderna kommer att få mindre att säga till om i ministerrådet. Det vet vi om.

Att dra paralleller mellan EES-utskottet och EG:s ministerråd tycker jag var litet väl magstarkt. EES-utskottet förbereder, diskuterar och analyserar

dessa frågor. Besluten fattar vi här i den svenska riksdagen. De beslut som fattas i EG fattas däremot inte i någon parlamentarisk församling, utan de fattas i ministerrådet. Parallellen förutsätter att EES-utskottet skulle fatta beslut i dessa frågor i stället för att överlämna ärendena till riksdagen, den folkvalda församlingen, för beslut. Men så illa ser det inte ut, i alla fall inte ännu, i den svenska riksdagen.

Anf. 102 DANIEL TARSCHYS (fp) replik:

Herr talman! Jag har inte alls kallat majoriteten av svenska folket för isolationister och bakåtsträvare. Detta epitet avsåg endast Vänsterpartiets riksdagsgrupp, även där finns som bekant olika schatteringar företrädda.

När jag diskuterade poängen med att vara insider resp. outsider noterade jag att Gudrun Schyman tyckte att det å ena sidan var bra att vara insider i EES-utskottet men att det å andra sidan var bra att vara outsider i förhållande till EG. När hon utvecklade varför det var bra att vara insider i EES-utskottet sade hon att om man är med kan man begära information, öva inflytande, påverka och diskutera. Jag tillät mig då att säga att det där resonemanget kanske också håller beträffande den europeiska gemenskapen. Är vi med i den europeiska gemenskapen kan vi från svensk sida påverka, få information och delta i en aktiv process.

EG, eller Europeiska unionen som det kommer att heta efter 1993, är inte något som är fixt och färdigt. Det är ingen fixerad institution, utan det är en process i utveckling. Det är en process som man kan påverka om man är med. Men det är en process som vi kommer att få kolossalt svårt att påverka om vi inte är med. Däremot kan vi säga med stor säkerhet att vi själva kommer att påverkas av Europeiska gemenskapen oavsett om vi är medlemmar eller inte.

Redan i dag är vi i mycket stor utsträckning påverkade av denna viktiga politiska gemenskap i Europa, och det är därför som frågan om vår självständighet, vår suveränitet i framtiden, är avhängig av om vi kan bli insiders. Det är precis samma goda förhållande som Gudrun Schyman talade om när det gäller EES-utskottet.

Allra sist vill jag säga att anledningen till att Vänsterpartiet inte är med i EES-utskottet, och inte heller med i ett antal utskott i riksdagen, är ju enbart den obeskrivliga flathet med vilken Vänsterpartiet har förhandlat med andra partier. Om man i Vänsterpartiet hade insisterat på en kartell med Socialdemokraterna, hade man mycket väl kunnat ta säte i många av riksdagens utskott.

Anf. 103 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Herr talman! Jag deltog inte i de där förhandlingarna, men jag utgår ifrån att samtliga politiska partier i Sveriges riksdag har intresse av att samtliga politiska partier skall ha en bra representation i utskotten, så att arbetet kan skötas effektivt. Om nuvarande förhållanden beror på någon form av flathet, måste det även bero på Daniel Tarschys parti, som var med och diskuterade det hela. Man kan inte ha haft för ögonen att göra något bra, utan i stället har man haft för ögonen att försöka marginalisera vissa politiska partier. Det tycker jag är ett mycket dåligt drag.

Naturligtvis är det så, Daniel Tarschys, att Europeiska unionen inte är något fixt och färdigt. Det är alldeles riktigt. Av det som vi kan se är emellertid den demokratiska processen undermålig. Vi kan se att en mängd beslut kommer att fattas och att nationer och nationella politiska majoriteter kommer att köras över av beslut som har fattats i ministerrådet. Detta är ett faktum. Vi kan naturligtvis hoppas att detta förhållande skall förändras, så att det demokratiska s.k. underskottet blir mindre än i dag.

Den processen kan vi delta i genom att på olika sätt heja på. Det är ju inte så att vi inte deltar i samarbete och politiska diskussioner över huvud taget och att vi stänger alla dörrar därför att vi inte väljer ett medlemskap i den europeiska unionen – självfallet inte. Självfallet kommer vi att fortsätta att handla med EG. Ibland framställs det hela av Folkpartiet som att det kommer att ramla ned en järnridå runt landets gränser, ljuset kommer att slockna och det blir ett återtåg till jordkulornas tillvaro. Det är ju inte så, och det är idiotiskt att framställa det på det sättet.

Naturligtvis kommer vi att fortsätta att samarbeta och handla med Europeiska unionen. Vi kommer också att fortsätta ett socialt och kulturellt samarbete, liksom ett forsknings- och utbildningssamarbete, precis som med andra länder. Det skall vi självfallet fortsätta med. Jag förstår mig inte på den konstiga nidbild som tecknas av vad som skulle hända om Sverige inte valde ett medlemskap. Det finns helt enkelt andra sätt att associera sig med EG. Frågan om huruvida ett medlemskap är nödvändigt för den ekonomiska tillväxten uppkommer. Påståenden som att vi måste gå med för att kunna försvara den sociala välfärden förekommer.

Om vi, i och med ett medlemskap, frånhänder oss möjligheten att bedriva en ekonomisk politik som ser annorlunda ut än vad en majoritet av medlemsländernas finansministrar anser att den skall se ut, har vi mycket begränsade möjligheter att hantera frågan om vilken social välfärd vi vill ha. Så ser det ut.

Anf. 104 DANIEL TARSCHYS (fp) replik:

Herr talman! Mitt parti har blåklint som symbol. Det beror på att rösträttsrörelsen för hundra år sedan valde denna växt som sin symbol. Rösträttsrörelsen fann också på sin tid demokratin i vårt land undermålig. Man valde emellertid att ta strid för att göra demokratin bättre. Jag anser detta som det naturliga sättet att reagera på för människor som tror på att ett samhälle kan förbättras. Om man finner att demokratin är undermålig, försöker man att förbättra den.

Självfallet har vi anledning, när vi kommer med i den europeiska gemenskapen, att delta i arbetet på att förbättra gemenskapen i en mängd olika avseenden. Det är inte enbart i demokratin som det finns brister. Det finns en rad olika områden där Europeiska gemenskapens politik är tvivelaktig. Jordbrukspolitiken kan nämnas som ett exempel, men det finns många andra områden där Europeiska gemenskapens politik behöver utvecklas. Det arbetet ser jag som en viktig uppgift för oss i Sverige att delta i, i stället för att vi går och gömmer oss i någon jordkula och ser på tillvaron ur detta begränsade perspektiv.

Anf. 105 NIC GRÖNVALL (m):

Herr talman! Jag behöver egentligen inte gå in i den här debatten, eftersom allting redan i så stor utsträckning och med så stor tydlighet har sagts av alla. Fördelningen i kammaren är emellertid litet snedvriden. Det är litet för många Stockholmsdebattörer och detta faktum kan väl motivera att jag tar till orda.

Dessutom har Mats Hellström med olika former av argument ansträngt sig för att provocera den borgerliga majoriteten och regeringen. En del argument har ännu inte bemötts. Till Mats Hellström vill jag säga att det är ganska uppseendeväckande att Socialdemokraterna finner det vara motiverat att konstatera att högern inte har någon orientering i det moderna Europa. Så säger en socialdemokrat när han vet att så gott som varje land som har varit med att bilda EG och som nu utvecklar unionen är styrda av borgerliga regeringar. Att i det läget hävda att den progressiva utveckling som ligger i Maastrichtunionens avtal skulle visa att högern saknar orientering i Europa är ett mer enfaldigt påstående än Mats Hellström är förtjänt av att stå och uttala inför svenska folket.

Vi debatterar demokrati mycket här. Debatten sker emellertid hela tiden med utgångspunkt i Gudrun Schymans ordkaskader och påståenden om att demokratin är förskräckligt usel och att demokratins krav inom EG och inom unionen är förfärligt dåliga. Jag vill att vi börjar med att bestrida dessa påståenden. Det är inte sant att det finns ett demokratiskt underskott i den mening som dessa debattörer vill låta göra gällande. Gudrun Schyman tar på sig ett kolossalt ansvar när hon "pumpar ut" dylika påståenden i glänsande klarröda kaskader.

Låt mig ge några exempel på vad jag menar och vad jag tycker att Gudrun Schyman borde ta hänsyn till. Det finns statistik på det nuvarande Europaparlamentets verksamhet. Den statistiken är lättillgänglig för alla – även för dem som tycker illa om EG. Av den statistik som jag har studerat litet grand, nämligen implementeringen av den inre marknaden, framgår det med all tydlighet – det är t.o.m. ett faktum – att i 62 % av de fall som tilläggs- eller ändringsförslag lades fram av Europaparlamentet, i den första eller den andra läsningen, accepterade ministerrådet Europaparlamentets förslag till ändringar. Det visar verkligen på en betydande roll i beslutsprocessen för detta folkvalda instrument inom EG.

Det betyder inte att EG är nöjt med vad EG uppnått med avseende på de demokratiska förhållandena, och det betyder inte att jag eller någon annan av mina meddebattörer och kolleger här i kammaren är det. Självfallet förhåller det sig så, men vi måste komma ihåg att det beträffande demokrati i EG – om vi nu enbart håller oss till Europaparlamentet – handlar om ett parlament som hittills blott har hållit tre val. Man kan gott hävda att Europaparlamentet är ett parlament i process mot en fastare och stabilare hållning. Behovet av en uppgradering av det demokratiska innehållet har i Maastricht kommit till uttryck på två sätt, vilket är viktigt att vi säger till de svenska väljarna som ofta uttrycker sin oro över att beslutsfattande kommer långt bort från dem.

1990 års konferens i Rom med Europaparlamentet och de nationella parlamenten slutade med att man kom överens om att etablera en fast form för

samarbetet dem emellan för att därmed åstadkomma överföring av debatt och beslutsvilja, vilket är nödvändigt för att väljaren skall känna sig nära beslutsprocessen i Europa. Jag vill även gärna påpeka, eftersom ingen har nämnt det, att i en deklaration som slöts till protokollet i Maastricht uttryckte alla konferensens deltagare nödvändigheten av att kontakterna mellan de demokratiska institutionerna i EG, den blivande unionen, och de nationella parlamenten ökades.

Sist, men inte minst, tycker jag att man kan konstatera att det också inom EG förs en engagerad debatt om en modernisering och en uppgradering av det demokratiska innehållet i beslutprocessen, som exempelvis kan ske genom en översyn av det demokratiska inslaget i ministerrådets verksamhet.

Gudrun Schyman beskärmar sig över att den är hemlig, att man inte får lov att komma dit och att man inte får lov att lyssna där. Nej, men det gäller även den svenska regeringens överläggningar. Med det som utgångspunkt finns det ingen anledning att dramatisera det förhållandet att de beslutsfattande ministrarna har sina överläggningar för sig själva.

Vad vi emellertid inte skall glömma bort är att denna riksdag – aktiv, kunnig, pådrivande, verksam – kan utöva inte bara kontroll över utan även ge direktiv till sina ministrar i detta ministerråd. Att påstå att detta är en hemlighetsfull klubb med herrar som sitter och bestämmer, och vad det nu är som Gudrun Schyman plägar att säga, det är ju ingenting annat än sådant som får lov att stå i veckotidningar, men det är verkligen ingenting som man borde få lov att säga i en seriöst menad debatt.

Jag personligen har uppfattningen att Europaparlamentet inte har lyckats föra ut sin verksamhet till väljarna. Det har kommit till uttryck i ett dåligt väljarunderlag, ett dåligt valdeltagande och en del säkerligen stora problem när det gäller det aktiva deltagandet av parlamentets ledamöter. Det är, som Daniel Tarschys sade, sådant som ännu brister, och där vi med vår erfarenhet av en levande demokratisk parlamentarism kan, skall och är skyldiga att bidra till att just föra väljarna närmare EG:s beslutsprocess.

Låt mig till sist, herr talman, runda av med att konstatera att det inte finns någon anledning att beskärma sig över eller att oroa sig över den svenska regeringens hållning till den kollektiva arbetsrätten och de uttalanden i det hänseendet som görs i det sociala protokollet till Maastrichtunionens avtal.

Sverige har ju kommit så mycket längre. Vi har tillsammans skapat ett förhållande inom arbetsrättens område i vårt land som kan få vara modell för Europa, och jag tror att det är det. Varför skulle vi då beskärma oss över att den svenska regeringen inte skulle vara tillräckligt aktiv? Vi har tillsammans varit så aktiva att man i Europa vill likna oss. Det tycker jag att vi skall vara stolta över, i stället för att orera över att den borgerliga regeringen på något sätt, som det talas om i reservationen, inte skulle leva upp till det svenska idealet på den kollektiva arbetsrättens område. Det är tvärtom så att vi redan har gjort det.

Anf. 106 MATS HELLSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Nic Grönvall tycker att det är enfaldigt att säga att högern saknar orientering när det gäller tätare europeiskt politiskt samarbete i dag. Jag vill låta den frågan vara vilande tills jag i så fall har fått ett svar på vad

högerprojektet med ett tätare politiskt samarbete är i dag. Jag tror att jag kan förstå ungefär vad det var före Berlinmurens och järnridåns fall. Mycket av viljan till ett tätare politiskt samarbete i Europa hade kommunisthotet och järnridån som relief.

Då kvarstår verkligen min fråga, som jag tycker är ganska intressant att diskutera: Vilka är det i dag som driver fram mot den politiska unionen? Bl.a. är det självfallet federalisterna i alla länder. Där kan det finnas både socialdemokrater, högermän, liberaler och många andra. Federalismen har inte en höger- och vänsterkaraktär. Den är inte uppdelad i höger- och vänsterperspektiv. Det har funnits federalister alltsedan början. Det är självfallet en drivkraft.

En annan drivkraft, menar jag, finns i ett socialt engagerat center–vänsterspektrum. Den finns hos kristdemokrater, hos socialdemokrater och hos en del andra, som inte är nöjda med vad som har åstadkommits genom den inre marknaden, the single market. Jag kan självfallet se många högerpolitiker som är nöjda med vad som har uppnåtts under 80-talet i den inre marknaden. Men det är inte detta som frågan nu gäller, utan frågan gäller varför man vill gå vidare. Hur skall man få gehör hos Europas befolkningar för att gå vidare till ett mycket tätare politiskt samarbete?

Jag menar att det i första hand handlar om att man måste ge svar på hur vi, med givet de fria kapitalrörelser som finns globalt och den inre marknaden som kraftigt har harmoniserat villkoren, skall åstadkomma att medborgarna får socialt drägliga villkor, så att vi kan utveckla Europa så att också frukterna av den inre marknadens ekonomiska goda sidor kan fördelas bättre hos folkflertalet.

Jag är ganska övertygad om att den europeiska agendan, för att använda ett EG-ord, finns. Jag menar att de som i realiteten nu driver framåt mot det tätare politiska samarbetet efter Maastricht är just ett center–vänsterspektrum. Där finns allt från kristdemokrater till socialdemokrater. Som jag sade är det ingen som har något monopol på något i detta sammanhang. Jag kan gärna dra in andra i denna vilja att göra Europa mer socialt rimligt för medborgarna, löntagarna och andra. Jag tycker emellertid att frågan kvarstår, och det vore intressant att få svar på den. Finns också detta högerprojekt, och hur ser det i så fall ut?

Anf. 107 NIC GRÖNVALL (m) replik:

Herr talman! Det som är unikt och styrkan i Europapolitiken i vårt land, och i de allra flesta länder, är att den är gemensamt omfattad av en så stor andel av befolkning och ideologier som är fallet i vårt land. Man behöver inte identifiera ett högerprojekt eller ett vänsterprojekt. Projektet heter internationell integration, med alla dess krafter, med alla dess möjligheter och alla dess utvecklingsperspektiv.

Med det inlägg som Mats Hellström gjorde, tyckte jag att hans ansträngningar att identifiera högern som något slags ensam och kylslagen motarbetande kraft helt enkelt föll ihop som ett korthus.

Det är intressant att Mats Hellström påpekar att kristdemokraterna ingår i hans värld av goda och acceptabla européer. Det kanske inte har passerat Mats Hellström att Moderata samlingspartiet och de konservativa i Storbri-

tannien och i Danmark numera tillhör European People's Party. Då kanske hela resonemanget faller platt till marken.

Anf. 108 MATS HELLSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Det är utmärkt om ni i Moderata samlingspartiet orienterar er mot det som också har kallats anständighetens mittfåra i den europeiska politiken. Men i Sverige har ju Moderata samlingspartiet valt att ta fram en politik med en helt annan innebörd än den som betyder ett ökat socialt engagemang för att förbättra villkoren på den inre marknad som nu förverkligas i Europa.

Ni är välkomna om ni vill orientera er mer mot en politik som skall minska inkomstklyftor och som skall se till att de arbetande på sina arbetsplatser får mer att säga till om, inte mindre. Ni har ju faktiskt valt att i det här landet säga att den politiken var fel och att ni vill göra något annat.

Anf. 109 NIC GRÖNVALL (m) replik:

Herr talman! Det här försöket att konstruera en motsatsställning är helt meningslöst att diskutera. Jag vill emellertid med anledning av en mening i den socialdemokratiska reservationen lika fullt göra en markering som möjligen skulle kunna markera en egen syn i denna fråga. Jag antar att den övriga majoriteten i utskottet står vid sidan av.

I reservationen finns ett uttalande om att man skall utarbeta ett samlat europeiskt program för full sysselsättning. Det kan väl egentligen inte förstås på något annat sätt än att man nu skall utveckla en europeisk näringspolitik av socialdemokratisk modell med stöd än hit och än dit, osv. Där går en skiljelinje.

Vi avser inte att medverka till att skapa ett socialdemokratiskt Europa, där en aktiv näringspolitik, dvs. en subventionspolitik, en paketlösningspolitik, som vi har sorgliga erfarenheter av i Sverige, blir europeisk politik. I detta sammanhang kan Mats Hellström få sin skiljelinje.

Anf. 110 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Herr talman! Nic Grönvall sade att jag tar på mig ett enormt ansvar när jag sprider irrläror om att det i EG skulle finnas något som kallas för det demokratiska underskottet. Det är intressant att höra.

Men det är faktiskt väldigt många som talar om det demokratiska underskottet. Jag tror att det gäller samtliga partier här. Åtminstone har man tidigare talat om detta underskott. Det finns också många i EG, både parlamentariker och andra, som talar om det demokratiska underskottet. Det gör man just utifrån det faktum att nämnda underskott existerar där. Det vet också Nic Grönvall, för han säger sedan att det är väldigt många saker som man måste förbättra. Men det är ju just därför att det finns så mycket som inte fungerar bra som det finns ett demokratiskt underskott – en i och för sig mycket märklig term. Man talar dock gärna och jämt nu för tiden i budgettermer, så det här är väl ett utslag av ekonomismen.

Det är bra att man i EG-parlamentet får yttra sig i samband med att förslag går från kommissionen till ministerrådet. Men det är stor skillnad mellan rätten att få yttra sig över saker å ena sidan och detta med initiativrätt och beslu-

tanderätt å andra sidan – rättigheter som EG-parlamentet inte har annat än när det handlar om avtal med tredje part, om EES-avtal eller om inval av nya medlemmar.

Man har, som sagt, varken beslutanderätt eller initiativrätt. Så är det faktiskt.

Visst är det så, att EG-parlamentet inte har funnits särskilt länge. Det har ju bara varit tre val, och det är inte särskilt många som deltar i valen. Valdeltagandet är faktiskt otroligt litet – det vet vi också.

Och visst är det nödvändigt att utöka kontakterna mellan EG och de nationella parlamenten. Det är självfallet så, utifrån det faktum att det fungerar så dåligt.

Det handlar här om en struktur som finns långt över huvudena på flertalet människor i EG:s medlemsländer. Det är först nu, efter det att beslut fattats i Maastricht, som ordentliga EG-diskussioner har startat i de olika medlemsländerna inför det faktum att de fattade besluten skall godkännas när det gäller inträdet i den europeiska unionen. Det är därför som en diskussion har påbörjats både om demokrati och om ekonomi som inte förts tidigare. Jag tycker att det är bra att den diskussionen har kommit i gång. Det har ju visat sig att inte alla är så entusiastiska inför det som komma skall, bl.a. därför att man ser klara brister och en urholkning av den demokratiska processen. Många viktiga beslut lyfts från den nationella nivån och förs upp till den överstatliga nivå som ministerrådet ändå utgör. Det finns nämligen inte en sådan kontakt med EG-parlamentet att ett avsättande är möjligt.

Anf. 111 NIC GRÖNVALL (m) replik:

Herr talman! Avslutningsvis konstaterar jag egentligen bara att det uttryck som Gudrun Schyman vanligen använder är att besluten i EG är odemokratiska. Hon talar inte om demokratiska beslut som fattas med ett visst demokratiskt underskott. Det är det som är den stora skillnaden, och det är i det avseendet som hennes ansvar är så tungt.

Den som tar del av Göteborgs-Postens intervjuundersökning beträffande grunderna för svenskens hållning till Europamedlemskapet, EG-medlemskapet, finner att svensken i allmänhet är övertygad om, eller tror, att man kommer att sakna inflytande över besluten.

Låt mig som en liten information i debatten säga att den budgetpåverkan som medlemskapet skall innebära för vårt land begränsar sig till ca 2 % av den svenska nationalbudgeten. Det kan egentligen inte berättiga någon att hävda att svensken skulle komma så långt från besluten att dessa t.o.m. blir helt odemokratiska.

Jag tycker att Gudrun Schyman i upplysningshänseende har ett stort ansvar med tanke på hennes debattinlägg i fortsättningen. Vi riksdagsmän har ju ett ansvar när det gäller att delta i och att medverka till en kunskapsuppbyggnad i fråga om Europa. Då går det inte an att använda löpsedelsspråk.

Anf. 112 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Herr talman! Nic Grönvall tillhör ett parti som väl är ett av de partier som har ett mycket stort ansvar för att EG-debatten i Sverige under väldigt lång tid har varit mycket ensidig och propagandistisk.

Jag talar inte om odemokratiska beslut, utan jag talar om EG:s odemokratiska strukturer. Jag talar om de övernationella besluten, vilka omöjliggör en uppbyggnad av politiska majoriteter som kan sätta sig emot de beslut som fattas – oavsett vad man i de enskilda medlemsländerna tycker.

Sverige som medlem i den europeiska unionen har faktiskt, Nic Grönvall, ett mycket begränsat inflytande. Även om vi i denna sal över alla partigränser skulle vara överens om att det skall vara på ett visst sätt, går det inte att åstadkomma det som vi vill, om en majoritet i EG:s ministerråd vill någonting annat. Det är ett faktum. Jag menar att den typen av överstatlighet kommer att påverka den svenska demokratiska processen på ett mycket olyckligt sätt. Och det är nog inte alls bra. Men för den skull menar jag inte att det är rimligt att en minister från Sverige har lika mycket att säga till om som en minister från Tyskland.

För ett litet land som Sverige innebär det här att vi medverkar till att vi hamnar i en mycket dålig position. Hittills har jag inte hört ett enda vägande argument om varför det är nödvändigt att sälja ut den svenska demokratin. Det kan ju inte vara så, Nic Grönvall, att vi i Sverige inte har råd att ha demokrati.

Anf. 113 NIC GRÖNVALL (m) replik:

Herr talman! Jag kan bara konstatera att Gudrun Schyman bekräftade min tes i och med att hon påstod att vi inte har råd att avstå från demokratin.

Hela mitt inlägg gick ut på att visa att det finns ett starkt demokratiskt inslag i EG.

Anf. 114 PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Jag vill börja med att säga att jag tycker att det vore mycket beklagligt om Vänsterpartiet skulle välja isoleringens väg när det gäller riksdagens hantering av EES-frågan.

Såvitt jag förstår har Vänsterpartiet samma möjligheter när det gäller EES-utskottet som man har beträffande andra utskott. Man har alltså rätt till en suppleantplats och kan fullt ut delta i alla diskussioner och få en meningsyttring fogad till utskottets betänkande.

Jag förstår att det hade varit bättre för Vänstern om man kunde få en ordinarieplats. Det är beklagligt att Vänsterpartiet och Socialdemokraterna inte kunde komma överens om en sådan lösning. Men samtidigt får vi finna oss i att villkoren är olika i fråga om utskottsarbetet och annat arbete här i riksdagen. Det är ju väljarna som bestämmer villkoren.

Vi i Centern har inte samma arbetsmöjligheter som Moderaterna eller Socialdemokraterna. Inom Centern är det betydligt färre personer som skall göra samma jobb som en större grupp i ett större parti. Det är klart att det kan upplevas som orättvist. Men de spelreglerna gäller för oss alla.

Om man nu i Vänsterpartiet känner ett mycket stort ansvar när det gäller detta att företräda en mycket stor grupp bland allmänheten, utgår jag från att man utnyttjar möjligheten att delta i EES-utskottets arbete i stället för att av, skulle jag vilja säga, litet prestigebetonade skäl ställa sig utanför på grund av att man inte får en ordinarie plats.

Både frågan om EES-avtalet och det som är huvudtemat just i dag, nämligen frågan om våra relationer i övrigt till EG, är mycket viktiga frågor.

Enligt min uppfattning finns det en rad starka principiella skäl som nödvändiggör ett samarbete av det slag som EG representerar. Vi i Europa har att lösa viktiga miljöfrågor, och dessa kan bara lösas genom ett kraftfullt internationellt, och därmed europeiskt, beslutsfattande.

Försurningsproblemen, klimatproblemen, havsföroreningarna osv. kräver ett effektivt europeiskt beslutsfattande.

Vi har ett internationaliserat näringsliv. Det är ett faktum – oavsett EG. Det är inte så som Gudrun Schyman antydde, nämligen att det är EG som leder till kapitalets internationalisering. Vi i Sverige har ingen valutareglering, och det har man inte i andra länder heller. Kapitalet är rörligt. De multinationella företagen är en realitet. Men om vi inte bygger upp samhälleliga strukturer, så att det går att arbeta på samma nivå som de multinationella företagen, blir resultatet en situation där de multinationella företagen kan spela ut de olika länderna mot varandra.

Vill vi skapa spelregler för ett internationaliserat näringsliv när det gäller sådana saker som miljö, arbetsmiljö, arbetsförhållanden osv., krävs det ett effektivt samarbete mellan staterna och ett kraftfullt och effektivt beslutsfattande.

Detta är en del av det starka, ömsesidiga ekonomiska beroende som i synnerhet alla europeiska stater har, och som gör att det i dag är mycket svårt för ett land att gå sin egen väg på det ekonomisk-politiska området. Sverige har försökt ett par gånger. Vi försökte på 70-talet och vi försökte igen på 80-talet. I bägge fallen har vi fått se hur en inflationistisk politik i Sverige, i syfte att rädda sysselsättningen, har lett till tappade marknadsandelar och förvärrade sysselsättningsproblem efter ett tag. Det vi i verkligheten tvingas inse är att i första rummet de västeuropeiska staterna, men snart alla europeiska stater, är så starkt ekonomiskt beroende av varandra att man måste föra en relativt likartad ekonomisk politik för att inte råka i svårigheter. Då är det bättre om man kan skapa gemensamma system för att forma denna ekonomiska politik, än att man låter några få stora, starka länder bestämma, vilket annars sker och vilket vi redan i dag ser tydliga exempel på, medan de ekonomiska samarbetsmönstren ännu är rätt svaga.

EG innebär också ett stort projekt för att undanröja den oerhörda byråkrati som ligger i att varje land har sitt eget regelsystem på handelns område, när det gäller varors utformning och sådana saker. Om vi vill delta i detta har vi också all anledning att försöka delta i beslutsprocessen när de gemensamma regelsystemen skapas.

Europa som kontinent står inför en oerhörd utmaning som har att göra med frigörelsen i Östeuropa. Skall den gå väl, så att vi inte får en rekyl tillbaka till diktatur och förtryck eller en ny våg av – vilket vi redan i dag ser för mycket av – nationalistiska motsättningar, krävs det kraftfulla samordnade europeiska insatser för att skapa förutsättningar för en positiv ekonomisk, ekologisk och fortsatt demokratisk utveckling i de östeuropeiska länderna. Även det kräver ett kraftfullt och effektivt internationellt samarbete.

Allt detta är skäl som talar för en samarbetsstruktur av det slag som EG representerar. Funnes inte EG, skulle vi vara tvungna att uppfinna det. Där-

emot innebär naturligtvis inte detta att Sverige absolut måste vara med. Vi kan stå vid sidan av. Självklart kan vi göra det, och låta andra lösa de europeiska problemen åt oss. Men det innebär naturligtvis att vi väljer att inte delta i lösningen av de europeiska problemen.

Självfallet finns det här ett demokratiskt dilemma. Om vi väljer att delta, innebär det naturligtvis också att vi måste finna oss i att det blir gemensamma lösningar som berör oss starkt, men som inte är utformade precis så som de skulle ha varit utformade om vi hade bestämt enbart för oss själva. Det val vi står inför är att antingen försöka bestämma så mycket som möjligt för oss själva och avstå från att påverka den större europeiska helheten eller att avstå en del av vår självbestämmanderätt för att delta i utformandet av den större europeiska helhet som också vi är väldigt mycket beroende av.

Det demokratiska dilemmat med EG är inte den föreställning som Gudrun Schyman för till torgs, att EG:s institutioner och beslutssystem skulle vara så förfärligt odemokratiska. Det demokratiska dilemmat ligger naturligtvis i att för ju större områden besluten fattas, desto större blir avståndet mellan väljare och beslutsfattare. Det är en ofrånkomlig situation.

Den realitet som vi måste inse är att en lång rad för oss avgörande frågor till sin karaktär är sådana att de kräver internationella lösningar, att det blir internationella lösningar vare sig vi vill det eller inte. Frågan är: Skall vi delta i dem eller skall vi i stället anpassa oss till beslut som andra har fattat?

Självfallet måste en slutgiltig bedömning också utgå ifrån vad detta innebär i praktiken. Om vi vill delta i EG-samarbetet måste vi också finna oss i lösningar som inte är skräddarsydda för oss, utan som är gemensamma lösningar för ett större område. Det kommer vi bl.a. att klargöra i den förhandlingsprocess som nu kommer att sätta i gång. Därför vill jag hävda att den förhandlingsprocessen blir verkligt betydelsefull för en slutbedömning av EG-medlemskapets konsekvenser för Sverige.

Jag vill peka på några viktiga problemområden. Ett av dem gäller miljön.

Miljön är, som jag sade tidigare, ett av de viktigaste skälen för EG-samarbetet. Men detta innebär naturligtvis också vissa problem för oss, framför allt när det gäller krav på varors utformning. Det är framför allt viktigt att vi i medlemskapsförhandlingar ser till att få behålla de speciallösningar som vi lyckats få igenom i EES-avtalet.

Ett annat viktigt problemområde är regionalpolitiken. EG har långtgående regionalpolitiska ambitioner, men de kriterier man i första hand tillämpar inom EG, hög arbetslöshet och fattigdom, är inte så tillämpbara på oss. Hos oss handlar det mer om gles bebyggelse, långa avstånd och hårt klimat. Vi måste se till att få respekt inom EG för den typen av problem som utgångspunkt för i varje fall våra egna regionalpolitiska insatser.

Detta gäller också jordbruket, som är ett av de områden som kommer att beröras allra starkast om vi blir medlemmar i EG. Även här måste vi få förståelse för de speciella problem som vi har, t.ex. beträffande Norrlandsjordbruket.

Säkerhetspolitiken är ett viktigt område. Vi har slagit fast att vi avser att bibehålla vår alliansfrihet. Det förekommer olika spekulationer om huruvida det blir möjligt, huruvida det kommer att godtas eller inte. Det hör också till de saker som måste klargöras i förhandlingarna med EG. Även om

förhandlingarna aldrig kan ändra på EG:s grundläggande regelsystem, avgör de i hög grad hur reglerna kommer att tillämpas på oss. Det innebär i sin tur ett viktigt beslutsunderlag när väljarna skall ta ställning i en folkomröstning.

Det är riktigt, som Gudrun Schyman har påpekat, att det i dag finns en stor skillnad mellan väljaropinionen och den opinion som är företrädd här i riksdagen. Det intressanta är att denna diskrepans inte har slagit igenom i opinionsmätningar för enskilda partier. Väljarnas partisympatier styrs tydligen fortfarande inte särskilt mycket av deras inställning i EG-frågan. Det gör det naturligtvis desto viktigare att slå fast att det är folkomröstningen som avgör den här frågan. Väljarna får ett tillfälle att slutgiltigt avge sitt omdöme, oberoende av sina vanliga partisympatier. Då är det viktigt att vi som politiker förser väljarna med ett allsidigt och sakligt beslutsunderlag och att vi avstår från skräckpropaganda i den ena eller den andra riktningen, som det tyvärr finns alltför mycket av i debatten i dag.

Det betänkande vi har att ta ställning till i dag tycker jag på ett bra sätt speglar den väg som vi måste fortsätta i processen mot ett EG-medlemskap. Sedan är det som sagt väljarna som får fälla sin dom.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Anf. 115 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Herr talman! Jag skall kommentera det som Pär Granstedt sade om Vänsterpartiets väg. Han sade att han tycker att det vore tråkigt om Vänsterpartiet väljer isoleringens väg i vad gäller medverkan i EES-utskottet. Då vill jag säga så här: Det är faktiskt de andra partierna som väljer om Vänsterpartiet skall vara med eller inte. Vi har sagt att vi kräver en ordinarie representation. Vi har sagt att det här är ett extraordinärt ärende, som ett extraordinärt utskott skall hantera under en extraordinär tid med en extraordinär arbetsbelastning. Det går inte att på ett seriöst sätt delta i arbetet med varianten extrasuppleant. Det är vår erfarenhet efter att ha gjort det i utskotten under ett års tid. Det är faktiskt mycket svårt.

Då tycker man att det, när den här viktiga frågan kom upp, borde ha varit rimligt att de andra politiska partierna såg till att Vänsterpartiet kunde medverka på självklara villkor. Vänsterpartiet är det enda parti som är kritiskt och som stöds av en stor opinion som vi på det sättet skulle kunna informera. Det är inte mycket vi begär. Det handlar om att antingen ge oss en ordinarie plats eller utöka antalet ledamöter i utskottet. Det är fullt möjligt. När Miljöpartiet kom in i riksdagen valde en majoritet att säga ja till att utöka antalet platser i uskottet för att på det sättet lösa problemet. Det är inte fråga om regler där riksdagen står över politiken, utan det är faktiskt politiska beslut. Det är det som är allvarligt i denna fråga. Men det är som sagt ert ansvar och inte vårt.

Pär Granstedt talar om att det är nödvändigt med kraftfullt och effektivt beslutsfattande i det europeiska samarbetet. Det håller jag fullständigt med om. Det gäller miljöfrågorna, säkerhetspolitiken, regionalpolitiken och alla de områden som Pär Granstedt räknade upp, men det beslutsfattande som sker inom EG är inte kraftfullt och effektivt. Det avspeglar inte politiska majoriteter och folkviljor. Det är problemet. Alla de regler som man skulle vilja bestämma om, om man är seriös t.ex. när det gäller miljöfrågorna, kan

man inte fatta politiska beslut om, för det strider mot EG:s grundlagar. Där är det hela tiden företräde för de fyra friheterna. Det går inte att fatta politiska beslut som inskränker de fyra friheternas företräde. Det gör att man inte kan stifta lagar som begränsar dessa fyra friheter. Det är över huvud taget inte möjligt. Det gör att den här institutionen inte är effektiv utifrån en politisk betraktelse. Den kan vara effektiv för att befrämja den ekonomiska tillväxten, men den är inte politiskt effektiv om man anser att det är nödvändigt att bygga politiska motmakter för att reglera den marknadsekonomi som finns i Västeuropa och för att reglera verkningarna.

Anf. 116 PÄR GRANSTEDT (c) replik:

Herr talman! Först till frågan om utskottsarbetet. Jag förstår mycket väl att Vänstern gärna hade velat ha en ordinarie suppleantplats, och att det hade varit mycket bättre. Men även den extra suppleantplatsen och den speciella rätten att avge ett särskilt yttrande är mer än vad Vänstern kan begära av egen kraft. Redan det är ett extra erbjudande från övriga partier.

Nu finns stolen där, platsen finns till Vänsterns förfogande, om ni vill ha den. Vill ni delta i samarbetet, sammanträdena, diskussionerna, framföra era synpunkter, lägga yttranden till protokollet, så var så goda, ni har rätten! Om ni avstår från den möjligheten, så kom inte och skyll på oss andra. Då har ni alltså avstått från den stol som står till ert förfogande, därför att det inte är tillräckligt mycket. Men skyll inte på andra för att ni inte kan delta i arbetet, för den möjligheten har ju faktiskt erbjudits er.

Gudrun Schyman håller alltså med om att vi behöver ha ett kraftfullt beslutsfattande på det internationella planet när det gäller bl.a. miljöfrågor och sociala frågor. Det tycker jag är glädjande. För en stund sedan talade Gudrun Schyman om ordet "överstatligt" som ett fult ord – det lät så. Ett kraftfullt internationellt beslutsfattande innebär i praktiken någon form av överstatlighet.

Då tycker inte Gudrun Schyman att EG är tillräckligt effektivt. Det kan man naturligtvis alltid ha synpunkter på. Det är ändå att konstatera att EG har kunnat införa en lång rad minimikrav både på miljöområdet och på det sociala området som driver de mest eftersläntrande länderna framåt. Det händer en hel del positivt genom EG:s beslutsfattande, säkert inte tillräckligt mycket, men var gör det det här i världen?

Om nu Gudrun Schyman har en idé om ett ännu effektivare europeiskt beslutssystem på dessa områden, vore det väldigt intressant att ta del av den. Det efterlyses ofta i debatten vad ert alternativ är för att lösa de europeiska problemen. Ni talar om att vi skall ha fortsatt handel osv., och det är säkert bra. Men vad är ert alternativ för att lösa de gemensamma europeiska problemen på miljöområdet, på det sociala området, på det ekonomisk-politiska området? Gudrun Schyman antydde här någonting. Det skulle vara mycket intressant att höra vad det är.

Anf. 117 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Herr talman! Det jag antyder är att jag inte tycker att det är effektivt om man har en beslutsordning som ser ut på det sättet att de länder som har högre ambitioner, som vill någonting mer, som har kommit längre i t.ex. sy-

nen på miljöfrågorna, som har en mer medveten politik, genom den typ av överstatliga beslut som EG fattade i sitt ministerråd hämmas i att utöva sin politik och hålls tillbaka. Det menar jag är ett felaktigt internationellt samarbete. Det är inte effektivt. Miljöfrågorna är ett väldigt bra exempel på hur enskilda länder med höga ambitioner, formade utifrån en miljömedveten opinion, har drivit på och utvecklat synen på miljöfrågorna. Vissa länder har gått i förväg, andra kan ta efter. Den möjligheten existerar inte i EG. Det som det inte finns en majoritet för blir ingenting av. Det tycker jag inte är effektivt. Den typen av överstatlighet vill jag inte ha. Jag tycker visst att man kan fatta överstatliga beslut, men de skall vara formade utifrån varje lands självbestämmanderätt. Det måste finnas en demokratisk process i botten för de överstatliga besluten. Det kan inte vara så att enskilda medlemsländer som vill någonting mer är förhindrade att fatta sådana beslut. För mig är det fullständigt avgörande.

Sedan till frågan om EES-utskottet. Det är inte en orimlig begäran att kräva en full representation i det extraordinära utskott som skall behandla den extraordinära frågan under en extraordinärt kort tid. Det krävs en effektivitet också i det, och för det krävs en full representation. Det är fullt möjligt för er andra att säga: Självklart skall Vänsterpartiet ha en full representation i det här utskottet, särskilt med tanke på hur opinionsläget är.

Anf. 118 PÄR GRANSTEDT (c) replik:

Herr talman! Nej, det är naturligtvis inte en orimlig begäran, men det är en begäran som ni ändå inte fick stöd för. Då är frågan: Varför inte utnyttja den möjlighet som ni nu ändå får att delta i alla sammanträden och diskussioner och anföra era synpunkter? Det är bara den fråga jag ställer.

Det är intressant att konstatera att Gudrun Schyman är för ett överstatligt beslutsfattande. Jag väntar fortfarande på att få höra vad ni har för plan för hur man skall åstadkomma detta överstatliga beslutsfattande. Om ni tycker att det är viktigt, måste ni ha något slags förslag till hur vi skall gå till väga för att faktiskt i sinnevärlden åstadkomma detta överstatliga beslutsfattande på dessa viktiga områden.

Gudrun Schymans beskrivning av hur EG fungerar var inte riktigt korrekt. Det finns naturligtvis områden där det finns hämningsfaktorer. Det tycker jag också är litet besvärande. Det är när särregler kan få karaktären av handelshinder. Då finns det svårigheter, även om det där också finns vissa möjligheter. Det är en nackdel. Men det är naturligtvis samtidigt viktigt att främja en handel inom området. Men i övriga områden finns stora möjligheter för enskilda medlemsländer att gå vidare och gå före. När det gäller utsläppsnormer, som ju utgör en väldigt stor del av miljöpolitiken, är det fritt fram att ha en högre ambitionsnivå som mål. Likaså är det i fråga om det sociala trygghetssystemet fritt fram för enskilda medlemsländer att ha en högre ambitionsnivå. När det gäller samhällsservicen är det också fritt fram att ha en högre ambitionsnivå. Så det är på relativt begränsade områden som det finns hämningar.

Det är roligt att notera de olika förtecknen. När man hör Gudrun Schyman tala om detta, påminner det om Moderaternas sätt att diskutera utbildningsfrågor.

Det gäller ju att få dem som är mest framåt att utvecklas. Det är dem som man skall satsa på. Om eftersläntrarna kommer efter spelar mindre roll. EG erbjuder ju ett sätt att få med sig de svagaste i Europa för att de skall kunna föra en bättre miljöpolitik och en bättre socialpolitik. Det är klart att detta kan innebära vissa hämningar för de allra bästa att kunna bli ännu bättre, vilket i och för sig är beklagligt. Men möjligheten att få med sig eftersläntrarna är så pass viktig att det i någon mån kan motväga de nackdelar som finns för de allra bästa när det gäller vissa områden.

Anf. 119 MARGARETA VIKLUND (kds):

Herr talman! "Världsfreden kan inte bevaras utan skapande ansträngningar." Så inledde utrikesminister Robert Schuman sin berömda deklaration från den 9 maj 1950. Den dagen betecknas som EG:s födelsedag. Det var den dagen som Schuman på den franska regeringens vägnar inbjöd alla europeiska länder att göra produktion och konsumtion av kol och stål till en gemensam angelägenhet.

Tanken med Kol- och stålunionen var att eftersom rustningsindustrin helt och hållet var beroende av kol- och stålproduktionen, skulle gemenskapen kring denna produktion göra varje krig mellan Frankrike och Tyskland inte bara otänkbart utan även materiellt sett omöjligt.

Man trodde att en sådan gemenskap skulle – utöver att trygga freden – höja Europas levnadsstandard och också frigöra medel för en utveckling av den afrikanska kontinenten. Här framkom för första gången tanken att vinsterna för en samordning till en del skulle tillfalla tredje världen. För mig är dessa två grundvärderingar de viktigaste anledningarna till att jag är positiv till ett medlemskap i EG och för att vi i kds har tagit ställning för EG.

Efter en viss tröghet i portgången samverkade flera orsaker till att integrationsprocessen tog ny fart i mitten av 1980-talet. För det första utvidgades EG till att även omfatta Spanien och Portugal, vilket har hjälpt dessa länder att erhålla politisk stabilitet och ekonomisk utveckling. Men viktigast var det yttre tryck som uppstod genom att Europa halkade efter USA och Japan i den ekonomiska utvecklingen. Den ekonomiska nedgången i Europa under 1970-talet orsakad av bl.a. två oljekriser, med stigande arbetslöshet som följd blev en drivkraft för arbetet med den inre marknaden.

Siktet är nu inställt på att utforma en gemensam ekonomisk politik, socialpolitik och utrikespolitik. Utvecklingen går med accelererande hastighet.

De flesta länderna i både Öst- och Västeuropa förbereder sig nu för ett ökat samarbete inom Europeiska gemenskaperna, EG. Målet är en politisk union, byggd på subsidiaritetsprincipen.

Kristdemokraternas vision för det nya och enade Europa bygger på gemenskapstanken. Tanken är att skapa så goda och nära relationer mellan folken att krig aldrig mer skall bli möjliga. Vi anser att målet skall nås genom att man skall bygga upp ett nätverk av samarbete på det mänskliga, kulturella och handelspolitiska planet. Frukterna av det samarbetet skall även delas med människor i den tredje världen.

Gemenskapen skall grundas på subsidiaritetsprincipen. Den innebär att beslut skall fattas på lägsta möjliga effektiva nivå. En uppgift skall i första

hand skötas av den person eller gemenskap som befinner sig närmast uppgiften, enligt det kristdemokratiska synsättet.

De överordnade gemenskapernas, t.ex. kommunernas, de regionala organens, staternas och de europeiska gemenskapernas uppgift är subsidiär, dvs. stödjande. De skall genom lagstiftning, utbildning, bidrag, osv. hjälpa de mindre gemenskaperna att sköta sina uppgifter. De överskrider sina befogenheter om de t.ex. systematiskt försöker överta individers, familjers och andra gruppers och regioners uppgifter. Men det behövs också överstatliga organ, såsom EG och FN, för att lösa olika internationella problem. Även Europa är en del i ett större sammanhang.

Subsidiaritetsprincipen är också viktig vid fördelningen av makt och befogenheter mellan och inom EG:s institutioner, medlemsstaterna, de regionala organen, landstingen, kommunerna, familjerna och ytterst de enskilda individerna.

Kds syn på subsidiaritetsprincipen stämmer väl överens med definitionen av det begreppet i unionsfördraget från Maastricht. Gemenskapen skall agera endast, om inte de eftersträvade syftena kan uppnås av medlemsländerna. Varje land är ansvarigt för sitt agerande enligt de överenskomna reglerna.

Kds har som aktiv medlem i EUCD, den kristdemokratiska unionen, och som associerad medlem i EPP möjligheter att från insidan följa och delta i den ideologiska debatten och det praktiska integrationsarbetet i Europa. I EUCD finns både partier som mycket aktivt bidragit till grundandet av EG och partier verksamma i länder som ännu står utanför.

Kristdemokraterna är utan tvivel den politiska rörelse som hittills har betytt mest för enandet av Europa och tillkomsten av EG. Det är angeläget att understryka att de europeiska kristdemokraterna inte har ett snävt EG-perspektiv, utan att de lägger mycket stor vikt vid att utveckla relationerna till Central- och Österuropa, men även med den övriga omvärlden och vid att avlägsna de hinder och barriärer mellan människor som restes efter andra världskriget. Därför är påståendet att EG kommer att höja murarna mot omvärlden på grund av att de inre gränserna rivs felaktigt. Tvärtom, kristdemokraterna i EG kommer att vaka över att EG:s internationella ansvar bibehålls och fördjupas.

De europeiska integrationssträvandena bygger egentligen på samma utgångspunkter och har samma motiv som våra nordiska länders strävan efter gemenskap, integration och samordning inom ramen för samarbetet i Nordiska rådet.

Sverige hör till Europa. Jag anser därför att Sverige skall vara med och aktivt utforma framtiden för de nya gränslösa Europeiska gemenskaperna. De ideologiska utgångspunkterna stämmer väl överens med kds grundsyn.

Jag delar verkligen utskottets uppfattning att Sverige på olika sätt berörs av de beslut som fattas och som kommer att fattas inom EG, vare sig vi är medlemmar eller står utanför.

Om vi står utanför EG innebär det att vi får genomföra en anpassning till EG utan att fullt ut kunna delta i utformningen av EG:s politik och lagstiftning. Jag anser att vi borde ha kommit in tidigare i EG. När vi kommer med är många, kanske de flesta, lagar och förordningar fastställda. Om vi hade

varit med tidigare, hade vi på ett annat sätt kunnat påverka utformningen av dem. Detta är en kritik mot tidigare förd politik. Däremot måste den återstående EG-debatten inriktas på att diskutera det som inte berörs av EES-avtalet, ty det som står där är ju redan klart.

Just nu arbetar man inom EG-kommissionen med att se på vilka förutsättningar Sverige har för att följa de lagar och påta sig de förpliktelser som ett medlemskap medför.

Egentligen känner jag mig stolt över att vi från vikinganationen Sverige diskuteras ute i Europa, om vi är värdiga att bli fullvärdiga medlemmar i en europeisk gemenskap. Det är ju vad det handlar om. Och naturligtvis är vi värdiga. Det går inte att vi, om vi vill överleva, isolerar oss som några slags nordiska vikingar i Östersjön. Vi måste in i den större gemenskapen, där vi också hör hemma.

Det är viktigt att Sverige nu i medlemskapsförhandlingarna för fram Sveriges höga krav, som har gällt för EES-förhandlingarna beträffande skydd för hälsa, miljö och säkerhet.

Kds understöder de uttalanden som riksdagen vid flera tillfällen har gjort om att fortsatt aktivt stödja den svenska alkoholpolitiken, som innebär att en avsevärt större vikt än tidigare skall läggas vid förebyggande insatser utifrån ett folkhälsoperspektiv.

Integrationsarbetet från svensk sida får inte drivas så, att en effektiv svensk alkoholpolitik försvåras. Beträffande skatter på alkoholprodukter har riksdagen bl.a uttalat att målet för ett svenskt deltagande i integrationsprocessen bör vara att de sociala och hälsomässiga strävandena inom den svenska politiken inte får försvagas. Vi i kds understryker att hälsoaspekten, inkl. den totala alkoholkonsumtionen, måste lyftas fram i förhandlingarna.

Miljöarbetet inom EG spelar en viktig roll genom att vara normbildande för miljöarbetet på ett globalt plan. GATT har exempelvis fått impulser från det arbete som bedrivs inom EG och seriöst börjat intressera sig för miljökonsekvenser.

Ett miljömedvetet EG kan innebära ökad handlingskraft i det internationella förhandlingsmaskineriet. Det behövs med de allvarliga miljöhot som uttunningen av ozonlagren och globala klimatförändringar utgör. Ett svenskt medlemskap i EG skulle kunna höja Europas miljömedvetande ännu mer.

Naturligtvis är vi kristdemokrater angelägna om att arbetslösheten skall hållas på så låg nivå som möjligt. Helst såg vi naturligtvis att det inte fanns någon arbetslöshet. Jag är så naiv att jag tror att genom att arbetsmarknaden mot Europa öppnas, ökar också möjligheterna till arbetsbyte och en vidare arbetsmarknad. Här tror jag att det är viktigt att vi som tillhör en äldre generation "pushar" på våra ungdomar, så att de skaffar sig gedigna utbildningar. Efterfrågan på utbildad arbetskraft är hög, men efterfrågan på kvinnligt dominerade yrken är mindre jämfört med de yrken som domineras av män. Det betyder bl.a. att vi måste se till att våra flickor, våra döttrar, skaffar sig breda utbildningar, gärna inom områden som inte är traditionellt kvinnliga arbetsområden.

Kristdemokraterna inom EG arbetar också för jämställdhet mellan kvinnor och män. Vi i kds vill också verka för en jämlik representation mellan kvinnor och män i EG:s olika råd och församlingar.

Vi anser att principen om att ha möjlighet att försörja sig själv måste gälla. Det är i EG-sammanhang, liksom i vårt land, inte fråga om att storleken på den offentliga sektorn skall bestämma graden av valfrihet i förvärvsfrekvens. Samhället skall garantera en grundtrygghet för alla. Men produktionen av bra vård- och omsorgstjänster behöver inte ske i offentliga producentmonopol. Den kan lika gärna ske i alternativa former med en mångfald av vårdgivare, verksamma i olika företagsformer, både i Sverige och i EG.

Det är också viktigt att Sverige är pådrivande i frihandelsvänlig riktning. Till alla dem som säger att importen från u-länderna kommer att minska om vi går med i EG kan jag meddela att den svenska importen från u-länderna för närvarande är ca 8 %, medan EG-ländernas import från u-länderna är ca 15 %.

Jag började mitt inlägg med grundbultarna bistånd och fred. Jag tänker avsluta med dem också.

I sitt politiska arbete utvecklar kristdemokraterna i EG mycket konkret ansvaret för tredje världen. Det sker ideologiskt utifrån solidaritetsprincipen, praktiskt i ett allt närmare samarbete mellan nationerna och EG. En huvudlinje är att vid sidan av de offentliga hjälpprogrammen stödja de frivilliga organisationernas arbete. EPP uppmanar i sitt aktionsprogram EG att erkänna det gemensamma ansvaret för att få ett slut på den skandalösa situation som innebär att en stor del av mänskligheten lider och att miljoner män, kvinnor och barn årligen hotas av förnedrande död i svält och umbäranden.

Redan i dag ger EG-kommissionen bistånd och stöd till 69 afrikanska länder, karibiska länder och stillahavsländer, vilka är anslutna till den s.k. Lomé-konventionen, som också har undertecknats av ett antal länder i Asien och Latinamerika, flertalet av de länder i Medelhavsområdet som inte är medlemmar i EG samt länderna i Central- och Östeuropa.

För att åstadkomma minskade klyftor mellan rika och fattiga länder räcker det inte med en ambitiös biståndspolitik. Kds vill inom EG verka för att en mer solidarisk handelspolitik utformas gentemot u-länderna. Vi kommer att inom EG arbeta för att biståndspolitiken skall omfatta även miljöbistånd till bl.a. Östeuropa. Kds ser det också som viktigt att ambitionsnivån höjs till 2 % i vad gäller biståndens storlek.

När det gäller frågan om fred kommer jag in på det mer praktiska planet. Jag anser att frågan om fred och mänskliga rättigheter måste få ett mycket större utrymme i skolan och i samhället i stort. Det gäller både för vårt land och för länderna i EG.

Det har i vårt land inte funnits tillräcklig insikt om att rättvisa, fred, frihet och utveckling hör samman i ett inbördes samspel för jordens fortsatta existens.

För att dessa frågor skall tas upp och bearbetas måste föräldrar, lärare, barnomsorgspersonal och ungdomsledare ges kunskap och utbildning, så att de i större omfattning än hittills kan engagera sig i fredsfrågan i ett vidare sammanhang och föra fredstankarna vidare. Det handlar om fostran och påverkan i vårt land och i EG-länderna.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.
(forts.)

Ajournering

Kammaren beslöt kl. 18.06 att ajournera förhandlingarna till kl. 19.00 för middagsuppehåll.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 19.00.

7 § (forts.) **Sverige och EG** (forts. UU24)

Anf. 120 GÖRAN LENNMARKER (m):

Herr talman! EG-frågan har tagit ytterligare ett steg framåt genom de medlemsansökningar som nu har aviserats från först Finland, sedan Norge och numera också Schweiz.

Den utvecklingen kan sägas bekräfta den bedömning som vi har gjort från svensk sida, nämligen att det är ett logiskt steg att gå från ett EES-avtal, som i betydande utsträckning ger tillgång till EG och dess inre marknad, till att söka medlemskap – de materiella fördelar som EES ger behöver kompenseras både med det inflytande som medlemskapet ger och de vidare samarbetsmöjligheter som ligger i medlemskapet jämfört med EES.

Detta är också ett fullföljande, kan man säga, av en lång svensk utvecklingslinje. Vi har alltsedan mitten av 1800-talet – kontinuerligt under denna långa tid – utvecklat vårt samarbete med andra länder. Utrikeshandeln som proportion av vår ekonomi har hela tiden ökat. Vi har ständigt knutit närmare förbindelser med andra länder. Vi har nu kommit till en punkt där det kan vara naturligt att fortsätta och utvidga internationaliseringen med både EES-avtal och, i nästa steg, medlemskap.

Det ligger helt enkelt i en svensk tradition att gå vidare. Det bryter inte en svensk tradition, utan det är ytterligare steg på vägen i den internationalisering som vi i nu snart ett och ett halvt sekel har genomlevt i Sverige och som också är förutsättningen för den välståndsutveckling som vi har genomgått alltsedan 1860-talet. Det finns ingen möjlighet att bygga upp ett välstånd om man inte har ett omfattande internationellt samarbete. Det är särskilt viktigt för små länder och för moderna ekonomier.

Utvecklingen med ytterligare ansökningar understryker också det faktum att EG i allt högre grad är centralpunkten i det europeiska samarbetet. Hela Västeuropa är knutet till EG i en eller annan form. Turkiet, Cypern och Malta har också avtal med EG. Och nu har genom de avtal som slöts i höstas de första i det tidigare Östeuropa i organiserad form sökt sig till EG. Det här kommer att fortsätta.

Det understryker också, att skall man samarbeta i Europa finns det få

punkter att samarbeta om vid sidan av EG. Vi har Europarådet med dess stora betydelse för demokrati och mänskliga rättigheter; det kommer säkert att fortsätta, och det är mycket bra. På säkerhetsområdet har vi ESK, där vi är med, och NATO, där vi inte är med. Men i övrigt har vi egentligen inga fasta samarbetsstrukturer i Europa, utan det är EG som kommer att växa ut och ta till sig de områden där man behöver samarbeta. Möjligheterna att hitta alternativa samverksformer, vid sidan av EG, kommer att vara mycket små. Därför kommer naturligtvis de på nej-sidan som säger att man skall hitta andra samarbetsmöjligheter att få mycket svårt att tala om vari de består.

Herr talman! Jag skulle dock något vilja kommentera opinionsutvecklingen i Sverige när det gäller EG-frågan. Den kan grovt sägas ha haft ett första stadium när tanken på ett EG-medlemskap väckte en stor respons hos det svenska folket. Spontant kom tre fjärdedelar eller någonting sådant att se ett EG-medlemskap som någonting riktigt och naturligt. Man kände spontant det positiva i det här.

Nu har vi kommit in i en andra, mer problemorienterad fas. Det ligger nog i sakens natur att man har en problemorienterad fas: Man går igenom de olika detaljerna; det blir problemen och detaljerna som kommer i fokus. Man arbetar sig igenom problemen. Alla västliga, öppna demokratier fungerar på så sätt att massmedia och nyhetsförmedling koncentrerar sig på problemen. Det stora och det positiva glider lätt förbi – kanske en rubrik en dag eller två – medan problemen av naturliga skäl fokuseras.

Vi kommer att ha den här fasen en lång tid framöver. Vi kommer nu i höst att få en granskning av EES-avtalet, och det kommer naturligtvis att ge problem. Vi har bekymmer, och vi skall anpassa oss och sådana saker.

Vi kommer nästa vår att ha genomförandet av EES – det kommer av naturliga skäl återigen att bli problemfokuserat.

Vi skall sedan ha förhandlingar under 1993, och det är samma sak där. Vi vet att det som man nu är överens om och som går bra går fort förbi, och problempunkterna, där man kanske grälar och stannar klockan och tar till alla de andra mekanismer man har för att lösa problemen, kommer att finnas kvar på näthinnan. När man tittar på TV-nyheterna på kvällen är det ofta de negativa rubrikerna som att dominerar.

Samtidigt vet vi att det kommer en tredje fas, nämligen beslutsfasen, när det svenska folket så småningom går att fatta beslut i frågan. Då är vi i någon mån tillbaka i huvudfrågorna, där man skall väga detaljerna mot helheten – snuset mot freden i Europa, för att formulera det litet drastiskt.

Vi kommer också att göra en annan vägning, nämligen att säga ja mot att säga nej. Då, om inte förr, kommer sanningens minut för dem som representerar nej-sidan. Då skall man tala om vad en nej-röst innebär. Om jag stoppar en nej-röst i valurnan på folkomröstningsdagen – vad innebär då detta nej?

Nej-sidan kommer att få betydande bekymmer när man skall definiera vari detta nej består. Man har anledning att verkligen tala om vad det innebär i det dagliga livet. Innebär det t.ex. att Sverige skall bryta sig ur den inre marknad som vi då har varit med i kanske i närmare två års tid? Skall vi ta

oss ur den och bryta upp alla de regler och anpassningar som då redan har genomförts?

Skall vi bryta oss ur ESA, denna EFTA-myndighet, som tillsammans med EFTA-domstolen faktiskt har viss överstatlighet och där vi tillsammans med de övriga nordiska länderna och de två alpina länderna har ingått ett tag? Skall vi återinföra gränsregleringar, inte bara mot ett Danmark som är med i EG utan även mot ett Norge och ett Finland som i och för sig kan välja att stå utanför ett medlemskap? – Det här är frågor som nej-sidan då skall definiera.

Alternativet att allting blir som nu finns nämligen inte; det är ju annars en vanlig reaktion, som man ofta hör: Om vi säger nej till EG blir det som nu. Spontant tänker man kanske ofta så: Genomför man inte en förändring blir det nuvarande bestående. Men här ligger, tror jag, den största förändringen när man kommer till beslutssituationen – man måste faktiskt också veta vad ett nej innebär, och det åligger dem som förespråkar ett nej att tala om vad nejet innebär.

Nejet kan som sagt bestå i att man bedriver en isoleringspolitik, att Sverige skall bryta upp från det EG-samarbete som vi då under lång tid stegvis har byggt upp. Eller också kan man välja ett randstatsalternativ, där Sverige visst i stor utsträckning skall vara med i det samarbete som EG har byggt upp för hela Europas räkning men inte skall ta steget fullt ut och ha inflytande. Det här kommer sist och slutligen kanske att bli det bestämmande i folkomröstningen.

Jag vill ta upp ytterligare en sak, herr talman, innan jag avslutar mitt anförande, och det är något som Mats Hellström i sitt tidigare inlägg sade beträffande visionen av Europa. Jag tror att Mats Hellström, som många socialdemokrater, faller offer för sin egen mytbildning. När det gäller mycket av det sociala i Europa är de socialistiska partierna ett större problem, Mats Hellström, än de konservativa eller de borgerliga.

Ser vi på EG kan vi konstatera att de länder som har en socialistisk regim har betydligt högre arbetslöshet än de länder som har en borgerlig regim. Det är en regel som gäller i hela industrivärlden över huvud taget.

Jag tror att Mats Hellström här faller offer för tron, att det faktum att man talar om vissa saker också innebär att man uträttar mycket. Vi har ju under lång tid sett att Thatcher utmålats som arbetslöshetens premiärminister. Men Mitterrand, som hade en högre arbetslöshet och höjde arbetlösheten mer, glömde man gärna bort. Felipe González, som har betydligt högre arbetslöshet i det land där han nu under lång tid har varit premiärminister, glömmer man också lätt bort i det sammanhanget.

Faktum är att det inte vore så dumt om Mats Hellström och andra kunde förmå en del av sina systerpartier att bedriva en klokare politik. Det skulle vara bättre för t.ex. den höga arbetslösheten i Europa.

Det gäller faktiskt också det vi kallar för en aktiv arbetsmarknadspolitik: att utbilda arbetslösa och inte bara låta dem gå kvar på bidrag. Det är en ståndpunkt som i vissa europeiska länder anses vara en högerståndpunkt – att ställa krav på arbetslösa. Därmed inte sagt att Mats Hellström skulle omfatta den synen. I Sverige har vi ju den uppfattningen att det är klokt att utbilda och ställa krav på arbetslösa för att de skall få bidrag. Men jag kan

försäkra Mats Hellström att han har en betydande uppgift inom socialistgruppen i Europa att övertyga om sådana idéer.

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall till hemställan i utrikesutskottets betänkande.

Anf. 121 MATS HELLSTRÖM (s) replik:

Herr talman! I sitt mycket sympatiska inlägg gav Göran Lennmarker på slutet ett tecken på just den högerns svårighet att orientera sig i verkligheten som jag tog upp före middagspausen. Det är nog relativt lätt att belägga, att socialdemokratiska regeringar generellt har en större vilja att klara arbetslösheten och är beredda att ta till mera medel för att åstadkomma detta än konservativa regeringar.

Frankrike är ett mycket intressant exempel. Där hade Mitterrands regering i början av 1980-talet ambitionen att gå själv, att driva en egen politik, bl.a. just för att klara arbetslösheten. Ambitionen fanns där, men man misslyckades, och detta ledde till att man nästan svängde 180 grader. När man misslyckades med att föra denna så att säga ensamma politik förstod den franska statsledningen att den politik som tidigare förts av Frankrike, sedan de Gaulles tid, var omöjlig. Det var då ändringen kom. Det var då Frankrike aktivt gick in för att vara en konstruktiv samarbetspartner i EG med de andra. Därmed lossnade ganska mycket av EG-samarbetet.

Detta var litet vid sidan av vad Göran Lennmarker tog upp.

Det är ingalunda ointressant och visar förvisso inte på att ambitionen att hålla nere arbetslösheten inte skulle funnits hos den regeringen. Jag menar nog att Göran Lennmarkers inlägg illustrerar just detta att högern inte längre har en vision om en Europapolitik där man samarbetar politiskt. Det som sades tidigare här i samma fråga illustrerar detta.

Hade högern känt sig självsäker, hade man haft en ordentlig vision inför den Europaunion som skall byggas upp efter Maastricht, då hade man ju inte behövt – som Nic Grönvall påpekade här tidigare – lämna sin egen internationalen i EG-sammanhanget och ansluta sig till Kristdemokraterna.

Det som sades här tidigare är snarast ett exempel på att högern inte har den självsäkerhet man tidigare hade.

Jag tycker det är intressant att se att det är någonstans i denna fåra center–vänster som mycket av dagordningen i 1990-talets Europa kommer att byggas upp, Göran Lennmarker. Där står sysselsättningen högt på dagordningen för socialdemokrater.

Anf. 122 GÖRAN LENNMARKER (m) replik:

Herr talman! Det kanske är så, Mats Hellström, att socialdemokratiska partier har en högre retorik när det gäller arbetslösheten. Så långt kan jag vara överens med Mats Hellström. Men när det gäller resultat får väl ändå Mats Hellström hålla med om att borgerliga regeringar generellt sett har bättre resultat när det gäller att hålla nere arbetslösheten än socialdemokratiska. Det behöver vi inte diskutera – det kan man lätt slå upp och jämföra.

Inom EG, liksom generellt i den västliga industrivärlden, har socialdemokratiska partier haft svårt att klara en låg arbetslöshet. Det har vi iakttagit under lång tid.

När det gäller initiativkraften i samarbetet vågar jag påstå att såväl förverkligandet av den inre marknaden som de vidare stegen mot den politiska unionen är väl så förankrade i det Mats Hellström kallar högern i Europa. Många av dessa idéer är sprungna ur partier som är samarbetsparter med Moderata samlingspartiet.

Jag vill också understryka att i den grupp i Europarlamentet som kallas EPP ingår huvuddelen av de samarbetspartier vi har haft sedan många decennier. Så det handlar inte om någon förändrad ståndpunkt för Moderata samlingspartiets del, utan bara om ett fullföljande av ambitionen att få de konservativa och kristdemokratiska partierna i samma grupp. Det är för övrigt ett samarbete mellan John Major och förbundskansler Kohl som ligger bakom detta. Också Carl Bildt har spelat en betydelsefull roll när det gäller att få till stånd det här samarbetet. Jag kan försäkra att det har varit en strävan sedan slutet av 1970-talet att försöka uppnå den här enigheten. Det finns fortfarande ett steg kvar, det gäller att få in de franska gaullisterna i den gemensamma gruppen. Det kommer förmodligen att ta några år till, men sedan skall enhetsverket vara fullbordat.

Anf. 123 MATS HELLSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Om vi skulle gå igenom Europas sysselsättningspolitik så skulle vi finna att det är socialdemokratiska regeringar i länder som Österrike, under Kreisky, och de socialdemokratiska regeringarna i Sverige, Norge och tidigare i Danmark som har varit pådrivande för att klara en låg arbetslöshet. I Danmark kunde man se hur ett skifte till en borgerlig politik också kom att leda till en kraftigt ökad arbetslöshet.

Självklart är det ingalunda enbart detta som har effekt. Den generella ökningen av arbetslösheten i Europa kom ju efter oljekrisen i mitten av 1970-talet. Men går vi från land till land och ser på resultat och ambitioner, så tror jag nog man kan säga att det är de socialdemokratiska regeringarna som både har åstadkommit resultat med en aktiv arbetsmarknadspolitik och haft ambitioner.

Jag tycker fortfarande att detta är en intressant fråga, i högsta grad en fråga för framtiden. Givetvis är Maastrichtavtalet förankrat hos högeropinioner i Europa. Men jag tror inte tänkandet finns om hur det politiska samarbetet skall bli tätare.

Detta finns däremot i det andra spektrumet. Tvärtom är det så, också i Sverige, att det finns de, t.ex. Moderata studentförbundet, som säger att man är emot "Delors-EG". Jag är övertygad om att EG:s dagordning kommer att präglas av just politiska anslag och ingrepp för att åstadkomma socialt drägliga förhållanden så att marknaden inte ger ett för människorna orimligt resultat. Det är jag glad för. I den mån man från så att säga tidigare högergrupperingar vill ansluta sig till detta, desto bättre för Europa.

Anf. 124 GÖRAN LENNMARKER (m) replik:

Herr talman! Det är detta, Mats Hellström, som väldigt mycket av EG:s utveckling handlar om – att bygga de mekanismer som t.ex. skall säkra en låg arbetslöshet. Man kan säga att det var det stora framsteget med den inre marknaden och den europeiska enhetsakten att man insåg att just att utsätta

länder för konkurrens, att förbättra konkurrensen, är ett väsentligt steg att bygga en starkare ekonomi. Därmed kan man också säkra en låg arbetslöshet.

Det var detta paradigmskifte som skedde, inte bara i europeisk politik, utan tror jag över hela världen, nämligen insikten om att när man låser in ekonomin och byråkratiserar så innebär det inte att man därmed säkrar sociala mål. I sin parodiska form ser vi det i Östeuropa med dess faktiska massarbetslöshet till följd av att man sökt skärma av ekonomierna och få dem stelare.

Jag kan försäkra Mats Hellström att en mycket central målsättning för oss och alla våra systerpartier, som har ett betydande inflytande i Europa, är att se till att vi genom EG får mekanismer för att säkra dessa väl fungerande ekonomier. Det har varit en mycket stark ledstjärna.

Återigen: Vi säkrar dessa viktiga sociala mål genom att se till att vi inte på nytt kan bygga upp hinder mellan länderna. I det avseendet tror jag Mats Hellström och jag är överens. Men detta har framför allt skett på initiativ från partier på vår planhalva av det politiska spektrumet.

Inte minst efter Parisdeklarationen tror jag att det är på väg att bli ett allmängods i Europa, att marknadsekonomin är fundamentet för välfärden. När Ludwig Erhard lanserade begreppet den sociala marknadsekonomin så var det ett mycket hett omdebatterat område, där inte minst den tyska socialdemokratin angrep mycket starkt. Nu kan vi glädja oss åt att den tyska socialdemokratin faktiskt ansluter sig till detta koncept. Jag har förstått att det finns socialdemokrater också i Sverige som tycker att social marknadsekonomi är ett bra begrepp. Vi säger: Okej, ni är välkomna att ansluta er till detta, det tycker vi är mycket bra. Men ni kan ju inte komma och säga att idén är sprungen ur den socialdemokratiska sidan av det politiska spektrumet.

Återigen, Mats Hellström, vill jag bara understryka att när det gäller arbetslösheten kan man direkt kolla med siffror. Ni är litet grand offer för er egen mytbildning.

Anf. 125 HÅKAN HOLMBERG (fp):

Herr talman! Om jag får göra en personlig kommentar till den inte alltför upplysande debatt som just förts om upphovsrätten till olika idéer på det europeiska planet, skulle det i så fall vara att påminna om Bertil Ohlin. På 1930-talet i Sverige lanserade han det som vi kallar för socialliberalism, eller socialt styrd marknadsekonomi. Det var en idé som naturligtvis andra personer i andra länder också till större eller mindre del har lyckats komma på. Det är en ganska rimlig politisk ståndpunkt i många fall att vilja förena marknadsekonomi med socialt ansvar.

Många som deltar i EG-debatten för den nästan enbart i ekonomiska termer. Ofta framställs den snabba integrationsprocess som sker inom EG och i hela Europa som i första hand ett resultat av besluten om den inre marknaden.

Detta är naturligtvis till stor del sant, men jag tror att det också är viktigt att peka på den andra stora drivkraften bakom det som nu sker i Europa, nämligen omvandlingen i Östeuropa.

Strax före Pragkuppen 1948 hade den dåvarande än så länge demokratiska tjeckoslovakiska regeringen accepterat, tackat och tagit emot möjligheten att få stöd till återuppbyggnaden från USA, den s.k. Marshallhjälpen. Kort efter Pragkuppen fick man lov att tacka nej. Var och en kan räkna ut vad det berodde på.

Först nu har Europas två delar möjlighet att äntligen börja utvecklas ekonomiskt tillsammans på förhoppningsvis så småningom likartade villkor och mot en gemensam demokratisk framtid.

Detta är en historisk process och en möjlighet som öppnas under några år, just nu. Ifall den här möjligheten inte tas till vara riskerar kanske inte järnridån, men någon annan form av ridå att gå ner på nytt. Man talar ibland om t.ex. fattigdomsridåer.

Den enkla sanningen är naturligtvis att ett ekonomiskt sammanbrott i Östeuropa – det sammanbrott som kommunismen har skapat – eller en utebliven utveckling ifrån denna ekonomiska misär som man nu har att ta itu med, påverkar hela Europas villkor.

Detsamma gäller naturligtvis om man misslyckas med att ta sig an de katastrofala miljöproblem som kommunismen har lämnat efter sig, eller om demokratin misslyckas med att få fäste i de östeuropeiska länderna – t.ex. på grund av just den ekonomiska krisen, den ekologiska krisen eller extrem nationalism i olika former, som ju redan i dag på flera håll lett till väpnade konflikter.

Vi bör kanske också just i Sverige komma ihåg att de baltiska ländernas framtid ingalunda är säkrad bara för att man har fått sin självständighet ifrån det kollapsande Sovjetunionen. I dag når oss bulletiner om nya ryska, inte sovjetiska denna gång, truppförflyttningar till Baltikum och hotfulla formuleringar om att man nog så småningom skall få andra regeringar i de länderna som kommer att vilja ha ryskt beskydd.

I den situationen spelar det en oerhört stor roll för hela Europas framtid hur vi, i de etablerade demokratierna, förmår handskas med den chans, kanske den engångschans – i alla fall på väldigt lång tid – som historien nu har gett oss.

När vi analyserar vad man kan göra för att den fantastiska utveckling vi sett i östra halvan av Europa de senaste åren skall kunna stabiliseras och gå vidare, är det ofrånkomligt att vi diskuterar och tar på allvar just de europeiska gemensamma mellanstatliga organisationernas möjlighet att fungera som den kraft som kan skapa denna stabilitet och också i ekonomiskt avseende dra upp de östeuropeiska länderna ur den misär där de kommunistiska regimerna har lämnat dem.

Alla europeiska organisationer är naturligtvis viktiga på olika sätt i det här sammanhanget. Europarådet har en oerhört stor betydelse, trots att Europarådet egentligen mera är en diskussionsklubb för kulturella och andra frågor. Europarådet är nämligen den organisation som är det naturliga första steget för de nya demokratierna att bli medlem i, i väntan på att förhållandena har stabiliserats så pass att också det som är det uttalade egentliga målet i samtliga nya demokratier kan uppnås, nämligen att också komma med i EG.

EG är naturligtvis den helt dominerande kraften och, som någon talare tidigare sade, själva det centrum kring vilket hela den europeiska integra-

tionsprocessen nu rör sig. Det är EG som har fått i uppdrag av hela världens rika industrinationer i G 24-gruppen att administrera det gemensamma stödet till de nya demokratierna i Östeuropa. Det är EG som står bakom den finansiella institution, den europeiska utvecklingsbanken i London, EBRD, som av allt att döma kommer att spela nyckelrollen i många avseenden när det gäller att sanera ekonomierna i Östeuropa och gradvis skapa förutsättningar för normal marknadsekonomi. Det är EG-länderna som har ingått de hittills mest långtgående samarbetsavtalen med de nya demokratierna i Östeuropa – Polen, Ungern och Tjeckoslovakien, och fler länder står naturligtvis på kö. Dessa avtal är ju betydligt mer omfattande än de frihandelsavtal mellan dessa länder och EFTA som bl.a. har behandlats i den här kammaren. Det är inte bara fråga om frihandel. Det är också fråga om politiskt samarbete, ekonomiskt och finansiellt stöd och klara hänvisningar till ett kommande medlemskap i den europeiska gemenskapen.

I en folkpartimotion till det här riksmötet anspelas uttryckligen på denna EG:s centrala roll för länderna i Östeuropa. Det klargörs som en självklar liberal position att alla demokratier i Europa självfallet måste kunna bli medlemmar i EG, eller den framtida europeiska unionen, den dag ekonomi och demokrati är stabila nog att kunna fungera tillsammans med de etablerade demokratierna i väst.

Jag tycker därför att det finns skäl att se med viss oro och skepsis på den typ av signaler som under senare tid har kommit bl.a. från Helmut Kohl. Han tycks en gång för alla vilja dra en kategorisk gräns ungefär vid Polens östgräns. Detta skulle, i alla fall som det tycks ha formulerats, t.o.m. kunna utesluta de baltiska länderna, Rumänien, länder som framträder ur det f.d. Jugoslavien, osv. Jag tror inte att detta i längden är en hållbar attityd, utan den enda hållbara linjen är naturligtvis den som förutsågs redan i Romfördragen, nämligen att alla europeiska demokratier skall kunna vara medlemmar i den kommande europeiska unionen.

Naturligtvis kommer, herr talman, den här processen att äga rum även utan ett svenskt medlemskap i EG. Sverige kan givetvis välja att sitta vid sidan av och titta på medan processen fortgår, medan EG-länderna, som den ekonomiska och politiska motorn, steg för steg bidrar till att förena det som klövs 1947–48 i och med maktövertagandena i Östeuropa. Detta vore emellertid inte någon särskilt ärofull attityd, och det skulle också innebära att vi till stor del svek det ansvar vi har som nation gentemot de baltiska länderna och gentemot våra andra grannar i Östersjöområdet – jag tänker naturligtvis på Polen och det nya Ryssland. Vi kan sitta vid sidan av och låta andra göra hela detta jobb. Vi kan titta på medan historien passerar och låta den historiska möjligheten utnyttjas av andra, medan vi sitter bekvämt tillbakalutade och kommenterar det hela i upphöjd vishet. Det vore fullt möjligt, men det vore inte särskilt ärofullt.

Jag menar därför att det helt vid sidan av de fördelar som finns för svensk del i att Sverige är medlem i EG och i den blivande europeiska unionen finns ett mycket starkt argument i att vi också har ett ansvar för återuppbyggandet av det förstörda Europa. Det som under några decennier har kunnat återuppbyggas i väst skall nu också återuppbyggas i öst och byggas ihop med den

västra delen av samma kontinent. Vi har i Sverige samma ansvar som man har i Ungern, Polen, Portugal, Holland, Tyskland eller Lettland.

Anf. 126 BIRGITTA HAMBRAEUS (c):

Herr talman! Jag vill gärna börja med att i långa stycken instämma i vad Håkan Holmberg just har sagt. EG har en oerhörd betydelse för fred och för ekonomisk utveckling. Men om man funderar litet vidare kan man undra om det är särskilt praktiskt att slå ihop så enormt många hundra miljoner människor i en beslutande församling, i ett beslutande rum och med alla dessa språk. Det är mycket troligt att vi kommer att finna olika samarbetsformer som blir allt närmare och alltmer förtroendefulla men som ändå gör det möjligt att behålla suveräniteten och fatta besluten i lagom stora församlingar. Jag tror inte att en sak absolut måste växa till och bli allt större bara därför att den fungerar bra i en skala.

Håkan Holmberg talade om att vara ärofull. Det är litet farligt, tycker jag, att tala om ära och om "gloire" och sådant. Det är jag inte mycket för. Däremot talar jag gärna om ansvar, solidaritet, generositet, öppenhet inför varandra – men kanske inte att, som Martin Ljung sade en gång, samlas allihop på en plats och ta sats.

Jag tycker faktiskt att det är väldigt skönt att vi har god tid på oss innan vi behöver ta ställning till om Sverige skall bli medlem eller inte i den framväxande europeiska unionen. Runt omkring i vårt land diskuterar folk nu EG i studiecirklar och följer med i massmedia, som äntligen har vaknat till en analyserande och stimulerande debatt.

Detta är ju ett mycket stort beslut, och hela svenska folket skall fatta beslutet, eftersom folkomröstningen blir avgörande. Folkomröstningen kommer att äga rum tidigast nästa år, och avgörandet kan också komma att skjutas på en oviss framtid, om EG åter går in i en mer inåtvänd period för att jämka samman sina olika åsikter i unions- och budgetfrågorna. Då svalnar intresset för att förhandla om nya medlemskap. Då är det också möjligt att EG:s dragningskraft minskar, som under tioårsperioden från mitten av 70-talet och framåt. Näringslivet kommer kanske liksom då att finna att det egentligen fungerar smidigt med det frihandelsavtal vi redan har och med avtal som vi kan komma att sluta därutöver som suverän stat, när det passar bägge parter.

Vi behöver alltså inte ännu binda oss för ja eller nej till medlemskap. Vi kan unna oss tid att verkligen undersöka vilka för- och nackdelar ett medlemskap ger och vilka problem och möjligheter som finns om vi bestämmer oss för att stå utanför Unionen och behålla Sveriges suveränitet.

Göran Lennmarker var inne på att det är mycket viktigt att nej-sidan, de som kanske nu vill kritiskt granska och undersöka vad ett nej i folkomröstningen skulle innebära, verkligen kan lämna alternativ. Om jag har förstått Göran Lennmarker rätt menar han att det är viktigt att nej-sidan då också får resurser för att på ett sakligt sätt analysera de möjligheter och de svårigheter det skulle innebära att inte gå med i EG. Vi kommer ju förhoppningsvis så småningom här i riksdagen att se till att pengar står till förfogande också för sakliga utredningar av vad ett nej till medlemskap i Unionen skulle innebära.

Vi har alltså nu tid på oss innan vi behöver säga ja eller nej till medlemskap. Jag är därför bekymrad över att utskottet föreslår riksdagen att redan nu vara kategorisk i sitt ställningstagande. Maastrichtdokumenten har inte varit föremål för en ingående analys och diskussion i utskottet. De är ännu inte översatta till svenska. Ändå anser sig utskottet kunna säga: "Utskottets sammanfattande bedömning är att resultatet från Europeiska rådets möte i Maastricht och unionsfördraget är förenligt med Sveriges strävanden att bli medlem i EG."

Så säkra är inte EG:s egna länder. I Danmark folkomröstar man den 2 juni, och i Tyskland finns enligt media en osäkerhet inför unionsfördragets alla bindningar.

Jag står helhjärtat bakom riksdagens beslut att godkänna att regeringen inlämnade en ansökan om medlemskap. Jag tycker att Sverige skall förhandla om medlemskap med ett öppet sinne och med respekt för våra grannländer, men jag vill se resultatet av förhandlingarna innan jag tar ställning till medlemskapet. Det hänger också på de villkor EG kan komma att ställa om Maastrichtfördraget är förenligt med Sveriges strävanden att bli medlem eller ej.

Förra gången Sverige sökte medlemskap i EG, i början av 70-talet, drog vi så småningom – i bästa samförstånd med EG, efter vad jag förstår – tillbaka ansökan, och vi fick i stället frihandelsavtalet, till stor belåtenhet också för näringslivet.

Det är viktigt att förhandlingarna förbereds med stort självförtroende från svensk sida och med beslutsamhet att slå vakt om våra värderingar och vår handlingsfrihet också i framtiden. Som utskottet anför: Vi skall trygga en handlingsfrihet att i alla lägen och i former som vi själva väljer kunna utveckla vårt samhälle i politiskt, ekonomiskt, socialt, kulturellt och varje annat hänseende.

Jag kan inte gå med på att som utskottet säga att EG kommer att bestämma över oss antingen Sverige blir medlem eller ej. Eller med utskottets ord: "Att stå utanför EG skulle innebära att Sverige fick genomföra en anpassning till EG utan att fullt ut kunna delta i utformningen av EG:s politik och lagstiftning."

Canada vill uppenbarligen inte bli medlem i Amerikas förenta stater. Canada ägnar sig heller inte veterligt åt att anpassa sina lagar till USA:s. Tvärtom skattar man sin suveränitet högt. Man har en egen valuta, en annorlunda välfärdspolitik än supermakten i söder och en mycket strängare alkoholpolitik än t.o.m. Sverige. Det finns faktiskt stora likheter mellan Norden och Canada. Canada är självfallet inte isolerat, varken från USA eller från resten av världen. Vi skulle inte heller bli det om vi valde att stå utanför den europeiska unionen. Sveriges internationella engagemang är välkänt när det gäller både fri handel och andra mellanfolkliga förbindelser.

Ekonomerna i Sverige är ingalunda samstämmiga när det gäller medlemskapets ekonomiska välsignelse. De som talar för marknadens tillväxtbefrämjande effekt tycks huvudsakligen lita till den s.k. Ciccinirapporten. Men den har kritiserats mycket hårt, bl.a. av finansdepartementets tjänstemän. Antingen vi är medlemmar eller ej, beror det på våra egna ansträngningar om våra varor är attraktiva för kunderna på kontinenten. Medlemskap i

Unionen ger oss inte självklart konkurrensfördelar. Att stå utanför Unionen ger oss heller inte självklart konkurrensfördelar. Det beror på oss själva och på vad vi väljer att göra här om vi lyckas eller inte.

EG och EFTA är varandras viktigaste handelspartner. EFTA-länderna är rikare än EG-länderna. Vi samarbetar på många olika sätt, och vi rör oss fritt hos varandra. Vi är redan med och påverkar i många grupper i EG. Det ökade inflytande vi skulle få om Sverige blev medlem i EG måste vägas mot tvånget att lyda de förordningar och direktiv som EG beslutar om, även om vi motsatt oss dem.

Herr talman! Mänskligheten stora uppgift är att bygga en rimligare värld, där rika länder slutar förtrycka fattiga, där varje del är ett centrum som samarbetar med alla andra utan under- och överordning. Sveriges röst som talesman för de förtryckta är inte utan betydelse. Nord–syd-motsättningarna måste lösas på ett fredligt sätt.

Mänskligheten måste nu också anta den glädjefulla utmaningen att ställa om sättet att producera, så att vi slutar förorena och utarma naturen och i stället kan bygga en blomstrande jord med ett myller av liv.

Näringsliv och samhälle har länge samarbetat förtroendefullt i Sverige. Jag tror att det är vår bästa väg att möta den utmaningen. För att det skall vara möjligt kan det vara nödvändigt att vi själva kan bestämma över våra lagar, också t.ex. konkurrenslagarna. Blir det möjligt för oss om Sverige är medlem i Europeiska unionen? Svaret kommer att stå klart för alla när förhandlingarna om avtal är avslutade.

Anf. 127 HÅKAN HOLMBERG (fp) replik:

Herr talman! Om Birgitta Hambraeus hade lyssnat mer uppmärksamt, hade hon i det allra sista jag sade hört att jag talade om "ansvar". Det är naturligtvis det som är poängen i det resonemang jag förde, att vi i Sverige har samma ansvar som alla andra nationer i Europa att för en gångs skull försöka utnyttja en historisk chans att skapa en stabil gemensam demokratisk organisation, som sträcker sig över så stor del av den här världsdelen som möjligt, för att undvika det slag av katastrofer som vi tidigare hamnat i.

Man skulle kunna göra många kommentarer till det Birgitta Hambraeus sade, men jag skall inskränka mig till en enda, eftersom jag stöter på det argumentet så ofta när jag hör Birgitta Hambraeus uttala sig. Det gäller den parallell hon gör med Canada.

Canada är som bekant en förbundsstat. Canada har inte en massa olika valutor och en massa olika centralbanker – en för Quebec, en för Ontario, en för Sasketchewan, osv. Allt detta är förenat i en för all del ganska lös men ändå gemensam statsbildning.

Jag föreställer mig att det som Birgitta Hambraeus vill lansera som den kanadensiska modellen i EG-debatten skulle vara en nordisk förbundsstat. Sverige ensamt måste väl ändå vara för litet för att riktigt kunna passa in i den här jämförelsen. Den fråga som inte går att komma runt är: Hur skall denna nordiska förbundsstat åstadkommas? Skall vi på något sätt förmå Danmark att lämna EG, och skall vi förhindra Finland att ansluta sig, och för den delen även Norge när den dagen kommer? På vilket sätt skall denna nya och intressanta lösning på EG-motståndarnas dilemma åstadkommas?

Eller är det, som jag misstänker, med detta precis som med allting annat som lanseras som alternativ till EG – något som går att säga här och nu men som inte går att förverkliga på något sätt dagen efter ett eventuellt nej i en folkomröstning?

Anf. 128 BIRGITTA HAMBRAEUS (c) replik:

Herr talman! Vi är, Håkan Holmberg, helt överens; jag minns också mycket väl att Håkan Holmberg talade om ansvaret. Vi har ett gemensamt ansvar, som Sverige ingalunda skall dra sig undan. Men sedan är frågan hur man bäst lever upp till detta ansvar.

Jag har inte tagit ställning – jag vet inte om jag kommer att rösta ja eller nej till ett avtal, men jag är just nu mycket kritisk. Jag tycker att det hittills verkar som om alltför många sluter sig samman i en enda beslutsorganisation och att det kan vara ganska improduktivt, kontraproduktivt, med massor av olika språk.

Vi är säkerligen också överens om att vi bör hjälpas åt och bygga ut de relationer som redan finns – framför allt måste det bli mycket intimare relationer österut. Men hur det skall ske återstår att se. Vi har tid på oss att diskutera detta när vi sett vad resultaten blir av Maastrichttraktaten.

Canada är naturligtvis inte någon parallell till Sverige eller till Norden, men jag tycker inte att man behöver se så snävt på det. Det är inte fråga om att exakt kopiera den kanadensiska modellen. Detta är ändå en bild som visar att vi kanske har stirrat oss blinda – antingen är man med eller också är man utanför, dvs. utanför i den meningen att man har isolerat sig och lämnat platsen där allting sker.

Supermakten USA har naturligtvis en enorm betydelse för världen, men ändå har Canada, såvitt jag förstår, inte någon önskan att ansluta sig till USA. Med det samarbete som vi i Norden har byggt upp mellan fria stater skulle vi kunna få en samarbetsorganisation av likasinnade stater, som också kan ha samarbete med EG. Vi har ju identiskt lika frihandelsavtal osv. Det finns alltså många olika former att bygga ett fortsatt samarbete med EG och Europa på. Ingen av oss vill sluta att samarbeta med EG, utan det är formerna för det samarbetet som vi skall diskutera.

Som jag sade har vi tid på oss. Vi kan lugnt och stilla avvakta. Jag tror att det är bra att några ser på fördelarna och talar mest för dessa, men några måste också tala för nackdelarna med ett medlemskap och om möjligheterna att bygga upp någonting mycket bra utanför. Även de argumenten måste man finna, för att vi skall ha väl underbyggda alternativ att välja mellan.

Anf. 129 HÅKAN HOLMBERG (fp) replik:

Herr talman! EG är inte en centralstyrd och centraliserad apparat, där allting dikteras i Bryssel och sedan skall fullföljas in i detalj, från Köpenhamns förorter till Kretas landsbygd, något som Birgitta Hambraeus tycks tro. I själva verket bygger EG på motsatta principer: decentralisering, subsidiaritet och samarbete mellan i grunden suveräna stater. Jag hyser därför ett ganska gott hopp om att så småningom kunna övertyga Birgitta Hambraeus om att hon skall rösta ja i folkomröstningen. Hon sade att hon ännu inte har

tagit ställning, och eftersom argumenten är ganska entydiga har jag mycket goda förhoppningar på den punkten.

Anf. 130 BIRGITTA HAMBRAEUS (c) replik:

Herr talman! Jag vet att Håkan Holmberg har mycket goda kunskaper om hur lagstiftningsarbetet i EG går till, och jag inser därför att han varit tvungen att kanske litet väl mycket förenkla det hela. Han vet lika väl som jag att man fattar beslut om lagar i ministerrådet på EG-kommissionens förslag och att dessa lagar tar över nationell lagstiftning. Det är naturligtvis ett väldigt centraliserat beslutsfattande.

Det är riktigt att man försöker gå in för subsidiaritetsprincipen, men man har ännu inte helt lyckats. Det överordnade är att frihandeln skall fungera och att handelshinder inte får upprättas. Det finns väldigt många möjligheter att hindra länder från att göra som de vill med hänvisning till att handelshinder upprättas, om ett land stiftar de lagar man tänkt sig. Det är detta som är någonting stort och nytt. Vi skall snart i samband med EES-avtalet överväga om vi vill ta över 1 400 lagar från EG.

Men, vem vet – Håkan Holmberg kanske kommer att kunna övertyga mig om att det är medlemmar vi skall bli. Det kan också hända att de som talar för andra samarbetsformer med EG kommer att övertyga Håkan Holmberg om att vi bäst tar vårt ansvar om vi som en suverän nation fortsätter att samarbeta med EG och alla andra nationer på jorden.

Andre vice talmannen anmälde att Håkan Holmberg anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 131 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! Europa är inte bara Västeuropa, även om man ibland kan förledas tro det av den debatt om EG som förs. EG borde – och här delar jag den uppfattning som Håkan Holmberg gett uttryck för – också vara ett organ för strävandena mot en allsidig utveckling och ett samarbete mellan samtliga länder i Europa. Men det förefaller vara mycket ovisst när detta mål kan uppnås.

Göran Lennmarker sade att det inte finns några andra strukturer av betydelse för det europeiska samarbetet än EG. Jag tycker att han underskattar de organ som finns. ESK har genom sin breda anslutning och inriktning blivit ett mycket viktigt organ för en framtida alleuropeisk freds- och säkerhetsordning. Europarådet, som har en mycket större omfattning, spelar också en viktig roll, främst i fråga om mänskliga rättigheter, och kan framdeles bli en sammanslutning för betydligt fler av Europas länder.

Målet för Europapolitiken bör – utöver en kollektiv freds- och säkerhetspolitik – vara öppenhet mot omvärlden, generös biståndspolitik genom stark solidaritet med tredje världen och fördjupad demokrati på alla samhällsområden – också inom EG. Där tycker jag att man på moderat håll i dag har underskattat behovet av reformer. Det krävs också starka miljöhänsyn, reell regional balans, aktiv arbetsmarknadspolitik för full sysselsättning, en klar social dimension, jämställdhet mellan män och kvinnor, en generös och solidarisk invandrar- och flyktingpolitik och en human kriminalpolitik, samti-

digt som det behövs en effektiv brottsbekämpning. Här kan vi få ett exempel på hur intressena kan kollidera. Europarådet å ena sidan värnar om en human kriminalpolitik med höga rättssäkerhetskrav, medan EG å andra sidan förefaller ta som sin uppgift att svara för en effektiv brottsbekämpning när det gäller terrorism, narkotikabrott, m.m. Här gäller det verkligen att åstadkomma en samordning och en balans, så att det inte blir en konkurrens mellan motstridiga intressen.

Det gäller att slå vakt om de sociala, ekonomiska och rättsliga framsteg som har uppnåtts i vårt land. Det betyder bl.a. att vi måste värja oss mot en nedrustning av det sociala skyddsnätet. Det betyder att vi inte kan godta en Europapolitik som bygger på en fästning i Europa med ökade klyftor mellan fattiga och rika länder.

Det gäller att med konsekvens och kraft hävda dessa intressen i förhandlingarna med EG. Här krävs inte bara formell förhandlingsskicklighet utan också stark och konsekvent vilja, bestämd hållning och målsättning för att tillfredsställande resultat skall uppnås. Det gäller åtminstone att skapa klarhet om villkoren för ett medlemskap i EG. Detta är ett intresse för både motståndare och anhängare. Det är genom vår ansökan om medlemskap i EG som förutsättningarna för medlemskap kan klarläggas och prövas. Svenska folket kan således bättre göra ett slutgiltigt ställningstagande efter det att förhandlingsresultat och förutsättningar för medlemskap har presenterats.

Skulle ett tillfredsställande förhandlingsresultat inte kunna uppnås enligt de riktlinjer som jag berört och som finns i en motion som jag och Ulla-Britt Åbark har framlagt, är det inte möjligt att få en bred uppslutning kring vår Europapolitik. I det här sammanhanget vill jag på Ulla-Britt Åbarks dödsdag uttrycka min högaktning för hennes stora insatser här i riksdagen.

Om förhandlingsresultatet blir så dåligt kan en stark splittring bli följden. Det är något som jag icke önskar. Jag önskar tvärtom att de förutsättningar som jag har pläderat för i allt väsentligt skall kunna bli tillgodosedda. För mig och många andra som stött en ansökan om medlemskap, kan det i en situation med stark splittring och dåligt förhandlingsresultat inte finnas någon annan utväg än att rösta nej. Vid folkomröstningen kan det endast bli fråga om två alternativ: ja eller nej till EG-medlemskap.

Jag anser att alternativen kan utformas slutgiltigt först när regeringen har presenterat och redovisat tillräcklig information om förhandlingsresultatet.

Ett annat problem är att det finns många oklarheter i EG:s ståndpunkter och utveckling. Förändringar har skett tid efter annan. Till detta kommer att oenighet råder inom EG om åtskilliga vitala frågor, bl.a. när det gäller utrikes- och säkerhetspolitik samt migrations- och flyktingpolitik. Detta gäller även frågor som t.ex. rör kriminalpolitik. När det gäller säkerhets- och försvarspolitiken är det viktigt – vilket vi har varit inne på tidigare i dag – att principen om konsensus skall upprätthållas.

Efter att ha lyssnat till debatten i dag liksom till tidigare debatter, kan jag inte komma ifrån intrycket att man framför allt från moderat håll vill använda EG-anpassning och EG-medlemskap som skäl för att genomföra ett nyliberalt systemskifte i Sverige och gradvis förändra den svenska sociala välfärdsmodellen och det svenska folkhemsbygget. Med hänsyn till den håll-

ningen till EG och till de konservativa och nyliberala krafternas verksamhet och aktivitet inom gemenskapen, är risken betydande att förhandlingsresultatet sammantaget blir otillfredsställande. Jag för min del vill på allt sätt verka för att motsatsen blir fallet.

Anf. 132 GÖRAN LENNMARKER (m) replik:

Herr talman! Jag vill korrigera ett påstående som Hans Göran Franck gjorde. Han sade att jag skulle ha påstått att EG är den enda effektiva samarbetsorganisationen. Det är korrekt att Europarådet också spelar en viktig roll när det gäller demokrati och mänskliga rättigheter, vilket jag också betonade. Det finns andra organisationer, ESK och NATO, som är mycket betydelsefulla på säkerhetsområdet. Jag tror t.ex. att EG kanske inte kommer att bli den centrala organisationen på säkerhetsområdet, utan att andra organisationer kan komma att spela en större roll för att åstadkomma den nya europeiska freds- och säkerhetsordning som vi gemensamt har sagt är så viktig.

När det gäller att lösa sociala problem inkl. hög arbetslöshet, Hans Göran Franck, har insikten vuxit om att en väl fungerande ekonomi är en nödvändig förutsättning. Man kan inte ha en låg arbetslöshet utan en effektiv marknadsekonomi. Vi känner inte till något sådant fall. Det är detta som ligger bakom många av de reformer som har genomförts i EG och på andra håll. Det gäller att säkra frihandeln och skapa en stabil valuta utan hög inflation, som kanske kan ge kortsiktiga fördelar men som långsiktigt blir förödande. Skall vi säkra angelägna sociala mål måste vi gå den här vägen. Detta innebär inte en skiljaktighet i fråga om mål men däremot i fråga om medel. Jag vill med bestämdhet säga att man inte kan gå en annan väg och tänka sig att man kan gröpa ur marknadsekonomin i tron att man därmed skulle kunna säkra angelägna sociala mål. Vi har ett entydigt åskådningsexempel. När man skärmar av ekonomier och gör dem stela genom allehanda byråkratiska påföljder får man massarbetslöshet.

Anf. 133 HANS GÖRAN FRANCK (s) replik:

Herr talman! Göran Lennmarker höll sitt anförande på ett sympatiskt sätt, men jag reagerade därför att jag tyckte att han underskattade andra europeiska organ och den betydelse de har. Jag tyckte att han gjorde det på ett sådant sätt att det blev fråga om en överskattning av EG:s roll i sammanhanget. Nu vill Göran Lennmarker balansera detta något, vilket jag i och för sig tycker är bra. Det är viktigt att – det vill jag ytterligare markera – EG inte får bli ett organ som kan uppfattas som ett organ för ett begränsat antal länder, nämligen de välbeställda länderna i Västeuropa. EG måste sträva efter att bli ett allsidigt organ, förhoppningsvis för alla Europas länder. Som jag ser det är det en viktig fråga.

Göran Lennmarker tar på nytt upp frågan om arbetslösheten. Det råder inga delade meningar om betydelsen av en marknadsekonomi. Men det bör vara en social marknadsekonomi, en marknadsekonomi med sociala förtecken. En marknadsekonomi som får verka ohämmat kan leda till mycket dåliga resultat ur arbetslöshetssynpunkt. De länder som har gått i främsta

ledet för detta kan inte uppvisa de bästa resultaten när det gäller bekämpningen av arbetslösheten. Vi kan ta USA och England som exempel.

Anf. 134 GÖRAN LENNMARKER (m) replik:

Herr talman! Jag vill understryka just andra organ. Europarådet spelar ju nu en central roll när det gäller demokratiseringen av Östeuropa. I vår dialog med de nya självständiga länderna i Östeuropa talar vi ofta om att det är nödvändigt för dem att söka medlemskap i Europarådet och att de måste uppfylla en rad kriterier för att bli medlemmar.

Vi ser fram emot att Esland, Lettland och Litauen skall kunna bli medlemmar av Europarådet till följd av fullständigt demokratiska val. Vi ser kanske ännu mer fram emot den dag då man kanske kan få Ryssland som en ledamot av Europarådet, med de krav som detta kommer att ställa.

Jag vill försäkra Hans Göran Franck att jag tror att vi har ett organ som just under denna övergångsperiod spelar en mycket viktig roll. I den meningen är Europarådet värt all respekt i detta arbete.

Slutligen vill jag säga något om arbetslösheten. Jag vill bara notera att England och USA spelar en stor roll i den socialdemokratiska mytologin när man talar om arbetslöshet. Jag har sällan hört Hans Göran Franck eller någon annan socialdemokrat säga att det är förfärligt med de egna partikamraterna François Mitterrand i Frankrike och Felipe González i Spanien. Dessa länder har ändå betydligt högre arbetslöshet.

När Reagan och Mitterrand valdes praktiskt taget samtidigt, våren 1981, var arbetslösheten lika stor i USA som i Frankrike. Några år senare hade Frankrike betydligt högre arbetslöshet. Jag behöver inte erinra om att Mitterrand är socialist och finns med i socialistgruppen.

Jag tror inte att Socialdemokraterna kan smita från de misslyckanden som socialistiska partier faktiskt har gjort sig skyldiga till. Det kan man inte drömma bort eller tänka bort.

Anf. 135 HANS GÖRAN FRANCK (s) replik:

Herr talman! När det gäller bekämpandet av arbetslösheten tycker jag inte alls att man skall dölja den arbetslöshet som kan finnas i Frankrike, Spanien eller något annat land med en socialdemokratisk regering. Den avgörande frågan är att varje land måste bedömas efter sina förutsättningar. Jag vill bestämt påstå att det inte räcker att man bara talar om marknadsekonomi och de fria marknadskrafterna och att man sätter sin huvudsakliga tillit till detta. Det fordras dessutom en aktiv arbetsmarknadspolitik av det slag som vi har pläderat för i den socialdemokratiska motionen och även i en reservation.

Jag kan inte förstå varför Göran Lennmarker inte kan erkänna att det finns ett starkt behov av att man bedriver en kompletterande politik och att den marknadsekonomiska politiken skall ha en social dimension.

Andre vice talmannen anmälde att Göran Lennmarker anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 136 HÅKAN HOLMBERG (fp) replik:

Herr talman! Hans Göran Franck började med att uttrycka sin skepsis till EG:s möjligheter att spela någon större positiv roll för de östeuropeiska länderna. Det är klart att alla insatser som görs på sätt och vis är otillräckliga. Men det är ändå helt klart att de insatser som görs, och som ändå är ganska betydande, i dag till utomordentligt stor del på ett eller annat sätt utförs med EG i den centrala rollen. Mycket av det som vi gör från svensk sida samordnas med den typen av insatser.

Jag kan bara konstatera att många av de funderingar som Hans Göran Franck har om olika problem i perspektivet av ett EG-medlemskap är sådana att de knappast är föremål för förhandlingar eller kommer att bli det, utan det är mer fråga om sådant som man kan fundera på för framtiden – hur EG kommer att utvecklas. Vi vet ju inte heller något om hur Sverige kommer att utvecklas 10, 15, 20 eller 25 år framåt, hur t.ex. den svenska kriminalpolitiken kommer att vara.

Den avgörande frågan är alltså om man tycker att man skall göra ett rejält försök att vara med och påverka. Då kanske slutsatsen ändå ligger ganska nära till hands, nämligen att man då skall vara med i EG.

Anf. 137 HANS GÖRAN FRANCK (s) replik:

Herr talman! Vi har inte olika meningar om behovet av kraftfulla insatser när det gäller att reparera ekonomin i Öst- och Centraleuropa. Efter att ha gjort åtskilliga besök i Ryssland och i de flesta andra öst- och centraleuropeiska länderna, kan jag bara konstatera att de insatser som görs, inkl. de insatser som EG gör, i förhållande till behoven är mycket små. Det är tyvärr på det sättet att den ljusning som man hoppas på ligger ganska långt bort.

Dessa länder förtärs nu, inte bara av att det sker en övergång till ett annat ekonomiskt system för vilket mognadsgraden är svag utan dessutom av en mycket omfattande ekonomisk brottslighet och av ett ekonomiskt kaos som är allvarligt. Det betyder att det fordras insatser av en helt annan dimension än de insatser som hitintills kommit i fråga.

Tyvärr tror jag att just denna utveckling kommer att utgöra en stark negativ faktor för om dessa länder inom överskådlig tid skall accepteras av de rika länderna.

Anf. 138 HÅKAN HOLMBERG (fp) replik:

Herr talman! Vi skulle kunna använda hela den svenska statsbudgeten till insatser i Östeuropa och f.d. Sovjetunionen, men det skulle ändå inte vara nog. Behoven är bokstavligen oändliga.

Den viktiga poängen i sammanhanget är emellertid att det inte i första hand är mängden pengar som pumpas in från omvärlden som är det avgörande, utan mera att man ger de nya demokratierna tillträde till västvärldens normala demokratiska sammanslutningar och därmed också till deras marknader. Där finns det naturligtvis fortfarande brister, inte minst när det gäller frihandel mellan Östeuropa och länderna i Västeuropa. Men det avgörande med EG, liksom med Europarådet, är ju att det är den typ av organisation som de kan sträva efter att accepteras som medlemmar i. Redan detta innebär ju en oerhörd stimulans för de positiva och goda krafter som finns i de

nya demokratierna att själva genomföra det systemskifte som måste komma inifrån.

Anf. 139 CARL B. HAMILTON (fp):

Herr talman! Från ja-sidan har man ju anledning att vara något självkritisk inför opinionssiffrornas utveckling.

Låt mig med två synpunkter komplettera det som Göran Lennmarker sade.

För det första tycker jag nog att svensk EG-bevakning och EG-debatt har varit alltför fixerad vid den s.k. tidtabellen för vår EG-politik. I själva verket borde man ha ägnat mer tid åt att syssla med innehållet i politiken. Att det har blivit på det sättet tror jag beror på att diplomaters och andra beslutsfattares världsbild lätt domineras av vad som hände på förra veckans möte samtidigt som de sitter och förebereder nästa veckas möte på någon annan plats. Denna världsbild kan lätt förstärkas när journalister som är relativt dåligt pålästa i sakfrågorna träffar dessa personer och lätt faller tillbaka på den fråga som de alltid kan ställa om de inte vet något om EG-debatten, nämligen: Hur går det med tidtabellen?

På detta sätt blir det en som svarar och en som frågar och som på något sätt är överens om vad som är viktigt, men som i själva verket är ganska oviktigt i ett större perspektiv.

För debattens skull skulle jag därför gärna vilja se ett "startförbud" för dessa evinnerliga resonemang om tidtabellen och att vederbörande sysslar mer med politikens innehåll. Det tror jag dessutom skulle gynna ja-sidan.

För det andra förefaller det ibland som om ja-sidan är fixerad vid Bryssel och andra europeiska huvudstäder, som om dessa huvudstäder vore de viktigaste platserna för svenskt medlemskap. De är naturligtvis viktiga. Det krävs som bekant två för att dansa tango. Men långt viktigare är ändå att vinna bifall för det svenska medlemskapet på platser som Ystad, Tyringe, Jönköping, Göteborg, Örebro, Stockholm, Gävle, osv. ända upp till Östersund, Haparanda och Kiruna. Just nu förefaller det att finnas ett mycket väl utarbetat ansvar för att i utlandet åstadkomma ett ja till Sverige, medan en mindre grupp av oss tydligen skall ta hand om hemlandet. Här finns det, som jag ser det, en viss obalans i bl.a. regeringens insatser.

Nåväl, för att leva som jag lär skall jag nu gå över till innehållet. En fråga som brukar uppstå är: Kan vi inte vänta och se? Varför måste vi fatta detta beslut nu? Låt oss vänta 10–20 år, så att vi får se hur Europa utvecklas.

Detta tror jag är olyckligt av två skäl. Det första är att vi lever i en formativ period, som jag skulle vilja uttrycka det, nämligen att väldigt mycket håller på att stöpas om och att det är väldigt viktigt att Sverige är med och ändrar och påverkar efter måttet av sin förmåga tillsammans med de andra nordiska länderna.

Det andra är att vänta och se. Om man ändå tror att Sverige i slutänden, om 10–20 år nog, ändå kommer att gå med, avhänder man sig möjligheten att ha inflytande över kanske 20 års beslut. Detta är till klar nackdel när man väl har beslutat sig för att gå med.

Just detta att vi lever i en formativ period är något som nej-sägarna alltid lyckas undgå att observera. Det hänger samman med att de undviker frågan

om hur svenska och nordiska intressen bäst skall kunna tillvaratas under denna period.

Det andra som jag skulle vilja säga är att faran för Sverige inte ligger i en EG-anpassning, vilket man ibland får intrycket av. Den stora faran ligger i stället i den mycket större anpassning, i kapitalistisk riktning, av Sverige som skulle krävas av Sverige och svenskarna om vi skulle ställa oss utanför EG och Europeiska unionen.

Den som är angelägen om en framtida valfrihet beträffande välfärdssystemets utformning, skattesatserna, storleken på den offentliga sektorn osv. skall alltså arbeta för ett snabbt svenskt medlemskap. Ett utanförstående däremot skulle innebära att möjligheterna i alla dessa avseenden snävades in.

Om Sverige står utanför EG kommer svenska skatter i ett längre perspektiv – jag avser då inte de 30–35 miljarderna fram till 1995 – sannolikt att behöva sänkas *mera* vid utanförskap än vid medlemskap. Det gäller särskilt de skatter som belastar avkastningen på investerat kapital. Dessa skattesänkningar skulle bli nödvändiga led i de svenska strävandena att genom en allmänt sett mera "kapitalistisk" politik säkerställa att svenska och utländska företag, trots utanförskapet, investerar på svensk botten så att säga. I den globala ekonomin skulle Sverige komma att konkurrera i samma klass som länder som USA och Taiwan om 2000-talets investeringsprojekt.

Det helt avgörande för ett lands generella välfärdssystem är landets ekonomiska bas. Om Sveriges ekonomiska bas skulle stagnera eller krympa, skulle inte vårdsökande svenskar eller pensionerade svenskar vara behjälpta av höga skatter, intjänade pensionspoäng eller ett utanförskap. Det som då behövs är en ekonomi som är så stark att väsentliga resurser antingen har kunnat sparas eller kan avdelas till stöd för bl.a. nämnda grupper.

Därför måste man ställa frågan till anti-EG-anhängarna – så många sådana finns knappast här i dag – om de verkligen är beredda att ta ansvar för de lägre löner och de mindre pensioner som ett utanförskap innebär samt för företag med sämre löner och en sämre skattebetalningsförmåga. Ett nej innebär därmed också sämre förutsättningar för en stark offentlig sektor, där bl.a. kvinnorna är överrepresenterade. Och slutligen skulle ett nej innebära högre matpriser i Sverige.

För en ekonom är det ett något kuriöst inslag i EG-debatten att detta med de ekonomiska faktorerna drivs så hårt av nej-sidan. Jag tror att det hänger samman med följande. Jag kan som ekonom konstatera att det finns en lång rad fördelar med ett svenskt medlemskap. Men även om de ekonomiska vinsterna kanske inte var så stora, skulle jag ändå kunna argumentera för dem. Jag argumenterar också för ett svenskt medlemskap därför att jag ser att samarbetet och den ekonomiska integrationen har ett egenvärde.

Detta egenvärde har nej-sägarna inte observerat. Åtminstone har de svårt att smälta det här. Därför tror man sig kunna lösa EG-frågan för Sveriges del genom att försöka bevisa att vi i vårt land kan undgå handelspolitisk och annan ekonomisk diskriminering om vi står utanför EG.

När gamla socialistiska vänsteryttrar och andra börjar uppträda med anspråk på att vara bättre skickade än företagen själva att bedöma svenska företags behov av ekonomisk och handelspolitisk integration blir det hela litet

konstigt. Som bekant är t.ex. både SAF och Industriförbundet för medlemskap utifrån sina speciella särintressen.

Så några ord om en annan synpunkt som jag vill nämna. Det gäller samarbetet, som alltså har ett egenvärde. Därför skall man inte tro att det går att "lösa" EG-frågan för Sveriges del bara genom att demonstrera att alla ekonomiska vinster ändå kan uppnås. Det går inte. Om det är något som vi har lärt av den här väldigt utdragna EES-förhandlingen är det att en uppläggning som bygger på tanken att man skall plocka russinen ur kakan inte accepteras av ett antal europeiska länder.

Samarbetets gränser och innebörden av ett medlemskap definieras av dessa länder, som är de mest skeptiska länderna – inte av Sveriges riksdag. Och medlemskap definieras ju bl.a. som innehav av vissa rättigheter som inte tillkommer utomstående. Det är viktigt att lägga märke till detta.

Vilka är då alternativen? Som Mats Hellström tidigare har påpekat är det väldigt tyst och tomt i det avseendet. Alternativet är inte status quo, utan alternativet är – vilket jag redan pekat på – bl.a. en starkare kapitalistisk anpassning vid ett utanförskap.

Ett alternativ som man ofta får sig till livs när man är ute och talar är att vi skall ha ett utvidgat frihandelsavtal. Med vad är detta avtal utvidgat? Jag hävdar att detta alternativ är en bluff. Vad skall man alltså utvidga avtalet med? Vi har ju ett frihandelsavtal när det gäller industrivaror. Skall frihandelsavtalet utvidgas med en frihandel med EG i fråga om jordbruksprodukter? Skall vi alltså delta i EG:s jordbrukspolitik utan att ha något inflytande på den? Det skulle då bli fråga om en av de minst attraktiva delarna av EG-medlemskapet, jordbrukspolitiken. Men vi skulle inte ha något inflytande över denna jordbrukspolitik genom att vara med här.

Dessutom vet vi sedan tidigare att EG inte släpper in på det jordbrukspolitiska området utanförstående länder som inte är medlemmar. Det här alternativet är alltså både dåligt från svensk synpunkt och oacceptabelt från EG:s synpunkt.

Då kan man kanske säga: Ja, men vi utvidgar det här frihandelsavtalet med tjänstehandel avseende transporttjänster, försäkringstjänster och banktjänster. Men då är man inne i EES-avtalet, och det avvisas ju.

Alternativet med ett utvidgat frihandelsavtal finns alltså inte. Det är en bluff.

Det nordiska alternativet fanns kanske för 10–20 år sedan. Men nu är Danmark med i EG. Finland har ansökt om medlemskap. Norge är på väg att ansöka om medlemskap. Således är det här inte heller något alternativ.

För en gammal kommunist hade det kanske funnits ett alternativ i och med den österuropeiska visionen. Men även detta alternativ har vittrat bort.

Vad som återstår är så att säga ett evigt EES-avtal som innebär att Norden spricker och kommer att bestå av två tre delar.

EES-avtalet innebär dock en väsentligt sämre suverän ställning för Sverige än vad ett medlemskap skulle innebära. Genom ett sådant avtal tar vi nämligen på oss medlemskapets skyldigheter på en mängd områden, men inte dess rättigheter. Jag vill särskilt peka på att oenigheten vid beslutsfattandet kan leda till att berörda delar av avtalet upphävs, vilket inte kan ske om Sverige är medlem.

EES-avtalet är därför ett obalanserat och ett i längden ganska outhärdligt avtal.

Herr talman! Den avgörande fråga som skall ställas till svenska folket gäller inte en jämförelse mellan Sverige av i dag och Sverige, låt oss säga, år 2010 inom EG. I stället handlar det om en jämförelse mellan Sverige år 2010 utanför EG och Sverige år 2010 i EG. Vad är tryggast för Sverige och svenskarna? Till skillnad från vad som sades här tidigare hyser jag inget som helst tvivel på den punkten. Det tryggaste och det för freden säkraste alternativet är nämligen ett svenskt medlemskap.

Anf. 140 BIRGITTA HAMBRAEUS (c) replik:

Herr talman! De personer som är så säkra, som exakt vet vad som är bäst för oss svenskar år 2010, gör mig på något sätt förundrad.

Som det har framgått av debatten är jag skeptisk nu till ett medlemskap. Men jag vill ingalunda bara passivt avvakta. Som jag sade i mitt huvudanförande har Sveriges riksdag gett regeringen klarsignal att lämna in en ansökan om medlemskap. Jag anser att vi, så fort medlemsländerna är beredda, skall sätta i gång med förhandlingar om ett medlemskap. Vi skall alltså försöka föra fram alla våra tankar här för att få reda på om vi kan få till stånd ett avtal och hur ett sådant ser ut. Därefter är det dags att ta ställning.

Egentligen är det hela ganska enkelt. Ingen av oss vet ju om vi får till stånd ett avtal, och ingen av oss vet hur ett eventuellt avtal ser ut. Är det inte ganska rimligt att binda sig först när man verkligen är säker och vet hur avtalet ser ut?

Vidare är det väldigt viktigt för debatten att de som verkligen tror att ett medlemskap är det riktiga för fram allt som talar för ett sådant. Vi som är skeptiska och som vill ställa frågor som visar hur skeptiska vi är måste få föra fram våra argument. Det gäller att verkligen belysa förhållandena. Det går ju inte att ta ställning till ett sådant här avtal så att säga rakt upp och ner, utan vi måste följa utvecklingen i Europa under tiden, så att vi allteftersom kan bilda oss en uppfattning. Annars blir det alltför svårt.

Jag skulle gärna vilja att Carl B. Hamilton som ekonom berättar litet om Cecchinirapporten, vilken har blivit väldigt kritiserad. Såvitt jag förstår är det den rapporten som är det huvudsakliga teoretiska ekonomiska underlaget för detta med att den inre marknaden skulle ge en så stor tillväxt. Rapporten lär, som sagt, vila på mycket lösa antaganden – antaganden som kan ifrågasättas.

Har Carl B. Hamilton några andra rapporter som visar hur oerhört mycket bättre vår ekonomi blir? Såvitt jag förstår är många svenska ekonomer ganska skeptiska. Men här är Carl B. Hamilton verkligen specialist.

Samarbete har ett egenvärde, sades det. Ja, jag håller helt med om det. Sverige samarbetar nu med EG liksom med hela världen. Men vi samarbetar mycket intimare med EG-länderna än vi gör med flertalet andra länder – möjligtvis, förstås, med undantag av EFTA.

Det är inte fråga om att plocka russin. EG ger oss naturligtvis inga fördelar som EG-länderna själva inte känner att de får. Det är fråga om ömsesidiga avtal.

Det alternativ som jag tycker verkar vara vettigt – ja, det är inget alterna-

tiv, för det är medlemskapet som egentligen är ett alternativ till nuläget – är att vi fortsätter med olika förhandlingar, med olika avtal. Det gäller t.ex. civil luftfart. Det är ett typiskt exempel på tjänsteavtal som vi antog i höstas. Det gäller att fortsätta med de förhandlingar om avtal som är ömsesidigt bra – dvs. som är bra för både EG och Sverige – och med frihandelsavtalet. Det skall Sverige göra som en fri, suverän, nation som samarbetar utan att binda sig för att ta över en mängd lagar som inte gillas från svensk sida men som följer med om vi blir överkörda i en beslutande församling.

Det här tål verkligen att tänka på, och det tål att diskuteras lugnt och sansat.

Anf. 141 CARL B. HAMILTON (fp) replik:

Herr talman! Jag menar att man väl kan sträva efter avtal. Egentligen är det inte så oklart vad det här avtalet kommer att innebära. Vi skall ha samma rättigheter och skyldigheter som de länder har som redan är med i EG. Vad som kommer i slutänden är i den meningen är det ganska klart.

Avtalet och förhandlingen gäller vissa speciella frågor. Det handlar t.ex. om Norrlandsstödet till jordbruket och andra frågor av den typen. Naturligtvis är det här väldigt viktigt för dem som skall ha lantbruk i Norrland. Men för Sverige som nation tror jag inte att det blir så stora svårigheter. Jag tror inte att det egentligen blir särskilt stora överraskningar i själva förhandlingsprocessen.

Jag tycker också att det är alldeles utmärkt att vi har två år på oss. Jag tycker att den här frågan skall diskuteras igenom. Jag tror att det är mycket viktigt för den framtida legitimiteten i politiken.

Cecchinirapporten har blivit mycket kritiserad. Jag brukar faktiskt inte använda den, för jag tror att man gör det för lätt för sig i vissa avseenden. Dessutom finns det andra aspekter av denna rapport som visar att den faktiskt underskattar de framtida ekonomiska vinsterna. Nettot tror jag alltså på längre sikt blir att man underskattar den tillväxt och det ekonomiska välstånd som integrationen medför, medan man däremot på kort sikt överskattar den.

En annan klar ekonomisk vinst som man bortser ifrån, som över huvud taget inte kommer in i de här rapporterna, Cecchini och andra, är vinsten av ett svenskt medlemskap i den europeiska monetära unionen. Den är väsentlig.

Birgitta Hambraeus talar om ömsesidiga avtal. Hon bortser från att det även är fråga om politik och inflytande över de avtal som vi skall leva efter. Det är en sådan asymmetri i förhandlingsstyrkan. Jag har mycket svårt att tro att vi får göra annat än att ansluta oss till den uppläggning av luftfarten som EG-länderna sins emellan har förhandlat fram. Vi kan säkert få en lång rad hängavtal på olika områden, men jag tycker inte att det är tillfredsställande.

Anf. 142 BIRGITTA HAMBRAEUS (c) replik:

Herr talman! Frågan var hur besluten fattas i EG. Jag vågar påstå att vi i förvånansvärt hög grad redan är med vid de bord där besluten fattas. Låt mig nämna några exempel.

Industriförbunden och arbetsgivareföreningarna har i Europa ett samarbetsorgan som heter UNCE. Där är Sverige fullvärdig medlem. Det är en mycket viktig lobbyorganisation och ett remissorgan när EG-kommissionen kommer med sina förslag. Sverige får alltså vara med där.

Europafacket var vi med och startade. Arne Geijer står t.o.m. staty i Bryssel. Där är vi också fullvärdiga medlemmar och får vara med och yttra oss. Vi är med i standardiseringskommissionen, som ser till att samma normer skall gälla för varor, vilket underlättar handeln. Vi är med i en mängd lobbyorganisationer, osv.

Känner man till hur beslutsprocessen går till i EG, inser man att Sverige finns med i det förberedande arbetet, då de verkliga besluten utformas. Naturligtvis är Sverige inte med i någon dominerande ställning, men det kanske inte vore rimligt heller. Vi är faktiskt bara åtta miljoner människor.

Dessutom finns vi med i en mängd ideella organisationer där nere. T.o.m. kvinnornas fredsorganisation, en kyrklig fredsorganisation och statens ungdomsråd har människor i de kommittéer som arbetar i EG:s forum.

Våra studenter får studera. ERASMUS-avtalet börjar gälla i höst. Våra företag har forskningssamarbete i COMETT. Vi får en passunion, om vi önskar, den 1 januari 1993, alldeles oberoende av EES och oberoende av medlemskap.

Vi är med och samarbetar, vi är med och utformar, men finessen är att vi inte tvingas att anta de lagar som vi kanske inte önskar anta. Är vi med i unionen måste vi anta alla lagar som man beslutar om. Har vi inte, genom våra byråkrater i de kommittéer som vi får tillhöra om vi är medlemmar – kommittéologin får tjänstemännen vara med i – och genom den minister vi har, som får vara med i själva den beslutande församlingen men som självfallet inte kan diktera någonting, lyckats påverka utan man beslutar saker som är direkt emot vår önskan, emot det som vi tycker är rimligt och bra, tvingas vi ändå lyda det. Det är det som är finessen med att vara suverän stat, att man inte tvingas att lyda beslut som fattas i en församling som man inte kan påverka, som man inte kan utkräva något ansvar av genom demokratiska val.

Anf. 143 CARL B. HAMILTON (fp) replik:

Herr talman! På något sätt får Birgitta Hambraeus bestämma sig. Vi skall inte gå med i EG, om jag förstår Birgitta Hambraeus rätt, därför att vi inte har något inflytande. Å andra sidan räcker det inflytande som vi har genom lobbyorganisationer. Jag tycker att det är mycket konstigt om man kritiserar EG för att vara odemokratiskt, samtidigt som man tycker att det är en fördel att arbeta genom lobbyorganisationer. Jag tycker att det är en otroligt otillfredsställande påverkanskanal, att arbeta genom näringslivets organisationer, facket, LRF och andra partsorganisationer. Jag tycker faktiskt att vi skulle försöka vara representerade av valda representanter för svenska folket.

De ideella organisationerna i all ära, jag tror faktiskt att det är mycket bättre för freden i Europa om Sveriges utrikesminister kan vara med vid de möten bland EG-länderna där man diskuterar den framtida säkerhetspolitiska arkitekturen i Europa, där man diskuterar hur man skall integrera Öst-

europa, där man diskuterar hur man skall undvika att Ryssland fryses ut och där man säkerställer de baltiska staternas integration. Jag tror faktiskt att det är en betydligt viktigare påverkanskanal, som dock inte utesluter de ideella organisationerna.

Andre vice talmannen anmälde att Birgitta Hambraeus anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 144 STEN SÖDERBERG (-):

Herr talman! Vi säger nej till EU och därmed till EG. Fördraget om Europaunionen är ett monster, som inte har någonting att göra med ett ekonomiskt starkt, enat demokratiskt Europa.

Den europeiska centralbanken tonar fram som en envåldshärskare i ett Europa där de nationella parlamenten inte längre har någon roll att spela. Den nödvändiga integrationen med Östeuropa förs över huvud taget inte på tal. Alltför länge har innebörden av fördraget, som undertecknades i Maastricht, underskattats av två skäl.

För det första offentliggjordes fördragstexten först för några veckor sedan. Till den allmänhet som då fick del av den hör också ledamöterna i de olika nationella parlamenten, som på intet vis deltog i utarbetandet av fördraget, och som inte heller i framtiden har någon roll att spela i den europeiska unionen.

För det andra var misstänksamheten mot fördraget inte så stor, eftersom behovet av en starkare ekonomisk och politisk sammanhållning på den europeiska kontinenten är allmänt känt. Europa måste kunna hävda sig mot det ekonomiskt kollapsande USA, som bedriver ett allt aggressivare handelskrig mot sina konkurrenter.

Men en grundligare läsning av fördragstexten, 17 protokoll och 33 deklarationer, får håren att resa sig även på den varmaste anhängare av Europatanken.

EG:s stats- och regeringschefer har undertecknat ett monster. De nationella regeringarna och parlamenten ger inte, som det ofta heter "upp enskilda befogenheter", de förlorar all kontroll över de faktorer som bestämmer det egna landets ekonomiska framtid: valuta-, kredit-, handels- och budgetpolitiken. Även stads- och regionplaneringen, användningen av vattentillgångarna och energipolitiken skall ligga i händerna på EG-byråkratin (artikel 130).

I praktiken slipper ingen del av det ekonomiska och sociala livet undan bestämmelserna i fördraget. Den övernationella maktstrukturens kontroll över de viktigaste ekonomiska parametrarna är total, och alla vet i hur hög grad ekonomin är bestämmande för ett lands framtid. Att säga att länderna får "göra avkall på sin suveränitet" är att uttrycka det alldeles för milt. Att beskylla den redan beslutade maktstrukturen inom EG för att "brista i demokratin" är inte heller det tillräckligt.

Det enda folkvalda organet är Europaparlamentet. Enligt Maastrichtfördraget har det inte mycket att säga till om. Det har t.ex. ingen möjlighet att väcka misstroendevotum mot EG-kommissionen. Dess roll inskränker sig till att då och då rådfrågas, yttra sig i olika frågor och lyssna på klagomål från

befolkningen; ungefär som parlamentet under en feodal regim. Den enda uppgiften som blir kvar till de enskilda parlamenten är att anpassa den nationella lagstiftningen till Maastrichtfördraget. Om de inte gör det, bryter de mot fördraget. Då hotas landet att fråntas sin rösträtt som EG-medlem och kan t.o.m. bestraffas av EG-domstolen.

Herr talman! Med anledning av det anförda kommer det liberala partiets företrädare i kammaren att stödja meningsyttringen av Vänsterpartiet.

Anf. 145 DANIEL TARSCHYS (fp) replik:

Herr talman! Jag har en fråga till Sten Söderberg. Gick han inte möjligen till val på ett ja till detta hårresande monster?

Anf. 146 ULF ERIKSSON (nyd):

Herr talman! När man följer EG-debatten i massmedia förvånas man inte över att EG-motståndet växer, att döma av alla opinionsundersökningar. För okunskapen om vad EG betyder för Sverige och familjen Svensson är stor hos det svenska folket. Det gäller även flera av de journalister som skriver om våra möjligheter inom EG.

Här får regeringen ta på sig följderna av en närmast obefintlig, populär och lättförståeligt utformad information till svenska folket. Man har ensidigt nöjt sig med sofistikerade och utförliga detaljinformationer, som ytterst få människor orkar gå igenom.

Jag är övertygad om att ytterst få riksdagsmän har kunnat sätta sig in i EG-komplexets alla frågor och dess konsekvenser för olika intressegrupper i samhället. Säkert finns det en kunskapselit som behärskar EG-frågorna, det vet vi, och utnyttjar okunskapen i vissa fall för sina politiska syften.

När man nu äntligen vaknar inom regeringen och riksdagen står inför beslutet om pengar till den fortsatta EG-informationen, får vi hoppas att det verkligen satsas på en direkt information till svenska folket genom olika massmedia, tidningar, TV, och inte minst viktigt genom direktreklam hem i brevlådan.

Minst 80 % av de ca 100 miljonerna måste sättas in på dessa medier för att motverka okunskapen hos svenska folket. Resten av pengarna kan disponeras av föreningar och organisationer etc. för mera begränsad och studiemässigt orienterad information.

Några avslutande reflexioner kring skrämselpropagandan mot svenskt medlemskap i EG.

Politikerna har i årtionden, och inte minst i dessa dagar, talat om nödvändigheten av att vi internationaliserar oss i vårt tänkande och handlande, att vi visar oss solidariska med omvärlden. Nu talar samma politiska krafter om att vi i Sverige skulle ställa oss utanför den europeiska gemenskapen. Det är, herr talman, i sanning en märklig kovändning!

Man talar också om EG som en odemokratisk gemenskap, att vi skulle behöva ge upp vår självständighet etc. Ingenting kan, som jag ser det, vara mer felaktigt. Såvitt jag förstår är EG-institutionerna verkligen baserade på en sann demokratisk grund. Vi får t.o.m. vissa fördelar som liten nation framför de stora nationerna när det gäller röstetal inom EG – detta sett i proportion till vår folkmängd. Sverige, Danmark och Norge skulle exempel-

vis tillsammans få fler röster än Tyskland, som ändå har i dagens läge mer än tre gånger så stor befolkning.

Detta sagt för att belysa lilla Sveriges möjligheter att påverka besluten inom EG, i motsats till vad nej-sägarna talar om.

Anf. 147 BIRGITTA HAMBRAEUS (c):

Herr talman! Jag blir litet bekymrad när ja-sägarna skall försvara EG-medlemskapet. Man talar så oerhört allmänt och kommer med så uppenbart grova felaktigheter. Jag vill verkligen ordentligt ta reda på vilka fördelarna är. Jag är övertygad om att det finns fördelar, men t.ex. föregående talare använde inte sin tid till att på något sätt reda ut fördelarna.

När det gäller regeringens information kan jag hålla med om att den har varit litet tung, men det är också viktigt att man i detalj har berättat om EES-avtalet och om vad EG-medlemskapet skulle innebära. Därutöver har det faktiskt getts ut lättillgängliga små blad med Europafakta, små broschyrer om t.ex. kvinnor i EG ur alla möjliga aspekter, som inte är tunga på något sätt men ändå fyllda av fakta.

Jag har läst många av dem, och jag tycker att man inte får en känsla av att det skulle ge så många fördelar i jämförelse med vad vi har i dag. Vi har faktiskt redan i dag samarbete med EG som ger oss en hög standard, och vi bidrar till EG-ländernas höga standard.

Att EG skulle vara odemokratiskt är faktiskt inget påhitt av EG-motståndarna eller av dem som är skeptiska till medlemskapet. Det är inom själva EG som man talar om det som ett problem. Ursprungligen hade man i den enda beslutande församlingen, ministerrådet, ett konsensusförfarande. Då var det demokrati. Det var alltså fråga om självständiga stater som var och en hade möjlighet att inlägga veto. Därmed var det inte fråga om överstatlighet, man blev inte överkörd. Det var demokratiskt.

Allt eftersom besluten kommer att fattas med majoritet innebär det att folken körs över, när de kommer i minoritet i denna enda beslutande församling, där en regeringsledamot finns med. Parlamentet med den direktvalda representationen har alltså inga beslutande funktioner. Skulle man nu införa beslutsfunktioner i parlamentet, då är det verkligen en union, "ett land", där alla är med och väljer parlamentarikerna, som beslutar. Då har de ingående delstaterna helt mist sin suveränitet.

Så det här är ett problem som diskuteras inom EG. Det är absolut inte något påhitt av några motståndare eller skeptiker i Sverige.

Anf. 148 ULF ERIKSSON (nyd):

Herr talman! I mitt inlägg ville jag bara betona vikten av en enkel och tydlig information till svenska folket. Det var detta mitt inlägg alltså gällde.

För att utvidga det litet kan jag säga att det är lättare att inom EG än utanför påverka EG:s beslut som vi kommer att var väldigt beroende av, oavsett om vi befinner oss inom gemenskapen eller utanför den.

Dessutom är det försvarspolitiskt mycket viktigt. I EES-avtalet ingår också frågor som rör det europeiska säkerhetssystemet, som vi bl.a. har haft med i vårt partiprogram. Vi kan utvidga den här debatten i all oändlighet,

men det var inte säkerhet jag ville tala om i dag, utan vikten av en klar och tydlig information om EG till svenska folket.

Anf. 149 BIRGITTA HAMBRAEUS (c):

Herr talman! Jag är rädd för att man på ja-sidan, som inte har så bra argument, vill ha mycket populära argument i närmast demagogisk form. Det finns en redovisning, som jag berättade, i enkel form, dessutom gratis, från regeringssidan. Jag är inte tilltalad av tanken att regeringen nu skall lägga beslag på mycket av de pengar som vi så småningom får ta ställning till med anledning av kompletteringspropositionen. Där är det väldigt viktigt att folkrörelserna, också de som vill kritiskt granska problem och möjligheter med medlemskap i Europaunionen, får resurser. Resurserna finns i allra högsta grad på ja-sidan.

Det var också otrolig propaganda kring besluten om att börja förhandla om EES-avtalet och om att söka medlemskap. Då var det helsidesannonser från penningstarka intressen. Det är väl inte den sortens information som man eftersträvar. Det måste vara en saklig debatt, där fördelarna verkligen belyses.

Låt mig få säga en sak, som jag tycker att vi allvarligt borde överväga. Det är den lilla nationens möjlighet att försvara sin valuta. Det ser jag som ett stort problem. Vi inser att vår valuta kan hotas om det finns en misstro mot vårt näringsliv. Då skulle man inom en union kunna trygga sin valuta. Det kan vara en fördel. Jag skulle vilja diskutera detta sakligt. Varför kan vi inte föra en sådan sakdebatt? Här kastas det plötsligt bara fram att det är väldigt viktigt med försvarsgemenskap. Det är verkligen någonting som inte kan diskuteras så här kortfattat. Det är oerhört kontroversiellt dessutom. Det var faktiskt med förbehåll för neutralitetspolitik som vi ansökte om medlemskap.

Sedan hoppas jag att vi kan slippa oerhört känsloladdade ord som att vi blir utanför gemenskapen osv. Jag har i mitt anförande berättat hur vi redan nu har samarbete med EG liksom med de andra länderna i Europa. Att den här sortens känsloladdade uttryck används gör mig oerhört misstänksam. Fler och fler människor blir det, för det verkar som att man egentligen inte har några goda argument för medlemskapet. Jag har inte hört de goda argumenten, annat än att "vi lämnas ute i kylan" och "vi skall vara med och påverka". Men vi vet att vi har väldigt begränsade möjligheter.

Anf. 150 ULF ERIKSSON (nyd):

Herr talman! Mitt inlägg avsåg information. Det har tydligen inte gått ut tillräckligt klart till svenska folket vad EG innebär. Då tycker jag att det är viktigt att man för ut information på ett enkelt och lättfattligt sätt.

Beträffande innehållet i EG, kan vi tala länge om den saken. Det finns mängder med frågor som vi kan diskutera – försvar, ecun osv. Birgitta Hambraeus var inne på valutafrågan, och Carl B. Hamilton har talat mycket om EG:s innehåll tidigare. Men det är inte det som jag har talat om, utan om vikten av en klar och lättfattlig information till svenska folket. Jag tycker att den inte har gått fram ännu så länge. Jag tror att det dess värre mycket beror på okunskap. Det är därför man är rädd för att gå in i EG.

Jag anser alltså att det är väldigt viktigt att pengarna används på ett riktigt sätt. Jag tror att en lättfattlig information hem till svenska folket, i brevlådan, är det enklaste sättet att ge information. Men det skall var lättbegripligt. Alla dessa avtal som vi nu håller på med innebär en väldigt lång process. Jag tror att man måste ta fram de viktigaste punkterna och informera om vad EG innebär, vad det har för fördelar för var och en som svensk medborgare att vi går in i EG.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 26 maj.)

8 § Östersjösamarbetet

Föredrogs
utrikesutskottets betänkande
1991/92:UU23 Östersjösamarbetet.

Anf. 151 PEETER LUKSEP (m):

Herr talman! På sätt och vis är det här ett dåligt betänkande. Det som står där är inte dåligt. Det talas en del om trevliga, viktiga och intressanta konferenser och mycket annat som för all del är mycket viktigt – miljösamarbete runt Östersjön osv. På sätt och vis är det som inte står i betänkandet, men som skulle kunna stå där under rubriken "Östersjösamarbete", det som egentligen har ännu större vikt. En sådan viktig fråga, som mycket nära har att göra med det som avhandlas i betänkandet, är frihandel mellan Sverige och länderna kring Östersjön. Så till vida kommer av allt att döma ett viktigare beslut att fattas på tisdag, då vi här i kammaren skall ta ställning till ett frihandelsavtal mellan Sverige, Estland, Lettland och Litauen.

En annan viktig fråga är vad Sverige kan göra för att hjälpa Estland, Lettland och Litauen. Genom en valutareform kan man något underlätta för människor, företag och organisationer i dessa länder att samarbeta med andra länder runt Östersjön.

Dessutom är det vikigt att diskutera hur vi skulle kunna underlätta för människor att resa utan krav på sådana relativt omständliga procedurer som de nuvarande visumkraven innebär. Jag hoppas att det inte inom en alltför avlägsen framtid blir möjligt att genomföra en sådan frihet för alla människor runt Östersjön.

Det är också angeläget att undersöka möjligheterna för detta Östersjöområde att inom en nära framtid kunna ingå i samma ekonomiska och politiska samarbetsområde, vilket alldeles nyss diskuterades med anledning av EG-betänkandet.

Vi måste även diskutera hur Östersjöområdet i framtiden skall kunna hållas öppet och inte vara bakom den järnridå, som har existerat under så lång tid. Den aspekten har tidigare i dag diskuterats under den säkehetspolitiska debatten.

Till sist vill jag i all enkelhet tillägga att frågan om miljöförbättringar i Östersjöområdet ingår i regeringens kompletteringsproposition, som lades

fram efter det att utskottet hade avgett detta betänkande. I den anslås ytterligare pengar till miljöinsatser bl.a. av det slag som det talas om här.

Eftersom de frågor som jag här har omnämnt förs fram i andra sammanhang på ett positivt sätt, yrkar jag till sist bifall till utskottets hemställan.

Anf. 152 HÅKAN HOLMBERG (fp):

Herr talman! I allt väsentligt har Peeter Luksep sagt allt som det finns skäl att säga med anledning av detta betänkande. Det är naturligtvis utmärkt att det växer fram ett organiserat samarbete kring Östersjön, som kanske så småningom får former som liknar samarbetet i Nordiska rådet och som inom en inte alltför avlägsen framtid kan komma att spela en roll för Östersjöländernas samverkan i ett större europeiskt sammanhang.

Samtidigt kommer vi aldrig riktigt åt det viktiga sakinnehållet i politiska betänkanden. På sin höjd kan vi referera olika utmärkta initiativ som tas i andra sammanhang, t.ex. det samarbete mellan städer runt Östersjön som omnämns i betänkandet och som än så länge är mer institutionaliserat, men som kanske kommer att innehålla mer konkreta samarbetsprojekt än vad det något diffusa Östersjörådet tycks göra.

Det viktiga är dock alla dessa informella – och ibland formella – olika kontakter som tas och som helt och hållet inte kan formaliseras i någon politisk organisation. Man kan på sin höjd ha något slags takorganisation för det alldeles naturliga samarbete som alltid måste finnas mellan fria folk på ömse sidor av det som en gång i världen på sovjetiskt håll hette Fredens hav, men som varken var fredens eller frihetens hav. Nu har Östersjön äntligen en chans att bli det.

Jag yrkar därmed bifall till utskottets hemställan.

Anf. 153 MATS HELLSTRÖM (s):

Herr talman! Peeter Luksep har på ett föredömligt sätt påpekat att det mesta av det som betänkandet handlar om tidigare har diskuterats här i kammaren. Och eftersom Östersjörådet har inrättats finns det goda skäl att vara kortfattad.

Det här handlar om olika nätverk som har större betydelse utanför den här salen än inne i den. Dessa nätverk finns såväl politiskt inom Östersjöområdet som kring handelskamrar, fackliga organisationer, kulturarbetare m.m. Om detta har det mesta sagts. Därför vill jag bara tala om en kanske tråkig nyhet för denna kammare.

I går och i förrgår diskuterades vid EFTA-mötet i Reykjavik det faktum att vi i EFTA-länderna icke har lyckats att åstadkomma ett frihandelsavtal med Östersjöstaten Polen. Till skillnad från EG har inte EFTA kunnat få till stånd ett avtal med Polen och Ungern. Av detta skäl diskrimineras svenska företag på de ungerska och polska marknaderna sedan den 1 april.

Under EFTA-mötet riktade vi och EFTA:s nuvarande ordförande i parlamentarikermötet kritik mot de två länder – Österrike och Schweiz – som uppenbarligen är tillskrivna därför att de på grund av sina jordbruksintressen förhalar den förhandling som vi hoppas så småningom skall kunna avslutas. Om EFTA får till stånd ett frihandelsavtal med Polen och Ungern hoppas jag att denna fråga får bättre styrfart.

Även jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 26 maj.)

9 § Internationella miljöfrågor

Föredrogs
utrikesutskottets betänkande
1991/92:UU22 Internationella miljöfrågor.

Anf. 154 MAJ BRITT THEORIN (s):

Herr talman! Jag skall här tala om militären och miljön. Till att börja med vill jag yrka bifall till reservation 3. Berndt Ekholm kommer att senare tala om övriga socialdemokratiska reservationer.

Det internationella läget har förbättrats avsevärt samtidigt som risken för ett storkrig i motsvarande grad har minskat.

Men andra hot mot mänsklighetens överlevnad växer samtidigt, och särskilt då det internationella miljöhotet. Resurser som nu används på den militära sidan borde kunna användas för att skydda, förbättra och återställa miljön. Detta var tanken bakom förslaget om en särskild FN-studie om militära resurser för miljö, först initierat i Sverige av WWPP, kvinnliga parlamentariker för fred, dvs. kvinnliga parlamentariker från samtliga politiska partier här i Sveriges riksdag.

En FN-studie under mitt ordförandeskap arbetade under kort tid fram en enig rapport. Förslagen i rapporten skall enligt beslut i FN i höst föras fram till FN:s konferens för miljö och utveckling (UNCED) i Brasilien om knappt två veckor. Det blir sedan UNCED-konferensen som skall ta ställning till de olika förslagen i rapporten, som nu är generalsekreterarens rapport. Vad man i reservationen kräver är att den svenska regeringen aktivt arbetar för att studiens konkreta förslag antas vid UNCED-konferensen.

Praktiskt taget alla militära aktiviteter har, såväl under krig som i fredstid, någon form av miljömässiga konsekvenser. Att förstöra miljön har sedan antiken varit en etablerad metod att föra krig, men miljökonsekvenserna av ett storskaligt kärnvapenkrig skulle vara av en helt annan storlek. Radioaktivt nedfall, ozonuttunning genom kväveoxider från kärnexplosioner och klimatförändringar förorsakade av rök från enorma bränder skulle åstadkomma aldrig tidigare upplevda miljökatastrofer.

Den drastiska nedrustning som nu har tagit fart kommer att innebära att miljontals människor, hundratusentals anläggningar av olika slag och tusentals industriföretag inte längre kommer att utnyttjas av den militära sektorn. En hel del av dessa resurser borde kunna utnyttjas för att rädda och återställa miljön.

Militära resurser varierar från land till land, men de omfattar i princip:

a) arbetskraft, dvs. fast anställd militär personal, civilanställda, tekniker och värnpliktiga,

b) tekniskt kunnande och yrkesskicklighet hos både militärer och forskare,

c) utrustning, alltifrån handeldvapen till stridsvagnar, fartyg, flygplan och avancerad laboratorieutrustning,

d) kapital,

e) infrastruktur samt

f) teknologisk förmåga inkl. forskning och utveckling.

Militär personal är välutrustad för att kunna ingripa vid katastrofsituationer, vid t.ex. utryckning vid miljöolyckor eller för att ta hand om och förstöra höggradigt giftiga radioaktiva och andra farliga ämnen.

Militären har en stor mängd information som insamlats av olika underrättelsetjänster och som kan bidra till att spåra förändringar i atmosfären, i oceanerna och på jordytan. Militära flygplan, ytfartyg och ubåtar kan samla in ytterligare information om klimatförändringar och om strömmar och temperaturer i oceanerna.

Militär personal kan rensa upp och återställa förorenade eller på annat sätt förstörda områden. I praktiken är detta en variation av ingenjörsuppdrag i fält, varför ingenjörstrupper skulle vara bäst lämpade.

Teknik som används för militär bevakning kan lätt anpassas för att övervaka transporter av föroreningar och giftigt material och för ekologiskt säkra metoder att förstöra vapen.

Militär kapacitet kan användas för att samla in miljödata och observationer genom att använda fartyg, flygplan eller rymdfarkoster, för att upptäcka och spåra miljömissbruk såsom avfallsdumpning, oljeutsläpp eller naturliga risker, som skogsbränder.

En katastrofhjälpstyrka bestående av både civil och militär personal för utryckning vid nödsituationer kan sättas upp. Militären skulle kunna tas från ingenjörstrupperna och medicinska enheter, och man skulle kunna använda utrustning från den militära sektorn, t.ex. lätta bandfordon, amfibiefordon, helikoptrar och transportflygplan.

Några av de förslag som lämnas i rapporten över möjlig civil användning av militära resurser är: användning av satellitteknologi för övervakning av jordbruk, torka, miljö m.m., skogsplantering och annan markvård i tredje världen, u-hjälpsinsatser, bl.a. i form av transporter och katastrofarbete, kalkning av sjöar och skogar med hjälp av militära flygplan och fartyg, bekämpning av oljeutsläpp samt forsknings- och utvecklingsresurser för globala miljöinsatser.

Teknik, instrument och system som används för militära ändamål kan t.ex. användas för miljövarning och för återställande av miljön.

Rapportens förslag riktar sig åt tre håll: till Förenta Nationerna, till regeringarna och till UNCED-konferensen.

I rapporten rekommenderas FN att på olika sätt stödja en miljöanvändning av militära resurser. Alla miljödata, också de som fås via militära satelliter och andra militära informationssystem, skall göras tillgängliga globalt.

FN bör skapa en internationell miljöräddningstrupp; ett slags "gröna baskrar", som står till förfogande när ett land begär hjälp vid miljökatastrofer och nödlägen. FN bör upprätta en kunskapsbank för internationellt ut-

byte av aktuella nationella erfarenheter av miljöanvändning av militära resurser.

I rapporten läggs också fram förslag som riktar sig direkt till nationerna. Alla miljökrav och all miljölagstiftning som gäller det civila samhället skall också gälla all militär verksamhet. Militären skall återställa den miljö som den har skadat. Varje land bör granska sina miljöbehov och vilka militära resurser som kan användas för miljön och sedan göra upp en nationell aktionsplan. Miljömässigt sund teknologi bör utvecklas för förstörelse av vapen. Miljöhänsyn bör infogas i de militära forsknings- och utvecklingsprogrammen.

Slutligen föreslås i rapporten att de konkreta förslagen skall föras in i agenda 21 och i den s.k. Earth Charter vid UNCED-konferensen.

I reservation 3 föreslår vi socialdemokrater att regeringen aktivt skall verka för att de konkreta förslagen antas vid FN:s miljökonferens och att regeringen genomför de nationella förslag som förs fram i rapporten.

Jag yrkar alltså på nytt bifall till reservation 3.

Anf. 155 BENGT HURTIG (v):

Herr talman! I propositionen skriver regeringen att även om alla länder använder kostnadseffektiva styrmedel nationellt för att nå miljömål leder det inte nödvändigtvis till en internationellt kostnadseffektiv lösning. För att uppnå dessa måste utsläppsreaktionerna vara störst i de länder där kostnaden för dessa är låga. Man skriver att när avtalen skall revideras och nya förhandlas fram är det viktigt att de leder till kostnadseffektiva och flexibla lösningar.

Det här kan tolks så, att man försöker maskera sjunkande ambitioner på det egna området och menar att utsläppen främst bör reduceras i länder där det är billigt att göra det, där arbetskraften är billig, osv. och att vi inte här, där det är dyrare, skall genomföra de åtgärderna.

Men det kan ju samtidigt vara så att utsläppen av luftföroreningar i fattiga länder totalt sett är mindre, därför att vi med en omfattande bilism och en avancerad industri släpper ut mycket t.ex. koldioxid eller kväveoxider, och att de fattiga länderna tycker att man egentligen borde sätta in resurser där utsläppen är stora.

Andra små länder kan också hävda att utsläppen främst kommer från andra länder – det kan nästan alla länder göra – och att det är effektivare att någon annan vidtar de åtgärderna. Vi tror att de resonemangen är litet farliga och tycker att regeringen kanske har formulerat sig oklart och otydligt.

Nu har utskottet i sina formuleringar försökt precisera vad som egentligen menas med kostnadseffektivitet, och det är ju ett litet framsteg. Men vi tycker ändå att det kanske kunde vara värt att göra en markering. Skulle det vara så att man med den här skrivningen underlåter att minska utsläpp i rika länder kan vi inte heller uppfylla de internationella överenskommelser om reduktioner av utsläpp av luftföroreningar som vi har ingått.

Med detta vill jag, herr talman, yrka bifall till meningsyttringen av Bertil Måbrink.

Anf. 156 HÅKAN HOLMBERG (fp):

Herr talman! Den kommande miljökonferensen i Rio är kanske den viktigaste internationella konferens som kommer att ha ägt rum sedan det kalla kriget slutade, och den måste naturligtvis bli början på en serie av liknande möten.

Jag vill påminna om en analys av världens miljöproblem och utvecklingsproblem som gjordes under tidigt 70-tal av Andrej Sacharov, som få lyssnade på riktigt på allvar annat än med den allmänna sympati som tillkom den som opponerade mot det sovjetiska förtrycket.

Sacharov påpekade vid många olika tillfällen det direkta samband som uppenbarligen fanns mellan de politiska förhållandena i den av kommunistregimerna behärskade delen av världen och omöjligheten att nå fram till meningsfulla internationella åtaganden för att bl.a. bekämpa internationella miljöproblem och den internationella fattigdomen.

De kommunistiska staterna gjorde utomordentligt litet i den vägen – de gjorde, när de kunde, desto mer för att blockera initiativ från annat håll. Och framför allt skapade det låsta internationella läget med den tillhörande kapprustningen en situation där oerhörda resurser bands till fullständigt improduktiva ändamål, dvs. ömsesidiga rustningar, resurser som givetvis hade kunnat användas väsentligt bättre.

Genom de förändringar som har skett i världen de senaste åren finns nu faktiskt möjligheter att just använda de resurser som tidigare bands i – i varje fall i ett större perspektiv – tämligen meningslösa kapprustningar till något nyttigare. Det är just detta som gör Riokonferensen och den process som nu förhoppningsvis inleds till det som kanske är det viktigaste som sker på den internationella scenen sedan det kalla kriget tog slut.

Det är glädjande att Sverige har varit så aktivt i förberedelserna, dels ensamt, dels tillsammans med övriga nordiska länder, och att de områden där Sverige har engagerat sig så uppenbart är många av de mest centrala områdena – jag tänker då naturligtvis på dels den koppling som finns mellan bekämpande av miljöförstöring internationellt och de internationella fattigdomsproblemen, dels den biologiska mångfalden, och dessutom, för att bara nämna några exempel ur den större mångfalden, de militära aktiviteternas miljöpåverkan.

Det finns naturligtvis många olika målkonflikter i det här arbetet – mellan snabb ekonomisk utveckling i fattiga länder och långsiktiga miljöhänsyn, som naturligtvis måste tas överallt. Frågan om skogsbruket är väl det mest påtagliga exemplet på en målkonflikt av det här slaget.

Jag tror att det är så att om i-länderna skall kunna nå framgång för kraven på ett biologiskt och långsiktigt hållbart skogsbruk också i u-länder måste de själva på ett många gånger kanske tydligare sätt än hittills skydda sin egen ekonomiska balans och sin egen biologiska mångfald. Det finns så att säga ett slags kommunicerande kärl mellan fjällnära skogar i länder som Sverige och insatser för att rädda regnskogen i andra delar av världen.

Trovärdighet från de rika ländernas sida är avgörande för att man skall nå framgång när det gäller att få fattigare länder att acceptera de åtaganden som de annars kanske av kortsiktigt intresse skulle känna sig pressade att bortse från.

Det finns en rad reflexioner som skulle kunna göras med anledning av detta betänkande. Man skulle kunna hålla långa anföranden i ämnet. Jag tycker att det som i dag är viktigast att konstatera är den betydande enighet som finns inom utskottet när det gäller rekommendationerna för riksdagens ställningstagande inför Riokonferensen.

Det finns ett antal socialdemokratiska reservationer. Det är väl i och för sig naturligt att det största oppositionspartiet vill reservera sig, men ser man till substansen i dessa reservationer är det uppebarligen så att skillnaden gentemot den linje som majoriteten företräder är utomordentligt marginell. I några fall har jag inte ens lyckats upptäcka den, men den kanske finns någonstans i någon schattering eller nyans.

Sedan finns det en meningsyttring från Vänsterpartiet. När jag första gången läste den blev jag något förbryllad och något bestört. Det föreföll närmast vara en ideologisk princip som framfördes från Vänsterpartiets sida att pengar skall användas ineffektivt. Det var ett slags polemik i princip mot kravet på kostnadseffektiv bekämpning av miljöförstöring.

Nu noterar jag att Bengt Hurtig var utomordentligt försiktig när han lade ut texten om denna reservation. Det tror jag var mycket klokt. Det kan naturligtvis inte vara något egenvärde i att spendera pengar på ett ineffektivt och slösaktigt sätt. Det är rimligtvis alltid bättre ifall man för en viss summa pengar kan bekämpa mera utsläpp än om man använder pengarna på något annat sätt. Det kan inte finnas någon som helst diskussion på den punkten. De olika tolkningar av vad denna princip i värsta fall skulle kunna innebära, som Bengt Hurtig antydde var orsaken till reservationen, tycker jag var utomordentligt långsökta.

Det är naturligtvis så att man många gånger snabbt kan nå större resultat i t.ex. länder där man tidigare knappast har gjort någonting alls för att bekämpa låt oss säga utsläpp i vatten av något giftigt ämne. Det är då relativt sett enkelt att komma åt åtminstone de allra värsta och grövsta utsläppen med tämligen enkla insatser. I länder som sysslat med miljöpolitiska insatser under längre tid visar det sig däremot många gånger att det kan krävas stora investeringar för att nå ytterligare resultat utöver dem som redan har nåtts och för att få ned ett utsläpp till nära noll. Det kan vara mycket dyrt att klara den allra sista biten. Det betyder inte att man skall låta bli att försöka åstadkomma det också. Men om man har begränsade ekonomiska resurser kan det naturligtvis i många lägen vara klokast, både ur snävt nationellt och större globalt perspektiv, att satsa pengar på insatser där man snabbt kan få ett större resultat. Det enda alternativet är i så fall att inte göra något alls åt de utsläpp som skulle vara enklare att komma åt. Det kan inte vara Vänsterpartiets allvarliga mening att man skall avhålla sig från bedömningar av vad som är mest kostnadseffektivt i den internationella miljöpolitiken.

Som jag sade tidigare var det också mycket klokt av Bengt Hurtig att vara mycket försiktig i sin plädering för denna meningsyttring.

Jag yrkar därmed bifall till utskottets hemställan.

Anf. 157 MAJ BRITT THEORIN (s) replik:

Herr talman! Jag kan hålla med Håkan Holmberg om att vi i mångt och mycket har samma grundläggande värderingar. Det som skiljer oss åt alldeles påtagligt är viljan att markera aktivitet på området.

För att det inte skall bli några svårigheter för Håkan Holmberg: låt mig bara säga att skillnaden när det gäller militären och miljön ligger i att utskottsmajoriteten, som det står i betänkandet, utgår ifrån "att regeringen fortsatt driver dessa frågor på sätt som den finner ändamålsenligt". I den socialdemokratiska reservationen vill vi klart ha riksdagens uttalande för att man skall arbeta för de konkreta förslagen.

För att inget missförstånd skall råda så låt mig säga att det förslag till gröna baskrar som vi har presenterat i FN-studien inte har någonting att göra med Vietnams gröna baskrar och marinkåren som var kända för ganska förödande insatser, inte bara mot miljön utan också mot människorna.

Men det kan vara bra för våra liberala kolleger här i riksdagen att veta att vårt förslag har stöd på många håll. Inte minst er partivän Genscher i Tyskland har uttalat sig mycket varmt för det, även om han döpt om de gröna baskrarna till gröna hjälmar. Det är kanske bra att samarbeta över nationsgränserna.

Skillnaden ligger alltså i att vi vill ha ett uttalande från riksdagen att regeringen konkret skall arbeta för detta, och inte bara ett uttalande om att man hoppas och utgår ifrån att regeringen gör vad som passar den att göra.

Anf. 158 HÅKAN HOLMBERG (fp) replik:

Herr talman! Eftersom jag antog att det skulle bli någon form av replik på det konstaterande jag gjorde har jag roat mig med att jämföra formuleringarna i majoritetstexten och de socialdemokratiska reservationerna. De är genomgående av följande karaktär.

Utskottet konstaterar, enligt majoritetstexten, att Sverige aktivt deltar. Socialdemokraterna föreslår att det på motsvarande ställe skall stå att utskottet utgår ifrån att regeringen driver på.

Det är naturligtvis en skillnad i ord. Vad den tydliga substansen i dessa ord innebär för skillnad har jag inte lyckats utröna.

Ett annat exempel: Utskottet föreslår, enligt majoritetstexten, att Sverige fortsätter med en viss insats. Den socialdemokratiska versionen föreslår formuleringen att regeringen bör verka för fortsatta insatser.

Jag tycker inte heller att det är någon särskilt dramatisk skillnad. Framför allt antyder det ingen radikal skillnad i vad som är det uppenbara målet för det som man bör verka för eller fortsätta att göra.

Ytterligare ett exempel: I majoritetstexten kan det stå att Sverige har tagit initiativ. Enligt den socialdemokratiska motsvarigheten kan det heta att frågan bör föras upp t.ex. på en internationell dagordning eller någonting annat.

Visst kan man, om man vill, försöka lägga in olika betydande åsiktsskillnader mellan denna typ av konkurrerande formuleringar, men jag tycker inte det finns någon anledning att dramatisera detta.

När det gäller de gröna baskrarna, eller gröna hjälmarna, finner jag väl att vi svenska liberaler, precis som de tyska, säkert kan utgå ifrån att t.ex. den svenska regeringen arbetar på lämpligt sätt för initiativ av precis det slag som Maj Britt Theorin nämnde och på lämpligt sätt stöder förnuftiga förslag som kommer, varav detta säkerligen är ett. Men allting behöver inte stå i en

majoritetstext för att man skall bevisa att man verkligen är för något och är engagerad. Jag förstår att det är roligare att kunna reservera sig.

Anf. 159 MAJ BRITT THEORIN (s) replik:

Herr talman! Det är klart att vi kan läsa litet olika, men om det står att utskottet utgår från att regeringen fortsatt driver dessa frågor på ett sätt som den finner ändamålsenligt, eller om man säger att utskottet kräver att regeringen aktivt bör verka för att de konkreta förslagen antas vid FN:s miljökonferens, så är det faktiskt en ganska stor artskillnad, vill jag påstå.

Det är inte bara fråga om att man i allmänhet skall titta på studien som sådan, och när man tycker det är lämpligt ta upp det, eller stödja någon annan som tar initiativ.

När det gäller en FN-studie som letts av en svensk förutsätts att en svensk regering driver de konkreta förslagen. Det är detta vi vill ha fastlagt.

Dessutom, vilket kanske inte är det minst väsentliga, vill vi att de nationella förslag som föreslås i studien också skall genomföras här hemma. Till det har utskottsmajoriteten inte haft någonting att säga.

Låt mig slå fast det som kanske är viktigast av allt. Är vi nu överens om detta och jag kan räkna med liberalernas stöd i regeringen, då kommer vi säkerligen att få en regering som aktivt verkar tillsammans med liberalerna i Tyskland och på andra håll i världen för att just dessa konkreta förslag genomförs. I så fall har jag ingen kritik att rikta mot utskottet.

Anf. 160 HÅKAN HOLMBERG (fp) replik:

Herr talman! Om vi skall föra en debatt som vi gjort här kan man lika väl hävda att ett uttryck som "ändamålsenligt" innebär en starkare bindning än alternativa formuleringar som öppnar olika möjligheter. Ändamålsenligt bör faktisk vara något som leder fram till ett ändamål. Man bör inte öppna vägen för initiativ hit och dit om vilka man inte har någon speciell föreställning om vart de kommer att leda.

Jag säger detta egentligen inte för att bevisa någonting annat än att det är tämligen stor samstämmighet mellan oss. Vi skiljer oss kanske en smula i formuleringarna. Möjligen finns något olika nyanser när det gäller vad vi vill prioritera allra högst för ögonblicket på en lista av olika saker som allihop bör få prioritet under de allra närmaste åren. Men någon dramatisk skillnad mellan oss finns inte.

Anf. 161 BENGT HURTIG (v) replik:

Herr talman! Jag tycker väl att vi kanske nått en viss klarhet och ytterligare förtydligande i utskottets skrivning, och jag tror det är viktigt. Regeringens resonemang att man alltid skall göra dessa insatser där det är maximalt kostnadseffektivt förutsätter ju en ganska omfattande resursöverföring till u-länderna. Jag har sett överslagsberäkningar som visar att om man skulle uppfylla de internationella konventioner som ingåtts när det gäller reduceringar av utsläpp, skulle det behövas en överföring bara från Sveriges sida – om den fördelas i proportion till bruttonationalprodukten – som skulle betyda ungefär en fördubbling av vårt bistånd, alltså storleksordningen 12–15 miljarder ytterligare. Det kan vara politiskt svårt att nå till den nivån även

med miljöargument. Det har vi ju erfarenhet av, även om Håkan Holmberg och jag är ense om den principiella målsättningen.

I ett sådant läge kan det trots allt vara vettigt att vidta åtgärder i industriländerna, där man kan få gehör för det och där utsläppen av vissa föroreningar är mycket stora per capita, mycket större än de är i tredje världen.

Det finns andra resonemang när man för in ekonomin. Inom Världsbanken har en utredare sagt att räknar man samhällsekonomiska förluster på grund av sjukdomar som är relaterade till miljön, är det mera effektivt att vidta åtgärder i industriländerna. De människorna producerar så mycket mer och tjänar så mycket mer pengar. Det gör inte så mycket om "u-länningarna" blir sjuka och dör i förtid på grund av miljön. De har ju ingen inkomst.

Detta leder till ett fullständigt ociviliserat resonemang. Det är den här typen av tankegångar, där ekonomin så att säga överordnas politiken, som vi är litet oroliga för. Det är skälet till att vi har markerat den här frågan.

Anf. 162 HÅKAN HOLMBERG (fp) replik:

Herr talman! Jag konstaterar bara än en gång att Bengt Hurtig inte heller nu gör något försök att på allvar försvara de tankegångar som faktiskt, om man nu skall ta formuleringarna som de står, förefaller ligga bakom Vänsterpartiets meningsyttring. Inte heller Bengt Hurtig har någonting emot att pengar används effektivt, till skillnad från att använda dem ineffektivt. Det tycker jag är ett glädjande framsteg i förhållande till den meningsyttring som han ser sig nödsakad att yrka bifall till.

En massiv resursöverföring är naturligtvis någonting utomordentligt önskvärt, helt oavsett detta resonemang. Hade det gått att låt oss säga fördubbla det svenska biståndet skulle jag mycket gärna vilja vara med på det. Det är en tanke som Bengt Hurtig säkert vet har djup förankring i Folkpartiet liberalerna.

Anf. 163 BERNDT EKHOLM (s):

Herr talman! Det är nu två veckor kvar till den stora FN-konferensen i Rio om miljö och utveckling. Det är väldigt glädjande att den blir av. Det blir säkert en mycket spännande tid. Självfallet blir det en utmaning vare sig man reser till Rio eller finns här hemma.

Det är särskilt glädjande för mig, eftersom konferensen har tillkommit på initiativ från den socialdemokratiska regeringen, 20 år efter Stockholmskonferensen. Den äger rum i spåren av Brundtlandrapportens utmaning om en hållbar utveckling.

Flera av de frågor som sedan har lyfts upp i förberedelsearbetet har tillkommit direkt på svenskt initiativ. Ett exempel är klimatfrågan, andra är frågan om biologisk mångfald och skogsfrågan. Det finns säkert fler.

Jag vill påstå att Sverige – och inte minst den socialdemokratiska regeringen – har präglat konferensens innehåll. Eftersom Håkan Holmberg inte talade om konferensens innehåll vill jag ändå för protokollet nämna att den handlar om antagande av två konventioner, en för klimat och en för biologisk mångfald, en allmän deklaration och ett framtidsinriktat handlingsprogram inför 2000-talet, kallat Agenda 21. I detta handlingsprogram ingår en principdeklaration om skogsfrågorna, finansieringsfrågor, institutionella frå-

gor och en mängd olika sakfrågor. Också frågan om militär verksamhet och miljö berörs.

Det har förekommit många framgångar. Många frågor har drivits igenom ett ofta trögt förhandlingsmaskineri. Men det har naturligtvis också förekommit motgångar, t.ex. när det gäller den fråga Maj Britt Theorin tog upp, dvs. de militära verksamheterna, och när det gäller energifrågorna, för att ta ett annat stort frågekomplex.

Jag vill ändå harangera den sittande regeringen i den meningen att den faktiskt har fortsatt på det spår som den socialdemokratiska regeringen lade ut. I den meningen är vi naturligtvis i huvuddragen väldigt överens inför Rio. Detta skall givetvis sägas.

Det finns motgångar, och många av i-länderna har bidragit till dessa motgångar genom att visa ett mycket svalt intresse för vissa frågor, såsom klimatfrågan, finansieringsfrågorna och andra frågor. Det finns mycket i övrigt att önska. Men jag tror ändå att konferensen kommer att få stor betydelse.

Om konferensen skall få denna stora betydelse får vi inte ge upp våra ambitioner, och vi får framför allt inte ge upp våra krav på att konferensen måste bli ett genombrott för miljöfrågorna, ett avstamp just inför 2000-talet.

Sveriges insats under konferensen kan, precis som vår insats i samband med att konferensen kom till, vara mycket betydelsefull, och det har den säkert varit också under förberedelsearbetet. Men vi är inte framme än. För övrigt är vi inte ens framme när konferensen hålls, utan detta är en del i en längre process, som vi om vi så vill kan kalla UNCED-processen. Det finns många utestående frågor att ta till sig och att agera i. Jag tycker därför, trots de grundläggande värderingarna, att utskottsmajoriteten har uppträtt något passivt. Jag skall försöka förklara varför.

Den första socialdemokratiska reservationen till betänkandet handlar om den s.k. GEF-fonden, den globala miljöfaciliteten. Denna fond skall medverka till resursöverföringar från i-länder till u-länder utöver alla befintliga kanaler. Det innebär att fonden måste tillföras additionella resurser. Fonden har mottagits positivt. Det här treåriga projektet tycks nu löpa vidare, vilket också är mycket positivt. Projektet syftar till att stödja u-länderna genom investeringar och tekniskt bistånd. Det omfattar fyra huvudområden: klimatfrågan, den bilogiska mångfalden, ozonproblemen och internationella vattenfrågor. Detta är områden där i-länderna i allt väsentligt bär skulden till problemen, och i-länderna tjänar också på att problemen åtgärdas. U-länderna har velat vidga mandatet för fonden till att omfatta markförstöring, ökenutbredning, avskogning och nationella vattenproblem, men i-länderna har varit emot. Tills vidare har det uppnåtts en kompromiss, som går ut på att man inom ramen för de fyra områden som framför allt gynnar i-länderna öppnar för vissa insatser som har att göra med u-ländernas specifika problem, knutna till fattigdomsfrågan.

I reservationen deklarerar vi att vi anser att fondens mandat bör utvidgas till att omfatta de fattigdomsrelaterade miljöproblemen i en vidare mening än vad som hittills har varit fallet. Det måste då naturligtvis tillföras nya resurser, och man måste ge u-länderna ett rimligt inflytande. Utskottsmajoriteten är emot detta. Vi har i diskussioner i utskottet gått igenom det här.

Utskottet har bett om bordläggning av frågan men har ändå inte ändrat sig, utan man anser att fondens mandat nu är till fyllest. Jag tycker att utskottsmajoriteten är passiv i det här avseendet. Man skriver att det genom en utvidgning av fondens mandat skulle kunna uppstå överlappningar, men som det är nu uppstår det ju i stället luckor. Det vore väl då bättre att ta bort dessa luckor och försöka minska risken för överlappningar. Jag tycker att vi har mycket starka skäl för att fortsätta driva frågan om en utvidgning av fondens mandat. Jag hoppas att utskottets skrivning inte är ett uttryck för att man anser att kopplingen mellan fattigdom och miljö inte är viktig.

Jag yrkar därmed bifall till reservation 1.

Nästa reservation tar upp flera frågor: klimatkonventionen, skogsdeklarationen, energi- och trafikfrågorna och kemikaliefrågorna. När det gäller klimatkonventionen återger utskottsmajoriteten en mycket allmän text utan någon som helst egen åsikt. Inte ens ett stöd för den sittande regeringens uppfattning framkommer i texten. Man frågar sig: Har utskottsmajoriteten ingen åsikt om denna viktiga fråga rörande klimatkonventionen? Jag tycker faktiskt att detta är anmärkningsvärt.

Klimatkonventionen har nu vid de internationella förhandlingarna blivit någon form av en samskrivning, men den är inte till fyllest. USA har i allra högsta grad medverkat till en urvattning. Man talar om en stabilisering av koldioxidutsläppen, om nationella program och om uppföljning men inte om några bindande åtaganden.

Från socialdemokratisk sida menar vi att vi måste fortsätta att aktivt driva på i den här frågan. Det måste bli tal om bindande åtaganden, där industriländerna följer upp det man har förhandlat om, dvs. att koldioxidutsläppen år 2000 skall stabiliseras på 1990 års nivå. Det måste bli ett system för fortsatta förhandlingar, som har en pådrivande karaktär. Man måste också ta upp frågan om reduktion av utsläpp av andra växthusgaser.

Beskrivande för utskottets passivitet är enligt min uppfattning att Moderata samlingspartiet, som har detta som en hjärtefråga, väljer att inte ens delta i debatten.

Det är naturligtvis nödvändigt att i Rio påpeka att vi måste arbeta för en bindande konvention, och vi måste driva på i den här frågan. Om detta säger utskottsmajoriteten absolut ingenting. I vår motion har vi pekat på att en bindande konvention kan vara den enskilt viktigaste teknikdrivande faktorn i utvecklingen av förnybara energikällor och bränslesnåla motorer. Detta kan sägas en gång till.

I reservation 2 tar vi också upp skogsfrågan, där utskottsmajoriteten inte ens tycks informerad om vad förhandlingarna nu handlar om. Man talar om en internationell skogskonvention, fast det nu sedan länge handlar om en principdeklaration. Varför har inte utskottsmajoriteten velat studera på våra texter för att anpassa sina egna till det sakliga läget? Även i detta fall har det förekommit en bordläggning.

Vi måste nu få kraftfulla beslut när det gäller den här deklarationen, och vi måste få en fortsättning som leder till att reella förhandlingar om en konvention tas upp. Det är beklagligt att man i flera u-länder inte förstår sitt eget bästa i sitt motstånd mot konventionen. En konvention skulle säkert leda till att spänningarna i den här frågan minskades och att u-länderna själva

gynnades. I många i-länder borde man, som det i u-länderna krävs, öppna för mer skogsplanteringar.

I reservationen tar vi sedan upp energi- och trafikfrågorna. Trafiken berörs bara kort i majoritetens skrivning. Nu tycks det bli en samlad uppföljning av den europeiska transportministerkonferensen, men det blir ingen gemensam FN-konferens, utan regionala konferenser. Detta är i och för sig naturligtvis positivt. Däremot är det väldigt förvånande att utskottet väljer att helt gå förbi vad vi säger om energifrågan. Jag tycker att det är konstigt, särskilt med tanke på Centerpartiets engagemang i den frågan. Det är ju ändå en fråga som konferensen inte har lyckats med, och den borde då ha kommenterats av utskottsmajoriteten.

Sist i reservation nr 2 tar vi upp kemikaliefrågorna och deras behandling vid UNCED-processen. Vi betonar vikten av utfasning av farliga kemikalier, vikten av att det i u-länderna skapas ett forum för att öka kunskapen om kontroll av kemikalier samt behovet av ett globalt märkningssystem. Det är viktiga frågor för UNCED. Därför tiger utskottsmajoriteten. Man kommenterar över huvud taget inte frågorna, trots att kemikalieinspektionen faktiskt arbetar med dem – inte helt utan framgång. Jag tycker att det är konstigt att utskottsmajoriteten inte studerade vår text i det sammanhanget och tog in något av den i majoritetstexten.

Över huvud taget måste jag säga att mitt intryck är att utskottsmajoriteten verkar något oengagerad när det gäller de internationella miljöfrågorna. Man avverkar frågorna pliktskyldigast, och det är inget bra omen.

Därmed yrkar jag bifall till reservation nr 2.

Reservation nr 3 har redan behandlats av Maj Britt Theorin, så den skall jag inte kommentera ytterligare.

Jag vill avslutningsvis säga någonting om uppföljningen av Rio-konferensen. Uppföljningen är naturligtvis också väldigt viktig, särskilt om konferensen blir det avstamp som vi alla hoppas och tror att den kommer att bli. Denna fråga behandlas inte i det här betänkandet, och det har inte heller varit avsikten, men jag tar upp den, eftersom regeringen varit mycket tafatt i det här fallet, särskilt när det gäller frågan om vilka insatser man planerar på hemmaplan.

Nu är det två veckor kvar till Rio-konferensen. Fortfarande vet vi i stort sett ingenting om hur uppföljningen i Sverige skall se ut. Sedan är vi två veckor i Rio, och då har det gått en månad. Därefter skall regeringen ha semester, och då har det gått ett kvartal innan regeringen kan samla sig till en diskussion om hur uppföljningen skall se ut. Vi har då förlorat massor av tid. I stället borde det ha funnits ett program om vad man vill göra internationellt och även på hemmaplan. Hur tänker regeringen exempelvis på hemmaplan följa upp klimatkonventionen, konventionen om biologisk mångfald, skogsfrågedeklarationen och övriga frågor i Agenda 21? Var finns planerna? Hur ser de ut?

Jag tycker att detta är högst otillfredsställande, men jag tycker också att det ligger helt i linje med regeringens hittillsvarande agerande. Man ligger lågt i miljöfrågorna!

Anf. 164 LENNART DALÉUS (c):

Herr talman! Vi har haft ett 1900-tal, under vilket miljöfrågorna har förändrats mycket radikalt fram till den situation som vi har i dag.

Under den första hälften av 1900-talet hade vi en mycket intensiv diskussion kring naturfrågorna, t.ex. skyddet av utrotningshotade växter och djur – vad man kan kalla den gröna miljön. Vi har haft ett 60-tal som en sorts andra fas i miljöarbetet, där mycket av industrisamhällets avigsidor kommit att uppmärksammas på olika sätt. Vi kommer alla ihåg hur Björn Gillberg tvättade skjortan i Prädd i slutet av 60-talet för att på det sättet illustrera kemikalieproblemet.

Vi har haft ett 70-tal som borde ha präglats av de internationella miljöfrågorna som en följd av FN-konferensen i Stockholm 1972 men som i stället kom att i mycket präglas av en energidebatt som var nödvändig och som man kanske också kan säga var en följd av det växande miljöengagemanget.

Vi kom sedan in i ett 80-tal, där luftföroreningarna i hög grad dominerat vår miljödebatt.

Herr talman! Jag tror att man kan säga att vi nu står inför en sorts femte fas i miljöarbetet, där nya frågor tränger in och kombineras ihop med de gamla, traditionella miljöfrågorna. Jag tycker att man kan säga att miljöfrågorna i dag skiljer sig från de gamla miljöfrågorna, om uttrycket tillåts, på väsentligen två sätt. Det ena är att miljöfrågorna på ett mycket tydligt sätt blivit veritabla säkerhetsfrågor för många länder. Klimatförändringarna är en sådan säkerhetsfråga. Det är inte längre ett lyxproblem som kan diskuteras som en randanmärkning i samhällsprotokollet utan något som helt uppenbart kommer att påverka många länders långsiktiga existens.

Det kan gälla förändring av odlingsbetingelserna i länder som Sverige eller USA. Det kan innebära en höjning av havsvattennivån, med stora problem för Holland, katastrofala följer för Bangladesh och kanske total förintelse för låglänta öriken.

Detta innebär en skillnad när det gäller miljöproblemen från den tid då man kunde ägna sig åt att skydda almarna i Kungsträdgården, rädda Vindelälven eller något liknande. Vi är inte längre i den situationen, utan vi måste se miljöfrågorna som veritabla säkerhetsproblem.

Det är den ena skillnaden. En annan skillnad ligger i att miljöfrågorna är gränslösa på det sättet att de överskrider nationsgränserna, vilket är det mest typiska för luftföroreningarna – svaveldioxider och kväveoxider känner inte till passbestämmelser och visumtvång utan glider fram och tillbaka över nationsgränserna på ett i det närmaste okontrollerbart sätt.

Det finns även en gränslöshet på ett annat plan, nämligen utsuddningen mellan sektorerna i samhället. Vi måste ta ett engagemang för miljöfrågorna i trafikarbetet, i forskningsarbetet och i militära sammanhang. Man kan räkna upp snart sagt varje samhällssektor och påvisa att miljöengagemanget på ett helt annat sätt än tidigare måste komma att genomsyra verksamheten.

Naturligtvis, herr talman, finns det också en gränslöshet i tiden. Det mest typiska är naturligtvis kärnkraftens högaktiva avfall, som skall förvaras skilt från allt biologiskt liv i tiotusentals år framåt. Där har vi en tidsmässig gränslöshet som också är mycket tydlig.

Detta är den nya situationen för miljöfrågorna. Det är särskilt när det gäl-

ler kopplingen till utvecklingen och till de fattiga ländernas fattigdom som miljöfrågorna har blivit tydliga och förtjänat uppmärksammade inför den konferens som diskussionen i dag till stor del gäller.

Det är en viktig konferens, och den kommer att uppmärksamma många viktiga och angelägna problem. Den skiljer sig från 1972 års konferens på det markanta sättet, att denna i det närmaste renodlat hanterade miljöfrågorna i en tid då dessa var ett nästan obrutet område, en jungfrulig mark. Det innebar att 1972 års konferens hade förutsättningar att bli det verkliga avstampet in på ett nytt område.

Den situationen har vi inte riktigt i dag. Vi har nu under 20 år diskuterat och ägnat omsorg, mer eller mindre, åt miljöfrågorna, och nu kan vi se hur det är kopplingen till utvecklingsfrågorna som är det dramatiskt nya och viktiga. Därför tror jag inte att vi kanske skalla se konferensen som ett avstamp till något nytt utan snarare som en bekräftelse på att dessa frågor nu har fått en berättigad plats i samhällsarbetet. Möjligen kan man fråga sig om inte just miljö- och utvecklingsfrågorna, som någon har sagt, har blivit för stora för en konferens. De skulle behöva hanteras på ett mer genomgripande sätt även i andra sammanhang.

Enligt Berndt Ekholm var det Socialdemokraterna som initierade 1972 års konferens och möjligen även 1982 års konferens. Nu har man sett till att 1992 års konferens kommit till stånd. Gro Harlem Brundtland kan väl i sin rapport finna att hon inte var alldeles oengagerad i frågan om att arrangera en konferens. Utan att föra någon allvarligare polemik vill jag säga att det kanske inte är så alldeles originellt att man vart tionde år celebrerar att man började med en konferens 1972. Jag utgår från att vi kommer att få någon sorts arrangemang om tio år som uppföljning av såväl Stockholms- som Riokonferensen. – Jag tar härmed initiativet till det!

Det är fyra frågor som formellt skall hanteras vid konferensen i Rio. Det är två konventioner – den om klimatförändringarna och den om biologisk mångfald och bioteknik – samt Agenda 21 och Rio-deklarationen.

Jag vågar påstå att man från svensk sida i dessa frågor i alla stycken har varit pådrivande. Man blir ledsen när man hör Maj Britt Theorin beskriva resultatet av de egna ansträngningarna när det gäller militären och vill göra gällande att det skulle ha varit ett svagt officiellt agerande från svensk sida. Detta är inte riktigt sant. I själva verket är det så att sambandet mellan krig och miljö var ett av de ämnen som dominerade dåvarande statsministern Fälldins agerande i samband med FN:s andra specialsession om nedrustning 1982. Det var det dominerande inslaget i hans arbete.

Miljövårdsberedningen – regeringens dåvarande organ i miljöfrågor – ägnade stor omsorg åt och gav ut rapporter i ämnet krig och miljö som en av de tyngsta frågorna.

Om Maj Britt Theorin och Berndt Ekholm läser motioner skall de finna att inte minst Centern har haft ett stort engagemang i den här frågan även tidigare. Trots alla svenska ansträngningar även inför konferensen i Rio – det här vet inte minst Berndt Ekholm som sitter med i den svenska nationalkommittén – har vi inte lyckats fullt ut med att få in de militära frågorna i förberedelsearbetet inför Rio. Detta beklagar man självfallet från svensk sida. Det beror inte på någon politisk underlåtenhet från Sverige och från de

svenska förhandlarna som har bedrivit det här arbetet. Det bör nog sägas så att det inte kan uppfattas som att vi här i kammaren riktar kritik mot det sätt på vilket de svenska förhandlarna har bedrivit sitt arbete i den här delen.

Berndt Ekholm tog även upp andra frågor, och man har krav i reservationerna. Jag håller gärna med Håkan Holmberg om att de kanske är litet för marginella för att passa in i en tid då vi skulle behöva gå samlade till en konferens som ligger mindre än två veckor fram i tiden. Det gäller marginella frågor, och Berndt Ekholm och många andra vet att den svenska regeringen och de svenska förhandlarna har varit djupt engagerade under hela förhandlingsarbetet. Det är närmast litet udda att komma med ett sådant resonemang i det här skedet. Om Berndt Ekholm hade visat samma omsorg om de frågor som han för fram från talarstolen här i dag under den drygt tvååriga period då han satt i nationalkommittén, kanske åsikterna skulle ha varit till någon nytta inför Rio-konferensen. Nu står vi här.

Konferensen, med ett framförhandlat material, skall genomföras om knappt två veckor. Såvitt jag förstår kommer utskottets material att bli föremål för beslut på tisdag i nästa vecka. Var och en som har varit aldrig så litet engagerade i internationellt förhandlingsarbete begriper att möjligheterna att nu föra in de marginella förändringar som Berndt Ekholm och Maj Britt Theorin talar om är obefintliga.

Jag tror på ett svenskt agerande i Rio – ett starkt svenskt agerande. Vi har en bra grund för detta. Till detta kommer sedan en mängd initiativ som den svenska regeringen kommer att ta under ett kommande år baserade på resultaten från Rio. Maurice Strong har sagt: En verklig succé eller ett rejält fiasko. Det som ligger där emellan är sämre.

Jag tror, herr talman, att det är nödvändigt med en rejäl succé. Vi måste ta ett nytt ordentligt steg i Rio. Det svenska agerandet hittills ger god grund för ett sådant synsätt även när det gäller det nationella arbetet.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Anf. 165 BERNDT EKHOLM (s) replik:

Herr talman! När det gäller frågan om ett avstamp skulle jag vara mycket lycklig om det Lennart Daléus säger här vore sant. Jag hoppas ju också att det skulle ligga någon sanning i att det kommer att bli en verklig succé. Men jag måste erkänna att jag är mycket tveksam till om man kan tala i sådana termer. Läget är väl snarast att den här konferensen kommer att bli ett nytt avstamp. Som ett sådant hoppas jag att den kan bli en verklig succé. Men den kommer nog inte att föra frågorna så långt fram eller ens i närheten av det som vi skulle önska.

Maj Britt Theorin är med på reservationen om militära aktiviteter och miljö. Det är väl ändå att ta i, Lennart Daléus, att säga att vi inte har lyckats fullt ut. Det är väl lika bra att erkänna att vi har misslyckats. Det är ju det vi har gjort. Vi har inte kommit någonstans från svensk sida i den här frågan. I den meningen är vi Socialdemokrater litet otåliga. Vi tycker faktiskt att positionerna måste flyttas fram och att vi under konferensen måste agera i de här frågorna. Det är viktigt att vi gör det.

Lennart Daléus sade att de frågor vi tar upp i reservationerna är marginella. Jag skulle därför vilja att han beskrev på vilka punkter och på vilket

sätt de är marginella så att vi kan ta en debatt i sak. Jag delar naturligtvis inte uppfattningen att de är marginella. Men jag delar uppfattningen att vi har grundläggande värderingar gemensamt i dessa frågor, och det vill jag gärna understryka.

Man kan faktiskt inte bara säga att vi kommer litet sent med våra reservationer. Det rör sig ju om en hel process, UNCED-processen. Det är väl ändå så, Lennart Daléus, att det inte slutar i Rio. I nationalkommittén har vi många gånger varit överens om att det börjar i Rio. Det är viktigt att arbeta vidare med frågan om GEF-fonden. Det är viktigt att arbeta vidare med klimatkonventionen, bindande åtaganden, skogsdeklarationen och alla de andra frågorna som vi tar upp. I reservationerna uttrycker vi inte att det bara är fråga om Rio-mötet. Det är viktigt att vi fortsätter att agera där det finns möjligheter. På vissa punkter finns sådana möjligheter. I övrigt skall vi arbeta vidare med frågorna.

Jag noterar att Lennart Daléus inte hade någonting att säga om uppföljningen. Det står visserligen inte något om det i betänkandet. Men eftersom Lennart Daléus har mycket nära till den inre kretsen i regeringskansliet och således bör vara väl skickad att beskriva hur uppföljningsarbetet går till, tycker jag att det vore intressant för protokollet och för de få åhörare som finns kvar här att få veta litet mer om vilka spännande begivenheter som kommer efter Rio-mötet här i Sverige.

Anf. 166 LENNART DALÉUS (c) replik:

Herr talman! Först till detta om vad som är sent och inte sent. Regeringen har haft en rådgivande kommitté som skall ge regeringen synpunkter i arbetet inför Rio. Denna kommitté har arbetat i två år. Nu återstår knappt två veckor till mötet i Rio. Jag sade att det hade varit klädsamt om samma debattörer som nu visat ett sådant engagemang skulle ha gjort det under den tid då kommittén arbetade. Det hade då varit mera konstruktivt och av större nytta. Jag säger detta med all respekt för den debatt vi för här i kammaren i dag.

Nej, vi har inte nått hela vägen när det gäller de militära resurserna. Men jag tror att det är helt klart att den svenska delegationens agerande och engagemang i den här frågan i förhandlingsarbetet har väckt respekt runt om i världen. Man har insett att det här är den fråga som man från svensk sida har givit mycket hög prioritet. På några marginella punkter har det också givit resultat. Det är onödigt att förringa det engagemanget på den svenska arenan.

Man har nog olika synsätt. Det förhandlingsarbete som har bedrivits har varit framgångsrikt så till vida att man nu kommer att ha ett material med sig till Rio som det går att arbeta vidare utifrån. Det gäller såväl Rio-deklarationen som Agenda 21 och förhoppningsvis de två konventionerna.. Men det är klart att det inte är tillräckligt för ett framgångsrikt internationellt miljöarbete. Vi måste rimligen se det hela från dessa två perspektiv.

Berndt Ekholm talar om uppföljning. Det är klart att det blir en uppföljning. Det kan inte ha undgått Berndt Ekholm att miljöministern i flera sammanhang har talat om att det kommer ett regeringsförslag om biologisk mångfald och bioteknik och en liknande uppföljning när det gäller klimatfrå-

gorna. Men det är väl ändå litet magstarkt att begära en detaljerad redovisning om uppföljningen, t.ex. när det gäller konventionen om biologiskt mångfald som inte är färdigförhandlad ännu. Man sitter just nu nere i Nairobi och försöker få ihop konventionen. Varför skall den svenska regeringen dessförinnan kunna avkrävas en detaljerad redovisning av hur man skall förhålla sig till det material som ännu inte existerar? Jag tror att vi kommer att kunna vara överens om mycket när vi går vidare.

Jag tycker, Berndt Ekholm, att vi skall ta mera vara på det som förenar och mindre försöka slita den sena timmen med det som skiljer.

Anf. 167 BERNDT EKHOLM (s) replik:

Herr talman! Det tillhör väl rollen för regeringens representanter att särskilt vilja peka på det som förenar. Jag som tillhör oppositionen vill för den sakens skull inte enbart peka på det som skiljer. Det har jag inte heller gjort.

När det gäller nationalkommittén och ett klädsamt agerande, kan jag väl påstå att mitt agerande har varit ganska klädsamt. Den borgerliga regeringen har, som jag sade i mitt anförande, kört vidare på det utlagda socialdemokratiska spåret. Det är nu först under vintern och våren som man har börjat presentera de resultat man har kommit fram till. Det är först nu vi har fått veta att det inte kommer att bli någon klimatkonvention med bindande åtagande om det inte händer något speciellt, det blir ingen skogskonvention utan det blir en deklaration, osv. Då är det väl naturligt att vi agerar med de kunskaper vi har när vi skriver en motion och med de kunskaper vi har nu. Vi tycker att man skall uttala sig pådrivande i den här riktningen. Det tycker jag inte att utskottmajoriteten har gjort.

När det gäller den globala miljöfaciliteten har utskottsmajoriteten en helt annan uppfattning än Socialdemokraterna. Jag menar, precis som Lennart Daléus säger, att det inte räcker. Man måste vara mera pådrivande och visa att man verkligen tycker att det här är en av de viktigaste frågorna vi har att debattera.

Det är riktigt att miljöminstern vid några tillfällen har redovisat ansatser till uppföljning. Jag kräver ingen detaljerad redovisning. Men man kunde ändå få någon form av program för hur man skall gå till väga. Man vet ju mycket väl vilka ståndpunkter man själv har drivit i dessa konventioner och vad man själv vill göra. När det t.ex. gäller skogsfrågorna borde man kunna tala om vad man i grova drag vill åtgärda i den svenska skogspolitiken och vad man har för program som knyter an till biologisk mångfald och klimatkonventionen.

Trots att man internationellt fortfarande vägrar att göra ett bindande åtagande kan Sverige gå före. Så har vi försökt arbeta i den socialdemokratiska regeringen. Vi skulle också nu kunna gå före och peka på vad vi vill binda upp oss vid. Vi behöver inte vänta på Rio-konferensen. Det vore mycket bättre om vi gjorde det i förväg på ett antal punkter för att utmana Rio-konferensen, även om vi är ett litet land. Vi har försökt göra det tillsammans med andra länder i Europa, och vi har lyckats i viss utsträckning. Det är viktigt att Sverige går längre, att vi vet vad vi vill och att vi har ambitioner. Jag tycker att man kunde vänta sig mer av utskottsmajoriteten och regeringen på den punkten.

Anf. 168 LENNART DALÉUS (c) replik:

Herr talman! Det blir litet grand fråga om äpplen och päron när man talar om hur Sverige bör agera. Det är klart att det är lättare att debattera på det sättet. Nu kräver Berndt Ekholm att Sverige skall flytta fram positionerna, ta nya kraftfulla steg och demonstrera en tydligare attityd. Berndt Ekholm har faktiskt också haft tillgång till den svenska instruktionen till den svenska förhandlingsdelegationen i de olika omgångarna. Han vet mycket väl vad som står i den instruktionen, och han känner väl till den svenska förhandlingsdelegationens agerande. Jag kan inte se hur man skulle kunna agera på något annat sätt än så som Sverige har gjort. Skall man vrida om näsan på president Bush? Hur skall man bete sig? Skall man gå handgripligt till väga i de olika arbetsgrupperna?

Det går inte till på det sättet. Sverige har agerat med den kraft som går att uppamma tillsammans med de nordiska länderna och ofta i samarbete med andra ländergrupperingar. Detta vet Berndt Ekholm. Det är ett billigt trick att säga att det nu gäller för Sverige att flytta fram positionerna.

Berndt Ekholm vet också hur det är med uppföljningen. En skogspolitisk utredning kommer t.ex. att läggas fram någon gång i september. Resultatet av denna spelar naturligtvis stor roll när det gäller den biologiska mångfalden. Det finns en genteknikberedning som också kommer att vara färdig med sitt arbete någon gång i september. Det spelar mycket stor roll för hanteringen av den biologiska mångfalden och biotekniken. Berndt Ekholm vet också att det ganska snart kommer material och rapporter från naturvårdsverket om klimatfrågorna. Det vore aningslöst och dumt att inte ta hänsyn till det materialet när man från svensk sida kraftfullt och systematiskt skall följa upp arbetet i Rio. Jag tror att Berndt Ekholm innerst inne vet att det kommer att bli ett kraftfullt sådant uppföljande.

Andre vice talmannen anmälde att Berndt Ekholm anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 169 DAN ERICSSON i Kolmården (kds):

Herr talman! Jag anmälde mig till den här debatten för att få möjlighet att kommentera UNCED-konferensen utifrån ett kristdemokratiskt perspektiv. Jag lovar att vara kortfattad.

Jag skall emellertid först säga några ord om det som Socialdemokraterna har fört fram här i kammaren. Man kan fråga sig vad Socialdemokraterna egentligen vill. Varför skall ni till varje pris söka motsättningar mellan partierna när det gäller det internationella miljöengagemanget? Det finns ju, vilket har framkommit mycket tydligt här i debatten, i stort sett inga skillnader i synen på detta miljöengagemang och uppläggningen inför Rio-konferensen.

De svenska förhandlarna har gjort allt som är möjligt att göra för att föra de svenska ståndpunkterna framåt, och det vet ju ni socialdemokrater.

Håkan Holmberg pekade också på att det var marginella skillnader men att det även var svårt att hitta det marginella mellan utskottsmajoriteten och reservanterna. Jag tycker faktiskt att Socialdemokraterna skall sluta med det här tuppfäktandet och i stället söka samförstånd, särskilt när vi egentligen är överens. Den här konfronationstaktiken inför internationella förhandlingar

stärker inte den svenska hållningen. Miljöproblemen är så stora, så varför skall man då kasta bort tid och kraft på helt onödiga debatter?

Herr talman! Det internationella miljösamarbetet är helt avgörande för hur vårt klimat skall vara i framtiden, hur våra ekologiska system skall fungera och hur tillgången på naturresurser kommer att bli. Miljöförstöringen känner inga nationella gränser, vilket är något som vi blir alltmer smärtsamt medvetna om. Den globala miljörförstöringen drabbar alla länder och enskilda människor.

Sverige skall givetvis anstränga sig till det yttersta för att uppnå internationella överenskommelser och konventioner som minskar miljöförstöringen. Samtidigt måste det slås fast att Sverige skall visa vägen genom att besluta om hårda miljökrav på nationell nivå.

Utvecklandet av internationellt miljöbistånd är en annan viktig faktor för att konkret förbättra miljösituationen i andra länder.

Från Kristdemokraternas sida vill vi i det internationella miljöarbetet lyfta fram framför allt risken för klimatförändringar och den absoluta nödvändigheten av insatser som motverkar detta. Klimatfrågorna är också helt centrala vid Rio-konferensen. Den svenska regeringen, med stöd av förhandlare, arbetar helhjärtat med att få fram en verksam klimatkonvention i Rio.

Om vi missar möjligheten att få hejd på utsläppen av växthusgaser, då vet vi att hela mänskligheten hotas. Så pass allvarligt är detta. Kraftfulla program på klimatområdet är helt avgörande också för fortsatta insatser inom andra områden, t.ex. biologisk mångfald och annat som har tagits upp här i debatten.

Herr talman! I ljuset av detta kan man tycka att de meningsskiljaktigheter som redovisats här i hög grad är konstruerade. Nu handlar det om ett kraftfullt gemensamt agerande för att få en fungerande och verksam klimatkonvention i hamn. I det arbetet behöver vi alla hjälpas åt. Jag hoppas därför att vi även i fortsättningen skall kunna ha en samsyn på detta arbete och inte hitta på anledningar att söka konfrontation.

Anf. 170 BERNDT EKHOLM (s):

Herr talman! Hur var det när vi hade en socialdemokratisk regering som arbetade med miljöfrågorna? Då var oppositionen förstås snäll här i kammaren, och det var ingen som sade något, utan det var tyst.

Jag kan upplysa Dan Ericsson i Kolmården om att så var det inte alls. Det var ett ständigt jagande, inte minst från Centerpartiets sida, i alla möjliga småfrågor, inte i så stora frågor som en internationell miljökonferens i Rio, utan i alla möjliga småfrågor. Det var då inte fråga om att oppositionen skulle vänta på några utredningar, utan det var ett ständigt tjat om varför regeringen inte kunde agera innan utredningarna hade lagts fram. Så var det.

Nu anser den nya borgerliga regeringen att vi helst skall vara beskedliga lärjungar till den Bildtska politiken. Vi skall helst även högljutt applådera den borgerliga regeringens politik. Jag tycker inte att vi har någon anledning till det.

Å andra sidan upprepar jag för minst tredje gången att vi visst har fundamentet gemensamt inför denna konferens och i mycket av miljöpolitiken. Men det hindrar inte att vi markerar på de punkter där vi faktiskt har olika

uppfattningar. Det betyder för den skull inte att vi driver någon konfrontationspolitik. Nu försöker Dan Ericsson och andra från den borgerliga sidan att peka på att vi driver någon form av konfrontationspolitik inför Rio-konferensen. Dan Ericsson menar att vi t.o.m. skulle kunna sabotera hela miljökonferensen. Det har något av löjets skimmer över sig att agera på det sättet.

Jag tycker att vi i våra reservationer har pekat på att det är viktigt att man är pådrivande. Jag tror innerst inne att Lennart Daléus blir litet besviken över tonen i utskottets text när han läser den. Jag tycker att även Dan Ericsson borde uppleva det på detta sätt.

I sakfrågorna har vi faktiskt en annan uppfattning när det gäller denna fond. Vi har också en annan uppfattning när det gäller hur man skall driva Agenda 21-frågorna. Vi har nämnt en del av dessa i reservationerna. Jag tycker att det är ganska uppseendeväckande när utskottsmajoriteten, trots att den får se våra texter och trots att den bordlägger vid sammanträdena, inte på en enda punkt är beredd att tillmötesgå oss i fråga om någon av våra texter, trots att en sådan förfrågan gjorts. Det är inte riktigt likt utskottets hantering av andra frågor. Men i detta fall ville man inte söka någon uppgörelse, utan man sökte efter den socialdemokratiska reservationen. Då tycker jag inte att regeringsföreträdarna skall tala med alltför starka ord.

Anf. 171 DAN ERICSSON i Kolmården (kds):

Herr talman! Av naturliga orsaker känner jag kanske inte till exakt på vilket sätt oppositionen agerade under den förra mandatperioden. Då fanns nämligen inte Kristdemokraterna här i riksdagen och kunde därför inte agera härifrån. Jag tror ändå att man försökte sträva efter att ha en samsyn i det internationella miljöarbetet.

Jag kräver inte heller att den nuvarande oppositionen skall vara, som Berndt Ekholm uttrycker det, som beskedliga lärjungar som helst skall applådera högljutt. Jag uppfattar inte precis oppositionens roll som sådan, inte heller med tanke på dess aktiviteter hittills gentemot regeringen.

Berndt Ekholm använde i sitt anförande ord som att utskottet har uppträtt passivt, varit oengagerat, skrivit saker pliktskyldigast, osv. Om man säger det söker man enligt min mening konfrontation. Detta vet Berndt Ekholm. Det som han säger är dumheter, eftersom det inte är på detta sätt. Regeringen för en mycket aktiv politik på detta område. Den har varit mycket aktiv när det gäller förhandlingarna inför Rio, och den kommer att agera mycket aktivt under själva konferensen.

Berndt Ekholm säger också att jag har påstått att Socialdemokraterna var ute för att sabotera konferensen. Vad jag sade var att det inte stärker den svenska hållningen att söka konfrontation. Med det vill jag uppmana Berndt Ekholm att se framåt och föra diskussionen framåt och konstruktivt. Det är det som vi måste ägna tid och kraft åt.

Anf. 172 BERNDT EKHOLM (s):

Herr talman! Att påstå att ordet passivt innehåller ett stort inslag av konfrontation, är väl ändå en överdrift när det gäller att tolka det svenska språket. Jag skulle vilja påstå att det är ett av de ord som används mest i denna

riksdag. Det skulle i så fall vara uttryck för att det föreligger mängder av konfrontation här. Men det är ju inte sant.

Det som vi säger är sant, nämligen att om utskottsmajoriteten hade varit intresserad av att ta dessa gemensamma tag, även i detta tonläge, hade man haft möjligheter att söka samskrivningar. Man sade att man var intresserad av att göra det, men när man kom tillbaka fanns ingenting av detta. Att vi då bara skulle acceptera det synsätt som den borgerliga majoriteten har är orimligt.

När det dessutom på flera punkter finns sakliga skillnader, är det klart att vi skall hävda dem utan att det är fråga om konfrontation. Det gör vi ju för att föra debatten vidare framåt och för att driva på regeringen i det förhandlingsarbete som nu förestår i Rio och kanske i ännu högre grad för att driva på för det som skall komma efter Rio-konferensen.

Denna UNCED-process, för att använda det engelska uttrycket, består ju inte bara av Rio-mötet, utan det är något som fortsätter under 90-talet. Det är då mycket viktigt att vi för en debatt i dessa frågor, att vi försöker vara pådrivande och att vi lyfter fram positioner som kan föra frågorna framåt. Jag menar att detta inte alls är att söka konfrontation. Snarare kan väl ert språkbruk i debatten, genom att använda denna debatteknik, vara ett uttryck för att ni inte har något annat att komma med för att avslå våra reservationer.

Anf. 173 DAN ERICSSON i Kolmården (kds):

Herr talman! Berndt Ekholm sade nu att majoriteten skulle ha lyssnat på tonläget och även i tonläget försökt att hitta skillnader mellan Socialdemokraterna och utskottsmajoriteten. Det kanske inte är så lätt att hitta detta tonläge. Det som Berndt Ekholm sade bekräftar nämligen att det är marginella skillnader som han för fram från Socialdemokraternas sida.

Berndt Ekholm påstår att jag nu för en konfrontationspolitik. Jag kan bara återigen konstatera att om man tycker att det arbete som regeringen har lagt ned inför Rio-konferensen och det arbete som förhandlarna har lagt ned inför Rio-konferensen, och Berndt Ekholm vet att det är mycket arbete, skall beskrivas som passivt, oengagerat och pliktskyldigt, tycker jag att man är helt fel ute. Det är en helt felaktig beskrivning. I detta försöker man hitta skillnader som egentligen inte finns. Om detta är en konfrontation eller inte kan vi alltid diskutera. Men nu får vi lämna detta och se framåt. Vi behövs alla i Rio för att försöka få ett så bra resultat som möjligt på konferensen och givetvis också vid uppföljningen här hemma.

Anf. 174 BERNDT EKHOLM (s):

Herr talman! Jag skall inte förlänga debatten särskilt mycket mera. Men jag måste säga att det inte är trevligt att få höra att ens synpunkter är marginella. Jag tycker faktiskt att det är en stor överdrift att påstå något sådant.

Jag sade inte att det bara gällde tonläget, utan jag sade att vi faktiskt har olika åsikter också i sakfrågor. Jag tycker att vi skall erkänna att det är så. Men samtidigt skall man värna de ståndpunkter som vi faktiskt har gemensamt. Jag tror att det är fjärde gången jag säger det. I allt väsentligt, det

betonar jag, intar vi samma ståndpunkter. Men det betyder inte att vi inte skall påtala de punkter där vi har litet olika syn på saker och ting.

Anf. 175 DANIEL TARSCHYS (fp):

Herr talman! Inte heller jag avser att förlänga den här debatten. Men eftersom jag här har fått höra att majoriteten bedriver konfrontationspolitik skulle jag stillsamt vilja påpeka att vi inte avstyrker en enda socialdemokratisk motion. I stället skriver vi positivt om samtliga yrkanden.

Anf. 176 BERNDT EKHOLM (fp):

Herr talman! Jag vill bara notera att uttrycket konfrontationspolitik inte härrör från mig.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 26 maj.)

10 § Tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1991/92

Föredrogs
utrikesutskottets betänkande
1991/92:UU26 Tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1991/92 (prop. 1991/92:125 delvis, finansdepartementet).

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 26 maj.)

11 § Tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1991/92

Föredrogs
socialutskottets betänkande
1991/92:SoU17 Tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1991/92 (1991/92:125 delvis).

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 26 maj.)

12 § Beslut om fortsatt ärendebehandling den 26 maj

Kammaren beslöt att ärendebehandlingen skulle fortsättas vid arbetsplenum tisdagen den 26 maj.

13 § Bordläggning

Anmäldes och bordlades

Motion

med anledning av prop. 1991/92:132 Tillämpning i fråga om Libyen av lagen (1971:176) om vissa internationella sanktioner

1991/92:U14 av Bertil Måbrink m.fl. (v)

14 § Kammaren åtskildes kl. 22.15.

Förhandlingarna leddes

av förste vice talmannen från sammanträdets början t.o.m. 4 § anf. 33 (delvis),

av talmannen därefter t.o.m.7 § anf. 91 (delvis),

av tredje vice talmannen därefter t.o.m. ajourneringen kl. 18.06 och

av andre vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

TOM T:SON THYBLAD

/Barbro Nordström

Innehållsförteckning

Torsdagen den 21 maj

1 § Meddelande om datum för beslut om antalet ledamöter samt val rörande EES-utskottet, m.m. 1
Förste vice talmannen
2 § Justering av protokoll 1
3 § Hänvisning av ärenden till utskott 1
4 § Säkerhet och nedrustning 1
Utrikesutskottets betänkande UU19
Debatt
Maj Britt Theorin (s)
Gudrun Schyman (v)
Daniel Tarschys (fp)
Förste vice talmannen
Utrikesminister Margaretha af Ugglas (m)
Pierre Schori (s)
Pär Granstedt (c)
Margareta Viklund (kds)
Ian Wachtmeister (nyd)
(forts. 6 §)
Ajournering 36
Återupptagna förhandlingar 36
Parentation 36
Talmannen
Ajournering 37
Återupptagna förhandlingar 37
5 § Muntliga frågor till regeringen 37
Talmannen
Ryska trupper i Baltikum 37
Pär Granstedt (c)
Utrikesminister Margaretha af Ugglas (m)
Arbetsmarknadsläget 38
Ingela Thalén (s)
Arbetsmarknadsminister Börje Hörnlund (c)
Stödområdesindelningen 39
Tage Påhlsson (c)
Talmannen (om debattreglerna)
Arbetsmarknadsminister Börje Hörnlund (c)
Överenskommelse med Ny demokrati 40
Allan Larsson (s)
Statsminister Carl Bildt (m)
Sanktioner mot Sydafrika 41
Karl-Göran Biörsmark (fp)

Statsminister Carl Bildt (m)
Utnämningen av chef för arbetsmiljöinstitutet 42
Johan Brohult (nyd)
Arbetsmarknadsminister Börje Hörnlund (c)
Skattesänkningar 43
Lars Bäckström (v)
Statsrådet Bo Lundgren (m)
Kasinospel 43
Filip Fridolfsson (m)
Statsrådet Alf Svensson (kds)
Bolagsbeskattningen 44
Lars Hedfors (s)
Statsrådet Bo Lundgren (m)
Pensionssystemet 44
Arne Kjörnsberg (s)
Statsminister Carl Bildt (m)
Yttrandefrihet för militärer 45
Johan Lönnroth (v)
Statsminister Carl Bildt (m)
U-landsbiståndet 45
Ian Wachtmeister (nyd)
Statsrådet Alf Svensson (kds)
Relationerna med Thailand 47
Nils T Svensson (s)
Statsminister Carl Bildt (m)
Konkurrensbefrämjande åtgärder 47
Bert Karlsson (nyd)
Statsminister Carl Bildt (m)
6 § (forts. från 4 §) Säkerhet och nedrustning (forts. UU19) 48
Daniel Tarschys (fp)
Ian Wachtmeister (nyd)
Inger Koch (m)
Hans Göran Franck (s)
Carl B Hamilton (fp)
Talmannen (om sammanträdets fortsättning under kvällen)
Birgitta Hambraeus (c)
Peeter Luksep (m)
Beslut 58
Beslut om uppskjuten votering 59
7 § Sverige och EG 59
Utrikesutskottets betänkande UU24
Debatt
Mats Hellström (s)
Gudrun Schyman (v)
Daniel Tarschys (fp)
Nic Grönvall (m)
Pär Granstedt (c)
Margareta Viklund (kds)

(forts.)
Ajournering 90
Återupptagna förhandlingar 90
7 § (forts.) Sverige och EG (forts. UU24) 90
Göran Lennmarker (m)
Håkan Holmberg (fp)
Birgitta Hambraeus (c)
Hans Göran Franck (s)
Carl B Hamilton (fp)
Sten Söderberg (-)
Ulf Eriksson (nyd)
Beslut skulle fattas den 26 maj
8 § Östersjösamarbetet 117
Utrikesutskottets betänkande UU23
Debatt
Peeter Luksep (m)
Håkan Holmberg (fp)
Mats Hellström (s)
Beslut skulle fattas den 26 maj
9 § Internationella miljöfrågor 119
Utrikesutskottets betänkande UU22
Debatt
Maj Britt Theorin (s)
Bengt Hurtig(v)
Håkan Holmberg (fp)
Berndt Ekholm (s)
Lennart Daléus (c)
Dan Ericsson i Kolmården (kds)
Daniel Tarschys (fp)
Beslut skulle fattas den 26 maj
10 § Tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1991/92 ... 139
Utrikesutskottets betänkande UU26
Beslut skulle fattas den 26 maj
11 § Tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1991/92 ... 139
Socialutskottets betänkande SoU17
Beslut skulle fattas den 26 maj
12 § Beslut om fortsatt ärendebehandling den 26 maj 140
13 § Bordläggning 140

gotab 41564, Stockholm 1992